

ÜDE-KUNSÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI EGYESÜLET

FENNTARTHATÓ ENERGIA ÉS KLÍMA AKCIÓTERV 2022-2030

Készítette:

a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat megbízásából,
a TOP-3.2.1-16-BK2-2020-00001 azonosító számú
„SECAP-ok kidolgozása Bács-Kiskun megyében” című projekt keretében

MEGÉRTI

Magyar Energetikai Gazdaságtervező és Értékelő Tanácsadó Iroda Kft.

Kecskemét-Budapest, 2022. március

Tartalom

Vezetői összefoglaló	7
1. Bevezetés	14
1.1. A Fenntartható Energia- és Klímaakcióterv célja, előnyei.....	14
1.2. A Fenntartható Energia- és Klímaakcióterv háttere.....	15
2. A kiindulási helyzet áttekintése az éghajlatváltozás szempontjából	17
2.1. Települések általános bemutatása.....	17
2.2. Infrastruktúra.....	25
2.3. Az energiagazdálkodás helyzete a bázisévben (2012) és a köztes évben (2020).....	27
2.4. Kiindulási kibocsátási leltár.....	43
2.5. Szervezeti és humánerőforrás vizsgálat.....	47
3. CO₂ kibocsátás-csökkentő intézkedések – A fenntartható energiagazdálkodás felé	48
3.1. Önkormányzati érdekeltségű épületek – energiahatékonyság és megújuló energia.....	48
3.2. Önkormányzati intézmények és egyéb önkormányzati érdekeltségű létesítmények megújuló alapú villamosenergia-termeléssel kapcsolatos beruházásai.....	54
3.3. Lakóépületek.....	56
3.4. Szolgáltató szektor épületei.....	58
3.5. Közvilágítási rendszerek.....	61
3.6. Közlekedés.....	61
3.7. Ipar.....	66
3.8. Szemléletformálás, tájékoztatás.....	68
3.9. Hosszú távú Stratégia megfogalmazása.....	69
4. Az energiahatékony településfejlesztés forrásai	71
4.1. A lehetséges források áttekintése.....	71
4.2. Nemzeti források.....	71
4.3. Nemzetközi források.....	72
4.4. A harmadikfeles finanszírozás (ESCO).....	74
5. A klímaváltozás várható hatásai	75
5.1. Az éghajlatváltozás és annak hatásai Magyarországra.....	75
5.1.1. Hőmérséklet.....	75
5.1.2. Csapadék.....	78
5.2. Az éghajlatváltozás és annak hatásai Bács-Kiskun megyében.....	82

5.2.1.	Éghajlatváltozás egészségügyi hatásai	83
5.2.2.	Vízgazdálkodás éghajlatváltozással szembeni sérülékenysége	86
5.2.3.	A mezőgazdaság sérülékenysége	92
5.2.4.	Erdőgazdálkodás sérülékenysége.....	98
5.2.5.	Természeti értékek sérülékenysége	104
5.2.6.	Épített környezet sérülékenysége	114
5.2.7.	Éghajlatváltozás által érintett ágazatok	118
5.3.	Alkalmazkodási intézkedések	119
5.3.1.	Hőség elleni védekezés.....	119
5.3.2.	Települési vízgazdálkodás alakítása az éghajlatváltozás tükrében.....	121
5.3.3.	Mezőgazdaság alkalmazkodása	123
5.3.4.	Erdőgazdálkodás alkalmazkodása	125
5.3.5.	Természeti értékek sérülékenységének csökkentése	126
5.3.6.	Építmények éghajlatváltozással szembeni sérülékenységnek mérséklése	128
6.	A szervezeti háttér és a humán erőforrások fejlesztése	130
6.1.	Javasolt szervezeti kapacitási intézkedések	130
6.2.	Energiahatékonysági Koordinációs Munkacsoport	131
7.	Nyilvánosság biztosítása, partnerség	132
8.	Nyomonkövetés.....	133
8.1.	Az intézkedések hatásának mérése.....	133
8.1.1.	Mérséklési intézkedések	133
8.1.2.	Alkalmazkodási intézkedések	134
8.2.	Jelentések készítése	134
9.	Irodalomjegyzék	135

Ábrajegyzék

1. ábra:	Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területe	17
2. ábra:	A természetes fogyás, illetve az öregedési mutató alakulása az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén.....	19
3. ábra:	Munkanélküliség alakulása, 2010-2019	19
4. ábra:	Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem (Ft).....	20
5. ábra:	Lakosság képzettségének főbb jellemzői, 2011	21
6. ábra:	Mezőgazdasági őstermelői igazolvánnyal rendelkezők száma az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén.....	22
7. ábra:	Ezer főre jutó regisztrált vállalkozások száma az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén, 2014	22
8. ábra:	Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területének művelési ág szerinti megoszlása, 2018	23
9. ábra:	Vendégéjszakák száma, 2014.....	24
10. ábra:	Átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken (nap).....	24
11. ábra:	Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén álló lakóépületek jellemzői	26
12. ábra:	A közművesítettség jellemzői az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén.....	27
13. ábra:	Villamosenergia-felhasználás alakulása felhasználási cél szerint	28
14. ábra:	Villamosenergia-felhasználás alakulása 2012-2020.....	29
15. ábra:	Földgáz-felhasználás alakulása felhasználási cél szerint.....	31
16. ábra:	Földgáz-felhasználás alakulása, 2012-2020	32
17. ábra:	Fűtési célú energiahasznosítás becsült megoszlása, 2011.....	34
18. ábra:	Fő közlekedési útvonalak a megyében, és az azokon mért forgalom, 2020-ban	35
19. ábra:	Egyes gépjárműkategóriák forgalmi teljesítménye, Bács-Kiskun megye területén, a 2012-es bázisévhez viszonyítva.....	37
20. ábra:	Végző energiafogyasztás fő típusok szerinti megoszlása.....	41
21. ábra:	Hőenergia-felhasználás megoszlása annak forrása szerint.....	41
22. ábra:	Végző energiafogyasztás alakulása felhasználók szerint	42
23. ábra:	Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén keletkező üvegházhatásúgáz-kibocsátás	44
24. ábra:	Évi középhőmérséklet és annak változása az elmúlt 50 évben.....	76
25. ábra:	Hőhullámos napok (napi középhőmérséklet > 25°C) számának megfigyelt változása az 1981–2020-as időszakban	77
26. ábra:	Hőhullámos napok (napi középhőmérséklet > 25°C) átlagos évi számának várható változása 2071-2100 közötti időszakban az 1971-2000-es időszakhoz képest (nap).....	77
27. ábra:	Éves csapadékösszeg és változásának alakulása az elmúlt 50 évben	78
28. ábra:	Éves csapadékeloszlásra vonatkozó trendek az elmúlt 100 évben.....	79
29. ábra:	A nyári átlagos napi csapadékkintenzitás (átlagos csapadékosság) változása az 1981–2020 időszakban (mm/nap)	80
30. ábra:	30 mm-t meghaladó csapadékos napok átlagos számának várható változása, 2071-2100 (nap)	81

31. ábra:	A száraz időszakok maximális hosszának változása a nyári félévben	82
32. ábra:	Hőségnapokhoz kapcsolódó többlethalálozás, 2005-2014 (%)	84
33. ábra:	Többlethalálozás várható változása, 2021-2050 és 2070-2100 időszakokban	85
34. ábra:	Hőhullámok hatásaival szembeni komplex sérülékenység	86
35. ábra:	Sekély porózus és sekély hegyvidéki felszín alatti víztestek mennyiségi állapota Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területén	87
36. ábra:	A talajvízszint-változás mértéke 1980, 1990, 2000 és 2003 márciusában a Duna– Tisza közén (az 1971-1975. évi átlaghoz viszonyítva)	88
37. ábra:	A klimatikus vízmérleg várható változása a Duna vízgyűjtő területén a 2071–2100 időszakra különböző klímamodell-szimulációk alapján közepesen optimista (RCP4.5) és pesszimista (RCP8.5) forgatókönyvek alapján	89
38. ábra:	Ivóvízbázisok klímaérzékenysége	90
39. ábra:	A Komplex Belvíz-veszélyeztetettségi Valószínűség (KBV, %) területi eloszlása (bal) és az árvíz-veszélyeztetettség (jobb) Bács-Kiskun megyében	91
40. ábra:	Tavaszi vetésű növények sérülékenysége	97
41. ábra:	Erdők összesített sérülékenysége a megye területén	99
42. ábra:	Bács-Kiskun Megye Erdőtűzvédelmi terve	101
43. ábra:	Erdészeti sérülékenység az egyesület területén, kiemelve az erdős, cserjés borítású területek	103
44. ábra:	Védett területek, és a természeti értékek az egyesület területén	106
45. ábra:	A térség lakóépületállomány megoszlása építési év szerint, 2011	116
46. ábra:	Bács-Kiskun megye településeinek jellemzői a lakások építési időszaka alapján ...	117

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat:	Fűtési célra megújulóenergiát hasznosító lakások becsült mennyisége, 2011.....	33
2. táblázat:	Az alkalmazott járműkategóriák fajlagos fogyasztása, 2012-ben.	36
3. táblázat:	Tömegközlekedés.....	38
4. táblázat:	Közúti magáncélú és kereskedelmi szállítás az Egyesület területén.....	39
5. táblázat:	Vasúti teherszállítás	40
6. táblázat:	Végső energiafogyasztás változása a bázis- és a köztes év között	43
7. táblázat:	Alkalmazott emissziós faktorok a különböző típusú energiahordozók esetében, tonna CO _{2eq} /MWh	43
8. táblázat:	Üvegházhatásúgáz-kibocsátás alakulása a bázis- és a köztes évben	45
9. táblázat:	Kiindulási kibocsátási leltár eredményei, 2012.....	46
10. táblázat:	Köztes évre vonatkozó kibocsátási leltár eredményei, 2020.....	46
11. táblázat:	2012 óta megvalósult, vagy folyamatban lévő energiahatékonyság-növelési célú fejlesztések az önkormányzati tulajdonban lévő épületállomány körében.....	49
12. táblázat:	2012 és 2030 között megvalósítandó energiahatékonyság-növelést célzó fejlesztések az önkormányzati tulajdonban lévő épületállomány körében.....	52
13. táblázat:	2012 óta megvalósult, vagy folyamatban lévő, megújuló alapú villamosenergia- termelésre irányuló fejlesztések az önkormányzati tulajdonban lévő épületállomány körében	54
14. táblázat:	2012 és 2030 között előírányzott HMKE kategóriába tartozó napelem-rendszerek telepítése az önkormányzati tulajdonban lévő épületállomány körében	55
15. táblázat:	2012 óta megvalósult, vagy folyamatban lévő épületenergetikai korszerűsítések a szolgáltató intézmények körében (példajellegű felsorolás)	59
16. táblázat:	2012 óta megvalósult, illetve folyamatban lévő, kerékpáros infrastruktúrát érintő fejlesztések.....	65
17. táblázat:	2012 óta megvalósult és tervezett energiahatékonysági beruházás példajelleggel	66
18. táblázat:	Erdőterületek aránya, azok sérülékenysége a vizsgált területen	102
19. táblázat:	NATURA 2000 területek a vizsgált területen	105
20. táblázat:	Az Üde-Kunság Egyesület működési területe éghajlatváltozással szembeni sérülékenységének fő jellemzői	118
21. táblázat:	Kibocsátáscsökkentési intézkedések eredményességét követő indikátorok	133
22. táblázat:	Az alkalmazkodási intézkedések eredményességét követő mutatók.....	134

Vezetői összefoglaló

Fenntartható Energia és Klíma Akcióterv (SECAP) háttere, keretrendszere

Közismert, hogy az éghajlatváltozás a XXI. század egyik legfőbb kihívása. Az üvegházhatású gázok kibocsátásának mérséklését szolgáló érdemi intézkedések, beruházások nélkül Földünk légkörének átlagos hőmérséklete oly mértékben megnőhet a XXI. század második felére, hogy az már visszafordíthatatlan láncreakciókhoz vezethet, örökre megváltoztatva az elmúlt évszázadokban megszokott éghajlati körülményeinket, olyan földi éghajlatot eredményezve, amely alatt az emberiség eddigi története során még soha nem élt. E folyamat kezdete már napjainkban is érzékelhető és mért adatokkal is alátámasztható. A változások mindenekelőtt az időjárási szélsőségek, pl. hóhullámok, viharok, özvívyszerű esőzések és aszályok gyakoriságának és intenzitásának növekedésében mutatkoznak meg. E jelenségek mind közvetlenül, mind közvetve – pl. árvizek, vízhiány, betegségek terjedéséhez optimális feltételek megteremtése révén – komoly és valós fenyegetést jelentenek az emberiség, közte hazánk lakossága számára is.

Az éghajlatváltozás kiváltó okairól számos tudományos elmélet látott napvilágot, az ENSZ éghajlatváltozással kapcsolatos kutatásai összefogó szerve ugyanakkor jelentésében minden korábbinál nagyobb bizonyossággal (98%) állította, hogy az éghajlat módosulása emberi tevékenységre, mindenekelőtt a fosszilis energiahordozók elégetésére, és részben a természetes növényzet nagyarányú irtására vezethető vissza, amelyek együttes következményeként a légkör szén-dioxid – és egy üvegházhatású gáz – koncentrációja folyamatosan emelkedik. A fentiek alapján a térség lakosságának, közigazgatásának és gazdasági szereplőinek alapvetően két feladata van az éghajlatváltozással kapcsolatban: egyrészt mérsékelni kell valamennyi forrásból származó üvegházhatásúgáz-kibocsátásaikat, másrészt fel kell készülniük az éghajlat megváltozásának helyi következményeire és lehetőség szerint alkalmazkodniuk kell azokhoz.

A Polgármesterek Szövetsége 2008-ban jött létre Európában azzal a céllal, hogy közös fórumot teremtsen azoknak a helyi önkormányzatoknak, amelyek önként vállalják, hogy eléri, sőt akár túl is teljesíti az Európai Unió éghajlatvédelemmel és energiahatékonysággal, megújulóenergia-felhasználással kapcsolatos célkitűzéseit. A Szövetséghez csatlakozó tagok vállalják, hogy két éven belül ún. Fenntartható Klíma- és Energia Akciótervet (a továbbiakban: SECAP) dolgoznak ki a saját településük területére vonatkozóan.

A SECAP-ok kidolgozása során kötelezően vállalandó cél 2050-re az ún. klímasemlegesség elérése, azaz az üvegházhatásúgáz-kibocsátás olyan mértékű csökkentése, hogy annak eredményeképpen az éves emisszió ne haladja meg a területen elterülő növényzet éves szén-dioxid elnyelésének mennyiségét. További elvárás, hogy a 2050-ig tartó időszakon belül 2030-ra vonatkozóan egy köztes célt kell kitűzni. Ennek kijelölése során figyelembe kell venni az Európai Unió Zöld Megállapodásának keretében 2020-ban elfogadott – 1990 és 2030 közötti időszakra vonatkozó – 55%-os üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésre irányuló vállalást, továbbá nem lehet alulmúlni az egyes tagállamok által kitűzött nemzeti célszámokat. Bár ez utóbbi jelenleg felülvizsgálat alatt áll, a Magyarország hosszú távú éghajlatváltozással összefüggő cselekvési irányait kijelölő dokumentum, a „Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia, 2020-2050” leszögezi, hogy valamennyi felvázolt kibocsátáscsökkentési forgatókönyv esetében teljesíti az ország a 2030-ra uniós szinten vállalt 55%-os emissziócsökkentést. Mindezek alapján a jelen SECAP 55%-os kibocsátáscsökkentési célszámot tartalmaz az Üde-Kunság

Vidékfejlesztési Egyesület működési területére vonatkozóan. Míg azonban a céldátum adott, addig a bázisév szabadon választható azzal megkötéssel, hogy az nem lehet 1990-nél korábbi. Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület gyakorlati szempontok – az adatokhoz való hozzáférés jellemzői – következtében 2012-ben jelölte ki a SECAP bázisévet.

A SECAP a következő ágazatok üvegházhatású gáz kibocsátását veszi figyelembe és fogalmaz meg rájuk intézkedéseket:

- önkormányzati működtetésű épületek/létesítmények üzemeltetése;
- nem önkormányzati működtetésben lévő szolgáltató funkciót ellátó épületek/létesítmények üzemeltetése;
- lakóépületek üzemeltetése;
- közvilágítás;
- magán- és kereskedelmi közlekedés és szállítás;
- ipar.

Üvegházhatásúgáz-kibocsátás alakulása a bázisévben és az azóta eltelt időszakban

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területén keletkező üvegházhatású gáz kibocsátás teljes mennyisége az alkalmazott számítási módszertan alapján 2012-ben 207 911 tonna szén-dioxid egyenértéket tett ki.

A legnagyobb kibocsátó ágazatnak a térségben a közlekedés minősült, e szektorból összesen 93 559 tonna szén-dioxid került a légkörbe az Egyesület területén, ami a teljes kibocsátás közel felét (45%) képezte. A közlekedés meghatározó részesedése az üvegházhatású gázok kibocsátásából ugyanakkor részben a térségen áthaladó jelentős mértékű tranzitforgalomra (51-es, 52-es főutak), vezethető vissza, valamint a helyi lakosság munkavégzési célú ingázására vezethető vissza.

A második legjelentősebb üvegházhatású gáz kibocsátó szektort a háztartások képezik, a lakóépületek üzemeltetése révén 59 139 tonna szén-dioxid került a légkörbe az Egyesület területén, ami a térség teljes kibocsátásának bő negyedét (28%) képezte. A lakóépületekben energetikai korszerűsítése ugyan már egyre inkább elterjedőben van a településeken, a lakóépületek többségének hőtechnikai adottságai azonban még nem tekinthetők megfelelőnek. A lakóépületek esetében érdemes megemlíteni, hogy azok üvegházhatású gáz kibocsátásban betöltött részesedése jelentősen elmarad a végső energiafogyasztásban jelentkező arányuknál, ami a nullához közeli emissziós együtthatóval rendelkező tűzifa széles körű használatára vezethető vissza.

Az ipar, magánszolgáltatások és szövetkezetek összesített üvegházhatású gáz kibocsátása 2012-ben 50400 tonnát tett ki, ami a térség összes kibocsátásának szintén nagyságrendileg egynegyedét 24%-át képezte.

A kommunális szféra részesedése a települések összesített üvegházhatású gáz kibocsátásából rendkívül alacsony (4813 tonna; 2%). A középületek üvegházhatású gáz kibocsátásban betöltött részaránya ugyan meghaladja számbeli részesedésüket, ám összességében nem számítanak meghatározó szén-dioxid forrásnak a térségben. Végül a közvilágítás részesedése a települések összesített üvegházhatású gáz kibocsátásából szinte elhanyagolható mértékűnek tekinthető.

A 2012 óta eltelt időszakra jellemző kibocsátási tendenciák felmérése céljából azonos módszertan alapján 2020-ra, egy ún. köztes évre is elkészült a térség kibocsátási leltára. A SECAP-ban kitűzött – 2012-es állapothoz viszonyított – kibocsátás-csökkentési célok elérése szempontjából kedvezőtlennek tekinthető, hogy az üvegházhatású gázok kibocsátása a SECAP báziséve óta eltelt időszakban nőtt az Egyesület működési területén, mégpedig a végső energiafogyasztás bővülését meghaladó mértékben, nagyságrendileg 12%-kal. A növekedés a kommunális szektort, valamint a magánszolgáltatásokat, szövetkezeteket, kisüzemeket leszámítva valamennyi szektorban érvényesült a 2010-es évtizeden.

Üvegházhatásúgáz-kibocsátás alakulása a bázis- és a köztes évben

Üvegházhatásúgáz-kibocsátás változása a bázis- és köztes év között			
	2012	2020	Változás
	tonna CO ₂		%
Lakóépületek	59 139	68 606	16
Közlekedés	93 559	108 355	16
Ipar	28 005	33 002	18
Középületek, közvilágítás	4 813	2 887	-40
Szolgáltatások, szövetkezetek, kisüzemek	22 396	19 483	-13
Összesen	207 911	232 333	12

Forrás: KSH adatok és települések adatszolgáltatása alapján saját számítás

Üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, energiaszegénység mérséklése

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén fekvő települések – a Polgármesterek Energia- és Klímaügyi Szövetségének elvárásainak megfelelően – ambiciózus üvegházhatásúgáz-kibocsátási célt tűznek ki maguk elé: 2050-re elérik a klímasemlegességet, azaz az Egyesület területéről származó üvegházgáz-emisszió és az itt elterülő fás növényzettel fedett területek szén-dioxid elnyelése egyensúlyba kerül. Az éghajlatsemlegességhez vezető úton azonban a települések köztes mérföldkövet is kijelölnek. Szintén Polgármesterek Energia- és Klímaügyi Szövetségének elvárásai szerint 2012 és 2030 között megkísérik 55 %-kal mérsékelni a következő forrásokból származó üvegházhatásúgáz-kibocsátásaikat:

- önkormányzati tulajdonban lévő intézmények épületeinek energiafelhasználása;
- közvilágítás;
- szolgáltatásokat végző gazdálkodó szervezetek energiafelhasználása;
- magáncélú és kereskedelmi közlekedés, szállítás üzemanyagfelhasználása;
- ipari létesítmények energiafogyasztása.

A kitűzött klímasemlegességi cél elérését az Egyesület működési területén fekvő települések együttesen vállalják. Annak teljesítése érdekében a fenti „ágazatokat” érintő intézkedések megvalósításával 2030-ra 115.207 tonna/év üvegházhatásúgáz-kibocsátás megtakarítását irányozzák elő a térségben a 2012-re számított üvegházhatásúgáz-emisszióhoz viszonyítva.

Említést érdemel, hogy amennyiben a SECAP keretében 2030-ra előirányzott 55%-os kibocsátáscsökkentési cél teljesülne, úgy a 2050-ig hátralévő 20 év alatt további 56%-os üvegházhatásgáz-kibocsátáscsökkentést kellene elérni ahhoz, hogy a SECAP keretében vizsgált ágazatokból származó emissziót a térségben elterülő erdők és fás növényzet teljes egészében el tudja nyelni.

A kibocsátáscsökkentési cél elérése érdekében az Egyesület a következő intézkedéscsoportokat valósította meg, illetve kívánja a jövőben megvalósítani:

- Önkormányzatok tulajdonában lévő épületek 2012 óta megvalósult, illetve folyamatban lévő energiahatékonyság-javításra és megújulóenergia-hasznosításra irányuló energetikai korszerűsítései;
- Önkormányzatok tulajdonában lévő épületek energiahatékonyság-javításra irányuló tervezett energetikai korszerűsítései 2020-2030 között
- Önkormányzatok tulajdonában lévő épületek 2012 óta megvalósult, illetve folyamatban lévő megújuló alapú villamosenergia-termelésre irányuló fejlesztései
- Önkormányzatok tulajdonában lévő épületek megújuló alapú villamosenergia-termelésre irányuló tervezett fejlesztései 2020 és 2030 között
- Lakóépületek komplex energetikai korszerűsítésének ösztönzése az elérhető klímavédelmi, költségtakarékossági előnyök, valamint finanszírozási lehetőségek megismertetése által
- Lakóépületekhez kapcsolódó megújuló alapú villamosenergia-termelés ösztönzése
- Megújulóenergia-alapú fűtés elősegítése célzottan az alacsony jövedelmű háztartások körében
- Szolgáltatásokat végző gazdálkodó szervezetek 2012 óta megvalósult mintajellegű energetikai korszerűsítései
- Szolgáltatásokat végző gazdálkodó szervezetek energiahatékonyság-javításra irányuló fejlesztései 2012 és 2030 között
- Szolgáltatásokat végző gazdálkodó szervezetek megújuló alapú villamosenergia-termelésre irányuló fejlesztései 2012 és 2030 között
- Közvilágítási rendszerek energiahatékonyság-javítási célú korszerűsítése
- Gépkocsállomány megújulásához kapcsolódó kibocsátás-csökkenés
- Elektromosautó-töltőállomások telepítése
- Közösségi közlekedés feltételeinek javítása az igénybevétel növelése, és a kibocsátás csökkentése céljából, központi intézkedések
- Közösségi közlekedés feltételeinek javítása az igénybevétel növelése céljából, egyesületi szintű terv kidolgozása
- Kerékpáros, gyalogos infrastruktúra fejlesztése
- Közlekedéssel kapcsolatos szemléletformálási tevékenységek
- Ipari profilú gazdálkodó szervezetek 2012 óta megvalósult mintajellegű energetikai korszerűsítései
- Energiahatékonysági és megújulóenergia-hasznosításra irányuló beruházások ipari profilú létesítményekben 2012 és 2030 között
- Fotovoltaikus erőművek létesítése
- Lakossági célcsoportra irányuló energiatakarékossági tematikájú szemléletformálás

Éghajlatváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás

Az éghajlatváltozás az Egyesület területén jelenlévő, illetve működő különböző természeti, társadalmi és gazdasági rendszerekre eltérő hatásmechanizmusokon keresztül, különböző mértékben hat. Az éghajlatváltozás helyben jelentkező hatásai (elsősorban a szélsőségesen meleg időszakok, aszályos periódusok, özvívyszerű eszések intenzitásának és gyakoriságnak növekedése, a fagyos időszakok hosszának csökkenése) és a térség sérülékenységét befolyásoló társadalmi, gazdasági körülmények (pl. lakosság életkori megoszlása, egészségi állapota, jövedelme) együttesen jelölik ki, hogy melyek azok az ágazatok, fejlesztési területek, amelyeket nagyobb, és melyek azok, amelyeket kisebb mértékben érintenek a következő évtizedek klimatikus változásai. Az alábbi táblázat a SECAP módszertanban alkalmazott kategóriák szerint összesíti az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület éghajlatváltozással összefüggő sérülékenységének fő jellemzőit.

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület éghajlatváltozással szembeni sérülékenységének fő jellemzői

Éghajlatváltozás helyi hatásai	Sérülékeny ágazat	Sérülékenység mértéke
Szélsőséges meleg	Épületállomány	alacsony
	Közlekedés	alacsony
	Területhasználat-tervezés	közepes
	Mezőgazdaság és erdészet	magas
	Környezet és biodiverzitás	közepes
	Egészségügy	közepes
Özvívyszerű csapadék	Épületállomány	alacsony
	Közlekedés	alacsony
	Vízgazdálkodás	közepes
	Területhasználat-tervezés	közepes
	Katasztrófavédelem	alacsony
Belvív	Épületállomány	közepes
	Vízgazdálkodás	magas
	Mezőgazdaság és erdészet	magas
Aszály, vízhiány	Vízgazdálkodás	közepes
	Mezőgazdaság és erdészet	magas
	Környezet és biodiverzitás	magas
Vihar	Épületállomány	alacsony
	Mezőgazdaság és erdészet	közepes
Erdőtűz	Mezőgazdaság és erdészet	alacsony
	Környezet és biodiverzitás	alacsony
	Katasztrófavédelem	alacsony

Forrás: saját szerkesztés

Mivel a várható változások többé-kevésbé ismertek, adott a lehetőség, hogy azokra felkészülve, a szükséges alkalmazkodási intézkedéseket időben megtéve mérsékelni lehessen a kedvezőtlen, veszélyes következmények bekövetkezésének valószínűségét és mértékét.

A SECAP-ban megfogalmazott intézkedéscsoportok a fenti ágazatok éghajlatváltozással szembeni sérülékenységének mérséklésére irányulnak. Ezek a következők:

- Zöldfelületek kialakítása, megőrzése
- Települési szintű hőségriadóterv készítése
- Egészségmegőrző programok lebonyolítása
- Háziorvosi rendszer fenntartása, fejlesztése
- Települési vízgazdálkodás alakítása az éghajlatváltozás tükrében: a kék- és zöldinfrastruktúrára egyaránt kiterjedő integrált tervezés megvalósítása
- Csapadékvíz visszatartása és hasznosítása belterületi ingatlanokon belül
- Csapadékvíz visszatartása, hasznosítása, tározása a települések belterületein
- Vízvisszatartás külterületi csatornáknál és természetes mélyedésekben
- Nagytáblás, szántóföldi mezőgazdasági területek alkalmazkodóképességének komplex fejlesztése
- Óstermelők, kisgazdaságok, tanyasi gazdaságok alkalmazkodása
- Zöldség-, gyümölcs- és szőlőtermesztés alkalmazkodóképességének növelése
- Termőföldek szervesanyag-tartalmának növelése
- Erdőgazdálkodás változó éghajlati feltételekhez igazítása
- Erdőtűzek megelőzése megfelelő erdőszerkezet kialakításával
- Közreműködés a megyei szintű erdőtüzek megelőzésére és oltására irányuló intézményi együttműködésben, önkéntes tűzoltóegyesületek fenntartása
- Önkormányzati kezelésben lévő területeken követendő feladatok
- Önkormányzati beruházások során követendő előírások
- Mező-, erdő- és vadgazdálkodási intézkedések
- Natura 2000 korlátozások, javaslatok érvényre juttatása a települési dokumentumokban
- Szemléletformálás a lakosság körében a természeti értékek megismertetése érdekében
- Nyári hővédelem megvalósítása a középületekben
- Lakóépületek nyári hővédelmének ösztönzése
- Villámvédelem megvalósítása a középületekben, illetve annak ösztönzése a lakóépületek esetében
- Viharkárok elleni védelem, különös tekintettel a védelem alatt álló épületek esetében
- Önkormányzati közlekedési infrastruktúra védelme a szélsőséges időjárási körülmények kedvezőtlen hatásaitól

Végrehajtás keretrendszere

A SECAP-ban foglalt intézkedések megvalósíthatóságának kulcsfeltétele a megfelelő pénzügyi források rendelkezésre állása. Érdemes ugyanakkor hangsúlyozni, hogy az energiahatékonyságra és megújulóenergia-hasznosításra irányuló fejlesztések egyben hozzájárulnak a működési költségek csökkentéséhez is, így a beruházások tökéletes magánszemélyek, illetve gazdálkodó szervezetek esetében – az alkalmazott technológiától és mérettől függően – pótlólagos forrás bevonása nélkül is megtérülhetnek. Az éghajlatváltozás elleni küzdelem fontosságát elismerve ugyanakkor több hazai és nemzetközi forrás is rendelkezésre áll a SECAP-ban foglalt intézkedések végrehajtásához. Ezek egy része vissza nem térítendő támogatás, más része kedvezményes kamatozású hitel. Mindezek mellett az utóbbi években egyre elterjedtebbé váltak az ún. harmadikfeles finanszírozási konstrukciók.

A SECAP-ban foglalt intézkedések megvalósítása az Egyesület területén működő önkormányzati és központi költségvetési közintézmények, gazdasági szereplők, valamint a lakosság közös erőfeszítését igénylik. E rendkívül szerteágazó érdekelti és felelősi kör munkájának összehangolása, az egyes felek éghajlatvédelmi és éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra irányuló tevékenységeinek ösztönzése azonban megköveteli egy olyan koordinációs szervezet kialakítását és megerősítését, amely képes áttekinteni a térségben zajló éghajlatváltozáshoz kapcsolódó beavatkozásokat, és ennek megfelelően számot tud adni azok előrehaladásáról, fel tudja tárni a tervezett intézkedések megvalósítását akadályozó tényezőket és javaslatot tud tenni azok elhárítására, kezelésére.

A SECAP-ban foglalt intézkedések koordinálásáért elsődlegesen, de messze nem kizárólagosan az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület a felelős, amely e feladatát munkaszervezetén keresztül látja el. Az éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás csak akkor lehet sikeres, ha minél többen elhivatottak e célok elérése érdekében, és megfelelő információk birtokában minél többen hajtanak végre célirányos fejlesztéseket, minél többen kezdenek klímabarát módon élni. Éppen ezért az Egyesület és a települési önkormányzatok közös célja, hogy a térség lakosságának, vállalkozói, gazdálkodói rétegének minél nagyobb hányadát képes legyen megszólítani a következő években, akár széleskörű, lakosságra irányuló, akár célzott, egy-egy társadalmi csoportnak szóló szemléletformálási akciók vagy szűkebb körű egyeztetések, konzultációk ösztönzése révén. Különösen az utóbbiak esetében cél a tartós partneri viszony kialakítása az éghajlatváltozással kapcsolatos témakörökben érdekelt közintézménnyel, szakmai és gazdálkodó szervekkel.

Ennek megvalósítása érdekében az Egyesület Energiahatékonysági Koordinációs Munkacsoportot hív életre, az Energiahatékonysági Koordinációs Munkacsoport évente legalább egy alkalommal ülésezik, áttekint a térségben megvalósult energetikai fejlesztéseket, azonosítja az egyes felek ilyen irányú igényeit, lehetőségeit, közreműködik az esetlegesen felmerülő vitás pontok rendezésében, illetve javaslatokat fogalmaz meg azok elhárítására.

A SECAP-ban foglaltak nyomon követése elengedhetetlenül fontos a végrehajtás során felmerülő nehézségek, hiányosságok mielőbbi korrekciójának érdekében. Az akcióterv nyomon követésének rendjét a Polgármesterek Klíma- és Energiaügyi Szövetsége szabályozza. Ennek értelemben a megvalósult fejlesztésekről, a végrehajtás feltételrendszerében bekövetezett változásokról kétfévente készül jelentés, míg az Egyesület üvegházhatásúgáz-kibocsátásának mértékét számszerűsítő leltár négyévente újul meg.

1. Bevezetés

1.1. A Fenntartható Energia- és Klímaakcióterv célja, előnyei

Közismert, hogy az éghajlatváltozás a XXI. század egyik legfőbb kihívása. Az üvegházhatású gázok kibocsátásának mérséklését szolgáló érdemi intézkedések, beruházások nélkül Földünk légkörének átlagos hőmérséklete oly mértékben megnőhet a XXI. század második felére, hogy az már visszafordíthatatlan láncreakciókhoz vezethet, örökre megváltoztatva az elmúlt évszázadokban megszokott éghajlati körülményeinket, olyan földi éghajlatot eredményezve, amely alatt az emberiség eddigi története során még soha nem élt.

E folyamat kezdete már napjainkban is érzékelhető és mért adatokkal is alátámasztható. A változások mindenekelőtt az időjárási szélsőségek, pl. hóhullámok, viharok, özvívyszerű esőzések és aszályok gyakoriságának és intenzitásának növekedésében mutatkoznak meg. E jelenségek mind közvetlenül, mind közvetve – pl. árvizek, vízhiány, betegségek terjedéséhez optimális feltételek megteremtése révén – komoly és valós fenyegetést jelentenek az emberiség, közte hazánk lakossága számára is. E változások egy része, legalább néhány évtizedig, ráadásul akkor is bekövetkezne, ha az üvegházhatásúgáz-kibocsátás töredékére zuhanna. Ám a helyzet nem ez, a Föld egészét tekintve a kibocsátások folyamatosan nőnek.

Az éghajlatváltozás kiváltó okairól számos tudományos elmélet látott napvilágot, az ENSZ éghajlatváltozással kapcsolatos kutatásai összefogó szerve ugyanakkor jelentésében minden korábbinál nagyobb bizonyossággal (98%) állította, hogy az éghajlat módosulása emberi tevékenységre, mindenekelőtt a fosszilis energiahordozók elégetésére, és részben a természetes növényzet nagyarányú irtására vezethető vissza, amelyek együttes következményeként a légkör szén-dioxid – és egy üvegházhatású gáz – koncentrációja folyamatosan emelkedik.

A fentiek alapján a térség lakosságának, közintézményeinek és gazdasági szereplőinek alapvetően két feladata van az éghajlatváltozással kapcsolatban: egyrészt mérsékelni kell valamennyi forrásból származó üvegházhatásúgáz-kibocsátásaikat, másrészt fel kell készülniük az éghajlat megváltozásának helyi következményeire és lehetőség szerint alkalmazkodniuk kell azokhoz. Jelen Fenntartható Energia és Klíma Akcióterv (a továbbiakban: SECAP) azt a célt szolgálja, hogy keretet nyújtson az ezeket szolgáló tevékenységek beazonosításához. Ennek megfelelően segítséget nyújt a települési döntéshozók számára annak megítéléséhez, hogy melyek az éghajlatváltozás helyben megnyilvánuló fő kockázatait, illetve melyek a fő üvegházhatásúgáz-kibocsátó ágazatok, és ezáltal eszközként szolgál a következő évtizedben indokolt fejlesztési, településüzemeltetési döntések megalapozásához. Mindemellett a SECAP elfogadása közvetlen haszonnal is járhat, hiszen egyes közvetlen európai uniós forrásokból származó támogatások elnyerése során feltételnek számít e dokumentum megléte.

1.2. A Fenntartható Energia- és Klímaakcióterv háttere

Az éghajlatváltozás jelentőségét a tudományos közvélemény mellett nemzetközi és szakpolitikai intézmények, mindenekelőtt az ENSZ is elismerték. 1992, az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményének aláírása óta folyamatosan napirenden van a témakör, több jelentős egyezmény, jegyzőkönyv és megállapodás látott napvilágot – mindeközben az országok összesített üvegházhatású gáz kibocsátása folyamatosan növekvő tendenciát mutat, ami mindennél sürgetőbbé teszi az érdemi beavatkozást. A nemzetközi szereplők közül az Európai Unió a legambiciózusabbak közé tartozik az éghajlatváltozás elleni küzdelemben, hiszen célul tűzte ki, hogy 2050-re elérje a klímasemlegességet, azaz a területéről származó kibocsátások nem haladják meg az itt elterülő növényzet éves szén-dioxid elnyelő kapacitásának mértékét. E hosszú távú célhoz vezető úton pedig 2030-ig 55%-kal csökkenti kibocsátásait 1990-hez képest. E cél elérésének elősegítése érdekében különböző pénzügyi és intézményi ösztönzőket is létrehozott. Ezek sorába tartozik az Európai Bizottság kezdeményezésére létrehozott Polgármesterek Szövetsége is.

A Polgármesterek Szövetsége 2008-ban jött létre Európában azzal a céllal, hogy közös fórumot teremtsen azoknak a helyi önkormányzatoknak, amelyek önként vállalják, hogy elérik, sőt akár túl is teljesítik az Európai Unió éghajlatvédelemmel és energiahatékonysággal, megújulóenergia-felhasználással kapcsolatos célkitűzéseit. Ahogy egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy nem sikerül a remélt ütemben megfékezni az üvegházhatású gázok kibocsátását, úgy került egyre inkább előtérbe a várható változásokhoz való alkalmazkodás jelentősége. E folyamat a Polgármesterek Szövetségében is éreztette hatását, amelynek következtében a szervezet neve 2013-ban Polgármesterek Klíma és Energiaügyi Szövetségévé (továbbiakban: Szövetség) változott és tevékenységének fókuszában a korábban jobbra energetikai témakörök mellett megjelentek az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodással kapcsolatos témakörök is. A kezdeményezésnek sikerült egy egyedi, alulról építkező megközelítést elindítania az energiaügyi és klímavonatkozású tervezés területén, ráadásul sikeressége hamar felül is múlta a várakozásokat. A kezdeményezés mostanra már 54 ország, több mint 10 000 helyi és regionális önkormányzatát tömöríti magában, technikai és módszertani támogatást, ismeretszerzési lehetőséget nyújt tagjai számára.

E módszertani támogatás egyik legközvetlenebb formájának tekinthető az az előírás, hogy a Szövetséghez csatlakozó tagok két éven belül kötelesek ún. Fenntartható Klíma- és Energia Akciótervet (a továbbiakban: SECAP) kidolgozni a saját településük területére. E tervdokumentum elkészítéséhez a Szövetség technikai segítségnyújtásként egy útmutatót tett közzé, továbbá az elkészült SECAP-okról a Szövetség felé kötelezően megküldendő jelentési sablon kijelöli a SECAP-okkal szembeni fő tartalmi elvárásokat is.

A SECAP-ok kidolgozása során kötelezően vállalandó cél 2050-re az ún. klímasemlegesség elérése, azaz az üvegházhatásúgáz-kibocsátás olyan mértékű csökkentése, hogy annak eredményeképpen az éves emisszió ne haladja meg a területen elterülő növényzet éves szén-dioxid elnyelésének mennyiségét. További elvárás, hogy a 2050-ig tartó időszakon belül 2030-ra vonatkozóan egy köztes célt kell kitűzni. Ennek kijelölése során figyelembe kell venni az Európai Unió Zöld Megállapodásának keretében 2020-ban elfogadott – 1990 és 2030 közötti időszakra vonatkozó – 55%-os üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésre irányuló vállalást, továbbá nem lehet alulmúlni az egyes tagállamok által kitűzött nemzeti célszámokat. Magyarország esetében jelenleg még az Európai Unió előző – 40%-os – ambíciószintjéhez igazodó nemzeti célszám van érvényben, amelyet azonban a közeljövőben felül kell vizsgálni. Tekintve,

hogyan a Magyarország hosszú távú éghajlatváltozással összefüggő cselekvési irányait kijelölő dokumentum, a „Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia, 2020-2050” leszögezi, hogy valamennyi felvázolt kibocsátáscsökkentési forgatókönyv esetében teljesíti az ország a 2030-ra uniós szinten vállalt 55%-os emissziócsökkentést, abból a feltételezből indulunk ki, hogy a közeljövőben felülvizsgálandó j nemzeti célszám egyezni fog az utóbbival. Ennek megfelelően jelen SECAP is 55%-os kibocsátáscsökkentési célszámot tartalmaz az Egyesület működési területére vonatkozóan. Míg azonban a céldátum adott, addig a bázisév szabadon választható azzal megkötéssel, hogy az nem lehet 1990-nél korábbi. Az Egyesület gyakorlati szempontok – az adatokhoz való hozzáférés jellemzői – következtében 2012-ben jelölte ki a SECAP bázisévet.

A Szövetség által közzétett SECAP-készítési útmutató azt is meghatározza, hogy milyen forrásokból származó kibocsátásokat célszerű számításba venni a dokumentum kidolgozása során, ezek egy részét kötelező jelleggel, míg más részüket a terv kidolgozójának döntése függvényében kell figyelembe venni. Mindezek mérlegelését követően az Egyesület által elfogadott SECAP a következő ágazatok üvegházhatásúgáz-kibocsátásait veszi figyelembe és fogalmaz meg rájuk intézkedéseket:

- önkormányzati tulajdonban lévő épületek/létesítmények üzemeltetése;
- magántulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek által fenntartott szolgáltató funkciót ellátó épületek/létesítmények üzemeltetése;
- lakóépületek üzemeltetése;
- közvilágítás;
- magán- és kereskedelmi közlekedés és szállítás;
- közösségi közlekedés;
- ipar.

A SECAP-ban alkalmazott számítások során minden esetben a SECAP-kidolgozásához közzétett útmutatóban meghatározott kibocsátási együtthatókat veszi figyelembe a dokumentum. Ezzel kapcsolatban említést érdemel, hogy e módszertani sajátosság következtében a SECAP-ban szereplő értékek nem minden esetben egyeznek meg pontosan az ugyanazon fejlesztésekre vonatkozó, de eltérő módszertan és emissziós együtthatók alapján számított projektdokumentációkban szereplő számadatokkal (pl. TOP 321 pályázatok indikátorai).

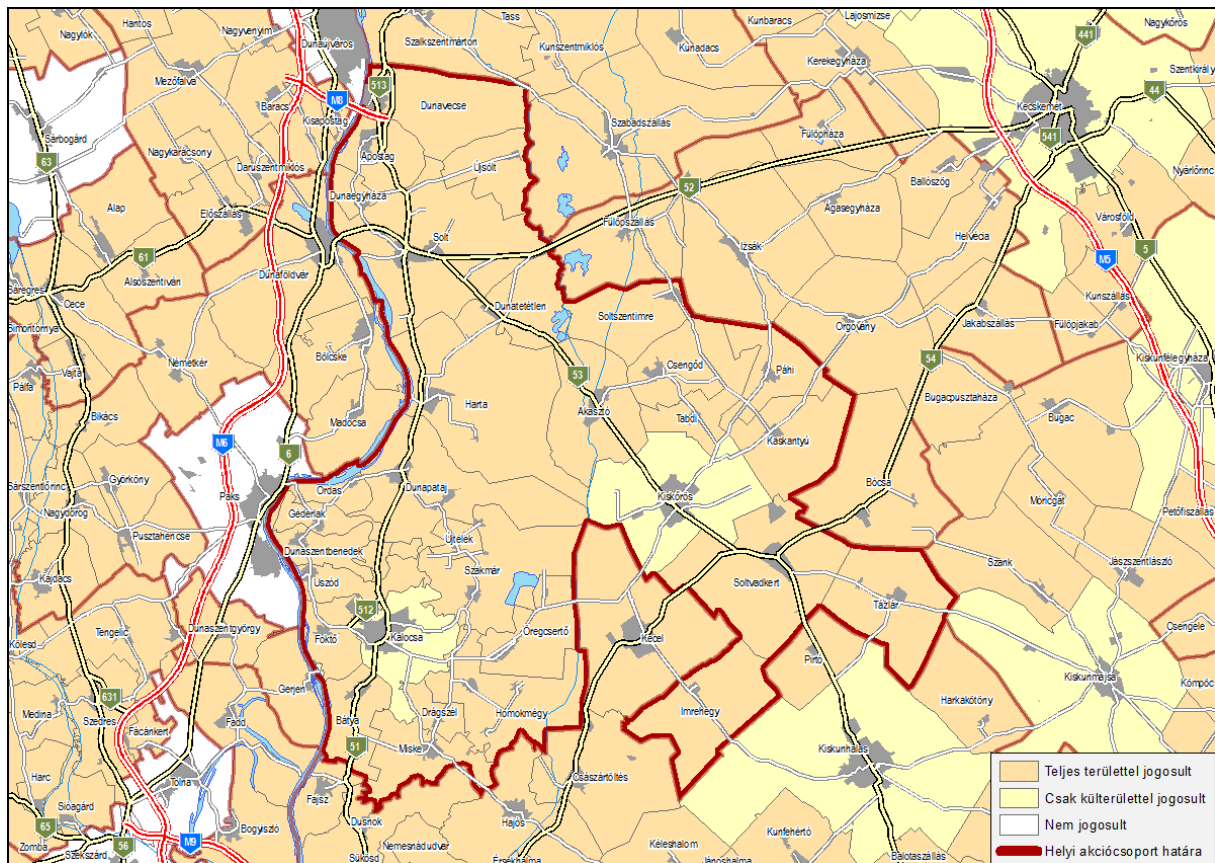
A Polgármesterek Klíma- és Energiaügyi Szövetségének elvárásai szerint a SECAP nem egy egyszeri alkalommal összeállított, elfogadott dokumentum, hanem egy folyamatosan fejlődő, a mindenkori lehetőségekhez igazodó és azt az éghajlatvédelem és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás érdekében alakítani kívánó döntéstámogató eszköz. Ezt szolgálja a SECAP meghatározott időszakonként előírt felülvizsgálatának rendje, amelynek értelmében leghamarabb két év múlva kerül sor a jelen dokumentumban foglaltak továbbfejlesztésére.

2. A kiindulási helyzet áttekintése az éghajlatváltozás szempontjából

2.1. Települések általános bemutatása

A teljes egészében Bács-Kiskun megyén belül működő Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület 31 települést foglal magában, tagjai között települési önkormányzatok, vállalkozások, civil szervezetek egyaránt megtalálhatók.

1. ábra: Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területe

Forrás: TeIR

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területe 1.622 km², amely a Duna-Tisza-közi-homokhátság és a Dunamenti-síkság középtájrja terjed ki. Az Egyesület területét hat járás – Kalocsai, Kiskőrösi, Kunszentmiklósi – települései alkotják, amelyek közül Dunavecse, Solt és Soltvadkert városi jogállású, Dunapataj és Harta nagyközség. A térségbe tartozó települések népességszám szerinti nagysága vegyes, a 156 fős Újsolt mellett a legnagyobb település Soltvadkert (7175 fő). A többi település közül 10 db 1000 fő alatti, a többi 1500–3000 fő körüli nagyságú. A térség településeinek összesített lakónépessége 2019-ben 51.335 fő volt.

2.1.1. Társadalmi helyzetkép

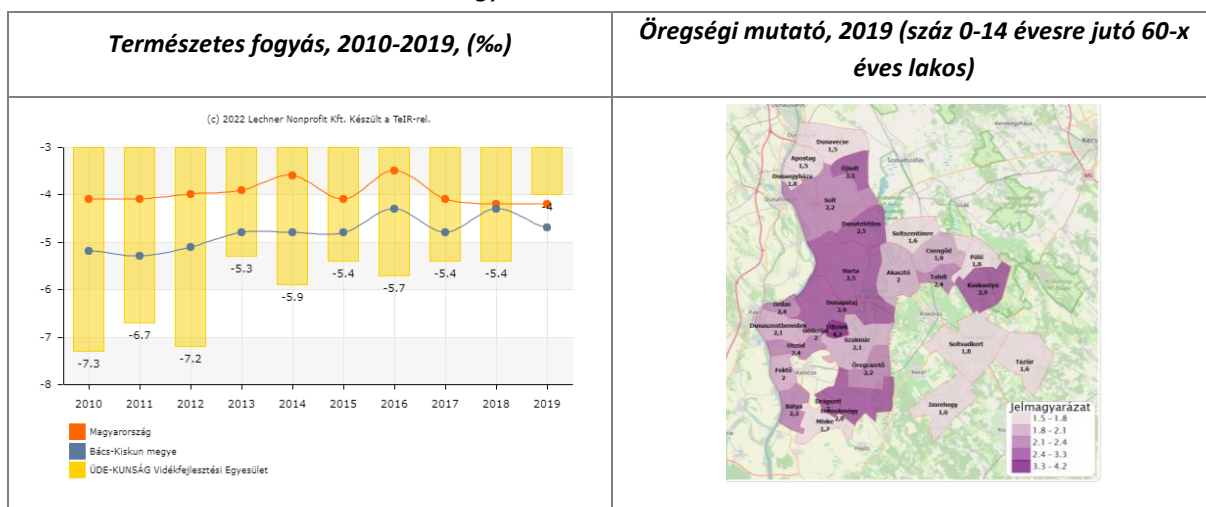
A népesedési helyzetet tekintve az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén az intenzív fogyás jellemző. A terület összesített népességszáma 2011 és 2019 között több mint 3000 fővel csökkent. A népességcsökkenésben jelentős szerepet játszik az intenzív természetes fogyás, a negatív vándorlási egyenlegnek ugyanakkor kiemelkedő szerepe van.

A természetes szaporodás tekintetében az Egyesület működési területén található települések jó részén a természetes fogyás tapasztalható. Jónéhány kivétel van azonban, ahol természetesen szaporodás figyelhető meg. A legmagasabb értékkel Újsolt (12,8 ezrelék), ill. Miske és Dunavecse rendelkezik, míg Ordason és Dunaszentbenedeken stagnálást regisztráltak 2019-ben. A teljes térség egészére nézve a természetes fogyás tapasztalható, amelynek mértéke elmarad a megyei és országos átlagtól is: míg 2019-ben Magyarországon -4,2 fő/ezer fő, Bács-Kiskunmegyében -4,7 fő/ezer fő, addig az Egyesület területén -4 fő/ezer fő volt a természetes fogyás értéke. Ez az érték 2010 óta – kisebb-nagyobb eltérésektől eltekintve – folyamatosan javul.

A természetes fogyás mértékét a települések egy részében ellensúlyozza a bevándorlás, amelynek mértéke a térség területén elhelyezkedő települések esetében mozaikos képet mutat. A legmagasabb réttel Ordas (21 ezrelék), Dunaegyháza (19,2 ezrelék), valamint Soltszentimre (18,9 ezrelék) rendelkezik, de további 8 településen 8 ezrelék feletti a vándorlási egyenleg. Az elvándorlással leginkább sújtott település Újsolt és Drágszél, ahol -89,7, ill. -59,5 ezrelék volt a vándorlási egyenleg 2019-ben. A megyében és az Egyesület területén is összességében elvándorlás tapasztalható, ennek átlagos mértéke 2019-ben 1,5 fő/ezer fő volt, ami magasabb a megyei 1,1 fő/ezer fős mértéknél. A bevándorlás megítélése ugyanakkor nem egyértelműen kedvező, hiszen markánsan megfigyelhető a megélhetési okokból vidékre költözők növekedése.

A népmozgalmi folyamatok eredményeképpen az Egyesület területén a lakosság korösszetétele az országos korszakhoz képest öregebbnek minősül: a 0-14 év közöttiek aránya 13,6 %, míg a 60 és annál idősebbek aránya 27,3 % volt 2019-ben. Az Egyesület települései között ugyanakkor jelentős különbségek nem mutatkoznak e tekintetben. Újtelken több mint négyszerannyi 60 évnél idősebb ember él, mint 14 évnél fiatalabb gyermek, az Egyesület többi településén kiegyenlítettebb a népesség korszakozata, de egyik településen sem megy 1,5 alá az érték, a legtöbb helyen 2 körül van. Az éghajlatváltozással összefüggésben mindez azért bír kiemelt jelentőséggel, mert az idősek magasabb aránya egyértelműen növeli egy település, vagy térség éghajlatváltozással szembeni sebezhetőségét, hiszen az idősek szervezete sokkal érzékenyebb a szélsőséges időjárási helyzetekre, mindenképp a hóhullámokra, mint a fiatalabbaké.

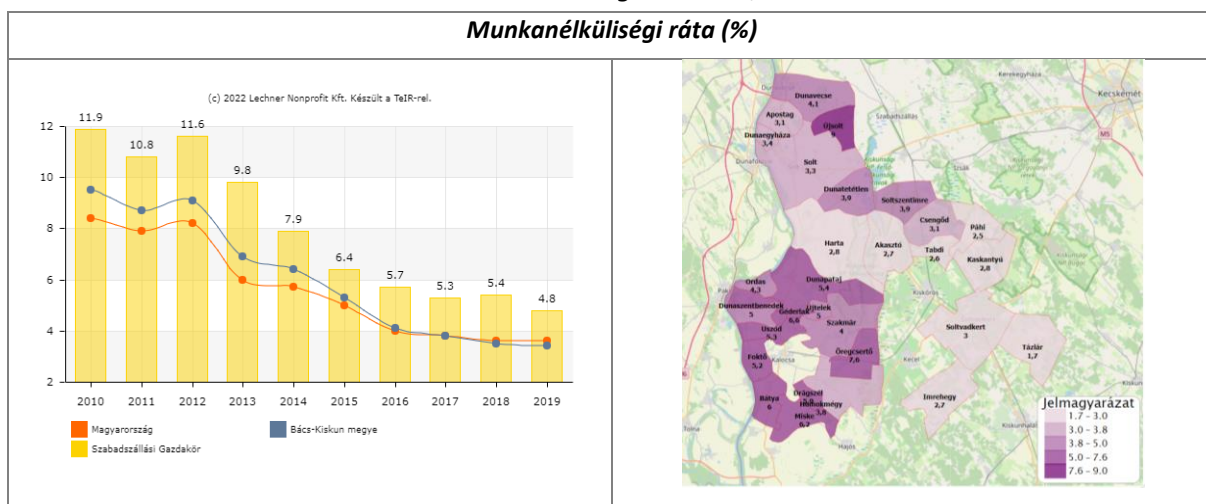
2. ábra: A természetes fogyás, illetve az öregedési mutató alakulása az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén

Forrás: TeIR

Egy térség éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodási képességét, és egyben az üvegházhatású gázok kibocsátására tett erőfeszítéseket is meghatározó mértékben befolyásolja az ott élők jövedelmi helyzete. Ez utóbbi alakulására döntő hatással bír a foglalkoztatottság mértéke, amely 2011-ben az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területén 53,3 %-ot tett ki, ami elmarad mind a Bács-Kiskun megyei mind az országos átlagtól. A munkanélküliségi ráta értéke az Egyesület területén 2011 óta folyamatosan csökken, de még 2019-ben is meghaladja mind a Bács-Kiskun megyei (3,4 %), mind a magyarországi átlagot (3,6 %), 2019-ben 3,8 %-ot tett ki. A családok jövedelmi helyzete és kilátásai szempontjából kedvezőtlen, hogy a munkanélküliek 43,7 %-a több mint fél éve nem talált munkát. Ezek az értékek jelentősen meghaladja az országos átlagot (46,8 %) és eléri a megyei átlagot (43,7 %).

3. ábra: Munkanélküliség alakulása, 2010-2019

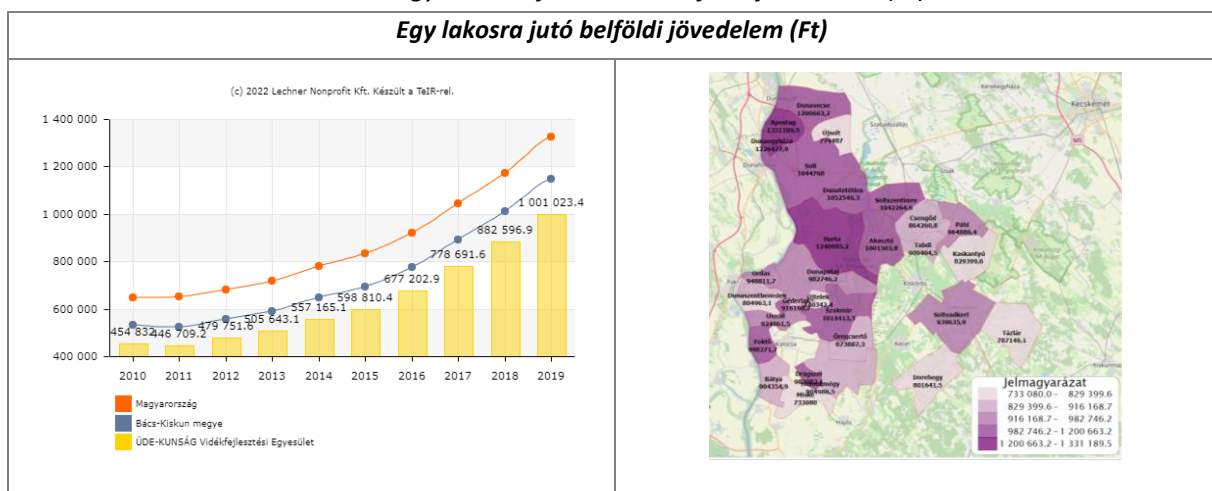
Forrás: TeIR

Az aránylag kedvező foglalkoztatottsági, ill. munkanélküliségi rátának megfelelően, az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén élő lakosság átlagos jövedelmi helyzete az országos átlag alatt alakul és folyamatosan emelkedő tendenciát mutat. Az országos átlagtól jelentősen elmarad és ugyan megközelíti, de folyamatosan alatta marad a Bács-Kiskun megyei átlagnak is. Pontosítás céljából

említést érdemel azonban, hogy az alábbi ábrán is szereplő összeg (1.001.023 Ft) csak a személyi jövedelemadó-köteles jövedelmeket veszi alapul, azaz pl. a jelentős számú idős ember nyugdíját, továbbá a mezőgazdaságból élők kiegészítő jövedelmét nem. Ebből következően az egy lakosra jutó tényleges nettó jövedelem a valóságban magasabb, mint az alábbi statisztikai mutatóban szereplő összeg. Mindazonáltal a jövedelmi mutató esetében is jelentős eltérés mutatkozik az Egyesület egyes települései között: a térség északi részén fekvő helységei jóval kedvezőbb mutatókkal bírnak.

A térségbeli háztartások jövedelmi helyzetének vizsgálata során ki kell emelni, hogy az itteni háztartásoknak majdnem felében (44,5 %) egyáltalán nem él foglalkoztatott, ami meghaladja a Bács-Kiskun megyére jellemző értéket (40,9 %) és az országos átlagot (38,3 %) is. Ez jelentősen szűkíti az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra, illetve a globális felmelegedés mérséklésére fordítható pénzforrások nagyságát.

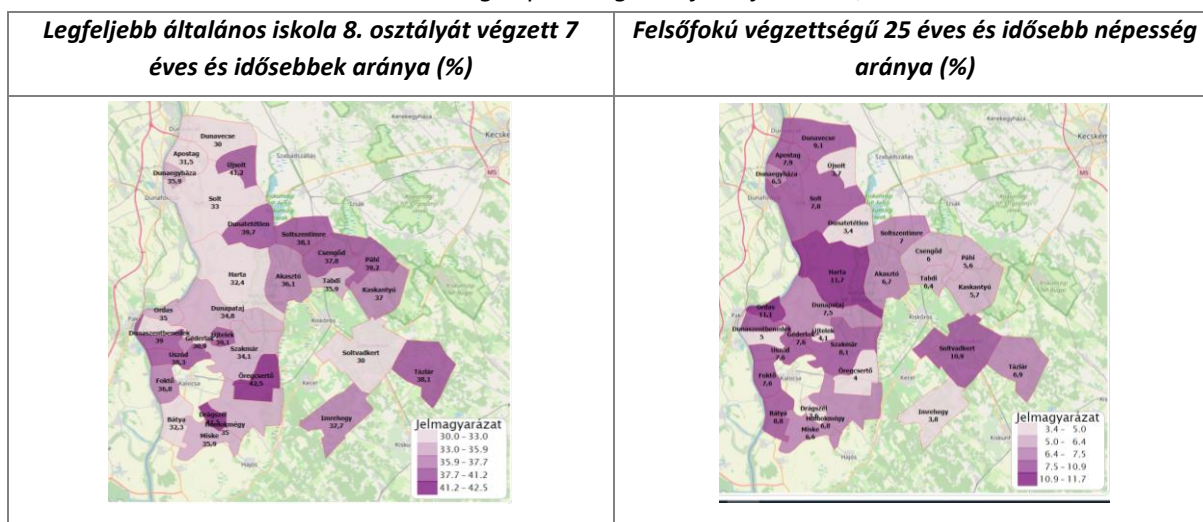
4. ábra: Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem (Ft)

Forrás: TeIR

A jövedelmi helyzet mellett a lakosság képzettsége is szerepet játszik abban, hogy egy település, illetve térség milyen mértékben sérülékeny az éghajlatváltozás hatásaival szemben. A közelmúlt klímaváltozással kapcsolatos társadalmi attitűd vizsgálatának során ui. egyértelműen az rajzolódott ki, hogy a magasabb iskolai végzettségű emberek összességében jobban informáltak e témakörben, nemcsak magának a folyamatnak a mibenlétével, okaival, hanem az egyéni elhárítási és megelőzési lehetőségekkel is inkább tisztában voltak, mint az alacsonyabb végzettségűek. Ebből a szempontból az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület helyzete nem túlságosan kedvező, hiszen az annak működési területén élő lakosság több mint harmada (34,2 %) legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezett 2019-ben, a felsőfokú végzettségű lakosság aránya (8 %) pedig lényegesen alacsonyabb a megyei (13,6 %) és az országos átlaghoz (19 %) képest. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a Kiskőrös és Kalocsa környékén fekvő településekre jellemző, a legmagasabb értékkel Drágszél rendelkezik, ahol meghaladja a 41 %-ot is, 30 % alá pedig egyetlen településen sem megy az érték. A felsőfokú végzettségű lakosság aránya három településen, Hartán, Ordason és Soltvadkerten haladja meg a 10 %-ot.

5. ábra: Lakosság képzettségének főbb jellemzői, 2011

Forrás: TelR

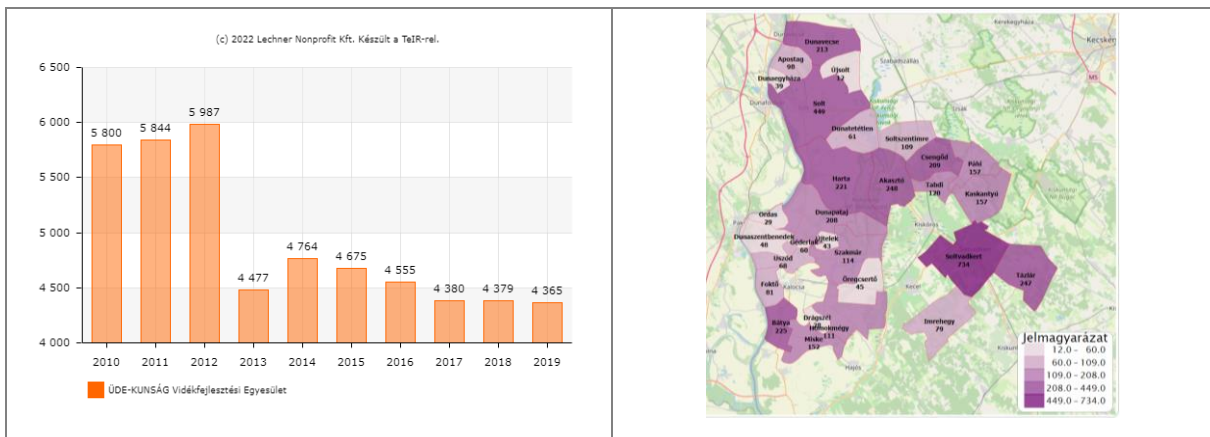
2.1.2. Gazdasági helyzetkép

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület térsége életében jelentős szerepet játszik a mezőgazdasági termelés. A térség nagy részén jónak mondható a talaj termőképessége, amit intenzív növénytermesztéssel hasznosítanak. A kalocsai térség településein meghatározó még a zöldség (főként fűszerpaprika és foghagyma) termesztése is. Az akciócsoport mélyebb fekvésű és gyengébb termőképességű területeinek mezőgazdaságát a gyepgazdálkodás és az extenzív állattartás, míg a homokos talajú, tanyás területekre a szőlő-, zöldség- és gyümölcsstermelő gazdaságok jellemzik. A térség mezőgazdasági területei természeti erőforrásként is jellemezhetőek, mivel a magas napsütéses órák számának és a jó földrajzi elhelyezkedésnek köszönhetően a térség kiváló termőföldekkel rendelkezik. A mezőgazdaság foglalkoztatási adataiban nem jelenik meg az őstermelői tevékenység, pedig a termelés jelentős hányadát az őstermelők valósítják meg. A regisztrált őstermelő egy része főállású tevékenységként végzi.

A mezőgazdasági, főleg szőlő- és gyümölcsstermesztést végző vállalkozók versenyszelleme, szakértelme, a mindennapos termelési és piaci alkalmazkodása hasznos tapasztalatai eredményeként termelői csoportosulások jöttek létre. Példaértékűvé vált a térségben működő, három elismert TÉSZ és egy Termelői Csoport, mivel ezek közvetlen kapcsolatot alakítottak ki a termelők és a piaci szereplők között, segítve ezzel a versenyképesség növelését, valamint a termék magasabb szintű feldolgozásával a munkahelyteremtés növekedését.

A mezőgazdasági ágazatban működő vállalkozások száma 234 db, a működő társas vállalkozások száma a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban 100 db, a regisztrált őstermelők száma 2012-ben 5.987 fő volt, ez a szám a 2013- évi erős visszaesést követően tovább csökkent 2019-re 4.365 főre. A legtöbb őstermelő Soltvadkerten van.

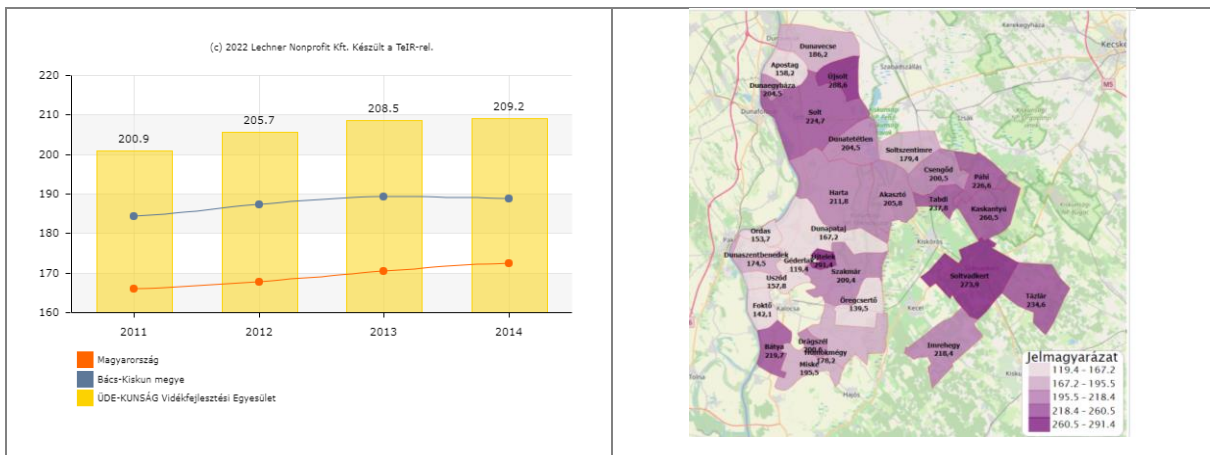
6. ábra: Mezőgazdasági őstermelői igazolvánnyal rendelkezők száma az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén

Forrás: TeIR

A térségben a regisztrált vállalkozások ezer lakosra jutó száma 2011 óta ugyanakkor kissé növekvő tendenciát mutat. 2014-ben 1000 lakosra 209,2 vállalkozás jutott, amely lényegesen meghaladja az országos és a megyei átlagot is. Az Egyesület működési területén elsősorban a mikro- és kisvállalkozások képviseltetik magukat, középvállalkozásból 20 db, míg nagyvállalkozás egyetlen működött a térségben 2012-ben. Az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték 370,2 ezer Ft-ról 1082,4 ezer Ft-ra – nőtt 2006 és 2015 között, mely a gazdaság élénkülését mutatja, azonban így is elmaradásban van az országos (2.725 ezer Ft) és megyei (1.408 ezer Ft) értéktől.

7. ábra: Ezer főre jutó regisztrált vállalkozások száma az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén, 2014

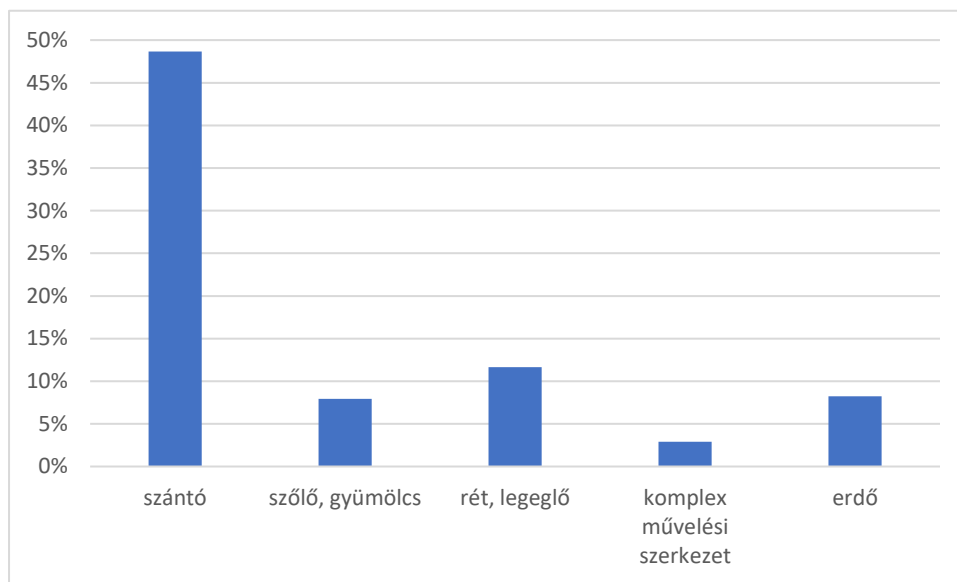
Forrás: TeIR

Az egyes települések klímavédelemre fordítható forrásainak nagysága szempontjából lényeges tényezőnek számít az iparüzési adó mértéke. Enne egy lakosra jutó értéke 2011-ben 15.700 Ft volt, amely alatta marad az országos (37.500 Ft) és a megyei (26.700 Ft) átlagértéknek.

Mindazonáltal az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén jelen lévő gazdasági rendszereket az éghajlatváltozás szempontjából vizsgálva megállapítható, hogy azzal szemben leginkább az agrárium és az ahhoz kapcsolódó feldolgozó iparágak minősülnek a legsérülékenyebbek. A térség földterületének legnagyobb hányada a nagyon sérülékeny szántó (49 %), ill. a kevésbé sérülékeny rét, legelő (12 %) művelési ágba tartozik, a megye más területeihez képest viszonylag magas

arányú az aszályérzékeny szőlők és gyümölcsösök (8 %), ill. alacsony arányú a kevésbé sérülékeny erdőterületek kiterjedése (8 %). A mezőgazdasági termelés éghajlatváltozással szembeni sérülékenysége a vizsgált térségben elsősorban az aszályos időszakok hosszának, gyakoriságának és prognosztizált növekedésére vezethető vissza, amelyet az 5.1.3. fejezet tárgyal részletesen.

8. ábra: Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területének művelési ág szerinti megoszlása, 2018

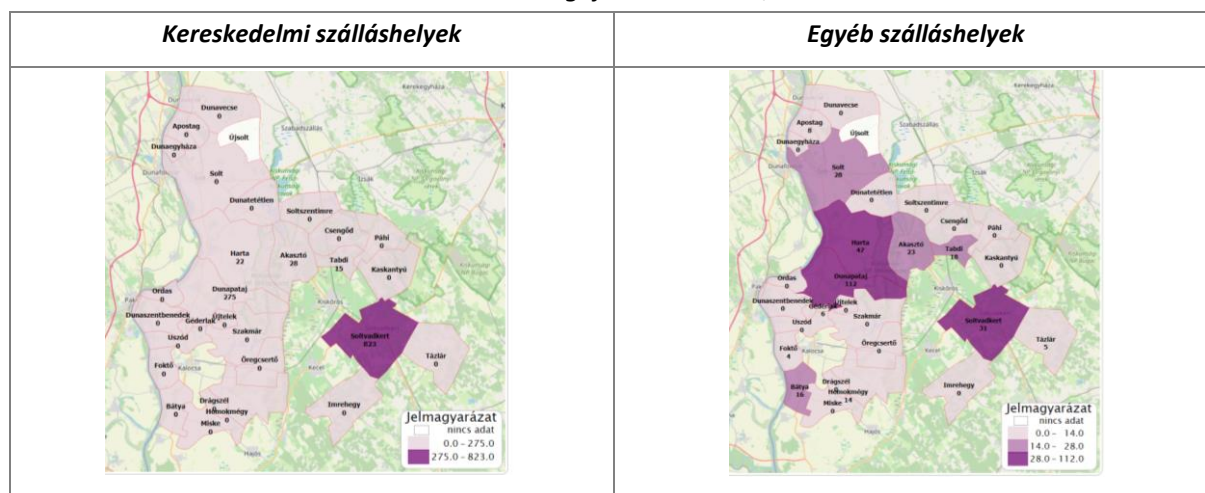

Forrás: CORINE alapján saját szerkesztés

Említést érdemel ugyanakkor, hogy az innovatív, alacsony üvegházhatású gáz kibocsátással járó, illetve a várható klimatikus változásokhoz való hatékony alkalmazkodást lehetővé tevő eljárások elterjedését nehezíti a földbirtokok elaprózottsága, alacsony átlagos mérete, illetve – az előbbivel párhuzamosan – az egyéni gazdálkodók magas száma, hiszen az újszerű szakmai ismeretek ez utóbbiak körébe nehezebben jutnak el, továbbá a rendelkezésre álló anyagi eszközök is szűkösebbek, mint a mezőgazdasági vállalkozásoknak. Az egyéni gazdálkodók túlsúlya a mezőgazdasági művelésben sérülékenyebbé teszi az egész ágazatot az éghajlatváltozás hatásaival szemben, hiszen kisebb földterületek esetében szűkösebbek a lehetőségek a szélsőséges időjárási helyzetekre visszavezethető károk gazdaságon belüli kompenzálására.

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület településein a turizmus nem tölt be kiemelt szerepet. A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása alig haladja meg az 1100 db-ot összesen, a települések közül a legnagyobb kapacitás Soltvadkerten (823 db) és Dunapatajon (275) van, emellett csupán Tabdi, Akasztó és Harta rendelkezik némi férőhelyszámmal. Az ágazaton belül az egyéb szálláshelyek kapacitása összesen 312 db, amelynek nagyrésze szintén Soltvadkerten, Hartán és Dunapatajon koncentrálódik, de a térség többi települése közül is jut néhányra.

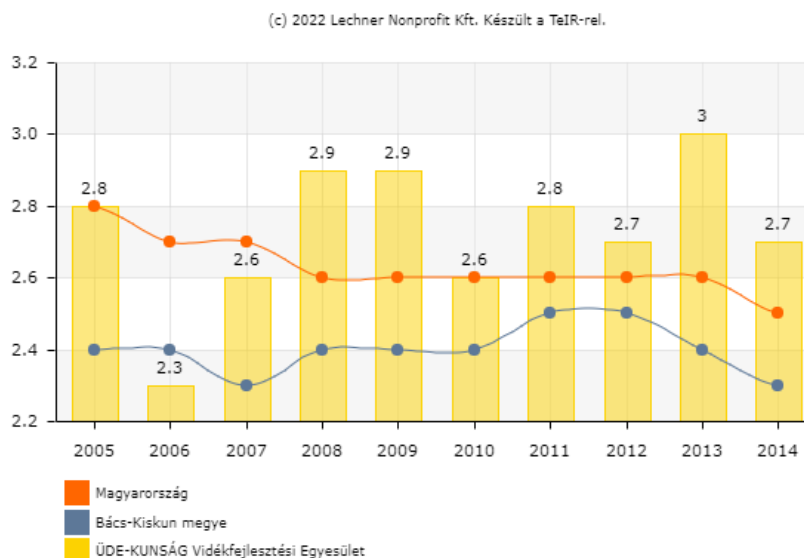
9. ábra: Vendégéjszakák száma, 2014

Forrás: TeIR

Az elmúlt években folyamatosan hullámzott a térségben eltöltött vendégéjszakák száma, ugyanakkor mind turisztikai, mind klímavédelmi szempontból kedvezőtlen jelenség az átlagos tartózkodási idő elmúlt évtizedben megfigyelt kismértékű csökkenése, amelyen az utóbbi évek járványhelyzete csak rontott. Ennek következtében egyrészt mérséklődik a turisztikai célú szálláskiadás jövedelmezősége, másrészt a gyakoribb vendégcsere által generált megnövekedett közlekedési forgalom az üvegházhatású gázok kibocsátásának emelkedését vonja maga után.

10. ábra: Átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken (nap)

Forrás: TEIR

A térség gazdasági helyzetének tárgyalása során nem hagyható figyelmen kívül a környező városok, mindenekelőtt Paks, Dunaföldvár, Kalocsa, Kiskőrös, Szabadszállás, Kiskunhalas közelsége. A térségbeli munkavállalók több harmada (39,1 %-a) ezekbe a városokba, vagy esetenként még távolabbra ingázik naponta, ami éghajlatvédelmi szempontból – a közúti forgalomból származó üvegházhatású gáz kibocsátás révén – nem tekinthető kedvezőnek. Érdeemes ugyanakkor kiemelni, hogy az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területén belül e tekintetben is jelentős különbségek állnak fenn az egyes

települések között, míg a kisebb községekben a foglalkoztatottak 50-60 %-a ingázó, addig a nagyobb településeken (pl. Soltvadkert, Harta) a munkavállalók többsége helyben dolgozik.

2.1.3. Természeti helyzetkép

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület által lefedett terület alapvetően síkvidéki táj. A térség túlnyomó részét a Kiskunsági Homokhátsági területek és a Dunamenti-síkság alkotja.

A jellegzetes alföldi táj minden ismérve megtalálható a térségben: tanyák, szikes- és homokpuszták, folyami homok, foltokban tőzeg, valamint az ártéri területek és erdőségek. Napjainkban egyre jelentősebb figyelmet kap az itt található átlagosan 35-75°C meleg hévízkészlet, mely 1000-1500 méter mélyről tör elő. A vízbázis részeként jelentős ásványvízlelőhelyek találhatóak mindkét járás területén.

Az akciócsoport területén lévő természeti csodák, többek között a Kiskunsági Nemzeti Parkhoz tartozó: Kolon-tó teljes területe, országos és helyi jelentőségű természetvédelmi terület pedig: a Kiskőrösi turjános, Dunapataji-szigetek és hullámtéri erdők, Homokmégyi Órjegi legelő. Az illetékességi területen kettő kiemelkedően fontos érzékeny természetvédelmi terület található a Dunavölgyi sík, és a Tisza homokhátsági vízgyűjtője. A természeti adottságok részletes, éghajlatváltozással összefüggő bemutatását az 5.2.5. fejezet tartalmazza.

2.2. Infrastruktúra

Az infrastruktúra rendkívül szélesen értelmezhető fogalom, az alábbiakban kizárólag az infrastruktúra azon elemeinek vázlatos áttekintésére kerül sor, amelyek közvetlen összefüggésbe hozhatók akár az éghajlatváltozás mérséklésével, akár az annak következtében fellépő hatásokhoz, változásokhoz való alkalmazkodással. Egy település vagy térség üvegházhatású gáz kibocsátás-csökkentésében, illetve alkalmazkodásában mindenekelőtt a lakásállomány, a földgáz-, villamosenergia-, illetve távhőellátó rendszerek, az ivóvízszolgáltatás, a közúti infrastruktúra minősülnek relevánsnak.

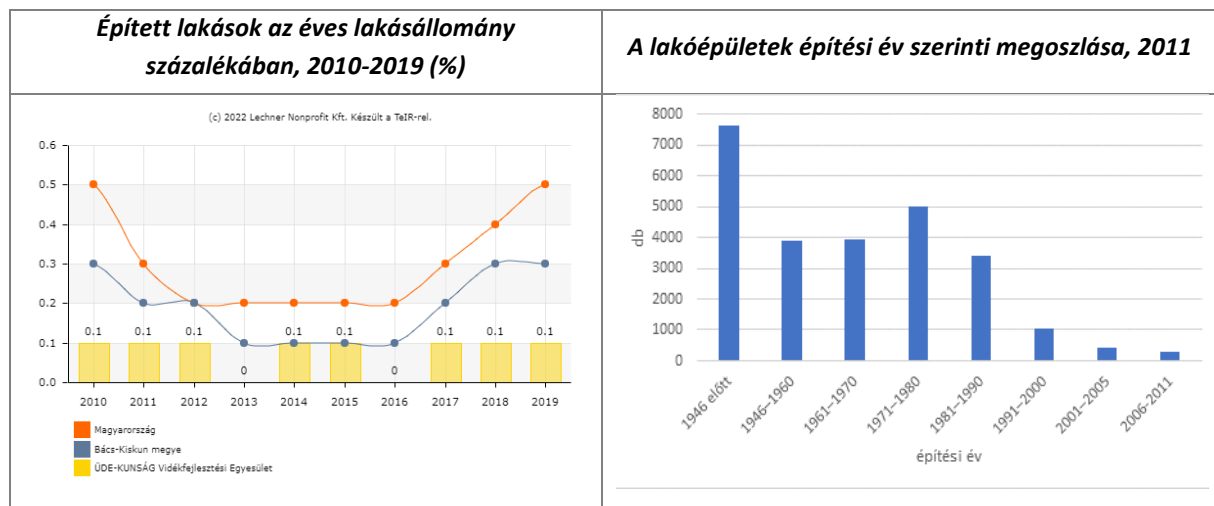
Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területé a lakásállomány az elmúlt tíz évben folyamatosan növekszik. A használatbavételi engedélyt kapott lakás, illetve üdülők aránya az éves lakásállományhoz képest 2010 óta, egy-egy kivételtől eltekintve, évente stabilan 0,1 %. A használatbavételi engedélyek iránti kérelmek benyújtása a hivatalokhoz sok esetben elmarad, számottevő lakásállomány növekedésről ennek ellenére nem beszélhetünk a térségben.

Az épületek fűtési célú energiafogyasztását és ezáltal üvegházhatású gáz kibocsátását jelentős mértékben befolyásolja azok állaga mellett az alkalmazott építési technológia, a felhasznált építőanyagok típusa, tulajdonságai is. Minél újabb építésű egy épület, várhatóan annál kedvezőbbek a hőtechnikai adottságai. Kivételt képezhetnek ez alól a vályogházak, amelyek megfelelő alapozás és karbantartás esetén nagyon jó hőszigetelő képességgel rendelkeznek. Az Egyesület működési területén ugyanakkor rendkívül magas a II. világháború előtt létesült épületek száma, a térség lakásállományának majdnem harmada (30 %) ebben az időszakban épült, egyes településeken a háború előtt épült lakások többségben vannak az azóta eltelt időszakban létesültekkel szemben (Szakmár, Ordas, Homokmégy). A megyében – az ország nagy részéhez hasonlóan – az 1960-as évektől egészen a rendszerváltásig nagyarányú építkezési hullám zajlott le, ennek hatásai az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület

működési területén is kimutathatók, az ekkor épült lakások az állomány több, mint kétharmadát teszik ki (67 %).

A valóban jó hőszigetelő képességű építőanyagok az elmúlt évtizedben jelentek meg, ám a térségben a XX. század végén, és még inkább a XXI. század elején kevés lakás épült már. A Nemzeti Épületenergetikai Stratégiában foglalt adatok alapján éppen az Egyesület működési területén meghatározónak számító épületkategória (1946 és 1980 között épült családi házak) fajlagos primerenergia-felhasználása a legmagasabb valamennyi hazai épülettípus közül, amiből összességében az következik, hogy a térség épületeinek döntő többsége energetikai szempontból korszerűtlennek tekinthető. Természetesen az épületek energetikai korszerűsítése is nagymértékben befolyásolja azok hőtechnikai adottságait. A lakóépületek felújításra vonatkozóan nem áll rendelkezésre egységes adatbázis, így mindössze tapasztalati úton állapítható meg, hogy ugyan egyre több épület hőszigetelésére kerül sor, azonban az elmúlt években tömeges épületfelújításra az Egyesület területén nem került sor.

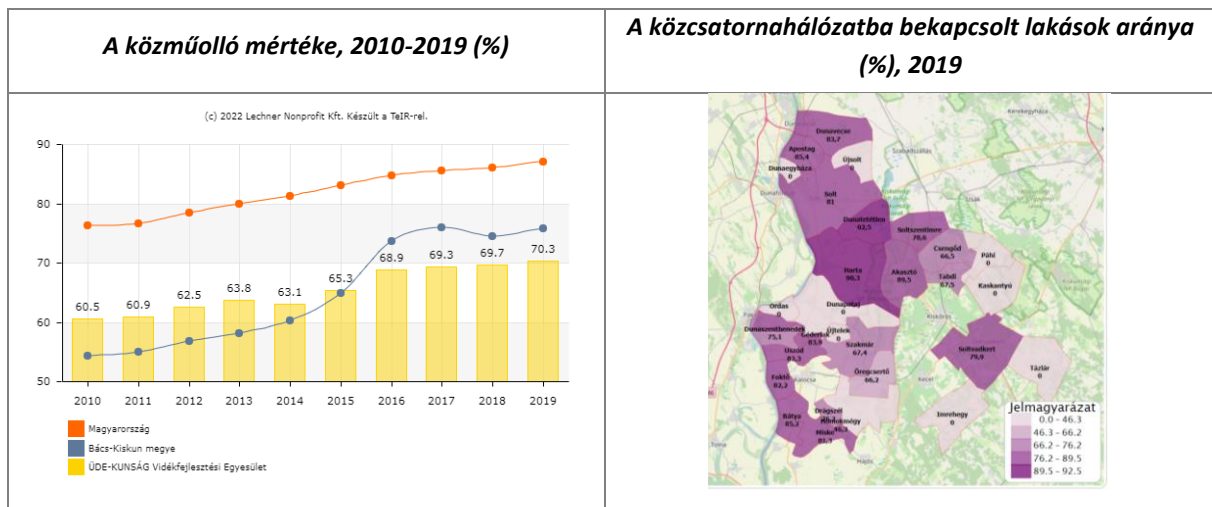
11. ábra: Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén álló lakóépületek jellemzői

Forrás: TEIR, KSH adatok alapján saját szerkesztés

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén fekvő települések mindegyikében gyakorlatilag teljes körűnek tekinthető a villamosenergia és ivóvízellátottság, a vezetékes földgázszolgáltatás. A térség lakásainak nagyságrendileg felében (68,6 %) jelentkezik tényleges földgázfogyasztás, ez az arány 2018-2019-ben némileg emelkedett, de 2014-től gyakorlatilag stagnál, csakúgy, mint az ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya, a közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya 2016-ban némileg megemelkedett, azóta azonban szintén stagnál. A közműolló mértéke 70,3 %, ami jelentősen elmarad mind az országos átlagtól (87 %), mind a megyei átlagtól (75,8 %). Míg az ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya a legtöbb településen 70 % feletti, csupán Kaskantyú (65,1 %) és Imrehegy (46 %) képez kivételt, a közcsatornahálózatba bekötött lakások aránya térségi szinten csupán 63,3 %, mivel a települések jelentős részén (Páhi, Kaskantyú, Tázlár, Imrehegy, Újtelek, Dunapatak, Ordas, Dunaegyháza, Újsolt) egyáltalán nincs kiépített szennyvízcsatorna-hálózat. A kiépített településeken, néhány kivételtől eltekintve (Csengőd, Tabdi, Szakmár, Öregcsertő), 70 % fölötti a kiépítettség. Az Egyesület területén távhőszolgáltatás és használati melegvíz ellátás egyik településen sem érhető el.

12. ábra: A közművesítettség jellemzői az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén

Forrás: TEIR

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területének fő közlekedési tengelye az 51. sz. főút. A terület északi részén kiemelt jelentősége van Apostag és Dunavecse között az M8 elkészült szakaszának, amellyel közvetlen összeköttetése van a térségnek az M6 autópályával és így az ország dunántúli felével. Hasonló szerepet játszik az egyesület északi településeink közlekedésében Solt térségében az 52. sz. főút, amely kelet felé az 53. sz. főúttal létesít kapcsolatot. Az 53. sz. főút, kiegészülve az 54. sz. főúttal, a Kiskőrös környéki területek fő közlekedési útvonala

Az Egyesület területének déli része kevésbé behálózott főútvonalakkal. Az 51. sz. főútvonal mellett alsóbbrendű utak jellemzőek főleg, ennek megfelelően az elérhetőségi idők ezen a területen hosszabbak, mint az északi részen.

A térség egészét tekintve ugyanakkor a járásközpontok gyorsan megközelíthetők, a járásközponttól legtávolabbi településről is 30,9 perc, míg a megyeszékhelyig a legtávolabbi településről 83,5 perc alatt lehet eljutni. Az első autópálya csomópont megközelítése a legtávolabbi településről szintén 47,7 perc.

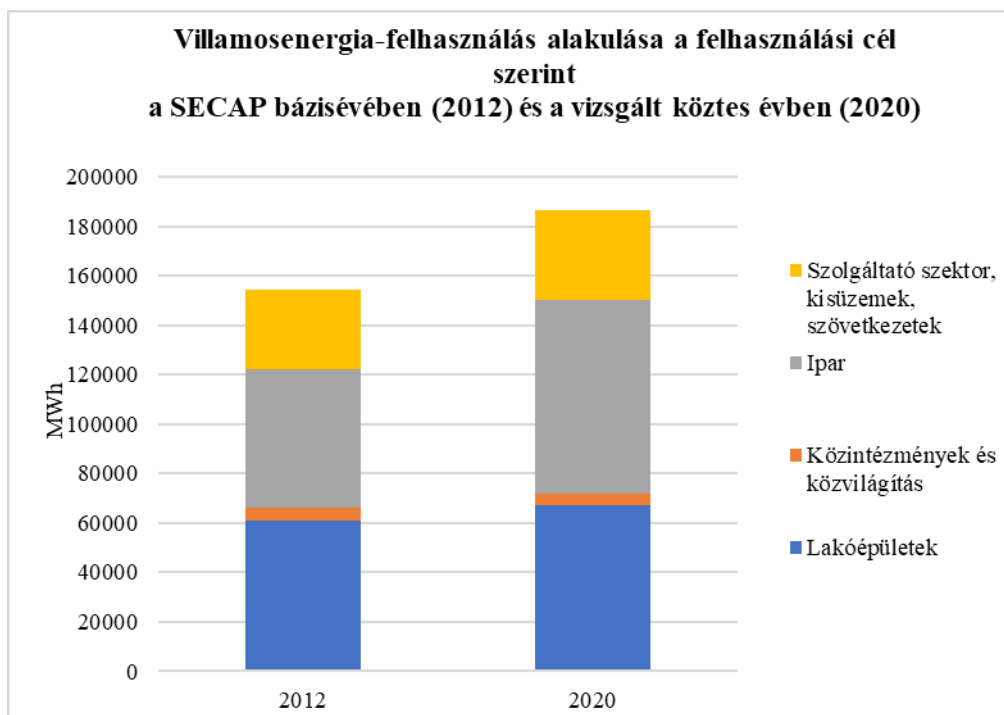
2.3. Az energiagazdálkodás helyzete a bázisévben (2012) és a köztes évben (2020)

2.3.1. Villamosenergia-felhasználás

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén, a lakó- és közintézmények üzemeltetéséhez, a közvilágításhoz és az ipari célra felhasznált villamosenergia mennyisége 2012-ben összesen 154 309 MWh-t tett ki. A villamosenergia felhasználása a bázisévet követő szűk évtizedben növekvő tendenciát mutatott és a 21%-os megfigyelt emelkedés eredményeképpen annak értéke 2020-ban már 186 714 MWh-t ért el.

Mind 2012-ben, mind 2020-ban a térségben felhasznált villamosenergia többségét – 2012-ben bő harmadát, 2020-ban már 40%-át – az ipar használta fel. A második legnagyobb áramfelhasználói csoport, 36-39% közötti részesedéssel a lakosság volt. A magántulajdonban lévő szolgáltató létesítmények, kisüzemek, szövetkezetek együttes villamosenergia-felhasználása az összes fogyasztás nagyságrendileg 20%-át tette ki mindkét vizsgált évben. Végül, a középületek és a közvilágítás együttes villamosenergia-felhasználása a fenti három csoporthoz képest elenyésző, együttesen is alig 3%-át teszik ki a térség áramfelhasználásának. Említést érdemel, hogy a fenti arányok a 2010-es évtizedben, ha nem is döntően, de némileg módosultak: a lakosság, a közintézmények, szolgáltatások, kisüzemek, szövetkezetek összesített részesedése nagyságrendileg öt százalékponttal mérséklődött, míg az iparé ugyanennyivel nőtt. Az Egyesület területére vonatkozó adatok természetesen elfedik az egyes települések között fennálló különbségeket. Az ipari eredetű áramfogyasztás dominanciája két településre, Soltvadkertre és Foktőre jellemző, ez utóbbiban a település villamosenergia-felhasználásának 95%-áért az ipar felelős. Ugyanakkor a kisebb népességszámú településeken a lakosság áramfogyasztás minősül a legmagasabbnak.

13. ábra: Villamosenergia-felhasználás alakulása felhasználási cél szerint

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A vizsgált villamosenergia-felhasználói csoportok közül a háztartások esetében az ezredfordulótól, míg a másik három kategória esetében csak az évtized eleje óta érhetők el áramfogyasztásra vonatkozó idősoros adatok.

A lakosság villamosenergia-felhasználása a SECAP bázis éve óta jelentősen, de az ezredforduló óta eltelt teljes időszakot tekintve is kimutathatóan nőtt, bár a növekedési időszakokat jelentős visszaesések szakították meg. A 2008-as gazdasági válság hatására a lakosság áramfogyasztása drasztikusan csökkent, amely 2014-ben érte el mélypontját, azonban a krízis elmúltát követően, 2014 óta ismét folyamatosan nő a fogyasztói csoport áramfelhasználása. A lakóépületek üzemeltetésére 2012-ben 60

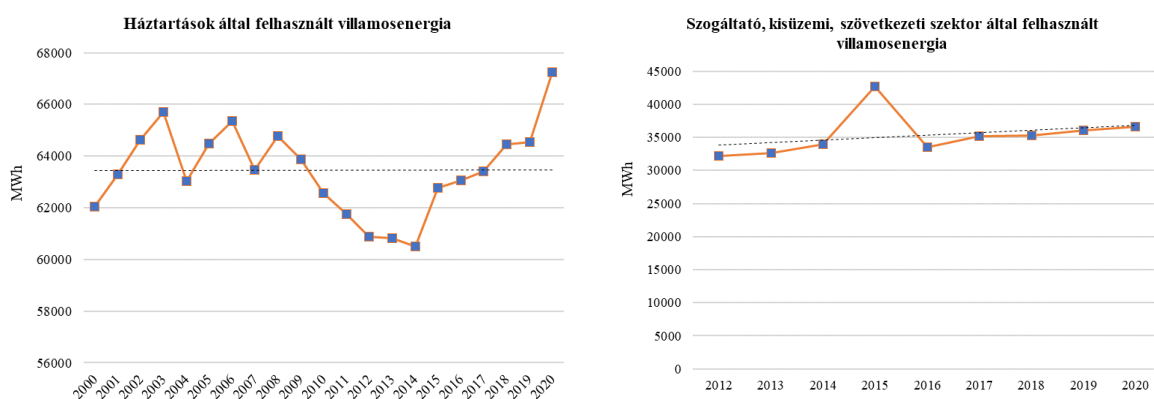
888 MWh, míg 2020-ban 67 235 MWh villamosenergiát használtak fel a térség lakosai, ami 10%-os emelkedést jelent.

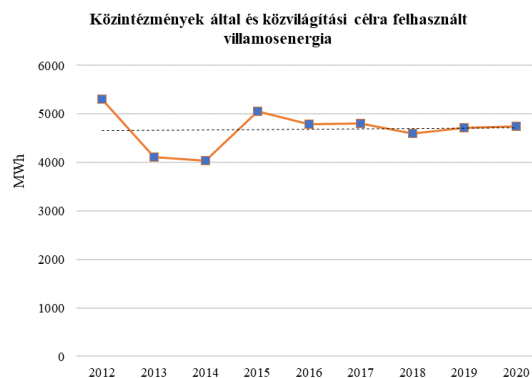
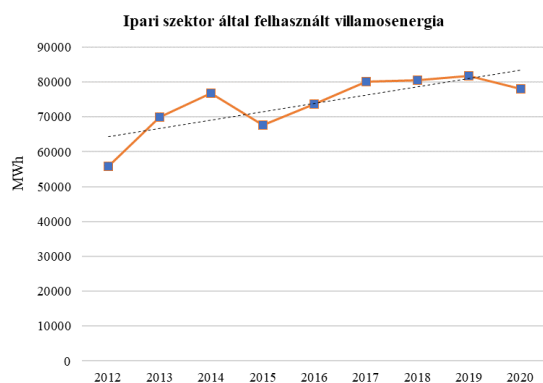
Az ipari szektor villamosenergia-felhasználását értelemszerűen alapvetően determinálja a térségben működő létesítmények és kisebb üzemek teljesítménye, ami viszont elválaszthatatlan az országos, illetve globális gazdasági környezet aktuális jellemzőitől. Az Egyesület működési területén a 2010-es évtizedben a lakosságénál nagyobb mértékben (40%) nőtt az ipari célú áramfelhasználás, amiben nyilvánvalóan szerepet játszik az is, hogy a SECAP bázisévében, 2012-ben még erősen éreztette hatását a 2008-as gazdasági válság. Az ipari eredetű villamosenergia-fogyasztás emelkedése általános jelenségnek tekinthető a térségben, a települések közel felében, több, mint egyharmadával nőtt az áramfelhasználás 2012 és 2020 között. Az ipari létesítmények 2012-ben 55 914 MWh, míg 2020-ban már 78 101 MWh villamosenergiát használtak fel a térségben.

A szolgáltató, kisüzemi, szövetkezeti szektor áramfogyasztása az Egyesület területén szintén enyhén emelkedő tendenciát mutat, az emelkedés üteme (14%) azonban nem éri el sem az iparét, sem a lakosságét.

A fentiekkel ellentétben a kommunális szféra (beleértve az önkormányzati és állami tulajdonban lévő intézményeket, létesítményeket is) az elmúlt évtizedben a térség egészét tekintve képes volt érdemben (16%-kal) csökkenteni villamosenergia-felhasználását, mindazonáltal némi eltérések mutatkoznak e tekintetben az települések között. Míg azok közel felében a közintézmények áramfelhasználása több, mint 30%-kal mérséklődött 2012 és 2020 között, addig néhányban (Solt, Dunapataj, Harta) némi emelkedés mutatkozik. Az önkormányzati hatáskörbe tartozó másik jelentős áramfelhasználási cél – a közvilágítás – esetében a villamosenergia-fogyasztás nagysága lényegében nem változott a 2010-es évtizedben, annak mértéke az összes kommunális fogyasztás nagyságrendileg 35%-át tette ki. A középületek, önkormányzati tulajdonú létesítmények üzemeltetésére és közvilágításra összességében 2012-ben 5 310 MWh, míg 2020-ban 4 752 MWh villamosenergiát használtak fel a térség települései.

14. ábra: Villamosenergia-felhasználás alakulása 2012-2020

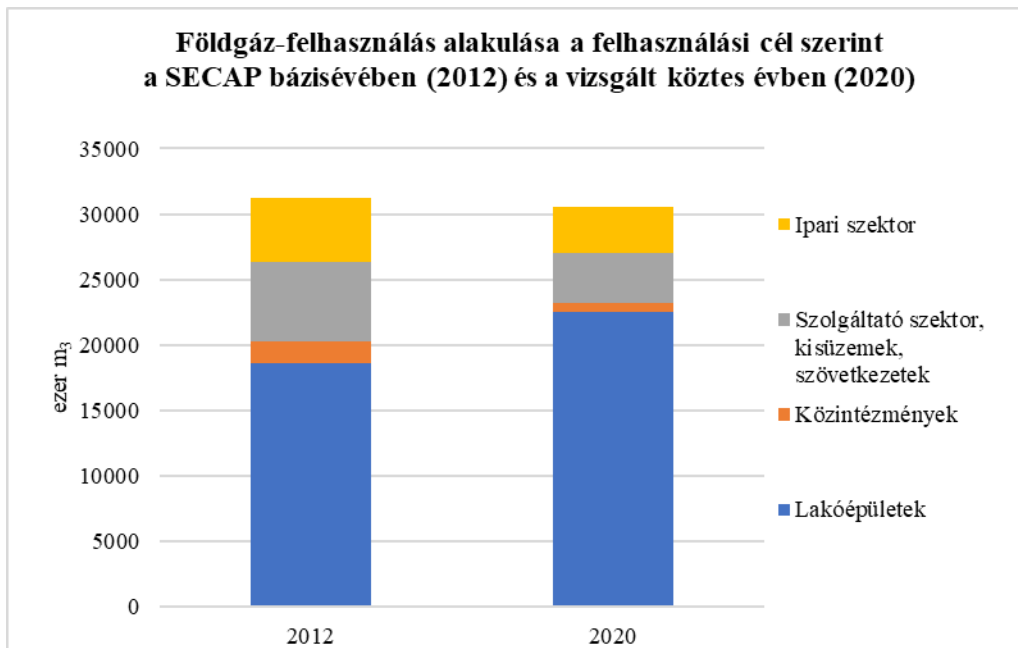
Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

2.3.2. Földgázfelhasználás alakulása

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén, a lakó- és közintézmények üzemeltetéséhez és az ipari célra felhasznált földgáz mennyisége 2012-ben összesen 31 192 ezer m³-t tett ki. A földgáz felhasználása a bázisévet követő szűk évtizedben előbb drasztikusan csökkenő, majd az évtized közepétől emelkedő tendenciát mutatott. Ennek következtében a vizsgált köztes évben, 2020-ban a földgáz-felhasználás összesített értéke közel azonos volt a bázisévben mérttel, attól mindössze 2%-kal maradt el, mennyisége 2020-ban 30 566 ezer m³-t tett ki.

A földgáz-felhasználás esetében, a villamosenergia-felhasználástól eltérően, a lakosság részesedése minősül dominánsnak, 2012-ben az összes földgáz 60%-át, míg 2020-ban már 74%-át, azaz megközelítően háromnegyedét a háztartások fogyasztották el. A szolgáltató, kisüzemi, szövetkezeti szektor földgáz-felhasználása az összes fogyasztás nagyságrendileg ötödét tette ki a bázisévben, részesedése ugyanakkor a térség teljes földgázfogyasztásán belül a 2012-re jellemző 20%-ról 2020-ra 15%-ra csökkent. Bár ipar földgázfelhasználása évről évre ingadozik, de még a bázisévben (2012) is csak a lakosság fogyasztásának negyedét (26%), 2020-ban pedig mindössze 16%-át tette ki. Az ipari célú felhasználásokhoz kapcsolódóan ugyanakkor feltétlenül említést érdemel, hogy a rendelkezésre álló adatok csak a földgázszolgáltató társaság által értékesített földgáz mennyiségét mutatják, az egyes – jellemzően nagyobb – fogyasztók által a földgázpiacon vásárolt mennyiséget nem, az utóbbira nem áll rendelkezésre teljeskörű információ. A SECAP keretében vizsgált ágazatok közül messze a közintézmények fogyasztották a legkevesebb földgázt a vizsgált térségben, 2020-ban a teljes fogyasztásnak mindössze a 2%-át.

15. ábra: Földgáz-felhasználás alakulása felhasználási cél szerint

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A villamosenergiánál leírtakhoz hasonlóan a földgáz-felhasználói csoportok esetében is a háztartásokra vonatkozó fogyasztási adatok az ezredfordulótól, míg a másik két kategória esetében csak az évtized eleje óta érhetők el.

A háztartások által felhasznált földgáz mennyisége a XXI. század első évtizedének közepén érte el csúcspontját, azt követően egyértelműen visszaesett, ami elsősorban finansiális okokra vezethető vissza. Ezzel párhuzamosan egyre szélesebb körűvé vált a tűzifa és – sajnos – a háztartási vegyes hulladék körébe tartozó anyagok tüzelőként történő hasznosítása, aminek következtében jelentősen romlott egyes települések levegőminőségi helyzete. A lakossági földgáz-felhasználás 2014-ben érte el a mélypontját, azóta viszont megfordult a jellemző trend, és a lakosság gyakorlatilag évről-évre több földgázt fogyaszt, vélhetően a rezsicsökkentésnek, a tűzifa-ár emelkedésének, továbbá az összességében javuló jövedelmi helyzetnek a következményeként. A lakóépületek üzemeltetésére 2012-ben 18 655 ezer m³, míg 2020-ban 22 522 ezer m³ földgázt használtak fel a térség lakosai, ami 20%-os növekedést jelent.

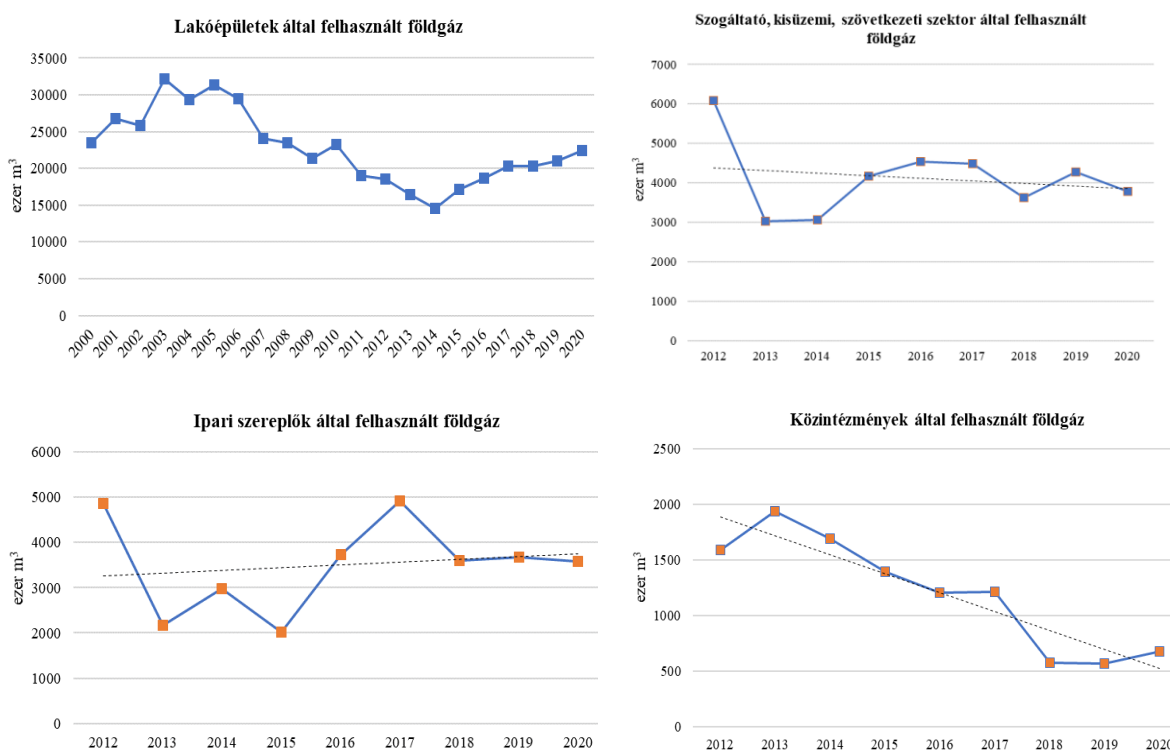
A szolgáltató, kisüzemi, szövetkezeti szektor földgáz-felhasználása a 2010-es évtized első felében a lakosságéhoz hasonló – azaz előbb csökkenő, majd növekedő – tendenciát mutatott, ugyanakkor az évtized második felében, a lakoságtól eltérően, ismét mérséklődni kezdett az ágazat földgáz-fogyasztása. A magántulajdonban lévő szolgáltatások, kisüzemek, szövetkezetek összesített földgáz-felhasználása 2012-ben 6 086 ezer m³-t, míg 2020-ban 38%-kal kevesebbet, 3 781 ezer m³-t tett ki.

A közintézmények energiafogyasztása szignifikánsan, 57%-kal csökkent az egész térségben, ami döntően hozzájárult a szolgáltatások összesített földgáz-felhasználásának visszaeséséhez. E csökkenés elsődleges okát a széles körű épületenergetikai korszerűsítések képezik. A térség 29 települése közül mindössze hatban – jellemzően kis mértékben – nőtt a közintézmények földgáz-felhasználása, ugyanakkor addig 16 település esetében is kevesebb, mint felére sikerült azt csökkenteni a 2010-es

évtizedben. A közintézmények összesített földgáz-felhasználása 2012-ben 1590 ezer m³, míg 2020-ban már csak 679 ezer m³ volt.

Az ipar földgáz-felhasználását – a villamosenergiáéhoz hasonlóan – a piaci és általános gazdasági feltételek determinálják, ennek következtében annak értéke jelentős évenkénti ingadozásokat mutat. Az ipari célú létesítmények 2012-ben 4 861 ezer m³, míg 2020-ban 3 585 ezer m³ földgázt használtak fel a térség településeiben. Az ipari célú földgáz-felhasználással kapcsolatban ugyanakkor feltétlenül említést érdemel, hogy annak területi eloszlása rendkívül egyenlőtlen, az összes ilyen célú felhasználás háromnegyede hat településen (Solt, Foktő, Soltvadkert, Apostag, Dunavecse, Harta) koncentrálódik, amelyek közül az első kettő (Solt, Foktő) fogyasztása képviseli a térség összeg földgázfogyasztásának közel felét.

16. ábra: Földgáz-felhasználás alakulása, 2012-2020

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

2.3.3. Megújulóenergia-hasznosítás

A megújuló alapú villamosenergia-termelés az utóbbi években szignifikáns bővülést mutatott, mindenekelőtt az 50 kW teljesítőképesség alatti kiserőmű, valamint a háztartási méretű kiserőmű (HMKE) kategóriába tartozó napelemes rendszerek széles körű elterjedése révén. A közintézmények számára elérhető támogatási források következtében az Egyesület működési területén fekvő települések szinte mindegyikében sor került legalább egy intézményben épületre szerelt napelemek telepítésére. A lakóépületek és vállalkozó szektor esetében nem áll rendelkezésre települési szintű adat a telepített napelemek számáról, beépített kapacitásáról, illetve az azok által termelt

villamosenergia mennyiségéről, mindazonáltal mind tapasztalati úton, mind az önkormányzati munkatársak beszámolóí alapján megállapítható, hogy az elmúlt években – ha egyelőre nem is tömeges méreteket öltve – de mindenképpen megindult a napelemek telepítése a térségben. Ezt támasztja alá, hogy a Bács-Kiskun megyében működő (de Csongrád-Csanád és Békés megyéket is lefedő) MVM Démász Áramhálózati Kft. működési területén a 2015 és 2020 között több, mint ötszörösére (522%) nőtt a háztartási méretű kiserőművek beépített kapacitása, amelynek túlnyomó részét napenergiát hasznosító berendezések teszik ki. Szintén létesültek nem háztartási méretű napenergiát hasznosító kiserőművek is az Egyesület területén jelenleg Hartán, Homokmégyen, Kaskantyúban, Solton, Soltvadkerten, Szakmáron, Tabdiban és Tázlárán üzemelnek napelemparkok, amelyek együttesen évente nagyságrendileg 77 000 MWh zöldáramot képesek termelni. Az egyéb típusú – villamosenergia-termelési célú – megújulóenergia-hasznosítás terén jelentőségüket tekintve messze kiemelkednek a Foktón található, biomasszát hasznosító, 8,34 MW beépített teljesítőképességű, valamint a solti 0,64 MW beépített teljesítőképességű, biogázt hasznosító erőművek.

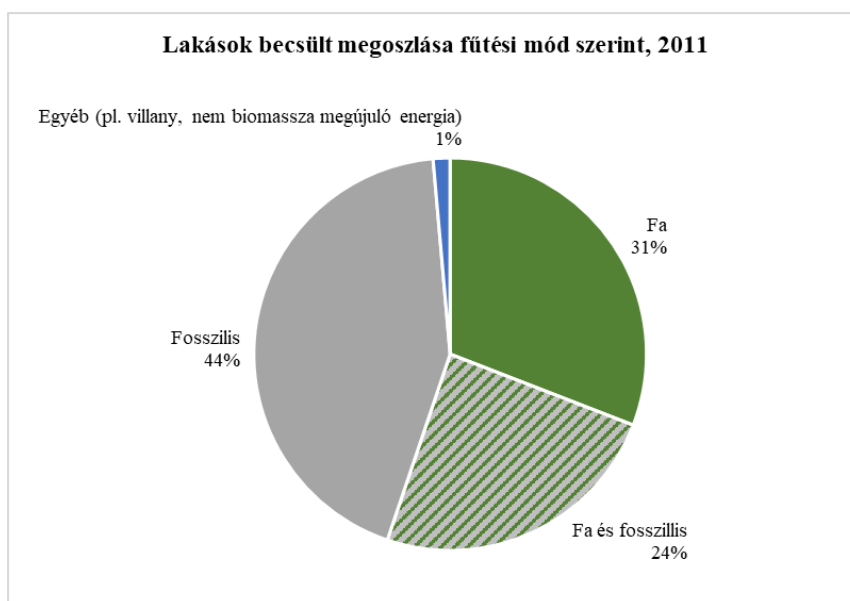
A megújuló alapú hőenergia-termelés egész Bács-Kiskun megyében, így az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén is hosszú múltra tekint vissza és jelenleg is meghatározó jelentőségű, mindenekelőtt a széleskörű lakossági tűzifa-felhasználás révén. A települések és így Egyesület területének szintjén sem állnak rendelkezésre ugyan pontos adatok a lakóépületek fűtőanyag-felhasználásáról, azonban azzal a feltételezéssel élve, hogy a Bács-Kiskun megyére vonatkozó adatok legalább nagyságrendileg a vizsgált térségben is irányadók, továbbá a térség lakásállományának számát is figyelembe véve, néhány megállapítás mégis tehető az Egyesület területén felhasznált tűzifa mennyiségével kapcsolatban. Bács-Kiskun megye összes – távhőszolgáltatásban nem részesülő – lakásának több, mint felében (55%) a tűzifa hasznosítása kizárólagosan, vagy földgáz-, illetve széntüzelés mellett kiegészítő jelleggel elterjedt gyakorlatnak minősült 2011-ben. Ezt a megyei arányt alkalmazva a térség ugyanezen évben 25 555 db-ól álló lakásállományára, az következik, hogy az Egyesület működési területén nagyságrendileg 14 000 lakásban tűzifával (is) fűtöttek, ami átlagos éves tűzifafelhasználást alapul véve éves szinten közel 56 000 tonna becsült összes tűzifafelhasználást eredményez.

1. táblázat: *Fűtési célra megújulóenergiát hasznosító lakások becsült mennyisége, 2011*

Tüzelőanyag	Lakás (db)
Kizárólag fa	7894
Nem biomassza típusú megújuló energia	8
Fa kiegészítőjelleggel fosszilis tüzelőanyagok (döntően földgáz, kisebb részben szén) mellett	6208

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

17. ábra: Fűtési célú energiahasznosítás becsült megoszlása, 2011

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

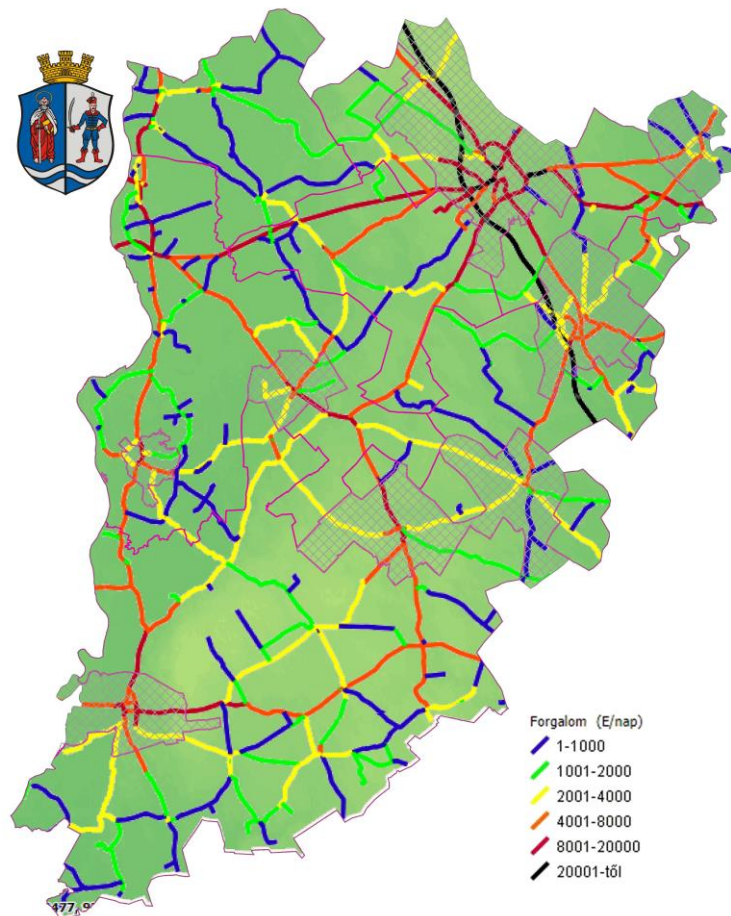
A 2011-et követő években, különösen a 2010-es évtized második felében a földgáz-felhasználás enyhén növekvő tendenciát mutatott, ami arra enged következtetni, hogy a háztartások egy része, legalább időszakosan visszatért a földgáz-tüzelésre. A lakossági földgázfogyasztás bővülésének mértéke, továbbá a tapasztalati megfigyelések alapján azonban feltételezhető, hogy az Egyesület működési területén továbbra is a lakások meghatározó hányadában tűzifával és esetleg vegyes háztartási hulladékkal is fűtenek. Mindazonáltal ez tényszerűen nem igazolható, hiszen a 2020. évre nem állnak rendelkezésre pontos adatok a lakások fűtési módjaira vonatkozóan. Az elmúlt évtized fentiekben vázolt tendenciái a 2022. év népszámlálás adatainak ismeretében lesznek majd vizsgálhatók.

2.3.4. Közlekedési célú energiafelhasználás

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület közúti forgalomhoz kapcsolódó üvegházhatású gáz kibocsátását forgalomszámlálási adatok alapján számszerűsíti a SECAP. Ilyen adatok az országos közúthálózat valamennyi térségbeli szakaszára rendelkezésre állnak, mind a 2012-es bázisév, mind 2020-as köztes év vonatkozásában. Az önkormányzati kezelésben lévő közúthálózatra azonban nem állnak rendelkezésre forgalomszámlálási adatok, így az e kategóriába tartozó utakon zajló forgalmat nem tudja a SECAP figyelembe venni. Ugyanakkor a vizsgálat tárgyát képező kistéleplések esetében a településen belüli forgalom jelentős része is az országos közutak településen belüli szakaszán zajlik. Tehát a rendelkezésre álló forgalomszámlálási adatok felhasználásával megbízható kép kapható a térség közúti forgalomhoz kapcsolódó üvegházhatású gáz kibocsátásáról, annak alakulásáról. A kibocsátás változása, a beavatkozások hatása szintén nyomon követhető ezen mutató segítségével. Az autópályák, gyorsforgalmi utak a fentiek ellenére nem szerepelnek a számításban, tekintve, hogy azok működésére, forgalmára az önkormányzatoknak semmilyen befolyása nincsen, döntően tranzit forgalmat bonyolítanak le, gyakran lehajtóval sem kapcsolódnak a vizsgált települések forgalmához.

Bács-Kiskun megyében szintén jelentős tranzit forgalom tapasztalható az 52-es főúton is, ennek megfelelően ennek forgalma markánsan kiemelkedik a megye többi főútvonalától. Azonban itt már jelentős a megyén belüli forgalom is. Az 52-es és 53-as főutak esetében már jóval nagyobb arányban a megye településeinek eléréséhez, és a megyén belüli közlekedéshez kapcsolódik a forgalom. Szintén jelentős forgalmat bonyolítanak le azok az útvonalak, amelyek a nagyobb városokat, és a környező településeket kötik össze. Itt jelentős a napi ingázó forgalom is. Ebben szerepe van annak is, hogy a nagyobb városokban gyenge a tömegközlekedés ellátottsága, ami akadályozza az ingázási célpontok gépkocsi nélküli megközelítését.

18. ábra: Fő közlekedési útvonalak a megyében, és az azokon mért forgalom, 2020-ban

Forrás: KIRA adatbázis, Magyar Közút Nonprofit Zrt.

A tömegközlekedés esetében két közlekedési módot vesz figyelembe a SECAP, ezek a busz és a vonat. Az országos közúti forgalomszámlálás eredményeit nyilvántartó adatbázisban az összesített értékek mellett járműkategóriák szerint is elérhetők a forgalmi adatok, ennek megfelelően ismertek a buszok közlekedésére vonatkozó forgalmi adatok is. A buszok esetében a dízel meghajtás gyakorlatilag kizárólagosnak tekinthető, a fogyasztás mértékét a Nemzeti Közlekedési Stratégiájában szereplő 30,6 l/100 km értékkel számolva veszi figyelembe a SECAP. Az energiatartalom meghatározására a 10,96 MWh/1000 l arány alkalmazható. A vasúti személyszállítási adatok az Egyesület területén futó vasútvonalak menetrendben szereplő forgalmi adatai alapján, modellezéssel lettek meghatározva. A kapcsolódó energiafelhasználás a klímastratégia módszertan előírásainak figyelembevételével 0,00634

MWh/km (villamos vontatás). A dízelvontatás esetében 2 l/km fogyasztást, és 10,96 MWh/1000 l átváltási arányt alkalmaztak a SECAP háttérszámításai.

Az **önkormányzati flotta** kibocsátásait a SECAP a teljes gépjárműállomány kibocsátásainak részeként kezeli, amit mindenekelőtt a bázisévre vonatkozó részleges adathiány tett szükségessé. Tapasztalatok szerint a térségbeli önkormányzatok többsége rendelkezik személygépkocsival, átlagosan 1 darabbal, ezen felül több uniós támogatásból vásárolt, viszonylag fiatal falubusz is üzemel a területen.

A **magáncélú és kereskedelmi szállítás** kibocsátása szintén a rendelkezésre álló forgalomszámlálási adatok alapján határozható meg. Itt az Egyesület területén mért teljes forgalomban szerepel az önkormányzati flottához kapcsolódó kibocsátás is, a tömegközlekedés kibocsátását viszont elkülönül a fentiek alapján. Az egyes tehergépjármű- kategóriák esetében a SECAP háttérszámításai egységesen dízel üzemanyaggal kalkuláltak. Személygépkocsik esetében a KSH megyére vonatkozó adatai alapján lett meghatározva a térség forgalmára jellemző benzin/dízel meghajtás megoszlása. Ez alapján a gépkocsik 73,9%-a benzin üzemű volt 2012-ben, 21,6%-a pedig dízel üzemű. 2020-ra a dízel üzemű gépkocsik aránya már elérte a 35,3%-ot, a benzin üzeműek aránya visszaszorult 61,8%-ra és az egyéb kategória is elérte a 2,8%-ot. Motorkerékpárok esetében a benzin üzemanyag az elsődleges, így egységesen ezt vette figyelembe a SECAP.

A fentiek alapján meghatározott forgalmi adatokból a következő táblázatban szereplő együtthatók alkalmazásával lettek kiszámítva az üzemanyag-fogyasztásra térségbeli jellemzői.

2. táblázat: *Az alkalmazott járműkategóriák fajlagos fogyasztása, 2012-ben.*

Jármű kategória	Fajlagos fogyasztás
Személyautó dízel	6,8 l/100 km
Személyautó benzin	7,9 l/100 km
Kis tehergépkocsi	12 l/100 km
Nagy tehergépkocsi	25,8 l/100 km
Kamion, járműszerelvény	41,9 l/100 km
Autóbusz	30,6 l/100 km
Motorkerékpár	3 l/100 km

Forrás: Nemzeti Közlekedési Stratégia

Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy a köztes év fogyasztási adatainak kalkulálása során már figyelembe vehető az Európai Unió fogyasztás csökkentési előírásaihoz kapcsolódó fogyasztás csökkenés is. 2012-ben a megyében a személygépkocsi-állomány átlagéletkora 13,8 év volt, azaz egy átlagos gépkocsit 1998-ben állítottak forgalomba. 2020-ban az átlag életkor 16,26 év volt, azaz 2004-es forgalomba helyezéssel lehet számolni. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség által kiadott „Monitoring CO2 emissions from new passenger cars and vans in 2016” című dokumentum alapján az becsülhető, hogy a 2004-ben üzembe helyezett gépkocsik fogyasztása benzin üzemű autók esetében 5%-kal, dízel üzeműek esetében pedig 3%-kal alacsonyabb, mint az 1998-es járműveké.

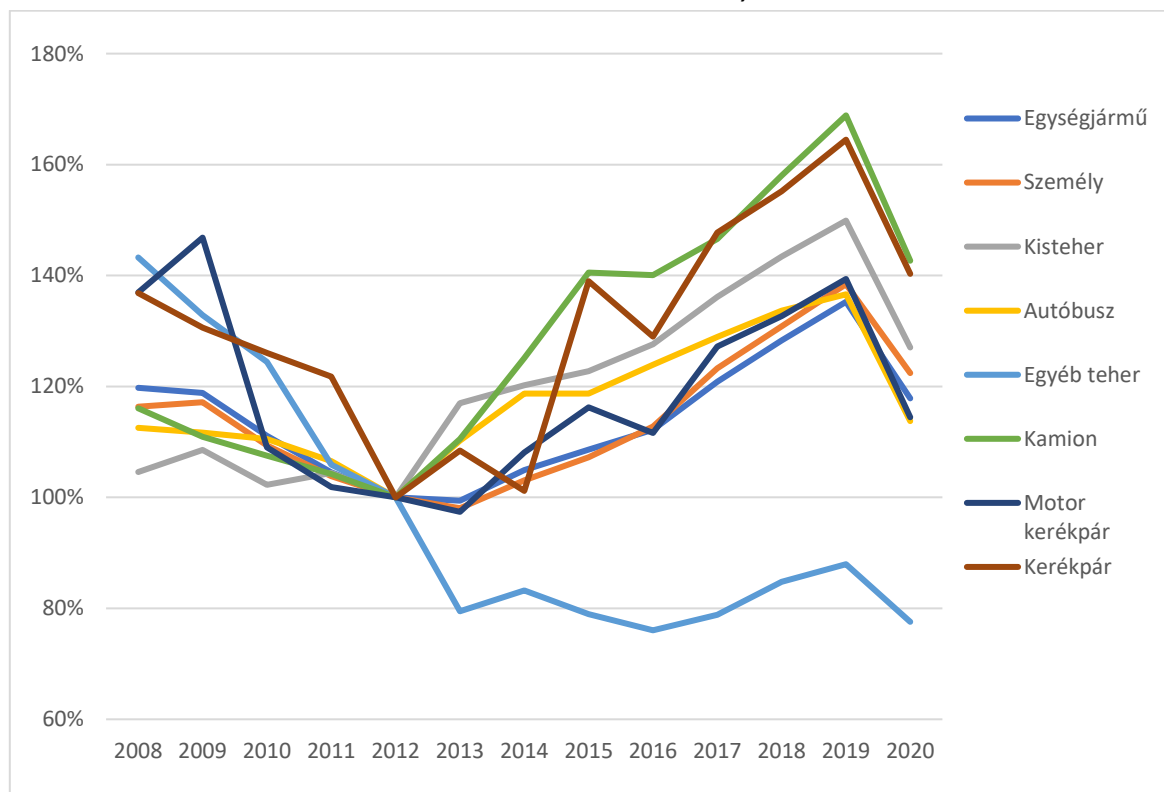
A jelentéstételi sablon előírásai szerint az üzemanyag fogyasztást MWh-ban kell megadni. Az átszámítás során a következő együtthatókat kell figyelembe venni: 10,96 MWh/1000 l dízel, és 9,61 MWh/1000 l benzin.

A vasúti **teherszállítás** esetében csak a 2020-as mentrend állt rendelkezésre. Tekintve, hogy 2012 és 2020 között nem történt olyan jelentős fejlesztés (villamosítás, új vonalszakaszok üzembe helyezése), ami befolyásolta volna a vasúti teherszállítás kibocsátását, így a 2020-as adatok irányadónak tekinthetők a 2012-es évre is. A kapcsolódó energiafelhasználás a klímastratégia módszertan előírásainak figyelembevételével 0,01447 MWh/km villamos vontatás esetébe. A dízelvontatás esetében pedig 7 l/km fogyasztást, és 10,96 MWh/1000 l átváltási arányt alkalmaztak a SECAP háttérszámításai.

Az egyes közlekedési módokhoz kapcsolódó, helyi kibocsátások meghatározása előtt érdemes áttekinteni a megyei forgalomszámlálási adatokat, azok alakulását. Az alábbi adatok a megyei közútkezelő teljes úthálózatára vonatkoznak, így az autópálya forgalma itt nem szerepel. Ezek alapján megállapítható, hogy a bázisév, és a köztes év között a megye teljes területén, jelentősen nőtt a gépjármű forgalom. 2012-ben a megye teljes területén 5 887 867 egységjárműkilométer volt a napi átlagos forgalom, ami 2020-ra 6 939 865 egységjárműkilométerre nőtt. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy a 2019-es év forgalma ennél is magasabb volt, elérte a 7 963 561 egységjárműkilométert, a 2020-as évben tapasztalt csökkenés jelentős részben a világválságra vezethető vissza és így ideiglenesnek tekinthető.

A változás jármű kategóriánként kissé eltérő volt. Ezeket a folyamatokat a következő ábra szemlélteti. A grafikon az egyes évek forgalmi teljesítményeit veti össze, a bázisév adataival, 100%-nak tekintve a bázisév forgalmát.

19. ábra: Egyes gépjárműkategóriák forgalmi teljesítménye, Bács-Kiskun megye területén, a 2012-es bázisévhez viszonyítva

Forrás: Magyar Közút Nonprofit Zrt.

Az ábra alapján a következő megállapítások tehetők Bács-Kiskun megyére vonatkozóan, a 2008-2019-es időszakra vonatkozóan:

- A megyében a kistehergépkocsik forgalma 2012 óta folyamatosan nő, a növekedés 2013-ban az elektronikus útdíj fizetési rendszer bevezetésekor volt a legintenzívebb volt. Az elektronikus útdíj alól mentesülnek ezek a járművek.
- A kamion forgalom 2013-ig, az útdíj bevezetéséig csökkent, azóta viszont intenzíven növekszik. A többi teherautó kategória forgalma folyamatosan csökkent. Ez a csökkenés igen intenzív volt az útdíj bevezetés hatására.
- A személygépkocsi, autóbusz, motorkerékpár forgalom 2013-ig csökkent, 2013 óta viszont növekszik.
- A kerékpár forgalom 2012-ig folyamatosan csökkent, 2014 óta erőteljesen növekedés üteme szintem minden más járműkategóriánál intenzívebb.
- 2019-2020 között minden járműkategória teljesítménye csökkent, ez az ideiglenes korrekció azonban csak az előző két év növekedését volt képes ellensúlyozni.

2.3.4.1. Tömegközlekedés

A tömegközlekedéshez kapcsolódó teljesítmény és kibocsátás adatokat a következő táblázat foglalja össze:

3. táblázat: Tömegközlekedés

	Éves teljesítmény km	Éves fogyasztás l	Éves energia- felhasználás MWh	Éves összesítés MWh	Változás
					2012-2020
2012 autóbusz forgalom	5 368 642	1 642 805	18 005	19 269	12,53%
2012 dízel, vasúti személyszállítás	0	0	0		
2012 villamos vasúti személyszállítás	199 403		1 264		
2020 autóbusz forgalom	6 088 580	1 863 105	20 420		
2020 dízel, vasúti személyszállítás	0	0	0	21 684	
2020 villamos személyszállítás	138 048		1 264		

Forrás: Saját számítás forgalomszámlálási és menetrendi adatok alapján

Az Egyesület működési területén az **autóbusz** forgalom 2012-ben 5,4 millió kilométer volt, ami 2020-ra 6,1 millió kilométerre nőtt. A tömegközlekedés során jellemzően dízelüzemű autóbuszokat alkalmaznak, így 2012-ben az üzemanyag felhasználás 1,6 millió l dízel üzemanyagnak becsülhető. 2020-ra ez 1,9 millió literre nőtt.

Az autóbuszközlekedéshez kapcsolódó kibocsátás-növekedés önmagában nem tekinthető kedvezőtlen folyamatnak, hiszen a tömegközlekedés a fajlagosan magasabb kibocsátással járó egyéni gépjárműhasználatot képes kiváltani.

Az Egyesület működési területén a **vasúti közlekedés** a 150-es villamosított vonalon történik. Ezen felül az Egyesület területén haladnak a 151, 153 vasútvonalak, azonban ezeken hosszabb ideje szünetel a személyszállítás.

A fenti táblázatból megállapítható, hogy az Egyesület területén csökkent a vasúti személyszállítás volumene, és ehhez kapcsolódóan az abból származó kibocsátás is. Annak ellenére, hogy ez önmagában tekintve kedvezően hat a térség üvegházhatású gáz kibocsátására, valójában mégis kedvezőtlen jelenséggel állunk szemben, hiszen a lakosság a közlekedési igényeit nagyobb arányban elégítette ki a fajlagosan magasabb kibocsátást eredményező egyéni személygépkocsi használattal vagy autóbusszal, aminek eredőjeként összességében nőtt a térség kibocsátása.

Összességében tehát megállapítható, hogy a tömegközlekedés, és az ahhoz kapcsolódó kibocsátás növekedett a bázis és a referenciaévek között. Ez a folyamat inkább kedvezőnek tekinthető, hiszen a tömegközlekedés részben a nagyobb kibocsátással járó személygépkocsi forgalmat képes kiváltani. Ugyanakkor a tömegközlekedésen belül a kisebb kibocsátással járó villamos vontatás teljesítménye csökkent, míg a károsabb autóbussz közlekedés volumene nőtt.

2.3.4.2. Közúti magáncélú és kereskedelmi szállítás

A forgalomszámlálási adatok alapján az Egyesület működési területén 2012-ben a következők voltak a legforgalmasabb utak: 52, 53, 54, 51. Ezek közül a legnagyobb forgalmat az 52-as út bonyolította le 2012-ben napi 4600 személygépkocsi mellett 475 nyerges vontató volt az út forgalma, ami 2020-ra 5000 szgk-ra és 630 kamionra bővült. Figyelembe véve a térséget érintő útszakaszok hosszát is, megállapítható, hogy az Egyesület működési területén a legnagyobb járműkilométer-teljesítmény az 51-es úthoz kötődik, amit 2012 és 2020 között jelentős ütemben növekedett.

A forgalomszámlálási adatok alapján – a fent leírt módszertan szerint – meghatározásra kerültek az egyes járműkategóriák éves futásteljesítményei, az ezekhez kapcsolódó üzemanyag-fogyasztási értékek, és végül ezek alapján az Egyesület területén jelentkező teljes közlekedési célú energiaigény. E számítások eredményeit a következő táblázat foglalja össze.

4. táblázat: Közúti magáncélú és kereskedelmi szállítás az Egyesület területén

	Motor-kerékpár	Személygépkocsi		Kis tehergépkocsi	Nagy tehergépkocsi	Járműszerelvény
	Benzin		Dízel			
2012 futásteljesítmény km	4 505 873	147 251 966	43 039 817	46 408 426	14 569 347	19 293 127
Fajlagos fogyasztás l/100 km	3	7,9	6,8	12	25,8	41,9
2012 fogyasztás l	135 176	11 632 905	2 926 708	5 569 011	3 758 892	8 083 820
2012 fogyasztás MWh	113 091		222 909			
2020 futásteljesítmény km	5 356 468	146 599 484	83 737 245	60 103 319	10 639 758	25 773 406
Fajlagos fogyasztás l/100 km	2,85	7,505	6,596	11,64	25,026	40,643
2020 fogyasztás l	152 659	11 002 291	5 523 309	6 996 026	2 662 706	10 475 085
2020 fogyasztás MWh	107 199		281 202			

Forrás: Saját számítás forgalomszámlálási adatok alapján

Mindezek alapján megállapítható, hogy a közúti magáncélú és kereskedelmi szállítás üzemanyagfelhasználása a referencia évben, 2012-ben 32 millió liter volt, míg 2020-ra ez 15%-kal növekedett, meghaladva a 36 millió litert. Ezen belül legintenzívebben a kamion forgalom nőtt (34%), de 30%-al nőtt a kistehergépkocsik, és 21%-al a gépkocsik forgalma is. Meg kell említeni ugyanakkor, hogy a forgalomszámítások a kerékpárok esetében 61% forgalomnövekedést mutatnak, ami a megyében a legkedvezőbb érték.

2.3.4.3. Vasúti magáncélú és kereskedelmi szállítás

Az Egyesület területén vasúti teherszállítás elsősorban szintén a 150-es villamosított vonalon történik. Egyes információk szerint a 153-as vonalon is végeznek alkalmoszerűen teherszállítást, azonban erről nem áll rendelkezésre hivatalos adat.

5. táblázat: Vasúti teherszállítás

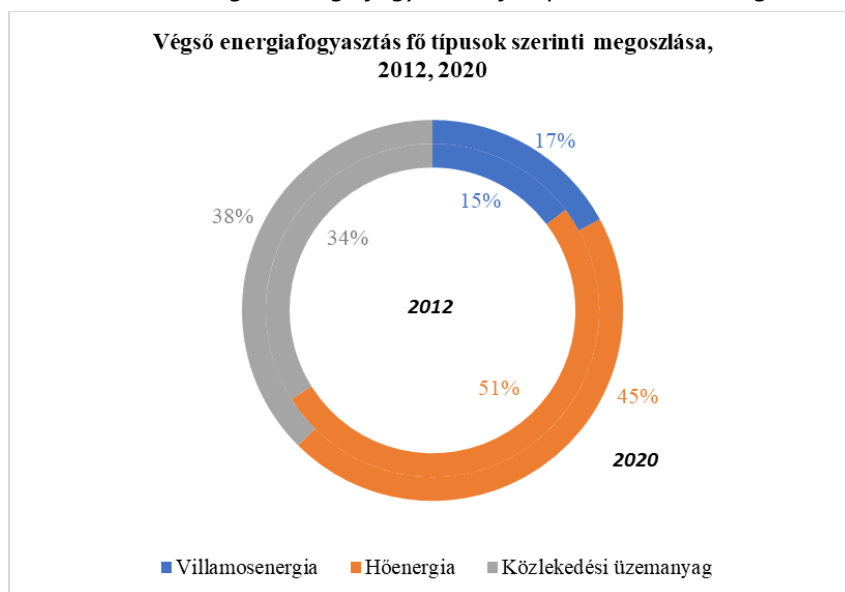
	Éves teljesítmény (km)	Éves fogyasztás (l)	Éves energiafelhasználás (MWh)	Éves összesítés (MWh)
dízel	0	0	0	888
villamos	61 355		888	

2.3.5. Végső energiafelhasználás a bázisévben és a köztes évben

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén jelentkező összesített energiafogyasztás 2012-ben, a SECAP bázis évében 1 049 694 MWh-t tett ki, amelynek értéke 2020-ig 4 %-kal emelkedett. Az összesített érték – a SECAP készítésre vonatkozó módszertani útmutató alapján – nem veszi figyelembe az agrárium és hulladékgazdálkodási szektor üvegházhatású gáz emisszióját.

Az Egyesület területén felhasznált energia legnagyobb részét, bő felét (51%) 2012-ben a fűtési, használati melegvíz-előállítás, főzési igényeket kielégítő – földgáz, szén, illetve különböző típusú és minőségű tűzifa elégetésével nyert – hőcélú energiahasznosítás képezte, annak részesedése ugyanakkor némileg mérséklődött az évtized végére. A közúti közlekedés és szállítmányozás energiaigénye a végső energiafelhasználás nagyságrendileg harmadát tette ki 2012-ben (34%), a közlekedési ágazat teljesítményének bővülésével párhuzamosan ugyanakkor a benzin és dízelolaj részaránya jelentősen (5%ponttal) nőtt 2020-ra a teljes energiafelhasználáson belül. A felhasznált energia nagyságrendileg 15 %-a villamosenergia, amely nem helyben, hanem a villamosenergia megtermelésnek helyszínein eredményez szén-dioxid kibocsátást. Ennek ellenére az Egyesület szintű SECAP nem tekinthet el az így keletkező üvegházhatású gáz kibocsátás figyelembevételétől, hiszen végső soron az e térségben élő lakosság és az itt működő intézmények az előidézői a ténylegesen más földrajzi helyen jelentkező kibocsátásnak.

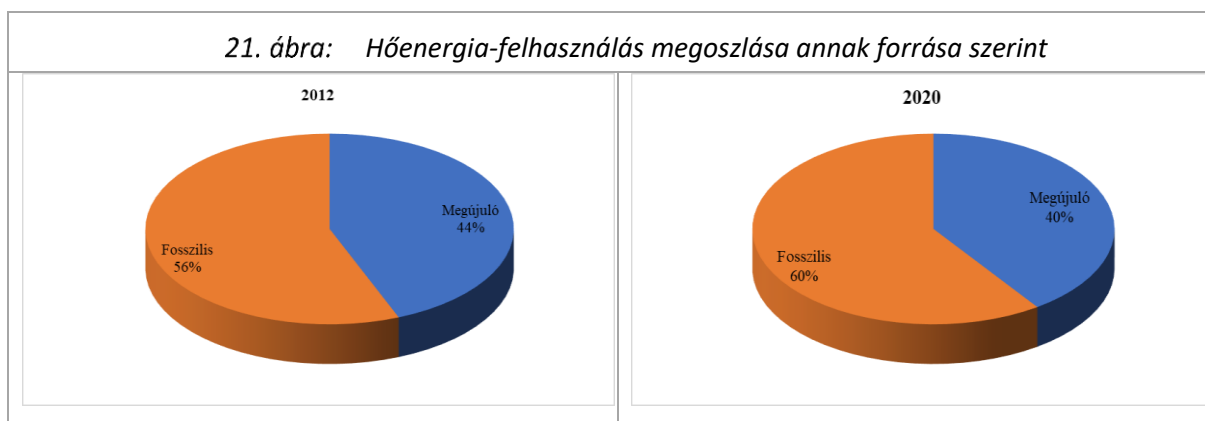
20. ábra: Végső energiafogyasztás fő típusok szerinti megoszlása

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

Az energiafogyasztásra visszavezethető üvegházhatásúgáz-kibocsátás mértékének szempontjából döntő tényező, hogy az energiaigény kielégítése fosszilis, vagy megújuló energiahordozó felhasználásával történik-e. E vizsgálati szempontból a hőenergia előállítása bír kiemelkedő jelentőséggel, hiszen jelentős része (44%) a bázisévben megújuló alapon, tűzifa előállításával történt. Bár annak részesedése az elmúlt években csökkent, továbbra is meghatározó jelentőséggel bír (40%) Mindazonáltal említést érdemel, hogy a tűzifa-hasznosítás magas aránya sokkal inkább a lakosság kedvezőtlen jövedelmi helyzetének a következménye, mintsem a környezet- és klímatudatos gondolkodásmód széleskörű elterjedtségének. Ezt támasztja alá, hogy a lakosság életszínvonalának 2010-es évtizedben tapasztalt növekedése a fosszilis alapú (földgáz) tüzelésre történő visszaállásban is megmutatkozott. Ugyanakkor említést érdemel, hogy bár messze nem tömeges méretekben, de a térségben is megjelent a megújuló alapú hőenergia-termelő technológiák alkalmazása (napkollektor, hőszivattyú).

21. ábra: Hőenergia-felhasználás megoszlása annak forrása szerint

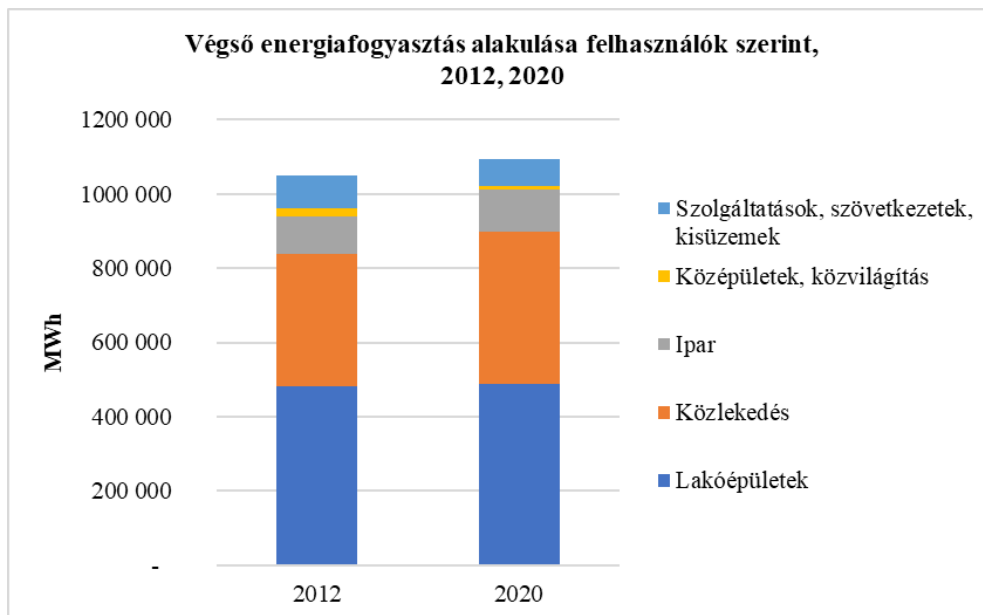

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A végső energiafogyasztás főbb felhasználói csoportok szerinti megoszlását vizsgálva a háztartások magas részesedése (2012: 481 714 MWh, 46 %) mellett szembevetendő a közlekedés (2012: 356 158 MWh; 34%) domináns szerepe. Az ipar, magánszolgáltatások, és szövetkezetek összesített

energiafelhasználása 191 494 MWh-t tett ki 2012-ben, ami a térség végső energiafogyasztásának közel ötödét (18%) képezte. Ennél jóval alacsonyabbnak bizonyult a kommunális szektor összesített energiafogyasztása (2012: 20 329 MWh, 2 %), amelynek nagyságrendileg 91%-át a középületek üzemeltetése, míg 9 %-t a közvilágítás energiaigénye tette ki.

22. ábra: Végső energiafogyasztás alakulása felhasználók szerint

Forrás: KSH adatok és települések adatszolgáltatása alapján saját számítás

A SECAP bázisévére (2012) és a nyolc évvel később kijelölt ún. köztes év (2020) végső energiafogyasztására vonatkozóan elvégzett számítások alapján megállapítható, hogy az Egyesület működési területén jelentkező végső energiafogyasztás a fenti két év között eltelt időszakban 4 %-kal nőtt. Ezzel párhuzamosan az egyes felhasználói csoportok körében jelentős eltérések mutatkoznak. A községében lezajlott nagyarányú épületenergetikai korszerűsítéseknek és megújulóenergia-felhasználásra irányuló beruházásoknak a következtében közel felére, továbbá a szolgáltató, szövetkezeti ágazatban nagyságrendileg ötödével mérséklődött az energiafelhasználás. Ugyanakkor a közlekedési szektorban a forgalom növekedésének következtében 15%-kal, az iparban a gazdasági fellendülés eredményeképpen 10 %-kal több energiát használtak fel 2020-ban, mint nyolc évvel azt megelőzően. A lakóépületek energiafogyasztása egészen kismértékben szintén nőtt, amelynek háttérében az átlagos jövedelmi helyzet javulása, illetve az elektronikus berendezések használatának bővülése állhat.

6. táblázat: Végső energiafogyasztás változása a bázisév és a köztes év között

Végső energiafogyasztás változása a bázisév és a köztes év között			
	2012	2020	Változás
	MWh		%
Lakóépületek	481 714	488 061	1
Közlekedés	356 158	410 973	15
Ipar	101 822	111 956	10
Középületek, közvilágítás	20 329	11 162	-45
Szolgáltatások, szövetkezetek, kisüzemek	89 672	72 335	-19
Összesen	1 049 694	1 094 486	4

Forrás: KSH adatok és települések adatszolgáltatása alapján saját számítás

2.4. Kiindulási kibocsátási leltár

A végső energiafogyasztásból számított szén-dioxid kibocsátás számszerűsítése során meghatározó jelentőséggel bír a megfelelő emissziós faktor kiválasztása. A jelen dokumentumban alkalmazott emissziós faktorok a SECAP Jelentéstételi Útmutatóban, és ahhoz készített kiegészítő dokumentumban¹ rögzített emissziós együtthatókat alkalmazza, amelyek többségükben megegyeznek az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testülete által közzétett nemzeti jelentéstételi útmutatóban rögzített értékekkel.

7. táblázat: Alkalmazott emissziós faktorok a különböző típusú energiahordozók esetében, tonna CO_{2eq}/MWh

Villamos energia	Földgáz	Szén	Tűzifa	Benzin	Gázolaj
0,335	0,202	0,365	0,001	0,250	0,26

Forrás: SECAP Jelentéstételi Útmutató

Az Egyesület működési területére vonatkozóan készült kiindulási üvegházhatású gáz kibocsátási leltár 2012-re vonatkozik, a SECAP-ban kijelölt kibocsátáscsökkentési célok bázisértékét tehát az ezen évre számított teljes kibocsátás képezi. Az azóta eltelt időszakra jellemző kibocsátási tendenciák felmérése céljából ugyanakkor azonos módszertan alapján 2020-ra, egy ún. köztes évre is elkészült a térség kibocsátási leltára.

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területén keletkező üvegházhatású gáz kibocsátás teljes mennyisége az alkalmazott számítási módszertan alapján 2012-ben 207 911 tonna szén-dioxid egyenértéket tett ki.

¹ Joint Research Centre of the European Commission: CoM Default Emission Factors for the Member States of the European Union, Dataset Version 2017

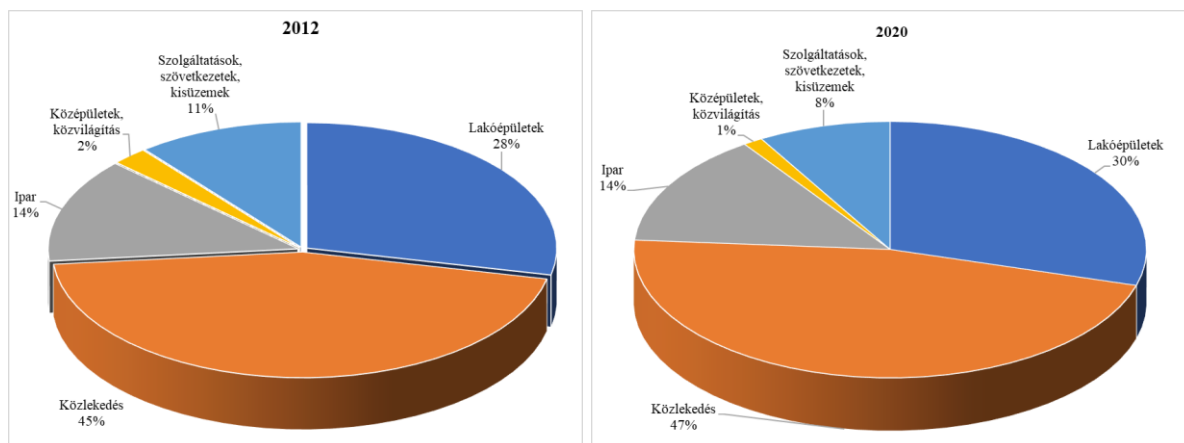
A legnagyobb kibocsátó ágazatnak a térségben a közlekedés minősült, e szektorból összesen 93 559 tonna szén-dioxid került a légkörbe az Egyesület területén, ami a teljes kibocsátás közel felét (45%) képezte. A közlekedés meghatározó részesedése az üvegházhatású gázok kibocsátásából ugyanakkor részben a térségen áthaladó jelentős mértékű tranzitforgalomra (51-es, 52-es főutak), vezethető vissza, valamint a helyi lakosság munkavégzési célú ingázására vezethető vissza.

A második legjelentősebb üvegházhatású gáz kibocsátó szektort a háztartások képezik, a lakóépületek üzemeltetése révén 59 139 tonna szén-dioxid került a légkörbe az Egyesület területén, ami a térség teljes kibocsátásának bő negyedét (28%) képezte. A lakóépületekben energetikai korszerűsítése ugyan már egyre inkább elterjedőben van a településeken, a lakóépületek többségének hőtechnikai adottságai azonban még nem tekinthetők megfelelőnek. A lakóépületek esetében érdemes megemlíteni, hogy azok üvegházhatású gáz kibocsátásban betöltött részesedése jelentősen elmarad a végső energiafogyasztásban jelentkező arányuknál, ami a nullához közeli emissziós együtthatóval rendelkező tűzifa széles körű használatára vezethető vissza.

Az ipar, magánszolgáltatások és szervezetek összesített üvegházhatású gáz kibocsátása 2012-ben 50400 tonnát tett ki, ami a térség összes kibocsátásának szintén nagyságrendileg egynegyedét 24%-át képezte.

A kommunális szféra részesedése a települések összesített üvegházhatású gáz kibocsátásából rendkívül alacsony (4813 tonna; 2%). A középületek üvegházhatású gáz kibocsátásban betöltött részaránya ugyan meghaladja számbeli részesedésüket, ám összességében nem számítanak meghatározó szén-dioxid forrásnak a térségben. Végül a közvilágítás részesedése a települések összesített üvegházhatású gáz kibocsátásából szinte elhanyagolható mértékűnek tekinthető.

23. ábra: Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén keletkező üvegházhatásúgáz-kibocsátás

Forrás: KSH adatok és települések adatszolgáltatása alapján saját számítás

A SECAP-ban kitűzött – 2012-es állapothoz viszonyított – kibocsátás-csökkentési célok elérése szempontjából kedvezőtlennek tekinthető, hogy az üvegházhatású gázok kibocsátása a SECAP báziséve óta eltelt időszakban nőtt az Egyesület működési területén, mégpedig a végső energiafogyasztás bővülését meghaladó mértékben, nagyságrendileg 12%-kal. A növekedés a kommunális szektort, valamint a magánszolgáltatásokat, szervezeteket, kisüzemeket leszámítva valamennyi szektorban érvényesült a 2010-es évtizeden. A legnagyobb arányú bővülés (16%) az ipar esetében mutatkozik, de

attól nem sokkal marad el a háztartások és a közlekedés üvegházgáz-emissziójának növekménye sem. Említést érdemel, hogy míg a lakóépületek esetében a végső energiafogyasztás egészen kismértékben nőtt csak (1 %-kal) az elmúlt nyolc évben, addig az üvegházhatásúgáz-kibocsátás növekménye ennek többszörösét (16%) tette ki, ami a különböző tüzelőanyagok felhasználásában jelentkező változásokra (ld. földgázfelhasználás bővülésével párhuzamosan a tűzifa-használat mérséklődése) vezethető vissza. Végül mindenképpen említést érdemel, hogy a 2010-es évtizedben lezajlott nagyarányú középület-felújítási munkák eredményeképpen a kommunális szektor üvegházhatásúgáz-kibocsátása nagyon jelentősen, 40 %-kal mérséklődött 2012 és 2020 között.

8. táblázat: Üvegházhatásúgáz-kibocsátás alakulása a bázis- és a köztes évben

Üvegházhatásúgáz-kibocsátás változása a bázis- és köztes év között			
	2012	2020	Változás
	tonna CO ₂		%
Lakóépületek	59 139	68 606	16
Közlekedés	93 559	108 355	16
Ipar	28 005	33 002	18
Középületek, közvilágítás	4 813	2 887	-40
Szolgáltatások, szövetkezetek, kisüzemek	22 396	19 483	-13
Összesen	207 911	232 333	12

Forrás: KSH adatok és települések adatszolgáltatása alapján saját számítás

A SECAP 2012-re vonatkozó Kiindulási kibocsátási leltárának és a köztes évre, 2020-ra számított kibocsátási leltárnak a részletes eredményeit az alábbi táblázatok szemléltetik.

9. táblázat: Kiindulási kibocsátási leltár eredményei, 2012

Ágazat	ÜVEGHÁZHATÁSÚGÁZ-KIBOCSÁTÁS, 2012 (tonna CO ₂)						
	Villamos energia	Földgáz	Szén	Egyéb biomassa	Dízel	Benzin	Összesen
ÉPÜLETEK, BERENDEZÉSEK/LÉTESÍTMÉNYEK ÉS IPAR							
Önkormányzati épületek, berendezések/létesítmények	1 191	3 034					4 225
Közvilágítás	588						588
Lakóépületek	20 397	35 590	2 915	237			59 139
Ipar, nem ETS-ágazat	18 731	9 273					28 005
Szolgáltatások, szövetkezetek, kisüzemek	10 786	11 610					22 396
Részösszeg	51 694	59 507	2 915	237	0	0	114 352
KÖZLEKEDÉS							
Tömegközlekedés	424				4 825		5 249
Magáncélú és kereskedelmi szállítás	297				59 740	28 273	88 310
Részösszeg	721	0	0	0	64 565	28 273	93 559
ÖSSZESEN	52 414	59 507	2 915	237	64 565	28 273	207 911

Forrás: KSH adatok és települések adatszolgáltatása alapján saját számítás

10. táblázat: Köztes évre vonatkozó kibocsátási leltár eredményei, 2020

Ágazat	ÜVEGHÁZHATÁSÚGÁZ-KIBOCSÁTÁS, 2020 (tonna CO ₂)						
	Villamos energia	Fosszilis tüzelőanyagok			Dízel	Benzin	Összesen
		Földgáz	Szén	Egyéb biomassa			
ÉPÜLETEK, BERENDEZÉSEK/LÉTESÍTMÉNYEK ÉS IPAR							
Önkormányzati épületek, berendezések/létesítmények	997	1 295					2 291
Közvilágítás	595						595
Lakóépületek	22 524	42 967	2 915	200			68 606
Ipar, nem ETS-ágazat	26 164	6 839					33 002
Szolgáltatások, szövetkezetek, kisüzemek	12 270	7 213					19 483
Részösszeg	62 549	58 314	2 915	200	0	0	123 978
KÖZLEKEDÉS							
Tömegközlekedés	424				5 472		5 896
Magáncélú és kereskedelmi szállítás	297				75 362	26 800	102 459
Részösszeg	721	0	0	0	80 835	26 800	108 355
ÖSSZESEN	63 270	58 314	2 915	200	80 835	26 800	232 333

Forrás: KSH adatok és települések adatszolgáltatása alapján saját számítás

2.5. Szervezeti és humánerőforrás vizsgálat

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület legfőbb szerve a Közgyűlés, amely a tagok összességét jelenti. Az Egyesület – Közgyűlés által választott – döntéshozó szerve az Elnökség, amely 7 tagból áll. Az Elnökség tagja az Elnök és a két Alelnök. Az Elnök az egyesületet önállóan képviseli. Az Elnök akadályoztatása esetén teljes hatáskörben az alelnök látja el az elnök feladatait. Az 5 tagú, Közgyűlés által választott Felügyelő Bizottság az Egyesület működésének és gazdálkodásának ellenőrzését végzi.

A Kiskőrösön működő Munkaszervezet az Egyesület ügyviteli, adminisztratív szervezete, annak tevékenységét segítő iroda. A Munkaszervezetnek 1 fő munkaszervezet-vezető, 1 fő szakmai vezető helyettes és 1 fő ügyintéző munkatársa van. A Munkaszervezet létszáma az Egyesület tevékenységének függvényében változhat.

A SECAP végrehajtásában az Egyesület munkaszervezete mellett az annak területén működő 31 települési önkormányzat és azok hivatalai is meghatározó szerephez jutnak. A 31 települési önkormányzat közül 11 önálló polgármesteri hivatallal rendelkezik, 5 itt működő közös önkormányzati hivatal a székhelytelepülésen kívül egyéb települések ügyeit is intézi, míg 15 község adminisztratív teendőit más települések területén működő közös önkormányzati hivatal végzi.

3. CO₂ kibocsátás-csökkentő intézkedések – A fenntartható energiagazdálkodás felé

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén fekvő települések – a Polgármesterek Energia- és Klímaügyi Szövetségének elvárásainak megfelelően – ambiciózus üvegházhatásúgáz-kibocsátási célt tűznek ki maguk elé: 2050-re elérik a klímasemlegességet, azaz az Egyesület területéről származó üvegházgáz-emisszió és az itt elterülő fás növényzettel fedett területek szén-dioxid elnyelése egyensúlyba kerül.

Az éghajlatsemlegességhez vezető úton azonban a települések köztes mérföldkövet is kijelölnek. Szintén Polgármesterek Energia- és Klímaügyi Szövetségének elvárásai szerint 2012 és 2030 között megkísérik 56 %-kal mérsékelni a következő forrásokból származó üvegházhatásúgáz-kibocsátásaikat:

- önkormányzati tulajdonban lévő intézmények épületeinek energiafelhasználása;
- közvilágítás;
- szolgáltatásokat végző gazdálkodó szervezetek energiafelhasználása;
- magáncélú és kereskedelmi közlekedés, szállítás üzemanyagfelhasználása;
- ipari létesítmények energiafogyasztása.

A kitűzött klímasemlegességi cél elérését az Egyesület működési területén fekvő települések együttesen vállalják. Annak teljesítése érdekében a fenti „ágazatokat” érintő intézkedések megvalósításával 2030-ra 115.207 tonna/év üvegházhatásúgáz-kibocsátás megtakarítását irányozzák elő a térségben a 2012-re számított üvegházhatásúgáz-emisszióhoz viszonyítva.

Említést érdemel, hogy amennyiben a SECAP keretében 2030-ra előírányzott 55%-os kibocsátáscsökkentési cél teljesülne, úgy a 2050-ig hátralévő 20 év alatt 56%-os további üvegházhatásúgáz-kibocsátáscsökkentést kellene elérni ahhoz, hogy a SECAP keretében vizsgált ágazatokból származó emissziót a térségben elterülő erdők és fás növényzet teljes egészében el tudja nyelni.

3.1. Önkormányzati érdekelttségű épületek – energiahatékonyság és megújuló energia

Az önkormányzati tulajdonban lévő épületek – jelentős költségmegtakarítást is eredményező – energetikai korszerűsítése több okból is kiemelkedő jelentőséggel bír a kitűzött üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentési cél elérésében. Egyrészt jelentősen mérsékeli a felújítással érintett épületek üzemeltetéséhez szükséges energiaigényt, amely mind a villamosenergia, mind a földgáz, mind az egyéb energiahordozók felhasználásának csökkenését eredményezi, közvetlen módon hozzájárulva ezáltal a térségből származó szén-dioxid emisszió mérsékléséhez. Másrészt a középületek energetikai korszerűsítése az eredmények megfelelő kommunikálása esetében lehetőséget ad a lakosság szemléletformálására, a lakóépületek energetikai felújításának ösztönzésére is.

A komplex – energiahatékonyság javulására és megújulóenergia-hasznosításra egyaránt irányuló – energetikai felújítás a következő elemeket foglalhatja magában: elavult nyílászárók cseréje; határoló szerkezetek hőszigetelése; elavult energetikai rendszerek, berendezések korszerűsítése;

megújulóenergia-felhasználásra irányuló technológiák telepítése, ezek között különösen passzív és aktív szolár technológiák, hőszivattyú-rendszerek, magas hatásfokú biomassza-hasznosító berendezések (faelgázosító, pellett, fabrikett, faapríték tüzelésű kazánok) alkalmazása.

Jelen fejezet – a Polgármesterek Klíma- és Energiaügyi Szövetsége által közzétett SECAP Jelentéstételi Sablon jellegzetességei miatt – kizárólag azokat a fejlesztéseket foglalja magában, amelyek teljes egészében, vagy legalább részben az épületekben felhasznált fűtési célú energia mennyiségének megtakarítását célozzák, a kizárólag a megújuló alapú villamosenergia-termelés bővítését szolgáló elképzelések külön fejezetben (2.2. „Önkormányzati intézmények és egyéb önkormányzati érdekeltességű létesítmények megújuló alapú villamosenergia-termeléssel kapcsolatos beruházásai”) szerepelnek. Hangsúlyozni kell azonban, hogy ez utóbbiak a gyakorlatban számos esetben az energiahatékonyság javítására irányuló fejlesztésekkel egyidőben, ugyanazon beruházás keretében valósulnak meg.

3.1.1. **Önkormányzatok tulajdonában lévő épületek 2012 óta megvalósult, illetve folyamatban lévő energiahatékonyság-javításra és megújulóenergia-hasznosításra irányuló energetikai korszerűsítései**

A SECAP báziséve – 2012 – óta több olyan beruházásra került sor, illetve van folyamatban az Egyesület működési területén, amelyek az épületek hőtechnikai adottságainak javítása, és fűtéskorszerűsítés révén kifejezetten az energiafelhasználás mérséklésére irányultak. Ezek az alábbiak:

11. táblázat: 2012 óta megvalósult, vagy folyamatban lévő energiahatékonyság-növelési célú fejlesztések az önkormányzati tulajdonban lévő épületállomány körében

Projekt település	Projekt megnevezése	Becsült ÜHG megtakarítás (tCO _{2eq} /a) ²
Apostag	Apostag Község Önkormányzata épületeinek energetikai felújítása	63
Bátya	Energiahatékonyság növelése Bátya község közintézményeiben	23
Csengőd	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése Csengődön	55
Drágszél	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése Drágszélen	10
Dunaegyháza	Energiahatékonyság növelése Dunaegyháza közintézményeinél	39
Dunapataj	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése	43

² A CO₂-kibocsátás számítás a projektek műszaki tartalma, energiamegtakarításra és üvegházhatásúgáz-kibocsátásra vonatkozó indikátorai és a SECAP Jelentéstételi Sablon Útmutatóban alkalmazott kibocsátási együtthatók alapján történt.

Projekt település	Projekt megnevezése	Becsült ÜHG megtakarítás (tCO _{2eq} /a) ²
Dunaszentbenedek	Dunaszentbenedek polgármesteri hivatalának épületenergetikai fejlesztése	10
Dunavecse	Komplex épületenergetikai fejlesztés Dunavecse város oktatási intézményeiben	202
Dunavecse	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése Dunavecse Városában	140
Dunavecse	Orvosi rendelő energetikai korszerűsítése Dunavecsén	11
Foktő	Könyvtárépület energetikai felújítása	10
Foktő	Épületenergetikai korszerűsítés Foktőn	55
Harta	Hartai önkormányzati intézmények energiahatékonyágának javítása	36
Imrehegy	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése Imrehegyen	47
Kaskantyú	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése	46
Ordas	Ordas Község önkormányzati épületének energetikai felújítása	25
Öregcsertő	Energiahatékonyág növelése Öregcsertő Község közintézményeiben	4
Páhi	Páhi Tündérváros Óvoda és Konyha energetikai fejlesztése	21
Solt	Solt Város Önkormányzat tulajdonában lévő Vécsey Károly Óvoda épületének energiahatékonyági beruházása	54
Solt	Kissolti iskola és óvoda épület energetikai korszerűsítése	85
Soltszentimre	Soltszentimre Község Önkormányzata tulajdonában lévő épületek energetikai fejlesztése	4
Soltszentimre	Soltszentimre általános iskolájának energetikai korszerűsítése	38
Soltvadkert	A Soltvadkerti Idősek Otthona épületének energetikai korszerűsítése	17
Soltvadkert	Energetikai fejlesztés megújuló energiaforrás hasznosításával a soltvadkerti Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskolában	233
Soltvadkert	Közvilágítás energiatakarékos átalakítása Soltvadkert Város Önkormányzatánál	207
Soltvadkert	Energiahatékonyági korszerűsítés	47
Szadmár	Szadmári Általános Iskola felső tagozatának energetikai korszerűsítése	56

Projekt település	Projekt megnevezése	Becsült ÜHG megtakarítás (tCO _{2eq} /a) ²
Szakmár	Szent Asztrik Katolikus Általános iskola alsó tagozatának és tornatermének energetikai korszerűsítése	55
Szakmár	Szakmár község önkormányzati tulajdonú épületeinek energetikai korszerűsítése	72
Tabdi	Tabdi Község intézményeinek energetikai korszerűsítése	77
Tabdi	Energetikai korszerűsítés Tabdin	7
Tázlár	Energiahatékonyságot növelő felújítások	93
Újsolt	Polgármesteri Hivatal épületének energetikai korszerűsítése	12
Újtelek	Energiahatékonyság növelése Újtelek Község Önkormányzatánál	20
Uszód	Idősek napközi otthonának energetikai korszerűsítése	9
Összesen		1926

Forrás: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat adatszolgáltatása és palyzat.gov.hu oldalon elérhető információk alapján végzett saját számítás

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a kizárólag megújuló alapú villamosenergia-termelést szolgáló fejlesztések a 3.2.1. fejezetben szerepelnek.

3.1.2. Önkormányzatok tulajdonában lévő épületek energiahatékonyság-javításra irányuló tervezett energetikai korszerűsítései 2020-2030 között

A már lezajlott, illetve folyamatban lévő fejlesztések ellenére az Egyesület területén található önkormányzati tulajdonban lévő épületek egy részének hőtechnikai adottságai nem felelnek meg az irányadó elvárásoknak, valamint gépészeti rendszereik elavultak. Ennek következtében azok fajlagos energiafogyasztása, és ezzel párhuzamosan üvegházhatásúgáz-kibocsátása magas. A 2030-ig hátralévő időszakban az alábbi táblázatban felsorolt energiahatékonyság-növelést célzó fejlesztések elvégzése indokolt.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a SECAP Jelentéstételi sablon jellegzetességei miatt az alábbi táblázatban szereplő üvegházhatásúgáz-megtakarításra vonatkozó adatok kizárólag az egyes fejlesztések hőenergiafelhasználás-mérséklésben megnyilvánuló hatásait tükrözik. A fejlesztések zöldáram-termelésre vonatkozó elemei (döntően napelemrendszerek telepítése) által kiváltott üvegházgáz-emisszió csökkenés mértékét a 3.2.2. fejezet tárgyalja. Tekintettel azonban arra, hogy számos esetben e fejlesztések egy projekt, illetve beruházás keretében valósulnak meg, indokoltnak tartjuk azok egységes táblázatban való szerepeltetését.

12. táblázat: 2012 és 2030 között megvalósítandó energiahatékonyság-növelést célzó fejlesztések az önkormányzati tulajdonban lévő épületállomány körében

Település neve	Épület/létesítmény	Fejlesztés elemei	Becsült ÜHG-megtakarítás (CO _{2eq} /a) ³
Akasztó	Polgármesteri Hivatal	nyílászárócsere	2
Bátya	Önkormányzati intézmények	napelem	0
Csengőd	Polgármesteri Hivatal	fűtőkorszerúsítás, napelem	4
Csengőd	Művelődési Ház	fűtőkorszerúsítás, napelem	4
Csengőd	Óvoda, konyha	fűtőkorszerúsítás, napelem	5
Csengőd	Általános Iskola	napelem	0
Csengőd	Sportcsarnok	napelem	0
Drágszél	Közösségi színtér	fűtőkorszerúsítás, napelem	2
Dunaegyháza	Művelődési Ház	hőszigetelés, fűtőkorszerúsítás, napelem	7
Dunaegyháza	Polgármesteri Hivatal	napelem	0
Dunapataj	Polgármesteri Hivatal és gazdasági épületei	fűtőkorszerúsítás, elektromos rendszer korszerúsítése, nyílászárócsere	7
Dunapataj	Bölcsőde	napelem	0
Dunapataj	Általános iskola	hőszigetelés, fűtőkorszerúsítás, napelem	11
Dunavecse	Településellátó telephely	fűtés kialakítása, nyílászárócsere, villamoshálózat-korszerúsítás, napelem kiépítése	0
Foktő	Polgármesteri Hivatal	Hőszigetelés, vízszigetelés, fűtőkorszerúsítás	7
Foktő	Fitness terem és a nyugdíjas klub	hőszigetelés, nyílászárócsere, fűtőkorszerúsítás	11
Géderlak	Faluház	külső hőszigetelés, nyílászáró csere.	6
Géderlak	Iskola épület (felső tagozat)	napelem telepítés.	11
Homokmégy	Polgármesteri Hivatal	hőszigetelés, nyílászárócsere, fűtőkorszerúsítás	11
Homokmégy	Általános Iskola	fűtőkorszerúsítás, villanyhálózat korszerúsítése, napelem	5
Imrehegy	Általános Iskola	hőszigetelés, nyílászárócsere, fűtőkorszerúsítás	16
Miske	Könyvtár és Információs Közösségi hely	fűtőkorszerúsítás	2
Miske	Tóth Menyhért Általános Iskola	nyílászárócsere, hőszigetelés, fűtőkorszerúsítás, napelem	16
Ordas	Polgármesteri Hivatal	napelem	0

³ A CO₂-kibocsátás számítás a települési önkormányzatok által szolgáltatott adatok, az épületek jellemzői és a SECAP Jelentéstételei Sablon Útmutatóban alkalmazott kibocsátási együtthatók alapján történt.

Település neve	Épület/létesítmény	Fejlesztés elemei	Becsült ÜHG-megtakarítás (CO _{2eq} /a) ³
Ordas	Közösségi Rendezvényház, Művelődési Ház	napelem	0
Ordas	Óvoda	napelem	0
Öregcsertő	Általános Iskola	hőszigetelés, fűtőkorszerűsítés, nyílászárócsere	16
Öregcsertő	Művelődési ház	nyílászárócsere	4
Páhi	Községháza	hőszigetelés, fűtőkorszerűsítés, nyílászáró csere, lábazati vízszigetelés	11
Szakmár	Közös Önkormányzati Hivatal	fűtőkorszerűsítés, napelem	4
Szakmár	Óvoda	lapostető-szigetelés, fűtőkorszerűsítés, napelem	7
Tabdi	Szolgálati bérlakások (2 db)	hőszigetelés, napelem	2
Tabdi	Polgármesteri Hivatal	napelem	0
Tabdi	Óvoda	napelem	0
Tabdi	Szociális Alapellátási Központ	napelem	0
Tázlár	Művelődési Ház	hőszigetelés, fűtőkorszerűsítés	7
Tázlár	Patika szolgálati lakás	hőszigetelés, fűtőkorszerűsítés	4
Tázlár	Központi épületegyüttes	hőszigetelés, fűtőkorszerűsítés	7
Újsolt	Faluház	nyílászárócsere, fűtőkorszerűsítés, napelem	4
Újtelek	Faluház	nyílászárócsere, hőszigetelés, napelem	4
Uszód	Művelődési ház	napelem	0
Uszód	Ifjúsági Klub	napelem	0
Uszód	Boldizsár Emlékház	nyílászárócsere, hőszigetelés, napelem	4
Uszód	Óvoda	hőszigetelés, nyílászárócsere, napelem	7
Uszód	Általános Iskola	fűtőkorszerűsítés, napelem	5
Uszód	Sportcsarnok	nyílászárócsere, hőszigetelés, napelem	11
Összesen			223

Forrás: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat és települési önkormányzatok adatszolgáltatása, valamint saját felmérések alapján végzett számítás

3.2. Önkormányzati intézmények és egyéb önkormányzati érdekeltségű létesítmények megújuló alapú villamosenergia-termeléssel kapcsolatos beruházásai

Az önkormányzati tulajdonban lévő épületek, létesítmények energetikai felújítása – az ajánlásoknak megfelelően – számos esetben megújulóenergia-hasznosító villamosenergia-termelő berendezések, rendszerek, leginkább fotovoltaikus kiserőművek (napelemek) telepítését is magában foglalta, már az elmúlt évtizedben is. A komplexitást szem előtt tartva a jövőben valamennyi épületenergetikai korszerűsítés során meg kell teremteni a megújulóenergia-hasznosítás feltételeit, vagy növelni kell annak arányát.

Mindazonáltal a megújulóenergia-alapú villamosenergia-termelés önálló fejlesztési célként is definiálható, hiszen azok egyes típusai, leginkább a napelem-rendszerek jelentősebb építészeti átalakítások nélkül is hatékonyan képesek hasznosítani a rendelkezésre álló megújuló energiaforrásokat.

3.2.1. Önkormányzatok tulajdonában lévő épületek 2012 óta megvalósult, illetve folyamatban lévő megújuló alapú villamosenergia-termelésre irányuló fejlesztései

A SECAP báziséve – 2012 – óta több olyan beruházásra került sor, illetve van folyamatban az Egyesület működési területén, amelyek kifejezetten a megújuló-alapú villamosenergiatermelés feltételrendszerének megteremtésére irányultak. Ezek az alábbiak:

13. táblázat: 2012 óta megvalósult, vagy folyamatban lévő, megújuló alapú villamosenergia-termelésre irányuló fejlesztések az önkormányzati tulajdonban lévő épületállomány körében

Projekt település	Projekt megnevezése	Becsült ÜHG megtakarítás (tCO _{2eq} /a) ⁴
Soltvadkert	Napelemes rendszer kiépítése Soltvadkert Város Önkormányzati Tűzoltó Parancsnokságánál	8
Bátya	Bátya Általános Iskola, Óvoda, Sportcsarnok, Étkező épületek energetikai felújítása és károsanyag kibocsátásának csökkentése	191
Harta	Állampusztai Büntetés-végrehajtási Intézet Naperőműve	51
Géderlak	Fotovoltaikus rendszerek kialakítása Géderlakon	8
Akasztó	Napelemes energiatermelés megvalósítása Akasztó intézményeinél	28
Harta	Napelemes rendszer telepítése Harta közösségi épületeiben	17

⁴ A CO₂-kibocsátás számítás a projektek műszaki tartalma, megújulóenergia-felhasználásra vonatkozó indikátorai és a SECAP Jelentéstételei Sablon Útmutatóban alkalmazott kibocsátási együtthatók alapján történt.

Projekt település	Projekt megnevezése	Becsült ÜHG megtakarítás (tCO _{2eq} /a) ⁴
Solt	Napelemes rendszer telepítése Solt településen	43
Dunapataj	Napelemes rendszerek kiépítése Dunapataj nagyközség önkormányzati épületein	38
Dunavecse	Napelemes rendszerek kiépítése Dunavecse város önkormányzati épületein	17
Soltvadkert	Napelemes rendszerek kiépítése Soltvadkert önkormányzati épületein	32
Harta	Napelemes rendszer telepítése Hartán	46
Soltvadkert	Villamosenergia termelés napelemes rendszer segítségével a Polgármesteri Hivatalban Soltvadkerten	47
Solt	Biomassza fűtőmű és közműrendszer kiépítése Solton	383
Összesen		909

Forrás: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat adatszolgáltatása és palyazat.gov.hu oldalon elérhető információk alapján végzett saját számítás

3.2.2. Önkormányzatok tulajdonában lévő épületek megújuló alapú villamosenergia-termelésre irányuló tervezett fejlesztései 2020 és 2030 között

Tekintettel arra, hogy a megújuló alapú villamosenergia-termelés lehetséges technológiai megoldásai közül épületenergetikai felújítások keretében leginkább a napenergia hasznosítására nyílik lehetőség, azzal kapcsolatban áll rendelkezésre a legtöbb tapasztalat, jelen SECAP is mindenekelőtt a fotovoltaiikus háztartási méretű kiserőművek telepítését ösztönzi. A dokumentum azt irányozza elő, hogy a 2030-ig hátralévő időszakban minél több önkormányzati tulajdonban lévő épület villamosenergia-igénye legyen kielégíthető, elsősorban az érintett épületek tetőszerkezetére, vagy – amennyiben az nem oldható meg – a talajra telepített napelem-rendszerek segítségével. A 2030-ig hátralévő időszakban az alábbi táblázatban felsorolt fejlesztések elvégzése indokolt.

14. táblázat: 2012 és 2030 között előirányzott HMKE⁵ kategóriába tartozó napelem-rendszerek telepítése az önkormányzati tulajdonban lévő épületállomány körében

Település	Fejlesztéssel érintett épület/létesítmény	Becsült ÜHG-megtakarítás (CO _{2eq} /a) ⁶
Bátya	Önkormányzati intézmények	3

⁵ HMKE: Háztartási méretű kiserőmű

⁶ A CO₂-kibocsátás számítás a települési önkormányzatok által szolgáltatott adatok, az épületek jellemzői és a SECAP Jelentéstételei Sablon Útmutatóban alkalmazott kibocsátási együtthatók alapján történt.

Település	Fejlesztéssel érintett épület/létesítmény	Becsült ÜHG-megtakarítás (CO _{2eq} /a) ⁶
Csengőd	Polgármesteri Hivatal; Művelődési Ház; Általános Iskola, Sportcsarnok, Óvoda, Konyha	23
Drágszél	Közösségi színtér	2
Dunaegyháza	Önkormányzat, Könyvtár, Népház	7
Dunapataj	Általános Iskola; Bölcsőde	9
Dunavecse	Településcsillag telephely	2
Homokmégy	Általános Iskola	6
Miske	Tóth Menyhért Általános Iskola	6
Ordas	Polgármesteri Hivatal; Közösségi Rendezvényház, Művelődési Ház; Óvoda	10
Szakmár	Polgármesteri Hivatal; Óvoda	7
Tabdi	Polgármesteri Hivatal; Óvoda; Szociális Alapellátási Központ; Szolgálati bérletek (2 db)	12
Újsolt	Faluház	2
Újtelek	Faluház	2
Uszód	Művelődési ház; Ifjúsági Klub; Boldizsár Emlékház; Óvoda; Általános Iskola; Sportcsarnok	20
Összesen		109

Forrás: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat és települési önkormányzatok adatszolgáltatása, valamint saját felmérések alapján végzett számítás

3.3. Lakóépületek

A Kiindulási Kibocsátási Leltár számításai alapján a SECAP bázisában, 2012-ben a térség szén-dioxid kibocsátásának 28%-a a lakóépületek üzemeltetéséből származik, így a kitűzött szén-dioxid kibocsátási cél elérésében meghatározó szerep jut a lakosságnak. Tekintettel arra, hogy a települési önkormányzatok meglehetősen szűk közvetlen hatáskörrel bírnak a lakóépületek felújításával kapcsolatban, az alábbi intézkedések elsősorban a lakosság szemléletének formálását célozzák, amelyben viszont a települési önkormányzatok – a helyi kapcsolatok révén – meghatározó szerepet lehetnek képesek betölteni.

3.3.1. Lakóépületek komplex energetikai korszerűsítésének ösztönzése az elérhető klímavédelmi, költségtakarékossági előnyök, valamint finanszírozási lehetőségek megismertetése által

Pontos elérhető adatok hiányában gyakorlati megfigyelésekre támaszkodva megállapítható, hogy a térségbeli lakóépületeknek csak aránylag kis százaléka esett át az elmúlt 10 évben komplex energetikai korszerűsítésen, ami döntően forráshiányra vezethető vissza, de részben a lehetséges kivitelezési eljárásokról, azok – költségmegtakarításban, komfortérzetben és egészségre gyakorolt hatásban is kifejezhető – előnyeiről széles körben elérhető információ hiányosságai is szerepet játszhatnak benne.

Az intézkedés ennek az információhiánynak a megszüntetését célozza, mindenekelőtt lakossági tájékoztató fórumok rendezése, jó tapasztalatok megosztása, tervezési szakemberekkel és építőanyaggyártókkal kötött együttműködési megállapodások keretében energetikai szaktanácsadás nyújtásának formájában. A lakosság irányába történő energetikai szaktanácsadás megszervezését – amennyiben erre a mindenkori pályázati rendszerek lehetőséget adnak – célszerű önkormányzati épületenergetikai projektek részeként, azok forrásaiból finanszírozni olyan formában, hogy az elkészült fejlesztések eredményeiről szóló tájékoztatás keretében egy épületenergetikai szakember havonta egy alkalommal személyesen elérhető legyen lakossági érdeklődők számára is. Emellett a lakosság épületenergetikai ismereteinek bővítése érdekében a hagyományos helyi rendezvényekre, falunapokra indokolt meghívni különböző építőanyag-, illetve épületgépészeti termékeket forgalmazó helyi vállalkozások képviselőit, ebben az esetben gondoskodni kell róla, hogy minden esetben több vállalkozás is képviseltesse magát. Szintén alapelv, hogy a középületek megvalósult fejlesztéseinek energia- és költségmegtakarításban jelentkező eredményeiről az önkormányzat folyamatosan tájékoztassa a helybeli lakosságot.

A tevékenység sikeres lebonyolítása esetében, továbbá a rendelkezésre álló források függvényében 2030-ig a térségi lakóépületállomány 12 százalékának felújítása 5363 tonna CO₂ kibocsátás megtakarítását eredményezi évente. A számítások során figyelembevételre került, hogy a legrégebben épült, magas fajlagos energiafelhasználású lakott épületek száma 2030-ig fokozatosan csökkenni fog az Egyesület területén, ugyanakkor a jogszabályi rendelkezések miatt a 2020. december 31-ét követően használatba vett épületek már meg kell, hogy feleljenek az ún. közel nulla energiaigényszintnek.

3.3.2. Lakóépületekhez kapcsolódó megújuló alapú villamosenergia-termelés ösztönzése

Az elmúlt évtizedben egyre bővült a lakóépületek felújítását, köztük kifejezetten a napelemes fejlesztéseket célzó pénzügyi támogatások volumene. Ennek következtében a háztartási méretű kiserőmű kategóriába tartozó napelemes-rendszerek telepítése az elmúlt évtizedben egyre gyakoribá vált és a fajlagos költségek csökkenése következtében minden bizonnyal tovább folytatódik azok terjedése. A gyakorlati megfigyelések mindazonáltal azt mutatják, hogy az elmúlt évtizedben elvégzett épületkorszerűsítések döntően a hőtechnikai adottságok javítására (hőszigetelés, nyílászáró csere) irányultak, megújulóenergia-felhasználásra irányuló beruházások összességében ritkábban fordultak elő a térség településeiben.

Természetesen műszaki szempontból az a legkedvezőbb, ha a megújuló alapú villamosenergia-termelésre irányuló beruházásokra komplex épületenergetikai korszerűsítések keretében kerül sor, hiszen ebben az esetben nyílik a legjobb lehetőség az optimális méretezésre és költséghatékony

kivitelezésre. Ugyanakkor jelentős üvegházhatásgáz-kibocsátás érhető el a kizárólag megújulóalapú villamosenergia-hasznosításra irányuló beruházásoktól is. Az egyre szélesebb körben ismertté váló napenergia-hasznosítás mellett törekedni kell a kevésbé elterjedt megújulóenergia-hasznosítási lehetőségek megismertetésére is a lakosság körében, mindenképp külterületi épületek esetében ígéretes lehetőség nyílik a szélenergia kiaknázására is (pl. vertikális – tetőre is szerelhető – szélturbinák).

Az intézkedés magában foglalja a fenti témaköröket lefedő lakossági tájékoztató fórumok szervezését, épületenergetikai szakemberek, megújulóenergia-hasznosításra irányuló berendezéseket, rendszereket gyártó, illetve forgalmazó cégek képviselőinek meghívását, mintaprojektek generálását, illetve szemléletformálási programok lebonyolítását.

Az intézkedés sikeres lebonyolítása esetében, továbbá a rendelkezésre álló források függvényében 2030-ig a lakóépületállomány 20%-ban (4494 db lakás) kerülhet sor megújulóalapú villamosenergia-hasznosító rendszerek, többségében napelemek üzembehelyezésére, ami összességében 6 565 tonna CO₂ kibocsátás megtakarítását eredményezi évente az Egyesület területén.

3.3.3. Megújulóenergia-alapú fűtés elősegítése az alacsony jövedelmű háztartások körében

Magyarországon a SECAP báziséve (2012) óta eltelt időszak teljes egészében a települési önkormányzatoknak lehetősége nyílt arra, hogy a lakosság legalacsonyabb jövedelmű, leginkább rászoruló része számára kedvezményes áron tüzelőanyagot szerezzen be. A lehetséges tüzelőanyagok köre – kemény vagy lágy lombos fafajú – tűzifára, illetve barnaszénre terjed ki. Tekintettel arra, hogy éghajlatvédelmi szempontból kizárólag a tűzifa, azon belül elsősorban a keménylombos fajok fája minősül kedvezőnek, elsődleges cél e tüzelőanyagtypus beszerzése. Szintén lényeges, hogy a tűzifa minél szárazabb legyen, így törekedni kell arra, hogy lehetőség szerint legalább a megelőző fűtési időszakban, vagy legfeljebb annak végén kivágott tűzifa kerüljön a végfelhasználókhoz.

3.4. Szolgáltató szektor épületei

A szolgáltató szektor épületállományán jelen SECAP a magántulajdonban lévő, különböző szolgáltatásokat nyújtó gazdasági szereplők épületeit érti. A szolgáltatások döntően a kis- és nagykereskedelmet, vendéglátást, szállóhelyszolgáltatást, szállítmányozást, kisipari szolgáltatásokat fedik le. Említést érdemel, hogy a figyelembe vett épületekben, létesítményekben zajló tevékenységek nem minden esetben a helyi lakosság igényeit szolgálják ki (pl. nagykereskedelem, szállítmányozás), azok elkülönítésére azonban a rendelkezésre álló adatok nem adtak lehetőséget.

3.4.1. Szolgáltatásokat végző gazdálkodó szervezetek 2012 óta megvalósult mintajellegű energetikai korszerűsítései

A közintézmények és a lakosság mellett a magántulajdonban lévő szolgáltató szervezetek is egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek az energiatakarékosság érvényesítésére, mindenképp az üzemeltetési költségek csökkentése érdekében. Ennek ellenére – bár e szektorra vonatkozóan nem állnak rendelkezésre teljeskörű adatok – a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a szolgáltató

szervezetek jellemzően kevésbé minősültek aktívnak az energiahatékonyság-növelést, vagy megújulóalapú villamosenergia-termelést célzó beruházások terén, mint a közintézmények.

Ettől függetlenül a SECAP báziséve – 2012 – óta több olyan beruházásra is sor került, illetve van folyamatban az Egyesület működési területén, amelyek az épületek hőtechnikai adottságainak javítására, fűtőkorszerűsítésre, illetve megújulóenergia-hasznosításra irányultak.

15. táblázat: 2012 óta megvalósult, vagy folyamatban lévő épületenergetikai korszerűsítések a szolgáltató intézmények körében (példajellegű felsorolás)

Település	Projektcím	Becsült ÜHG-megtakarítás (t CO _{2eq} /a) ⁷
Akasztó	SZERVIN KFT.-nél napelemes rendszer telepítése	3
Akasztó	Napelemes rendszer telepítése az Akker Plus Kft. akasztói telephelyén	7
Akasztó	Napelemes rendszer telepítése az R-Water Kft. Székhelyén	19
Akasztó	Öko 2000 Kft. megújuló energia használatát, energiahatékonyság növelését célzó épületenergetikai fejlesztésének támogatása	22
Apostag	SACI ÉS MACI Bt. napelemes beruházása	3
Dunaegyháza	20,15 kWp napelemes rendszer telepítés Bogdán Attila egyéni vállalkozónál.	9
Dunapataj	Napelemes rendszer telepítése a Family étteremnél	4
Dunaszentbenedek	Energetikai fejlesztés a QUALITRANS-CARGO Kft. Telephelyén	74
Dunatetétlen	A Power Bau Kft. épületenergetikai fejlesztése 2020-2021 évben	19
Dunavecse	Villamos energiafelhasználás kiváltása saját termelésű rendszerrel a Petman Bt-nél Dunavecse	5
Dunavecse	Napelemes rendszer telepítése a Dunavecse és Vidéke ÁFÉSZ Zrt., Dunavecse, Fő út 123. szám alatti üzletén	7
Dunavecse	Az M. Petrol Kft. dunavecsei telephelyének energetikai korszerűsítése napelemes rendszerrel	9
Dunavecse	Energiahatékonyság növelését célzó beruházás az UNICAD STUDIO Kft. dunavecsei fióktelepén	70
Foktő	Zasztó kft napelemes fejlesztés	4
Harta	Napelemes rendszer telepítése a Dollenstein-Bauer Kft.-nél	22
Harta	Napelemes energetikai fejlesztés a 6326 Harta, Kossuth Lajos. u. 83. telephelyen	51

⁷ A CO₂-kibocsátás számítás a projektek műszaki tartalma, költségvetése, megújulóenergia-felhasználásra vonatkozó indikátorai és a SECAP Jelentéstételei Sablon Útmutatóban alkalmazott kibocsátási együtthatók alapján történt.

Település	Projektcím	Becsült ÜHG-megtakarítás (t CO _{2eq} /a) ⁷
Solt	A Bárdkai Kft. telephelyének energetikai korszerűsítése megújuló energia felhasználásával	27
Solt	Kerti István egyéni vállalkozás solti telephely energiafelhasználásának kiváltása megújuló energiával	11
Solt	A PILLE-HUNGÁRIA Zrt. épületének energetikai korszerűsítése napelemes rendszerrel	22
Solt	50 kW-os napelemes rendszer telepítése a Friss Kft-nél	17
Solt	Energetikai korszerűsítés a Hoffman Service Kft-nél 48 kW-os napelem-rendszer telepítésével	34
Soltvadkert	A VARIENS Kft. megújuló energia használatával megvalósuló épületenergetikai fejlesztése	26
Soltvadkert	Napelem telepítése a Fa-Tir Kft-nél.	4
Soltvadkert	5,415 kWp-os Napelem rendszer kiépítése Modok és Fia Kft	2
Soltvadkert	Napelemes rendszer telepítése az Akker Plus Kft. soltvadkerti telephelyén	11
Soltvadkert	Megújuló energia használata az AUTÓCENT Kft-nél.	15
Soltvadkert	Vadkert Panzió Komplex energetikai projektje	11
Összesen		509

Forrás: palyazat.gov.hu oldalon elérhető információk alapján végzett saját számítás

3.4.2. Szolgáltatásokat végző gazdálkodó szervezetek energiahatékonyság-javításra irányuló fejlesztései 2012 és 2030 között

Mivel a szolgáltató szervezetek piaci alapon működnek, messzemenő érdekük fűződik valamennyi költségvetel csökkentéséhez. Tekintve, hogy az energiaköltségek az elmúlt évben drasztikusan megemelkedtek, és korábbi szintre történő mérséklődésükre a következő években nem látszik reális esély, a földgázt és áramot piaci áron beszerző gazdasági szereplők számára alapvető jelentőséggel bírnak az energiahatékonysági beruházások, amelyek megvalósítását ugyanakkor a vizsgált szegmensben a tőkehiány jelentősen hátráltatja.

Az energetikai fejlesztések megkérdőjelezhetetlen jelentőségéből kiindulva, továbbá az e célt szolgáló állami támogatási programok következő évtizedben való fenntartását és bővítését feltételezve ugyanakkor megvalósíthatónak tekintjük, hogy az Egyesület területén működő szolgáltató gazdasági szervezetek épületeinek, létesítményeinek összesített fosszilis energiafelhasználása 18%-kal csökkenjen a 2030-ig hátralévő évtizedben, és ezáltal 2 090 tonnával mérséklődjön a térség e forrásból származó üvegházhatásúgáz-kibocsátása.

3.4.3. Szolgáltatásokat végző gazdálkodó szervezetek megújuló alapú villamosenergia-termelésre irányuló fejlesztései 2012 és 2030 között

A 3.4.1. fejezetben szereplő mintajellegű projektek alapján is megállapítható, hogy a megvalósult beruházások döntő része a villamosenergia-felhasználás megújuló alapú energiatermeléssel való kiváltására irányul, elsősorban különböző kapacitású napelemes rendszerek telepítésével. Figyelembe véve a fotovoltaikus rendszerek javuló megtérülési idejét és költséghatékonyságát, feltételezésünk szerint elérhető, hogy a szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások összességében 3220 MWh zöldáramot képesek legyenek 2030-ig megtermelni a létesítményük területén, ami 1079 tonna üvegházhatásgáz-kibocsátás megtakarítását eredményezi.

3.5. Közvilágítási rendszerek

A közvilágítás energiafogyasztására visszavezethető szén-dioxid kibocsátás ugyan meglehetősen alacsony arányt (0,2 %) tesz ki az Egyesület teljes emisszióján belül, ugyanakkor megfelelő kivitelezés esetében jelentős energia- és ezáltal üvegházhatású gáz, továbbá költségmegtakarítás érhető el annak korszerűsítése révén. A térségben az elmúlt évtizedekben ugyan sor került néhány kisebb volumenű közvilágítás-korszerűsítésre, összességében a térségben azonban még várat magára az ilyen célú felújítás. Az egyes technológiák közül a LED-es alkalmazása révén érhető el a legnagyobb mértékű, az eredetileg alkalmazott technológiától függően, átlagosan 50%-ot is elérő energiamegtakarítás. További előnye a LED-es közvilágításnak, hogy megfelelő telepítés esetében kisebb a karbantartási igénye, mint a hagyományos világítási technológiákénak, ami akár 20%-os költségmegtakarítást is eredményezhet az önkormányzat számára. A közvilágítás energiahatékonyságának további növelésében ígéretes lehetőséget jelent az ún. smart közvilágítási rendszerek kialakítása, amelyek képesek a forgalom mértékéhez igazodva módosítani a fényerőt, ezáltal éves szinten jelentős energiamegtakarítást eredményeznek.

Az intézkedés sikeres lebonyolítása esetében, továbbá a rendelkezésre álló források függvényében 2030-ig a térség településein nagyságrendileg 74 km hosszú úthálózaton, közel 2500 lámpatest esetében LED-es fényforrások alkalmazására kerülhet sor, ami összességében 131 tonna CO₂ kibocsátás megtakarítását eredményezi évente az Egyesület területén.

3.6. Közlekedés

A megye gépjárműállományának átlagéletkora a KSH adatai szerint 2012-ben 12,3 év volt. Az emissziós szabványok szigorodásának köszönhetően az újonnan gyártott gépkocsik CO₂ kibocsátását folyamatosan csökkentik a gyártók. A 2012-ben átlagosnak számító 13,8 éves gépkocsi újkori kibocsátása 175 gCO₂/km volt. Amennyiben a gazdasági folyamatok nem alakulnak rendkívül kedvezőtlenül, valószínűsíthető, hogy 2030-ra sikerül a gépkocsik átlag életkorát 10 évre csökkenteni a megyében. Ebben az esetben 2030-ban egy átlagos, 10 éves személygépkocsi újkori kibocsátásának kalkulálásakor a kiinduló alapot az Európai Unió 2020-ra érvényes célkitűzése jelenti, miszerint a gépkocsik átlagos CO₂ kibocsátása nem haladhatja meg a 95 g/km értéket.

Az Európai Unió a teherautók, buszok esetében hasonló nagyságrendű CO₂ kibocsátás csökkenést irányzott elő. A tehergépkocsik életkorára nem áll rendelkezésre ilyen részletezettségű megyei adat,

azonban a statisztikákból kitűnik, hogy 2012-ben a tehergépkocsik (11,7 év) és autóbuszok (14,5) átlagos életkora, országos szinten hasonló volt a személygépkocsik átlagos életkorához. Ennek megfelelően a tehergépkocsi és autóbusz állomány megújulásához kapcsolódóan a megyében is hasonló fajlagos kibocsátáscsökkenéssel számolhatunk, mint a személygépkocsik esetében.

A fentiek alapján a közlekedési szektor kibocsátása, azonos teljesítmény mellett 2030-ra 45,7%-ot csökkenne. Ugyanakkor a jövőbeni kibocsátások kalkulálásakor a forgalom volumenét is számításba kell venni. Az elmúlt évek tapasztalat szerint a forgalom a megyében folyamatos növekedést mutat, fontos ennek a folyamatnak a fékezése.

Összességében tehát azt a célt tűzzük ki, hogy a közlekedési szektor kibocsátását 40%-al csökkentsük, 2012 és 2030 között.

Ennek egyik eszköze a gépkocsi park fiatalodása, ami a lakosság, és a szállítmányozók esetében várhatóan megvalósul. Ugyanakkor az önkormányzatok, és a tömegközlekedési vállalatoknak is meg kell tenniük az ehhez szükséges lépéseket. Ez összességében 45,7%-kal csökkenti a kibocsátást.

A másik célkitűzés pedig az, hogy a közlekedés volumenének növekedése ne haladja meg a 10%-ot, mert ebben az esetben tartható a közlekedés teljes kibocsátás csökkentésének tervezett üteme.

3.6.1. Gépkocsiállomány megújulásához kapcsolódó kibocsátás-csökkenés

A fenti folyamatoknak megfelelően az önkormányzati tulajdonban lévő gépkocsikat is le kell cserélni 2030-ig. Ez a folyamat a gyakorlatban nem jelent extra költséget, hiszen a gépkocsik avulásával ezt egyébként is meg kell tenni. Tapasztalatok szerint átlagosan egy önkormányzat tulajdonában egy gépkocsi van. A cél az, hogy a gépkocsik átlagéletkora ne haladja meg a 10 évet, és a gépkocsiparkban átlagosan minden második gépkocsi elektromos, vagy hibrid meghajtású legyen. Az tisztán elektromos gépkocsik beszerzése tekinthető a célnak, azonban ezek korlátozott hatótávolsága miatt azon önkormányzatok esetében indokolt beszerzésük, ahol több gépkocsit üzemeltetnek.

Az elmúlt évek tapasztalatai szerint az önkormányzatok, gyakran használt autókat szereznek be. Ennek megfelelően a 29 önkormányzat 174 millió forintot költ, 2030-ig a gépkocsik beszerzésére.

3.6.2. Elektromosautó-töltőállomások telepítése

A fenti EU szintű kibocsátáscsökkentési tervek az elektromos autók fokozatos térnyerését is számításba veszik. Ennek gyakorlati megvalósítása érdekében elengedhetetlen a megfelelő töltőhálózat kiépítése.

A megye területén a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal nyilvántartása szerint 2021. 2. negyedévében csak a nagyobb városokban üzemeltek nyilvános töltőállomások. Annak érdekében, hogy a töltőhálózat hiánya ne akadályozza az elektromos gépkocsik elterjedését, indokolt a töltőhálózat fejlesztése. A töltőhálózat kiépítése, és annak népszerűsítése fokozza a lakosság beruházási kedvét az elektromos/hibrid gépjárművásárlásra.

A töltőállomások telepítése, üzemeltetése alapvetően profitorientált tevékenység, amelyben a települési önkormányzatoknak kezdeményező szerepe lehet, a telepítési pontok kiválasztásával, a prioritási sorrend kialakításával, valamint a vállalkozó, befektető megtalálásával. A cél az, hogy 2025-

re minden 5 000 főnél, 2030-ra pedig minden 1500 főnél nagyobb lélekszámú településen elérhető legyen az elektromos autó töltési lehetőség, valamint a jelentősebb turistaforgalmat bonyolító pontokon, szintén 2025-re legyen kiépített töltési pont.

Az intézkedés eredményeképpen teret nyerő elektromos meghajtású gépjárműközlekedés.

3.6.3. Közösségi közlekedés feltételeinek javítása az igénybevétel növelése, és a kibocsátás csökkentése céljából, központi intézkedések

Az elmúlt évek tapasztalatai szerint a közösségi közlekedés kihasználtsága csökken, amivel párhuzamosan a gépkocsiforgalom növekszik, ez összességében az üvegházhatású gáz kibocsátás növekedéséhez vezet. A folyamat fékezése érdekében törekedni kell a tömegközlekedés kihasználtságának szinten tartására.

A főbb útvonalak mentén fekvő települések esetében a menetrend sűrűsége megfelelő, azonban a mellékutakon elérhető falvak esetében már nem. Ugyanakkor a kereszt irányú összeköttetések is hiányosak, azaz pl. a közeli szakrendelőbe való eljutás csak kerülővel oldható meg. Az alkalmazott buszok életkora magas, komfortfokozatuk gyenge, így a lakosság szívesebben választja a saját gépjárművet.

Ezzel párhuzamosan a nagy befogadóképességű távolsági buszok kihasználtsága több viszonylatban alacsony, így az egy utasra jutó üvegházhatású gáz kibocsátásuk magasabb, mintha ezeket a közlekedési igényeket egyéni gépjárműhasználattal oldanák meg.

A helyzet javításához szükséges tevékenységek egy részét a Volánbusz Zrt, mint tömegközlekedési szolgáltató tudja végrehajtani.

1. A mellékutakon megközelíthető települések ellátására kisebb kapacitású, de komfortos buszok menetrendbe állítása, és a nagyobb forgalmú járatokra, ráhordó járatként való üzemeltetése.
2. A meglévő buszpark folyamatos korszerűsítése, komfortossá tétele.

Az autóbuszos tömegközlekedés mennyiségi és minőségi mutatóira jelenleg nincs közvetlen hatása az érintett települések önkormányzatainak, a szolgáltatásokat az állam rendeli meg a szolgáltatótól. Ezért a szükséges fejlesztéseket csak kezdeményezni tudják az érintett önkormányzatok, a megvalósítás érdekében országgyűlési képviselőiket megbízva a lobbizási tevékenységgel. Tekintve, hogy itt lobbizási tevékenységről van szó, ez leginkább a polgármesterek tevékenységeihez sorolható. A tevékenység finanszírozása nem igényel többlet forrás bevonást, viszont a polgármesterek idejét vonja el más tevékenységüktől. Ennek megfelelően a 15 000 Ft/önkormányzat költséget vettünk figyelembe. A tevékenységhez nem kapcsolódik közvetlen kibocsátás csökkentés, tekintve, hogy itt a cél a kibocsátás növekedésének megelőzése.

3.6.4. Közösségi közlekedés feltételeinek javítása az igénybevétel növelése céljából, egyesületi szintű terv kidolgozása

Az előző pontban bemutatott központi intézkedések mellett több olyan tevékenység is van, amelyek az egyes települések saját hatáskörébe tartoznak, ezek a következők:

1. A főbb közlekedési útvonalak buszmegállói, valamint a vasútállomások környezetében P+R parkolók kialakítása a személygépkocsi-közösségi közlekedés váltás elősegítése érdekében.
2. A települések központjában lévő buszmegállók, vasútállomások környezetében fedett és biztonságos kerékpártárolók kialakítása.

Indokolt, hogy a LEADER Egyesület teljes területére egy átfogó koncepció készüljön, hiszen a parkolókat, kerékpártárolókat a vasútvonalak, főútvonalak mentén fekvő települések területén kell kialakítani, ami a mellékutakon elérhető települések közlekedési kapcsolatait fogja jelentős mértékben javítani.

A meghatározott költségek a koncepció kidolgozására nyújtanak fedezetet, tekintve, hogy ezen tervek birtokában lehet meghatározni a pontos költségigényt. A koncepció a következő tervezési paraméterek meghatározására irányul: P+R parkolók javasolt helyszíne, javasolt kapacitása, javasolt menetrendi változások, a kialakítás, és az üzemeltetés várható költségei, ezek fedezése.

A koncepció kidolgozásának becsült szakértői költsége az Egyesület területére 1 500 000 Ft, amit kiegészít az önkormányzati apparátusok közreműködése, ennek költsége önkormányzatonként 150 000 Ft, azaz összesen 5 850 000 Ft. Ez utóbbi nem igényel többletforrás- bevonást, tekintve, hogy az önkormányzatok munkatársai munkaidejükben végzik el a feladatot.

3.6.5. Kerékpáros, gyalogos infrastruktúra fejlesztése

A kerékpáros közlekedés fejlesztése több ponton képes alternatívát nyújtani a gépkocsihasználattal szemben. Az egyesület területén, köszönhetően a kedvező domborzati viszonyoknak, a kerékpáros közlekedés eddig is fejlődő tendenciát mutatott.

A kerékpáros közlekedés a **településen belüli közlekedési** igényeket képes kielégíteni, amennyiben a biztonságos közlekedés feltételei rendelkezésre állnak. A kisebb települések jelentős részén a mellékúthálózat forgalma gyenge, így itt általában elsősorban forgalomszervezési tevékenységre van szükség. A településen áthaladó főútvonalon lehet indokolt kerékpáros sáv felfestése, esetleg elkülönült kerékpárút kialakítása. Fontos, hogy a fő közlekedési célpontok környezetében (iskola, orvosi rendelő, nagyobb munkáltatók, szabadidős célpontok stb.) biztonságos és fedett kerékpártároló álljon rendelkezésre.

A kerékpáros közlekedésnek **ráhordó szerepe** lehet a tömegközlekedési járatok elérésében. Ezt a szempontot a hálózat tervezése során figyelembe kell venni. A kerékpár tárolók kialakítása az előző pontban szerepel.

A kerékpáros közlekedésnek szerepe lehet az **ingázó forgalom kiszolgálásában**, a települések közötti kerékpáros közlekedés megvalósításával. Ennek elsősorban a főbb központok néhány kilométeres környezetében van jelentősége. Ebben az esetben forgalomtechnikai beavatkozások mellett szükség lehet az útburkolat szélesítésére, esetleg önálló kerékpárút kialakítására.

A **turisztikai célú** kerékpározás üvegházhatású gáz kibocsátásra gyakorolt hatása nehezen ítélni meg. Amennyiben a túrázók gépkocsival közelítik meg a túra kiinduló pontját, akkor elsődleges hatása inkább negatív, de jelentős szemléletformáló erővel rendelkezik, hiszen növelheti a kerékpáros közlekedés elfogadottságát, így szerepe lehet a gépkocsihasználat csökkentésében.

Ugyanakkor a kerékpáros úthálózat mellet a gyalogos infrastruktúra rendelkezésre állása is fontos szempont, hiszen a járdák hiánya, rossz műszaki állapota szintén a gépjárműhasználat irányába terelheti a lakosságot. Ezért szükséges a jó minőségű gyalogos infrastruktúra kialakítása is, ami elsősorban járdák kialakítását felújítását, gyalogátkelőhelyek létesítését, karbantartását jelenti.

16. táblázat: 2012 óta megvalósult, illetve folyamatban lévő, kerékpáros infrastruktúrát érintő fejlesztések

Település	Projekt megnevezése	Kialakított, felújított kerékpár-forgalmi létesítmények hossza, km
Akasztó	Fenntartható közlekedésfejlesztés Akasztón	1,5
Akasztó	Kerékpárút hálózat fejlesztés: Kiskőrös és Akasztó	10,09
Dunaszentbenedek	Fenntartható települési közlekedésfejlesztés Dunaszentbenedeken	0,76
Foktő	Kerékpárút építése Foktő és Kalocsa között	2,05
Kaskantyú	Fenntartható közlekedésfejlesztés Kaskantyún	0,7
Soltvadkert	Belterületi kerékpárút fejlesztés Soltvadkerten	1,88
Soltvadkert	Kecel-Soltvadkert közötti kerékpárút építése	8,95
Tázlár	Hivatásforgalmi kerékpárút építés Tázlár belterülete és Felsőtelep között	3,53
Uszód	Komplex fenntartható közlekedésfejlesztés Uszódon	0,71

Forrás: palyazat.gov.hu

3.6.6. Szemléletformálási tevékenységek

Az előző alfejezetekben bemutatott intézkedések jelentős része szemléletformálási hatással is rendelkezhet, elsősorban a lakosság irányában. Fontos, hogy ezeket a lehetőségeket a települések minél jobban kihasználják, amelynek sikeréhez az alábbi feltételek teljesítése indokolt:

1. A beszerzett elektromos, hibrid gépkocsik üzemeltetési tapasztalatairól évente tájékoztatja a települési önkormányzat a település lakosságát. A település honlapján, vagy az önkormányzati újságban beszámolnak az elért üzemanyag-megtakarításról, és az ehhez kapcsolódó üvegházhatású gáz kibocsátáscsökkentésről.
2. A közösségi közlekedési koncepció kidolgozása során felméri a lakossági igényeket, vizsgálják, hogy mely közlekedési célpontok elérhetőségének javítását tartja fontosnak a lakosság, és ehhez kapcsolódóan milyen jellegű fejlesztéseket tart szükségesnek.
3. A kerékpáros közlekedés fejlesztése során megismertetik a lakosságot az elektromos kerékpározás használatának lehetőségével. Ennek érdekében kezdeményezik, hogy a kerékpáros közlekedésfejlesztési projektekhez kapcsolódóan, szemléletformálási céllal beszerezhessenek elektromos kerékpárt. A kerékpárt a projekt megkezdésekor beszerzik, és egy-egy hétre kikölcsönözhetővé teszik a lakosság részére.

3.7. Ipar

3.7.1. Ipari profilú gazdálkodó szervezetek 2012 óta megvalósult mintajellegű energetikai korszerűsítései

Mivel az ipari létesítmények kivétel nélkül piaci szereplők, azok messzemenően érdekeltek mindennemű beruházásban, amelyek működési költségeik csökkenését eredményezik. Tekintettel arra, hogy az energetikai beruházások e kategóriába tartoznak, prognosztizálható, hogy az egyre korszerűbb, költséghatékonyabb és ezáltal rövidebb megtérülési idővel rendelkező építőipari termékek, és mindenekelőtt megújulóenergia-hasznosító berendezések megjelenése esetében megfelelő támogatási környezetben, és nem utolsósorban kellő mértékű tőke rendelkezésre állása esetében az ipari szereplők egyre nagyobb arányban fognak végrehajtani energetikai korszerűsítéseket külön ösztönzés nélkül is. Az elmúlt időszakban lezajlott ilyen irányú fejlesztések közül az alábbi esetében az elért szén-dioxid megtakarítás mértéke is ismert.

17. táblázat: 2012 óta megvalósult és tervezett energiahatékonysági beruházás példajelleggel

Település	Projektcím	Becsült ÜHG-megtakarítás (t CO _{2eq} /a) ⁸
Akasztó	PLASZTIK-2004. Kft. napelemes rendszer beszerzése	16
Akasztó	Villamosenergia-igény kielégítése megújuló energiaforrással az Al-Inox Kft-nél	20
Dunapataj	Napelemes energetikai korszerűsítés a BEST-TOOL KFT. 6328 Dunapataj, Gólya u. 492/9. hrsz. telephelyén	13
Dunapataj	A Budamobil-Cargo Kft. tulajdonában álló épület energetikai korszerűsítése.	26
Dunavecse	Komplex energetikai fejlesztés megvalósítása a Euronorm Group Builder Kft-nél	70
Géderlak	Napelemes rendszer telepítése a Leták Kft. telephelyén	129
Géderlak	Energetikai fejlesztés a Leták Kft. Irodaházán	31
Harta	Metalpack Napelem	18
Homokmégy	Napelemes rendszer telepítése a CNC Kridan Kft. homokmégyi telephelyén	6
Homokmégy	CNC-NAGY Fémforgácsoló és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság CNC-Nagy Kft napelemes beruházási projektje	56

⁸ A CO₂-kibocsátás számítás a projektek műszaki tartalma, költségvetése, megújulóenergia-felhasználásra vonatkozó indikátorai és a SECAP Jelentéstételei Sablon Útmutatóban alkalmazott kibocsátási együtthatók alapján történt.

Település	Projektcím	Becsült ÜHG-megtakarítás (t CO _{2eq} /a) ⁸
Homokmégy	Napelemes rendszer telepítésének támogatása a CNC-Nagy Kft-nél	21
Solt	Biogáz projekt Solton	7461
Soltvadkert	Napelemes rendszer telepítése a Dominis Pille-Fólia Kft-nél	19
Soltvadkert	Napelemes energetikai korszerűsítés a SMART PLASTIC Kft 6230 Soltvadkert Szentháromság u 98. telephelyén	122
Soltvadkert	Szekeres Zoltán energiahatékonysági projektje	123
Uszód	Energiahatékonysági fejlesztés a GAT Gumi Bt gyártó telephelyén	16
Összesen		8147

Forrás: palyazat.gov.hu oldalon elérhető információk alapján végzett saját számítás

3.7.2. Energiahatékonysági és megújulóenergia-hasznosításra irányuló beruházások ipari profilú létesítményekben 2012 és 2030 között

Az ipari létesítmények esetében az energiahatékonyság-növelési célú fejlesztések mind az üzemcsarnokok, irodaházak üzemeltetéséhez, mind a technológiai eredetű energiafelhasználás csökkentéséhez kapcsolódhatnak. Ily módon az épületek hőtechnikai adottságainak javítása, beltéri és kültéri világításrendszerük korszerűsítése, a technológiai folyamatokból származó hulladék hő hasznosítása, valamint a technológiai és épületüzemeltetési célú hőigény megújuló alapon történő kielégítése (pl. talajhő, biomassa) egyaránt hozzájárulnak az üvegházhatású gáz kibocsátás mérsékléséhez.

Jelen SECAP számításai szerint lehetőség nyílik arra, hogy a bázisévben üzemelő ipari létesítmények nagyságrendileg 10%-kal csökkentik fajlagos fosszilis energiafelhasználásukat a 2030-ig tartó közel 20 éves időszakban, ami összességében évente 927 tonna szén-dioxid kibocsátás-csökkenést eredményez.

3.7.3. Fotovoltaikus erőművek létesítése

Az Egyesület működési területén a SECAP báziséve óta eltelt időszakban a következő településeken létesültek napelemparkok:

- Harta
- Homokmégy
- Kaskantyú
- Solt
- Soltvadkert

- Szakmár
- Tabdi
- Tázlár

A naperőművek együttesen évente átlagosan 77 116 MWh villamosenergia előállítására képesek, amelynek eredményeképpen évi 25854 tonna szén-dioxid kibocsátás mérséklést eredményeznek.

Tekintve, hogy az Egyesület földrajzi adottságai kedvezők napelemek telepítéséhez, indokoltnak és kivitelezhetőnek tartjuk 2030-ig további – összességében 65 MW beépített teljesítőképességű – napelemparkok létesítését, amelyek 71 500 MWh zöldáram megtermelésével évente 23 953 tonna üvegházhatásúgáz-kibocsátás mérséklését eredményezik. Ezzel kapcsolatban ugyanakkor felhívjuk a figyelmet arra, hogy a napelemparkok létesítése messzemenően összhangban kell, hogy történjen a természet- és tájvédelmi szempontokkal, azaz előnyben kell részesíteni a már beépített, esetleg bolygatott területeket, és mindenféleképpen el kell kerülni a védelem alatt álló, vagy Natura2000 területek, továbbá jó minőségű termőtalajok beépítését.

3.8. Szemléletformálás, tájékoztatás

A szemléletformálás és tájékoztatás jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni az éghajlatvédelem és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás terén. Nincsen olyan társadalmi réteg az Egyesület területén, amelynek körében ne lenne létjogosultsága az energiatakarékosságra, a megújulóenergia-hasznosításra, alacsony kibocsátással járó közlekedési módokra irányuló információk elterjesztésének. Mindennek megvalósításában a települési önkormányzatok és az Egyesület valamennyi tagja aktív szerepet tud vállalni, hiszen közvetlenül és ezáltal hatékonyan képesek megszólítani a térség lakosságát és vállalkozóit.

A SECAP előző fejezetekben foglalt intézkedései közül számos valójában szemléletformálási tevékenységre irányul, ezek az ismétlődések elkerülése végett e helyen csak említés szinten szerepelnek az alábbiak szerint:

- Lakóépületek komplex energetikai korszerűsítésének ösztönzése az elérhető klímavédelmi, költségtakarékossági előnyök, valamint finanszírozási lehetőségek megismertetése által;
- Lakóépületekhez kapcsolódó megújuló alapú villamosenergia-termelés ösztönzése;
- Szemléletformálási tevékenységek a közlekedésben.

3.8.1. Lakossági célcsoportra irányuló energiatakarékossági tematikájú szemléletformálás

A lakosság kibocsátás-csökkentésben betöltött szerepe megkerülhetetlen, ugyanakkor valamennyi közül e csoport bír a legkevesebb tőkével és támogatási forrással a szükséges fejlesztések elvégzéséhez. Éppen ezért kiemelt jelentőséggel bír az e körben zajló szemléletformálás, aminek fontosságát elismerve a SECAP komplex energiatakarékossági tematikájú, lakossági szemléletformálási tevékenységeket irányoz elő.

A szemléletformálás terén mindig az állandóságra kell törekedni, a kampányjellegű üzenetátadás hatékonysága alacsonyabb. Ebből fakadóan az alacsony, vagy pótlólagos költségeket egyáltalán nem igénylő, ám folyamatos lakossági tájékoztatás (pl. az önkormányzati épületek energetikai

korszerűsítése során elért energiamaqtakarítás közzététele) az önkormányzat részéről összességében jobb eredményt hozhat, mint egy néhány hetes rendezvénysorozat. Ezzel párhuzamosan természetesen ez utóbbiak is sikeres lehetnek, különösen abban az esetben, ha jól körülhatárolt célcsoportra (pl. gyermekek, idősek) irányulnak és praktikus, mindennapi életben használható információt nyújtanak.

A lakossági célú szemléletformáláson belül három témakörnek célszerű kiemelt hangsúlyt szentelni:

- a megfelelő tűzifa-hasznosítási ismeretek átadása hozzájárul ahhoz, hogy az éghajlatvédelmi szempontból optimális biomassza-égetés ne eredményezzen komoly levegőszennyezettségi problémákat;
- az áramfelhasználás csökkentésének jelentőségére és lehetőségeire irányuló szemléletformálás kulcsfontosságú, hiszen az Egyesület területén folyamatosan emelkedik a lakosság villamosenergia-felhasználása;
- épületek fűtési és használati melegvíz előállítás célú energiateljesítményét mérséklő lehetőségek, kiemelet fókusszal a költségmentes, vagy alacsony költségigényű megoldásokra.

A SECAP a fenti szemléletformálási célok átadása érdekében komplex szemléletformálási tevékenységek megvalósítását irányozza elő, amelyek sikeres megvalósítása eredményeképpen a teljes lakossági végső energiateljesítmény 2030-ig nem nő.

3.9. Hosszú távú Stratégia megfogalmazása

A fenti alfejezetekben megfogalmazott intézkedések egy hosszú távú stratégia részei, amelynek átfogó célja az Egyesület 2050-re vonatkozóan megfogalmazott jövőképeinek elérése.

E jövőkép értelmében az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület térségének települései 2050-re elérik az éghajlatsemlegességet, azaz a területükről származó – köz- és magántulajdonban lévő épületállomány üzemeltetéséből, közvilágításból, iparból és közlekedésből származó – üvegházhatásgáz-kibocsátás mértéke nem haladja meg az itt elterülő erdők és egyéb fás növényzet által elnyelt szén-dioxid mennyiségét. E hosszú távú cél felé tartó úton fontos mérföldkövet képez 2030, a bázisév és e dátum között 55%-kal igyekeznek mérsékelni kibocsátásaikat az Egyesület települései. Az éghajlatvédelem terén kiemelt szerep jut az ipar, a magánszolgáltatások és mindenekelőtt a lakóépületállomány energiateljesítményének csökkentésének, amelyek közül ez utóbbinak az energiaszegénység mérséklésében is meghatározó szerep jut. A kibocsátáscsökkentéssel párhuzamosan a településeken élők, továbbá az itt gazdálkodó és működő intézmények, valamint szervezetek a tudatos felkészülés eredményeképpen sikeresen alkalmazkodnak az éghajlatváltozás helyi hatásaihoz, így mindenekelőtt az egyre szélsőségesebbé váló évi csapadékeloszlás következményeihez, az aszályhoz és az özönvízszerű esőzésekhez, valamint az extrém meleg nyári időszakok gyakoriságának várható fokozódásához.

Az előrelátó tervezés és beavatkozások következtében 2050-ig megvalósulnak az alábbiak:

- a kiváló hőtechnikai adottságokkal rendelkező épületek lecsökkent fűtési és hűtési igénye miatt a települések levegőminősége télen is jó lesz, továbbá nyáron sem emelkedik számottevően a légkondicionálás iránti igény;
- a rugalmas, hatékony közösségi közlekedési szolgáltatásoknak köszönhetően csökken a közutak forgalma, ami az elektromos meghajtású járművek térnyerésével párhuzamosan tovább javítja a települések levegőminőségét;
- sikerül megvédeni az Egyesület térségét a minden korábbinál szélsőségesebbé váló időjárás fenyegetésétől, így:
- a megfelelő talajművelési eljárások alkalmazása és fajtaválasztás, illetve az öntözés körültekintő fejlesztése eredményeképpen a mezőgazdaság jövedelemtermelő-képessége a talajok minőségének megőrzése, illetve javítása mellett is fennmarad a szélsőséges időjárási körülmények ellenére is;
- a viharok, özvényszerű esőzések nem eredményeznek aránytalanul nagy károkat az épített környezetben, ugyanakkor a szárazabb időszakokban is rendelkezésre áll majd megfelelő mennyiségű víz;
- hóhullámok idején a megfelelő életvitel és az árnyas zöldterületek nagy kiterjedése következtében csökken a hirtelen rosszulétek száma, ami a hatékony egészségügyi ellátórendszer kialakításával kiegészülve mérsékli a hóhullámoknak tulajdonítható halálesetek bekövetkezésének valószínűségét, ezáltal nő az itt lakók életszínvonala, javulnak életkilátásaik;
- a helyi adottságokhoz igazodó természetmegőrzési tevékenységek teljeskörű végrehajtásának eredményeképpen a térség természeti értékei, élőhelyei, növény- és állatfajai fennmaradnak;
- a megfelelő erdőszerkezet és fajtaösszetétel megválasztásával a térségbeli erdők egészségesek lesznek.

4. Az energiahatékony településfejlesztés forrásai

4.1. A lehetséges források áttekintése

A SECAP-ban foglalt intézkedések megvalósíthatóságának kulcsfeltétele a megfelelő pénzügyi források rendelkezésre állása. Érdemes ugyanakkor hangsúlyozni, hogy az energiahatékonyra és megújulóenergia-hasznosításra irányuló fejlesztések egyben hozzájárulnak a működési költségek csökkentéséhez is, így e beruházások tőkeerős magánszemélyek, illetve gazdálkodó szervezetek esetében – az alkalmazott technológiától és mérettől függően – pótlólagos forrás bevonása nélkül is megtérülhetnek.

Az éghajlatváltozás elleni küzdelem fontosságát elismerve ugyanakkor több hazai és nemzetközi forrás is rendelkezésre áll a SECAP-ban foglalt intézkedések végrehajtásához. Ezek egy része vissza nem térítendő támogatás, más része kedvezményes kamatozású hitel. Mindezek mellett az utóbbi években egyre elterjedtebbé váltak az ún. harmadikfeles finanszírozási konstrukciók.

4.2. Nemzeti források

Jelen SECAP értelmezésében valamennyi olyan pénzügyi forrás, amelyhez való hozzáférésről a hazai intézményrendszer jogosult dönteni, nemzeti forrásnak minősül – függetlenül annak finanszírozási hátterétől. Ennek megfelelően az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, Kohéziós Alapból, Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott operatív programok és Vidékfejlesztési Program, valamint az Európai Unió Emissziókereskedelmi Rendszerének keretében értékesített kibocsátási egységek bevételeiből finanszírozott programok egyaránt nemzeti forrásoknak tekintjük jelen dokumentum keretében.

Az energiahatékonyt célzó beruházások támogatása a hazai források elosztása során is prioritást élvez, ennek megfelelően a 2021-2027-es tervezési időszak operatív programjai között is kiemelt szerepet kap e céloknak a támogatása. A különböző operatív programok mind a magánszemélyeknek, mind a civil szféra képviselőinek, mind a vállalkozásoknak, mind az állami szereplők számára, különböző formákban biztosítanak lehetőséget a forrásokhoz való hozzáférésre.

A hazai források közül a jelenleg az alábbiak nyújtanak pénzügyi segítséget:

- **Terület- és Településfejlesztés Operatív Program Plusz (TOP Plusz)**

Célcsoport: közintézmények

Támogatás típusa: vissza nem térítendő támogatás

Támogatás tárgya: épületenergetikai korszerűsítések; települési csapadékvízgazdálkodás; zöld- és kékinfrastruktúra fejlesztése, helyi közlekedésfejlesztés

- **Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz (GINOP Plusz)**

Célcsoport: gazdálkodó szervezetek

Támogatás típusa: vissza nem térítendő támogatás

Támogatás tárgya: épületenergetikai, termelési folyamatok energiahatékonyságának növelése, megújulóenergia-hasznosítás

- **Környezet és Energhatékonyági Operatív Program Plusz (KEHOP Plusz)**

Célcsoport: közintézmények, részben gazdálkodó szervezetek

Támogatás típusa: vissza nem térítendő támogatás, visszatérítendő támogatás

Támogatás tárgya: víz- és aszálykár megelőzése, vízvédelem; biológiai sokféleség védelme; épületenergetikai korszerűsítések; megújulóenergia-hasznosítás

- **Interreg–IPA Magyarország–Szerbia Határon Átnyúló Együttműködési Program**

Célcsoport: közintézmények, egyesületek

Támogatás típusa: vissza nem térítendő támogatás

Támogatás tárgya: éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás mezőgazdaságban, vízgazdálkodásban; biológiai sokféleség megőrzése, klímavédelmi szemléletformálás

- **Hazai KAP Stratégia**

Célcsoport: mező- és erdőgazdálkodó szervezetek, részben közintézmények, részben gazdálkodó szervezetek

Támogatás típusa: vissza nem térítendő támogatás

Támogatás tárgya: mezőgazdasági vízgazdálkodás; természetvédelem; erdőtelepítés, erdőtüzvédelem; kisvolumenű megújulóenergia-hasznosítás

- **Otthon Melege Program**

Célcsoport: magánszemélyek

Támogatás típusa: vissza nem térítendő támogatás

Támogatás tárgya: épületenergetikai energiahatékonysági fejlesztések; megújulóenergia-hasznosítás

4.3. Nemzetközi források

A SECAP értelmezésében azon pénzügyi források minősülnek nemzetközinek, amelyek felhasználásáról nem hazai, hanem jellemzően európai uniós intézmények döntenek. E források esetében tehát a hazai pályázóknak egyéb uniós tagállamból való pályázókkal kell versenyezniük. A közvetlen uniós források megpályázásához ugyan a hazai pályázati rendszerek esetében megszokottól részben eltérő eljárásrendeket kell megismerni és alkalmazni, ami adminisztrációs szempontból többlet terhet jelent, mindenképpen célszerű azonban fokozott figyelmet fordítani e pénzügyi forrásokra is.

A közvetlen európai uniós források egy része beruházásokhoz, míg más része projektfejlesztéshez nyújt támogatást, részben vissza nem térítendő támogatások, részben különböző pénzügyi eszközök formájában.

A SECAP-ban előirányzott beruházási jellegű intézkedések megvalósításához az alábbi Európai Unió finanszírozási programok nyújtanak támogatást:

- **LIFE Program**

Közvetlen Európai Unió elbírálású pénzügyi alap, amely új, innovatív megoldások, kutatások és bevált gyakorlatok támogatását szolgálja a természet-, a környezetvédelem, valamint – 2014-20-as pénzügyi ciklustól kezdődően – az éghajlatpolitika témakörében. A klímaváltozással kapcsolatos támogatások kibocsátáscsökkentési, és alkalmazkodási célú beavatkozások megvalósítását egyaránt szolgálják.

A SECAP-ban előirányzott beruházási jellegű intézkedések megalapozásához, projektfejlesztéshez az alábbi Európai Unió finanszírozási programok nyújtanak támogatást:

- **Európai Energiahatékonysági Alap – Szakmai Segítségnyújtási Eszköz (TA)**

Az energiahatékonysági ágazatban lévő projekteket, valamint részben a kisebb volumenű megújuló energia projekteket támogatja. Az eef-TA a fenntartható energiatervek és a valódi beruházások közti rést kívánja áthidalni a kedvezményezett támogatásával úgy, hogy tanácsadói szolgáltatásokat rendel hozzá a tervezett beruházási programokhoz (például megvalósíthatósági tanulmányok, energetikai ellenőrzések és a beruházások gazdasági életképességének megvizsgálása, illetve jogi támogatás útján). Amennyiben szükséges, a TA kedvezményezettek közvetlen személyzeti költségét is fedezi.

- **Európai Helyi Energiahatékonysági Támogatás (ELENA)**

Olyan vissza nem térítendő, szakmai segítséget nyújtó támogatást nyújt, mely az energiahatékonyság, a megújuló energia elosztásának és a városi közlekedési projektek és programok megvalósítását célozza. A támogatás a kapcsolódó megvalósíthatósági és piackutatási tanulmányok, programtervezés, üzleti tervek, energetikai ellenőrzések és pénzügyi strukturálás költségeinek finanszírozására, valamint pályázati eljárások, szerződéses megállapodások és projekt-végrehajtási egységek elkészítésére használható.

- **Horizont 2020 Projektfejlesztési támogatás (PDA)**

Szakmai támogatási eszköz. A PDA támogatja az olyan műszaki, gazdasági és jogi szaktudás felépítését, mely a projektfejlesztéshez szükséges és olyan konkrét beruházások elindításához vezet, melyek a project végső célkitűzésére vonatkoznak. A pályázatoknak az alábbi ágazatok egyikére vagy többjére kell irányulnia: meglévő állami és magánépületek, a szociális lakásokat is beleértve, melyek az energiafogyasztás jelentős csökkentését célozzák meg a fűtés/hűtés és elektromos áram területén; energiahatékonyság az iparban és a szolgáltatásokban; energiahatékonyság az összes városi közlekedési mód esetében (például kimagaslóan hatékony közlekedési flották, hatékony teherszállítási logisztika a városi területeken, e-mobilitás, valamint modális változás és váltás); energiahatékonyság a meglévő infrastruktúrákban, például az utcai közvilágításban, távfűtésben/hűtésben és a víz/ z szolgáltatásokban.

4.4. A harmadikfeles finanszírozás (ESCO)

Az energiahatékonyságot növelő beruházások finanszírozására a harmadikfeles finanszírozások nyújthatnak megoldást. Az ESCO finanszírozás lényege, hogy az energiaszolgáltatón és a beruházón kívül egy harmadik fél is részt vesz az energiahatékonyságot javító intézkedés megvalósításában. Ez a harmadik fél egy energetikai szolgáltató vállalat (Energy Saving Cooperation - ESCO), amely biztosítja a beruházás megvalósításához szükséges tőkét, ill. saját forrásainak felhasználásával megvalósítja a beruházást, a beruházó pedig az intézkedés eredményeképpen elért megtakarításból fedezi a beruházás költségeinek visszafizetését. Ez a konstrukció megoldást jelenthet azok számára, akiknek nem áll rendelkezésükre elegendő forrás ahhoz, hogy az energiapazarló rendszereket korszerűsítsék.

A ESCO konstrukciók közül három forma terjedt el:

- Az ESCO mint harmadik fél nyújtja a beruházáshoz szükséges külső finanszírozást, ugyanakkor nem nyújt üzemeltetési és karbantartási szolgáltatásokat, így azok díja nem terheli a konstrukciót.
- Tartós bérlet / operatív lízing keretében a szolgáltatás a korszerűsítés megvalósítására, és a felújított rendszer bérletére terjed ki.
- Az ESCO teljeskörű korszerűsítéssel kapcsolatos műszaki és pénzügyi szolgáltatást nyújt, ahol az ESCO vállalja műszaki tervezést és engedélyeztetést, a kivitelezést, az üzemeltetést és karbantartást, illetve ezen tevékenységek finanszírozásának megszervezését

Az ESCO finanszírozással kapcsolatban az alábbi előnyöket lehet kiemelni:

- a beruházás energia megtakarításból valósul meg, szolgáltatás keretében, így nem növeli az intézmény eladósodottságát.
- több elem (tervezés, beruházás, finanszírozás, üzemeltetés) integrálásán keresztül jelentősen leegyszerűsíti a közbeszerzési eljárást,
- képesek jelentős árengedmények elérésére a beszállítóikkal és bankokkal szemben.

5. A klímaváltozás várható hatásai

5.1. Az éghajlatváltozás és annak hatásai Magyarországra

Az éghajlat változása mérésekkel alátámasztható globális jelenség, amelynek legegyszerűbben azonosítható jellemzője a globális felszíni átlaghőmérséklet emelkedése. Ennek értéke az 1850-1900 közötti időszakra vonatkozó bázisértékhez képest globális szinten 1,2 °C-kal emelkedett 2020-ig. Ezzel párhuzamosan a 2010-es évtized a valaha volt legmelegebb évtizednek bizonyult a meteorológiai mérések kezdete óta.⁹

Mindez az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC) által 2018-ban közzétett tanulmány¹⁰ tükrében különösen komoly fenyegetést jelent, hiszen annak megállapításai szerint amennyiben a földi felszíni átlaghőmérséklet 1,5 °C-nál nagyobb mértékben meghaladja az ipari forradalom előtti szintet, úgy az éghajlat változásának folyamata visszafordíthatatlanná válik, ami beláthatatlannal következményekkel járhat az emberi civilizációra nézve.

Mindazonáltal egy kisebb térség, megye szempontjából kevésbé az általános melegedési tendencia, mint inkább az azzal szorosan összefüggő éghajlati szélsőségek fokozódása képezi a nagyobb kihívást, amely mind a hőmérsékleti, mind a csapadékvizonyok alakulásában tetten érhető. Az alábbi fejezetek ezek várható alakulásáról nyújtanak áttekintést.

5.1.1. Hőmérséklet

Magyarországon a XX. század kezdetétől állnak rendelkezésre megbízható adatok a hazai éghajlati jellemzők alakulásáról, ezek alapján az 1901 és 2020 között eltelt bő egy évszázadban a globális átlaggal nagyságrendileg megegyező mértékben nőtt az évi középhőmérséklet, de annak mértéke az országon belül is jelentős eltéréseket mutat. Bács-Kiskun megyében az emelkedés 1901 és 2020 között 1,2 °C-ot tett ki, a növekedés üteme pedig az utóbbi évtizedekben egyértelműen – bár az országos átlagnál némileg kevésbé – gyorsult.¹¹

A klímamodellek eredményei pedig egyöntetűen e melegedés folytatódását vetítik előre a következő évtizedekre. Hazánk területének túlnyomó részén – így Bács-Kiskun megye területén is – az éves átlaghőmérséklet várhatóan 0,5 – 1,5 °C-kal nő a 2021-2050-es időszakra a XX. század második felére jellemző átlagértékhez képest, a XXI. század végére ugyanakkor a növekmény egyes klímamodellek szerint elérheti a 4,5 °C-t is.¹²

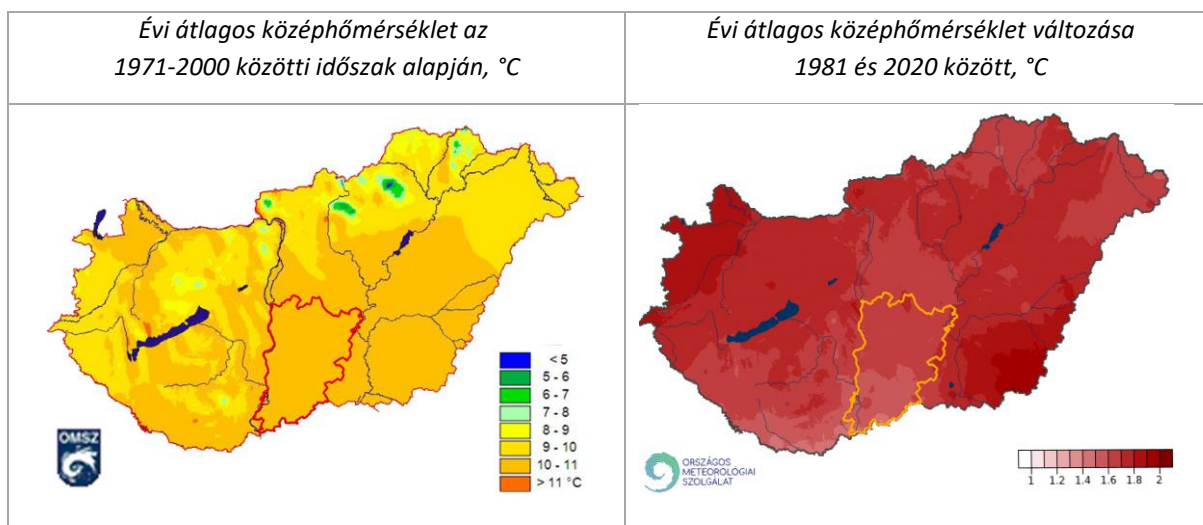
⁹ Adat forrása: WMO Statement on the State of the Global Climate in 2020, <https://public.wmo.int/en/our-mandate/climate/wmo-statement-state-of-global-climate>

¹⁰ IPCC Special Report: Global Warming of 1,5 °C, 2018; <http://www.ipcc.ch/report/sr15/>

¹¹ Adat forrása: Országos Meteorológiai Szolgálat, https://www.met.hu/eghajlat/eghajlatvaltozas/megfigyelt_hazai_valtozasok/homerseklet_es_csapadektrendek/kozephomerseklet/

¹² Jövő klímájára vonatkozó adatok forrása: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer <https://map.mbfisz.gov.hu/nater/>

24. ábra: Évi középhőmérséklet és annak változása az elmúlt 50 évben

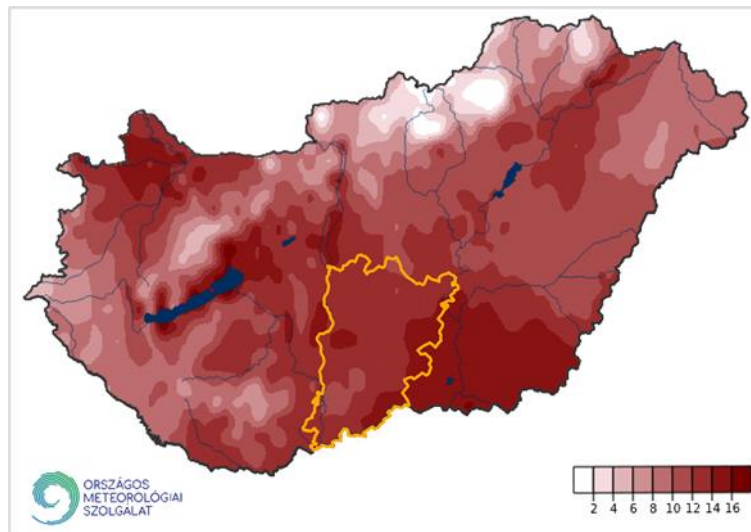

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

A szélsőséges időjárási események közül az egyik legközismertebb és leginkább érezhető a nyári hőhullámok gyakoriságának és intenzitásának növekedése, a 25 °C -ot meghaladó napi középhőmérsékletű, ún. hőhullámos napok száma, országos átlagban, 7 nappal nőtt az 1901 és 2020 közötti időszakban. Ezzel párhuzamosan ennél jóval erőteljesebben lecsökkent a szélsőségesen hideg időszakok gyakorisága és intenzitása, a fagyos napok éves átlagos száma 19 nappal mérséklődött az 1901 óta eltelt 120 év alatt.

Bács-Kiskun megye már az elmúlt évtizedekben is az ország azon területei közé tartozott, ahol a nyári hőhullámok térnyerése rendkívül nagyarányúnak bizonyult. A hőhullámos napok éves átlagos száma gyakorlatilag a megye egész területén közel 10-12 nappal nőtt az elmúlt 40 év alatt, azaz közel két héttel hosszabb hőhullámok sújtják a megye lakosságát és élővilágát, komoly megterhelést okozva ezáltal valamennyi élő szervezet – különösen az idősek, csecsemők, valamint a szív-és érrendszeri betegségben szenvedők – számára.

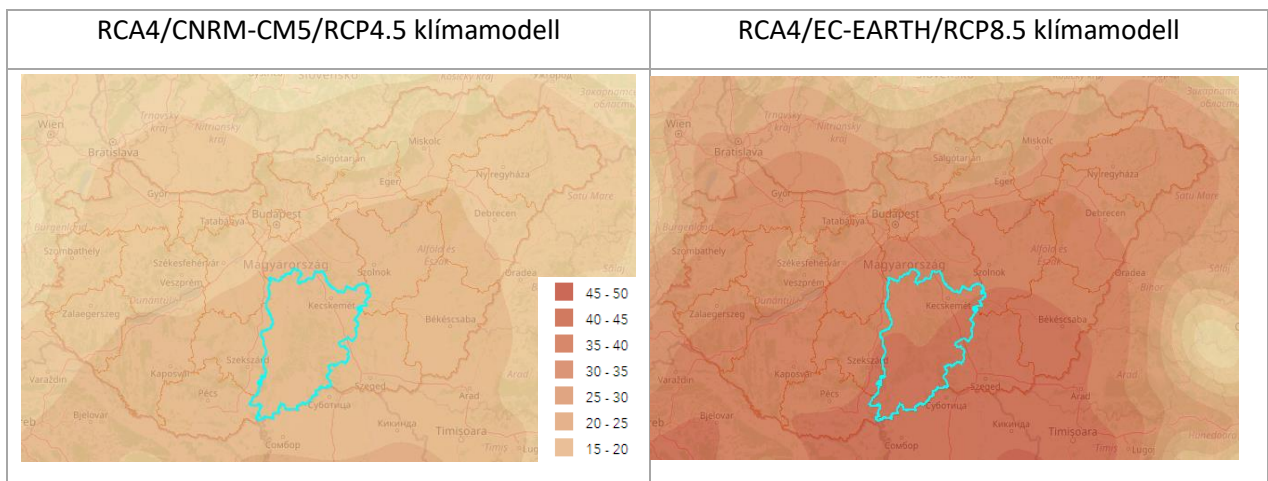
25. ábra: Hőhullámos napok (napi középhőmérséklet > 25°C) számának megfigyelt változása az 1981–2020-as időszakban

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

A hőségriadós napok számának jövőbeli alakulására a klímamodell-futtatások eredményeiből lehet következtetni. A Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszerben (a továbbiakban: NATÉR) több regionális klímamodell, több globális forgatókönyv alapján lefuttatott eredményei érhetők el több jövőbeli időszakra vonatkozóan. Előre bocsátva, hogy a klímamodellek esetében a szélsőséges időjárási jelenségekre vonatkozó projekciók általában nagyobb bizonytalansággal terheltek, mint a különböző időszakok (pl. év, évszak) átlagértékeire vonatkozó számítások, megállapítható, hogy míg az egyik klímamodell (RCA4/CNRM-CM5/RCP4.5) alapján a 2071-2100-as időszakban 15-20 nappal nő a hőhullámos napok átlagos évi száma az 1971-2000 közötti bázisidőszakhoz képest, addig egy pesszimistább feltételeket alapul vevő modell (RCA4/EC-EARTH/RCP8.5 klímamodell) esetén a megye déli fekvésű részein akár 40-45 nap is lehet a növekmény. A két modell közötti jelentős különbség bizonytalansága ellenére is egyértelmű az extrém meleg napok számának további várható növekedése a XXI. század folyamán.

26. ábra: Hőhullámos napok (napi középhőmérséklet > 25°C) átlagos évi számának várható változása 2071-2100 közötti időszakban az 1971-2000-es időszakhoz képest (nap)

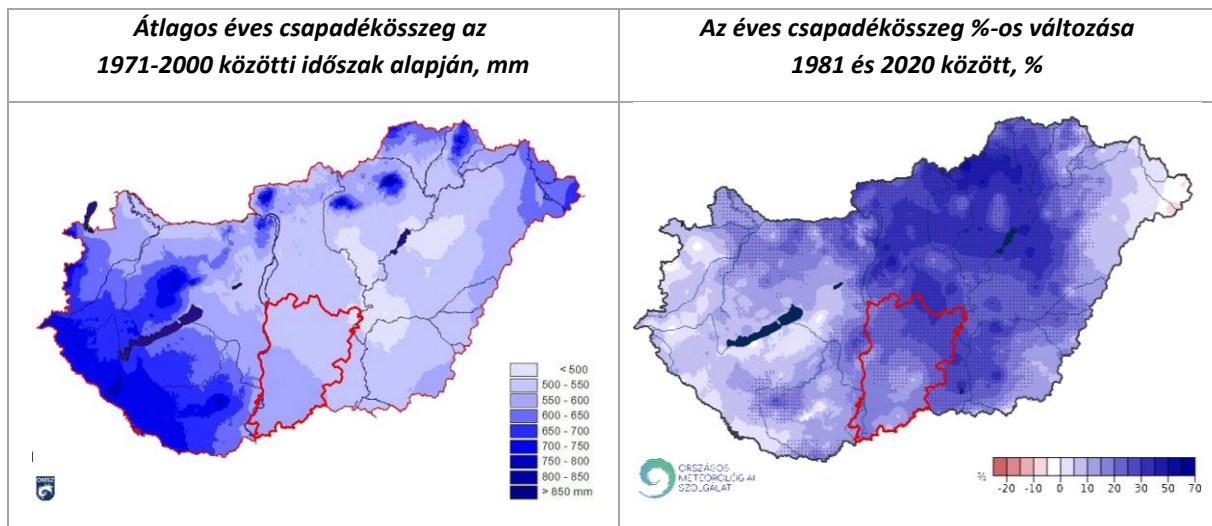
Forrás: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer

5.1.2. Csapadék

Magyarország egészét tekintve az éves csapadék mennyisége a hazai rendszeres meteorológiai mérések kezdete, 1901 óta jelentősen nem változott, míg a XX. század első felében némileg csökkent, addig az elmúlt évtizedekben növekedés figyelhető meg. Ugyanakkor az elmúlt négy évtizedben a csapadék területi eloszlása némileg módosult. Az ország egészét tekintve a korábbi markáns területi eltérések némileg mérséklődtek, hiszen az ország szárazabb részein nőtt, míg a csapadékból gazdagabbakon csökkent az évi átlagos csapadék mennyisége.

Bács-Kiskun megye egyértelműen az ország szárazabb térségei közé tartozik, a XX. század utolsó harmadában a megye területén sehol sem érte a 600 mm-t az évi átlagos csapadék mennyisége. A legszárazabb területeknek megye északi fekvésű térségei minősülnek. Az elmúlt 120 évben az évi átlagos csapadék mennyisége – az országos átlagértékhez hasonlóan – nem változott jelentősen a megyében, ugyanakkor a csapadékeloszlás területi jellemzői itt is módosultak, a szárazabbnak számító északi, északkeleti, Kecskemét környéki területen nőtt legnagyobb mértékben az éves csapadékmennyiség, míg az eleve nedvesebb délnyugati, bácskai területeken kismértékben csökkent.

27. ábra: Éves csapadékösszeg és változásának alakulása az elmúlt 50 évben

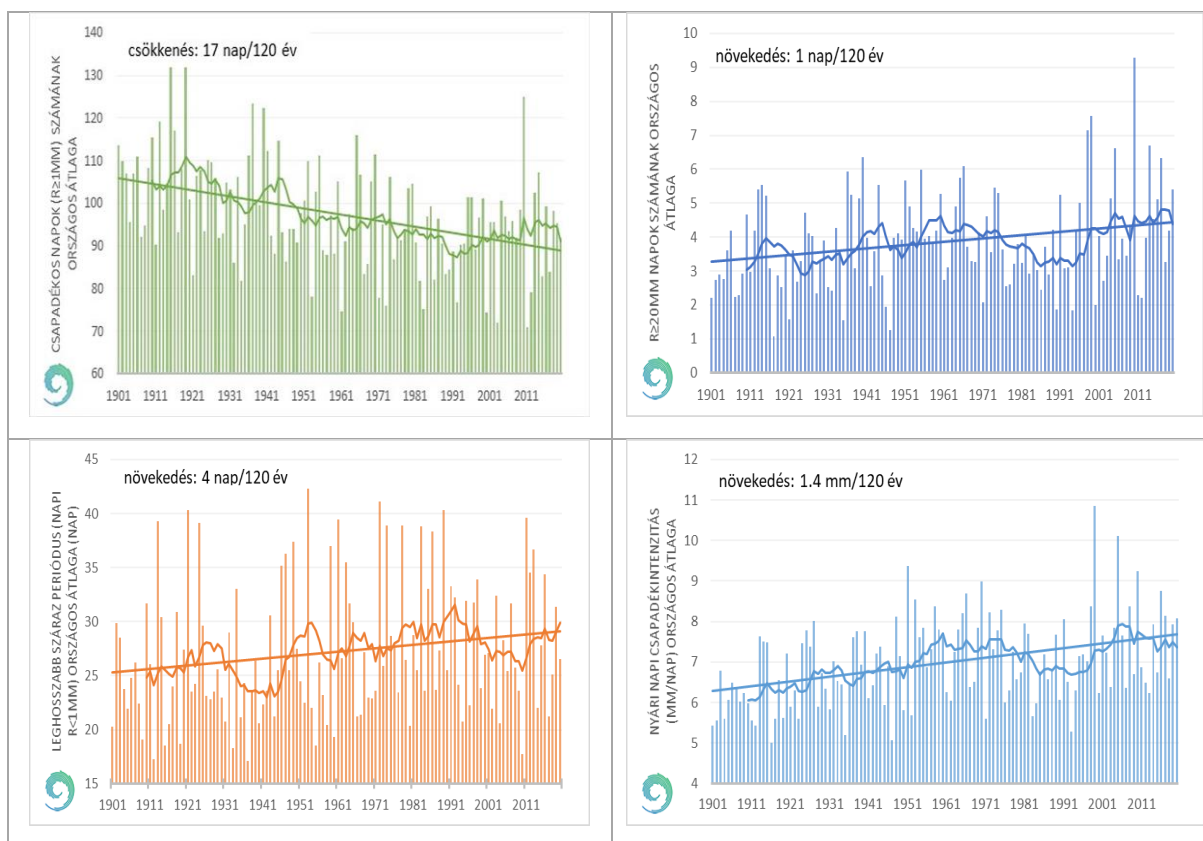

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

Az éves csapadékmennyiség alakulása ugyanakkor értelemszerűen nem nyújt információt az éven belüli csapadékeloszlás mintázatáról, amely alapvető jelentőséggel bír mind a mezőgazdaság, mind a vízgazdálkodás, mind a természeti környezet számára.

A meteorológiai mérések tanúsága szerint – amelynek eredményeit az alábbi ábra szemlélteti – az elmúlt évszázadban Magyarországon egyre szélsőségesebbé vált az évi csapadékeloszlás, hiszen közel ugyanannyi mennyiségű éves csapadék sokkal – 17-el – kevesebb napon hullott le, ezzel párhuzamosan egyre hosszabbra nyúltak a csapadékmentes időszakok. Különösen a nyári időszakban megnőtt az ún. átlagos napi csapadékoság értéke, ami egy adott periódusban lehullott összeg és a csapadékos napok számának hányadosát fejezi ki. Mindez arra utal, hogy a csapadék egyre inkább rövid ideig tartó, intenzív záporok, zivatarok során hullik le.

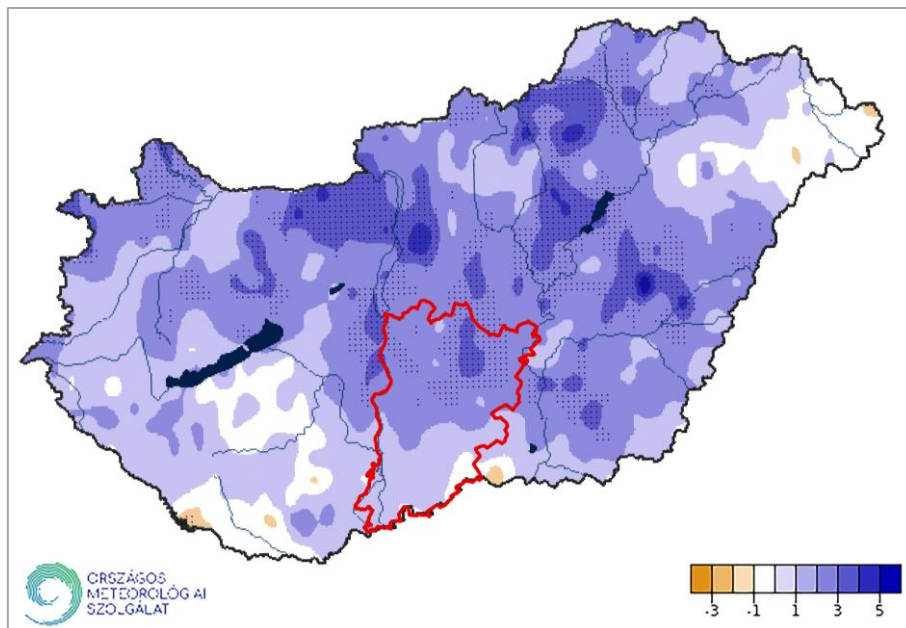
28. ábra: Éves csapadékeloszlásra vonatkozó trendek az elmúlt 100 évben

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

A nyári csapadékkéntesség változására vonatkozóan területi szinten is elérhető elemzés. Ennek eredményei azt mutatják, hogy a nyári időszakban ugyan Bács-Kiskun megye egész területén nőtt az átlagos napi csapadékkéntesség az elmúlt négy évtizedben, de a növekmény a megye északi, északkeleti részein egyértelműen magasabbnak bizonyult.

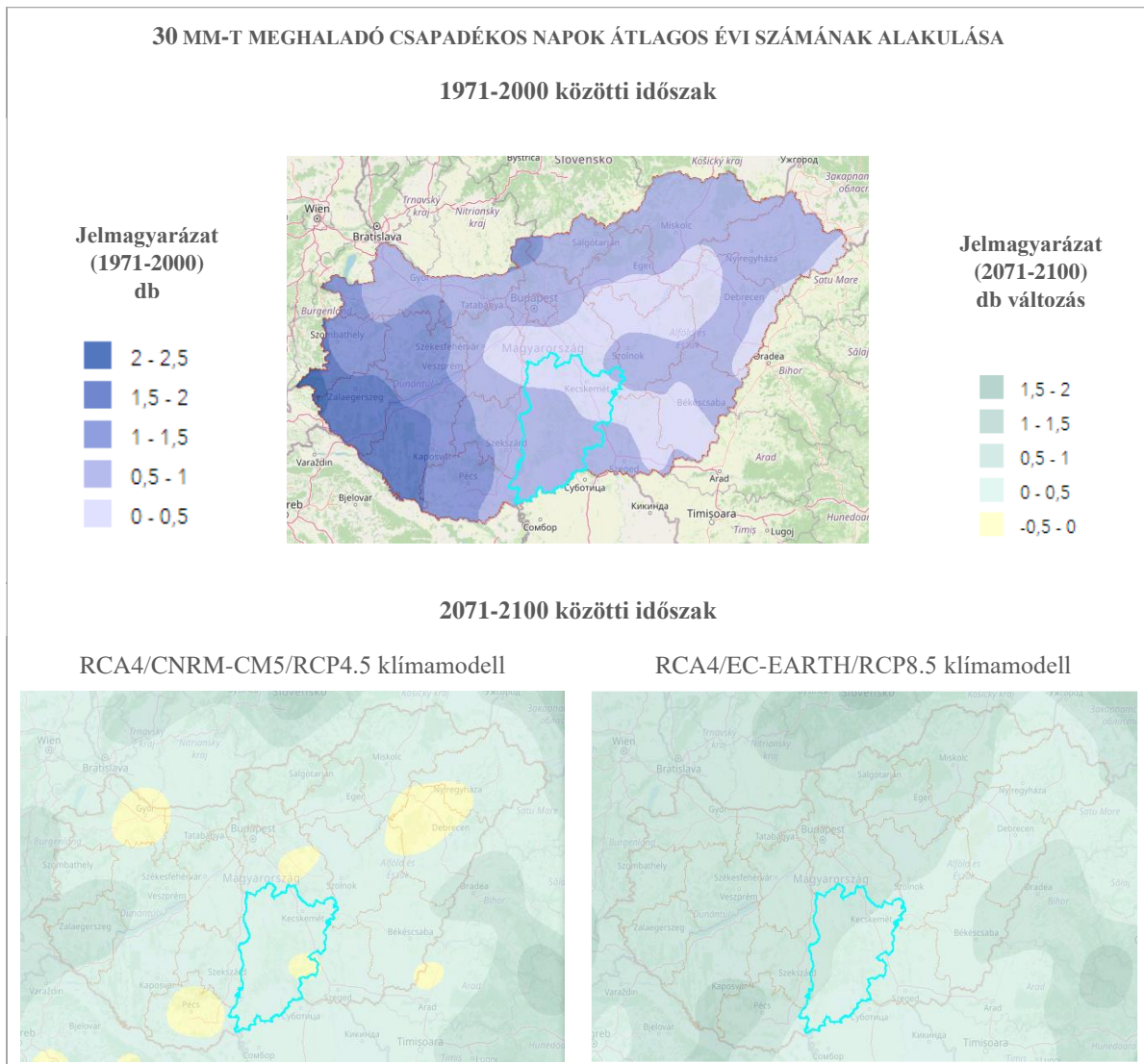
29. ábra: A nyári átlagos napi csapadékintenzitás (átlagos csapadékosság) változása az 1981–2020 időszakban (mm/nap)

Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat

A NATÉR-on belül felhasznált – fentiekben már említett – klímamodellek az extrém csapadékos napok számának jövőbeli várható alakulására vonatkozóan is nyújtanak információt. Azon napok évi átlagos száma, amelyeken 30 mm-t meghaladó mennyiségű csapadék hullt le, a klímamodellben alkalmazott 1971-2000 közötti bázisidőszakban 1 körül alakult Bács-Kiskun megye területén, ami azt jelenti, hogy minden évben számolni kellett már a XX. század második felében is ilyen özvízszerű esőzés bekövetkeztével. Ehhez képest a 2071-2100 közötti időszakra vonatkozóan a két alábbiakban bemutatott klímamodell egybehangzóan azt valószínűsíti, hogy nagyságrendileg kétszer gyakoribbá válnak az ilyen tetemes mennyiségű csapadékkal járó és ezáltal komoly károkozásra képes esőzések, így az évszázad végére a megyében átlagosan akár kétszer is előfordulhatnak évente. A fentiek alapján megállapítható, hogy a szélsőséges csapadékesemények, azaz özvízszerű esőzések az azokat rendszerint kísérő viharokkal együtt napjainkban is jelentős és egyre fokozódó mértékű veszélyforrásnak bizonyulnak Bács-Kiskun megye területén.

30. ábra: 30 mm-t meghaladó csapadékos napok átlagos számának várható változása, 2071-2100 (nap)

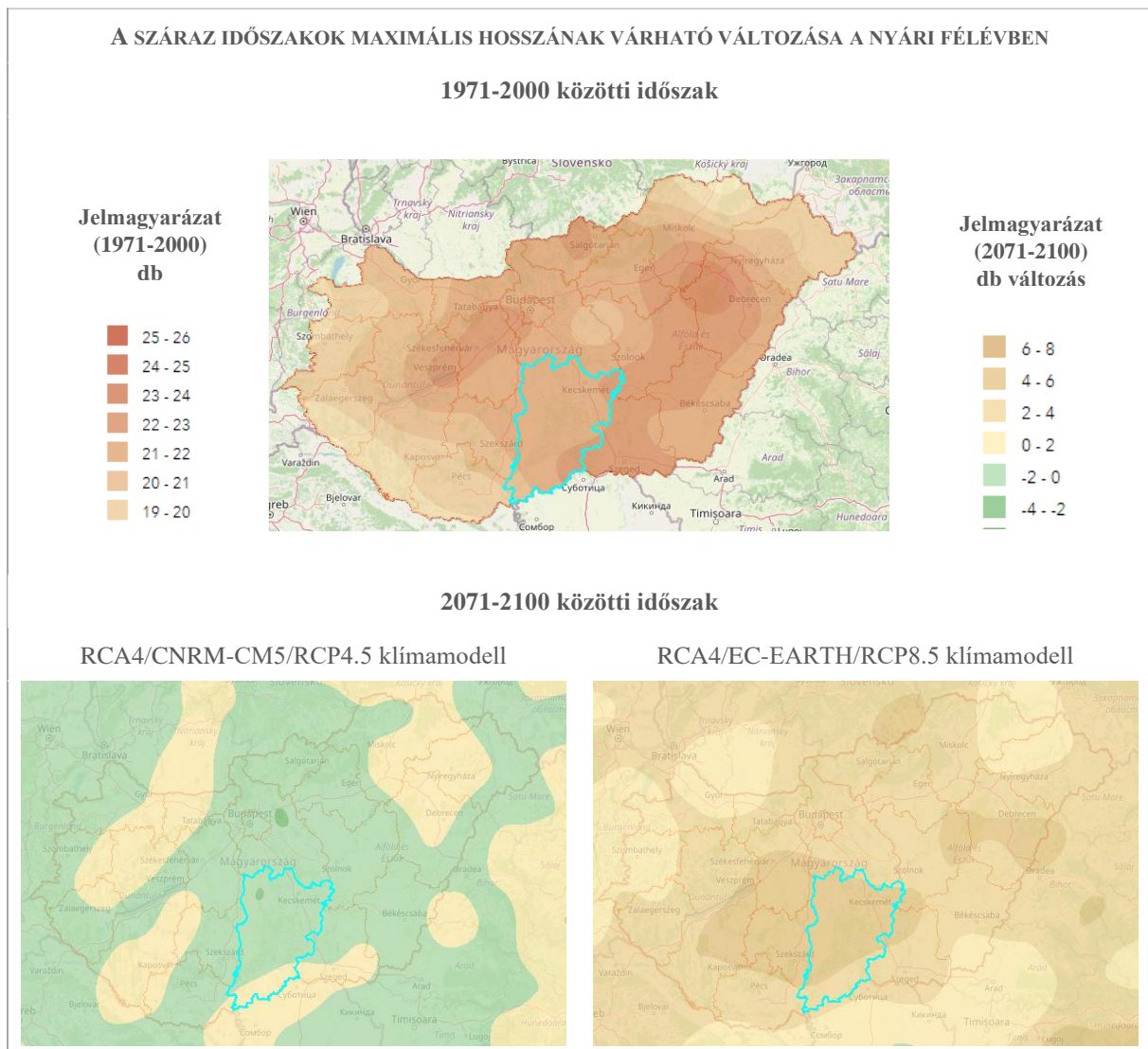
Forrás: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer

Az az évi csapadéeloszlás szélsőségebbé válásának együttes következményeként egyre hosszabbá váltak az elmúlt négy évtizedben azok az időszakok is, amelyek alatt egyáltalán nem hullott csapadék. Mindez összességében azt eredményezte, hogy Bács-Kiskun megyébe is egyre gyakrabban jelentkeztek pusztító aszályos periódusok.

A következő évtizedekre vonatkozó klimatológiai modellezések eredményei alapján ugyanakkor nem egyértelmű, hogy a száraz időszakok várható hossza tovább fokozódik-e (erre vonatkozóan a klímamodellek bizonytalansága maga fokú). Egyes klímamodellek (RCA4/CNRM-CM5/RCP4.5) az az elmúlt évtizedek szárazodási tendenciáinak mérsékelt folytatódását jelzik előre, míg mások (RCA4/EC-EARTH/RCP8.5) azt valószínűsítik, hogy a száraz időszakok maximális hossza néhány nappal mérséklődni fog a XXI. század második felében. Mindazonáltal figyelembe véve, hogy a modelleredmények mindössze néhány nap eltérést vetítenek előre mindkét irányban, továbbá, hogy a lehulló csapadék – a fent leírtak alapján – egyre intenzívebb, és ezáltal a talajban rosszabb hatásokkal

hasznosuló esőzések formájában hullik majd le, összességében az állapítható meg, hogy az időjárási feltételek továbbra is adottak lesznek károkozó aszályok kialakulásához.

31. ábra: A száraz időszakok maximális hosszának változása a nyári félévben

Forrás: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer

5.2. Az éghajlatváltozás és annak hatásai Bács-Kiskun megyében

A változó éghajlati adottságok, az ország egészéhez hasonlóan, Bács-Kiskun megye társadalmi, gazdasági, természeti rendszereinek elemeire is közvetlen, vagy közvetett hatást gyakorolnak, aminek következtében azok működése – többnyire kedvezőtlen irányban – módosulni fog. E változások azonban többségükben előre jelezhetők, így azokra időben felkészülve, a szükséges alkalmazkodási intézkedéseket megtéve mérsékelni lehet a kedvezőtlen következmények bekövetkezésének valószínűségét és mértékét. Az alábbi fejezetek az éghajlatváltozás Bács-Kiskun megyében várható főbb következményeit mutatják be vázlatosan.

5.2.1. Éghajlatváltozás egészségügyi hatásai

Az éghajlatváltozás az emberi egészséget és életminőséget számos módon érintheti. A hatások részben közvetlen, részben közvetett módon – más hatások következményeiként – jelentkezhetnek. Az éghajlatváltozás emberi egészséget veszélyeztető hatásai közül a legtöbb már napjainkban is kimutatható, mértékük azonban várhatóan tovább fokozódik.

Magyarországon mindenekelőtt a következő emberi egészséget érintő hatásokra kell felkészülni az éghajlatváltozással összefüggésben:

- *Gyakoribb és intenzívebb hőhullámok a nyári félévben*

A hosszan tartó és egyre intenzívebb, azaz magasabb átlaghőmérsékletű napokkal jellemezhető hőhullámok, és az azokat rendszerint követő hirtelen nagy hőmérsékletváltozás megterhelők az emberi szervezet számára. Különösen a csecsemők és kisgyermek, az idősek és a szív-és érrendszeri betegségben szenvedők minősülnek kiemelten veszélyeztetettnek e szempontból. A hőhullámok statisztikai módszerekkel kimutathatóan növelik az elhalálozások számát az érintett időszakban, de a nem fatális kimenetű megbetegedések (pl. hőguta, kiszáradás), valamint a teljesítményromlás, rossz közérzet, koncentrációzavarok szinte bárkinél megjelenhetnek a hőség hatására.

- *Az allergiás megbetegedések súlyosbodása*

A felmelegedés miatt hosszabbra nyúlhat, vagy eltolódhat egyes allergizáló növények virágzási időszaka, így az allergiaszezon is hosszabbá válik. Ugyanakkor ezek a növények jelentős új területeket foglalnak el, kiszorítva a hazai fajokat, növelve ezzel a káros pollenek koncentrációját, területi elterjedését.

- *Vektorok által terjesztett betegségek*

A vektor egy fertőző ágens hordozó, annak átvitelét megvalósító élőlény. Vektor viszi át a fertőzést az egyik gazdaélőlényről a másikra. A legismertebb vektorok közé tartoznak az ízeltlábúak és a háziállatok. A kialakuló melegebb éghajlati adottságok, különösen a ritkább téli fagyok kedveznek bizonyos vektoroknak (pl. kullancsok), így azok nagyobb számban jelennek meg a környezetben. Mindemellett olyan ízeltlábúak is megjelentek, amelyek korábban jellemzően nem voltak jelen. (pl. koreai szúnyog amely szívférgességet, agyvelőgyulladásos betegséget, japán encephalitist, Nyugat-nílusi lázat és a Zika kórokozóját is terjesztheti).

- *Élelmiszerbiztonság romlása*

A hőmérséklet emelkedésével párhuzamosan nő az ételmérgeződések (elsősorban a szalmonellafertőzésnek) kockázata, de a mezőgazdasági termelésre – így pedig az élelmiszerellátásra – is hatással lehetnek az új, korábban nem ismert kórokozók és a gyakoribbá váló aszály.

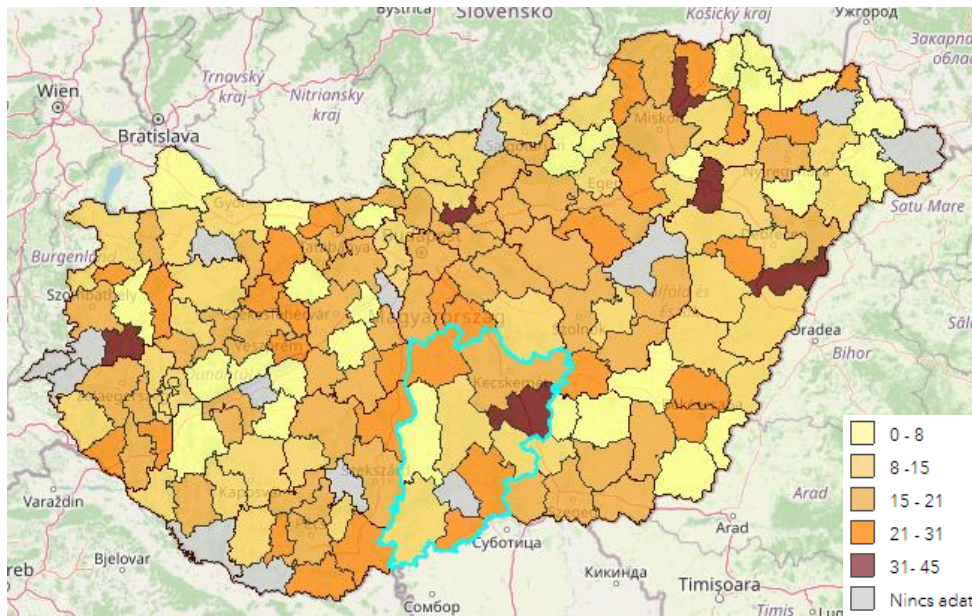
Jelen fejezet a felsoroltak közül a hőhullámok hatásaira fókuszál. A hőség károsító hatásának kiemelt súlyát indokolja, hogy ez az a hatás, amelynek a lakosság legnagyobb része ki van téve, egyben a jelenlegi tapasztalatok szerint ehhez kapcsolódik a legtöbb haláleset is.

Az emberek hőhullámokkal szembeni sérülékenységét, alkalmazkodóképességét számos tényező befolyásolja. Ezek között a nyilvánvalóan alapvető jelentőséggel bíró életkoron egészségi állapoton túlmenően jelentős szerephez jut a lakosság társadalmi–gazdasági helyzete is: általánosságban a magasabb jövedelem jobb és többféle alkalmazkodási lehetőséggel jár együtt, ami egyrészt a jobb

lakáskörülmények, jobb információhoz való hozzáférési lehetőségek, másrészt pedig a jobb elhárítási lehetőségek következménye (pl. lakás hűtése, „menekülés” vízpartra stb.). Fontos tényező még az egészségügyi ellátórendszer (házi orvos, gyermekorvos, mentő) elérhetősége is.

A hőhullámok által kiváltott többlethalálozás mértékére vonatkozóan a 2005-2014-es időszak mért adatai alapján készült egy felmérés, amelynek eredményeit az alábbi térkép szemlélteti. Az ábra azt mutatja, az egyes statisztikai kistérségekben hány százalékkal nőtt a halálozások száma a hőségnapokon, az év többi időszakához viszonyítva.

32. ábra: Hőségnapokhoz kapcsolódó többlethalálozás, 2005-2014 (%)

Forrás: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer

A Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer fenti adatai alapján 2005 és 2014 között a hőhullámok idején¹³ mérhető többlethalálozás szempontjából a legkedvezőtlenebb helyzetben a Kiskunfélegyházi kistérség volt, ahol a vizsgált időszakban a hőhullámos napokon egyharmadával (33%-kal) meghaladta a halálozás az évi átlagos értékeket. Szintén kedvezőtlennek minősülnek a Kecskeméti, Kunszentmiklósi, Bácsalmási és Kiskunhalasi kistérségek értékei, amelyekben a hőhullámok alatti többlethalálozás mértéke meghaladta a 20%-ot. A többi kistérségben ennél arányaiban kevesebben hunytak el a hőhullámok alatt, de még a legalacsonyabb többlethalálozási aránnyal jellemezhető Kalocsai kistérségben is több, mint 6%-kal magasabb volt a halálozások száma a nyári kánikulai időszakokban, mint a vizsgált évek nem hőhullámos napjain.

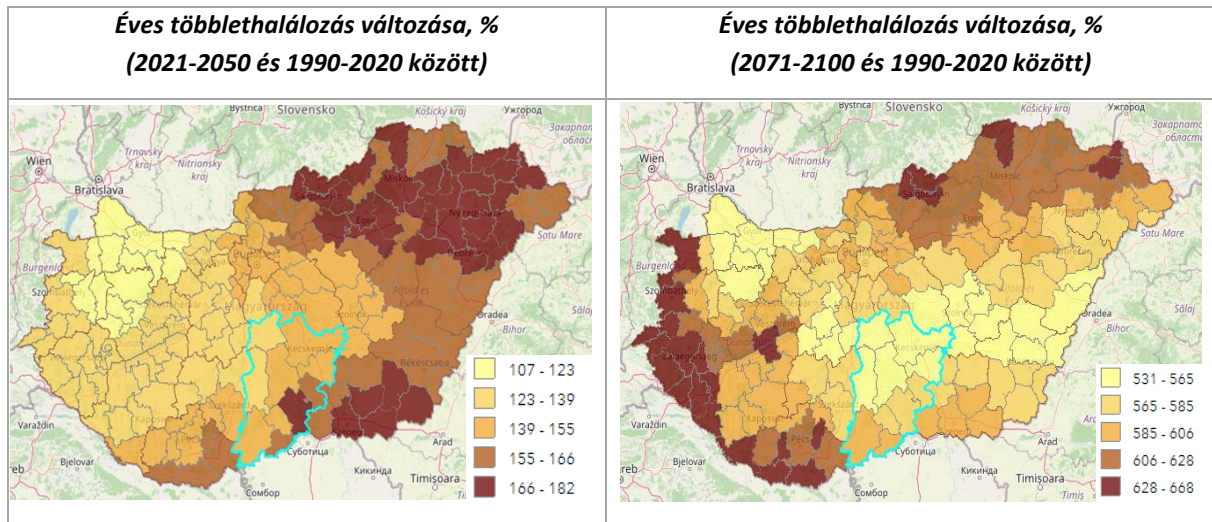
A vizsgálat nem terjedt ki a fentiekben vázolt területi eltérések okainak feltárására, mindazonáltal a megye déli részein kirajzolódó, magasabb többlethalálozást mutató egybefüggő terület lakossága a megye egészéhez képest jobban elöregedő korszerkezettel bír, amely legalább részben magyarázattal

¹³ A küszöbhőmérsékletet (vagyis azt a hőmérsékletet, amikor mérhetően és szignifikánsan megnő a halálozás a hőség hatására) meghaladó napokon

szolgálhat az itt mért kedvezőtlen értékekre, de mindenképpen felhívja a figyelmet az itteni lakosság fokozott hőhullámokkal szembeni sérülékenységére.

A Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer keretében rendelkezésre álló klímamodellek eredményei alapján becslések készültek arra vonatkozóan, hogy a jövőben (2021-2050 és 2071-2100 közötti időszakban) várhatóan hogyan alakul a hőhullámok hatására bekövetkező éves átlagos többlethalálozás a 1991-2020 időszakához képest. Az alkalmazott számítási eljárás keretében ezt a változást a hőhullámos napok gyakoriságának és többlethőmérséklet változásának együttes hatása okozza.

33. ábra: Többlethalálozás várható változása, 2021-2050 és 2070-2100 időszakokban

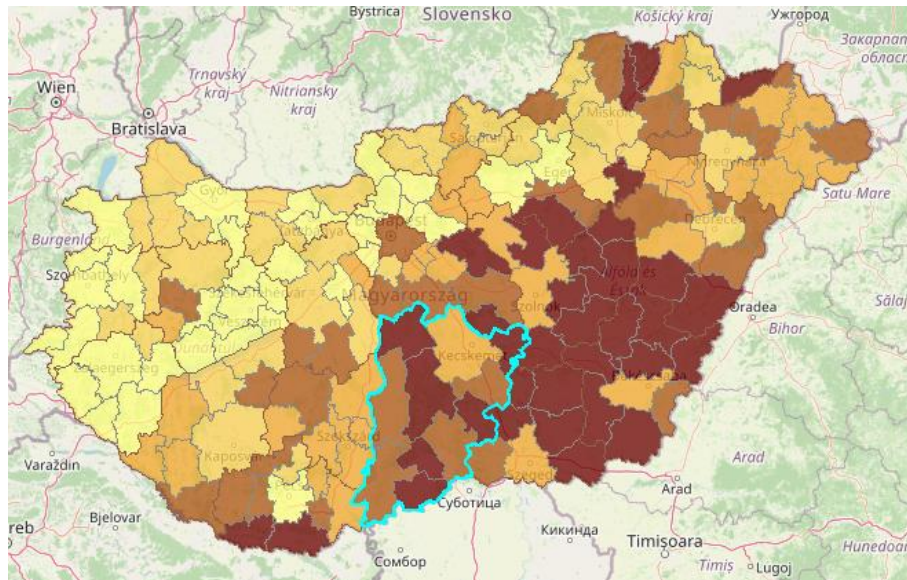
Forrás: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer

Az eredmények alapján Bács-Kiskun megye egészét tekintve a többlethalálozás változása a következő három tized (2021-2050) és az előző három évtized (1991-2020) éves átlagértékei között 153%-ot tesz ki, azaz a két említett időszak között a hőhullámok által kiváltott többlethalálozások közel két és félszeresükre emelkedhetnek. A többlethalálozás várható növekménye a megyén belül északnyugat felől délkelet felé haladva fokozatosan emelkedik, így éppen azokon a déli fekvésű területeken nőhet meg legnagyobb mértékben a hőszégre visszavezethető elhalálozások száma, ahol azok a XXI. század első felében is aránylag gyakorinak számítottak. A XXI. század második felében az említett növekedési tendencia a modellszámítások szerint folytatódni fog, a hőhullámokra visszavezethető éves többlethalálozás változása a 2070-2100-as időszak és az 1991-2020-as időszak átlagértékei között Bács-Kiskun megye egészében megközelítheti a 600%-ot, de a déli kistérségekben ennél is magasabb lehet.

Az Egyesület működési területe a hőhullámok alatti többlethalálozás szempontjából a megyén belül összeségében kedvezőbb helyzetűnek tekinthető. A 2005-2014-es időszakban meglehetősen heterogén módon alakult az Egyesület területét érintő kistérségekben a hőhullámok alatti többlethalálozás mértéke, egy esetében ugyan még a 20%-ot is meghaladta annak értéke (Kunszentmiklósi kistérség: 26%), de egy másik adatai a legkedvezőbbnek bizonyultak egész Bács-Kiskun megyében (Kalocsai kistérség: 7%). Kedvezőnek tekinthető ugyanakkor, hogy a hőhullámokra visszavezethető éves többlethalálozás emelkedése a modellszámítások alapján várhatóan nem éri el a megyei átlagot a következő évtizedekben, bár még így is közel két és félszeresére is nőhet az 1990-2020-as évtizedhez képest.

A NATÉR egy másik vonatkozó adatrétege, amely a járások hőhullámok hatásaival szembeni komplex sérülékenységet mutatja, az Egyesület teljes területét az erősen, a Kiskőrösi és Kunszentmiklósi járásokat az extrém erősen sérülékeny kategóriákba sorolja. Mindezek okát döntően arra vezeti vissza a vizsgálat, hogy a figyelembe vett 20 db társadalmi-gazdasági mutató alapján a helyi lakosság az időjárási szélsőségekkel szemben kiemelten érzékenynek bizonyul országos összehasonlításban is.

34. ábra: Hőhullámok hatásaival szembeni komplex sérülékenység

Forrás: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer

A leírtakkal kapcsolatban feltétlenül hangsúlyozni kell, hogy – a mért értékektől eltekintve – a megadott értékek becslésnek minősülnek, a pontos értékek helyett sokkal inkább a vázolt tendenciák iránya az, amelynek bekövetkezése többé-kevésbé valószínűnek tekinthető. Ezek kell, hogy alapul szolgáljanak a felkészüléshez, amelynek sikeres megvalósulása esetében a hőhullámok által kiváltott többlethalálozások következő évtizedekre prognosztizált rendkívül aggasztó növekedése akár el is kerülhető, vagy legalábbis érdemben mérsékelhető.

5.2.2. Vízgazdálkodás éghajlatváltozással szembeni sérülékenysége

A Homokhátság térségében a vízgazdálkodás évtizedek óta több okból is kritikus kérdés:

- A térségben a földrajzi helyzete, azaz a medenceközepe elhelyezkedése miatt alacsony éves csapadékmennyiség és negatív klimatikus vízmérleg a jellemző.
- A térség geomorfológiai viszonyai, kiemelt, hátsági helyzete révén a felszíni és felszín alatti vizek utánpótlódása csak a csapadékból lehetséges.
- A térség földtani viszonyaira a nagy kiterjedésű homokos területek és a rossz vízháztartású talajok jellemzőek.
- Az antropogén hatások kiemelten rontják a térség vízháztartását. Jelentős problémát okoz a korábbi évtizedekben kialakított, elavult szemléletű, alapvetően a vizek elvezetésére összpontosító vízgazdálkodási rendszer. Problémát okoznak továbbá az a jelentős

víztermelések és az illegális vízkivételek, de a jelentős erdősítések is negatívan befolyásolják a felszín alatti vízháztartást, különösen a magasabb hátsági területeken.

- Az éghajlatváltozás következtében a szélsőséges időjárási események, ezen belül is elsősorban a hőhullámok gyakoribbá válása és fokozódása, valamint a gyakrabban előforduló és hosszabb ideig tartó aszályos időszakok jelentenek problémát főként a tavaszi és nyári hónapokban.

E tényezők következtében a térségben igen nagy gondot jelent a vízhiány, amely az éghajlatváltozás következtében várhatóan fokozódni fog a csapadékeloszlás szélsőségesebbé válása, a vegetációs időszakban az aszályhajlam fokozódása miatt. Az elmúlt évtizedekben drasztikus talajvízszintsüllyedés zajlott le, valamint számos szikes tó tartósan kiszáradt. A vízhiány negatívan érinti a térség mezőgazdaságát és természetes élővilágát egyaránt. A

Bács-Kiskun megye nyugati részén, a **Duna-menti-síkság** alacsony, folyó menti térségében, valamint keleten a **Tisza mentén** kevésbé jellemző a vízhiány. A felszín alatti vizek utánpótlódása a folyó irányából, valamint a magasabb, hátsági térszínnek irányából biztosított. E területeken azonban a belvíz és árvíz előfordulása okozhat problémát.

5.2.2.1. Felszín alatti vizek állapota

A Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területe 3 sekély porózus felszín alatti víztestet érint, ezek az sp.2.14.2 (Duna-Tisza köze - Duna-völgy északi rész); az sp.1.15.1 (Duna-Tisza közti hátság - Duna-vízgyűjtő déli rész); valamint az sp.1.15.2 (Duna-Tisza köze - Duna-völgy déli rész). A Duna-Tisza köze - Duna-völgy északi rész sekély porózus víztest kivételével – amely jó állapotú, de fennáll a gyenge állapot kockázata – a többi víztest egyaránt gyenge mennyiségi állapotú. A hátsági területeken elhelyezkedő Duna-Tisza közti hátság - Duna-vízgyűjtő déli rész sekély porózus víztest a felszín alatti víztől függő ökoszisztémák állapota miatt mennyiségi szempontból gyenge minőségű. A Duna-völgy déli részén elhelyezkedő sp.1.15.2 víztest szintén gyenge állapotú, mivel a közvetett és közvetlen vízkivétel meghaladja a hasznosítható vízkészletet.

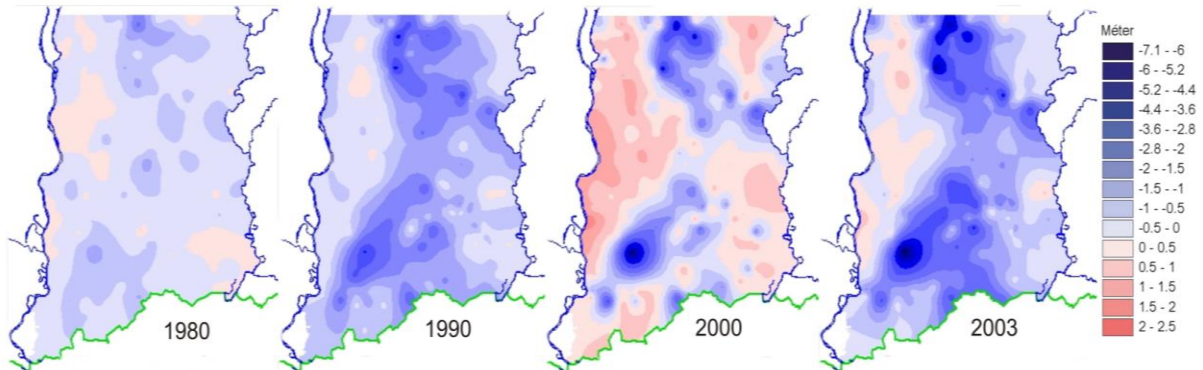
35. ábra: Sekély porózus és sekély hegyvidéki felszín alatti víztestek mennyiségi állapota Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területén

FAV kódja	Felszín alatti víztest megnevezése	Mennyiségi állapot	Víztest gyenge minőségének/gyenge állapot kockázatának oka
sp.1.14.2	Duna-Tisza köze - Duna-völgy északi rész	jó, de fennáll a gyenge állapot kockázata	Vízmérleg teszt
sp.1.15.1	Duna-Tisza közti hátság - Duna-vízgyűjtő déli rész	gyenge	FAVÖKO állapota
sp.1.15.2	Duna-Tisza köze - Duna-völgy déli rész	gyenge	Vízmérleg teszt

Forrás: Magyarország Vízyűjtő-Gazdálkodási Terve – 2021, II. Vitaanyag. https://vizeink.hu/wp-content/uploads/2021/05/VGT3_II_Vitaanyag.pdf

A Duna-Tisza közén, azon belül is kiemelten a Homokhátságon az elmúlt évtizedekben jelentős mértékű talajvízszint-süllyedés zajlott le. A jelenség elsődlegesen a hátság magasabb északi és déli területeit érinti (36. ábra). A talajvízszint-süllyedés problémája az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület településeit kevésbé érinti, tekintettel arra, hogy főként a Duna-menti síkság területén, valamint a Homokhátság alacsonyabb tengerszint feletti magasságú középső területein helyezkednek el. Ez alól kivétel Soltvadkert térsége, ahol a talajvízszint csökkenése meghaladta a 2 m-t.

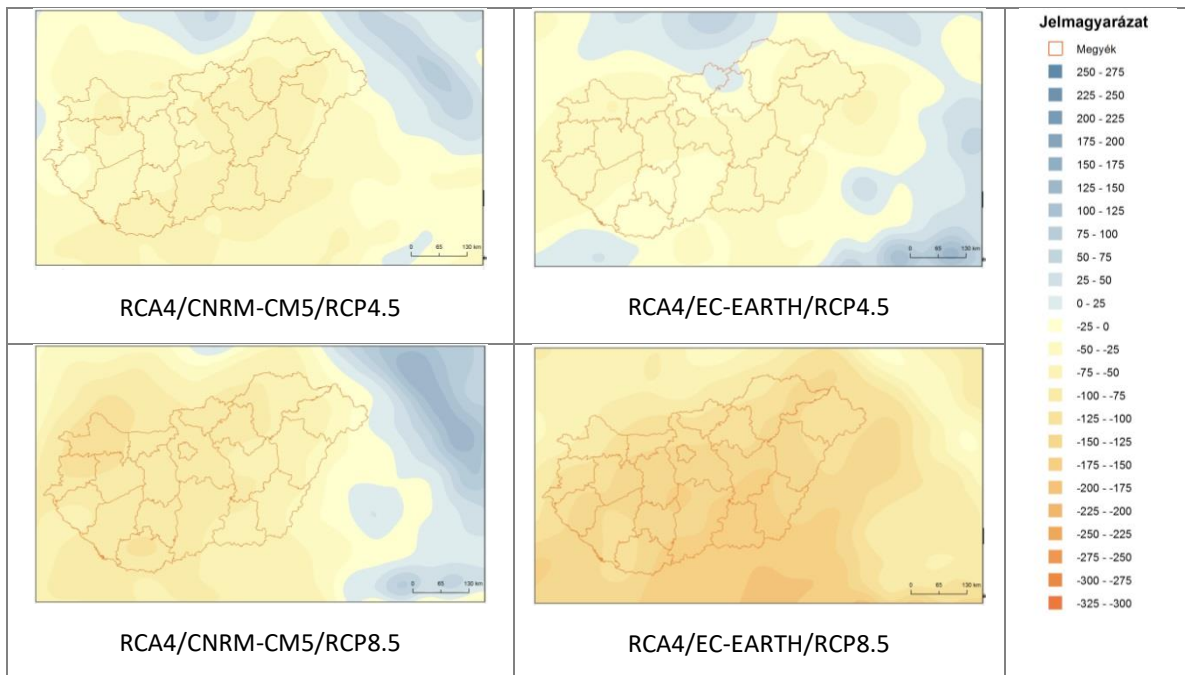
36. ábra: A talajvízszint-változás mértéke 1980, 1990, 2000 és 2003 márciusában a Duna–Tisza közén (az 1971-1975. évi átlaghoz viszonyítva)

Forrás: Kovács A. 2005 in. Ladányi Zs. 2010

Az éghajlatváltozás jelentős kockázatot okoz, tekintettel arra, hogy a klimatikus vízmérleg romlása várható. A klimatikus vízmérleg az évi csapadékösszeg és az évi potenciális evapotranszpiráció különbsége. A Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszerben elérhető CARPATCLIM-HU adatbázis alapján a klimatikus vízmérleg értéke az 1971-2000-es időszakban átlagosan -150 – -100 mm közötti volt az Egyesület területén, a vízmérleg délnyugatról északkelet felé haladva romlott. Az éghajlatváltozás következtében a klimatikus vízmérleg további jelentős csökkenése valószínűsíthető: a közepesen optimista forgatókönyvek 0-50 mm-es, a pesszimista forgatókönyvek 75-175 mm közötti mértékű csökkenést becsülnek (37. ábra) a Duna-Tisza-közére.

37. ábra: A klimatikus vízmérleg várható változása a Duna vízgyűjtő területén a 2071–2100 időszakra különböző klímamodell-szimulációk alapján közepesen optimista (RCP4.5) és pesszimista (RCP8.5) forgatókönyvek alapján

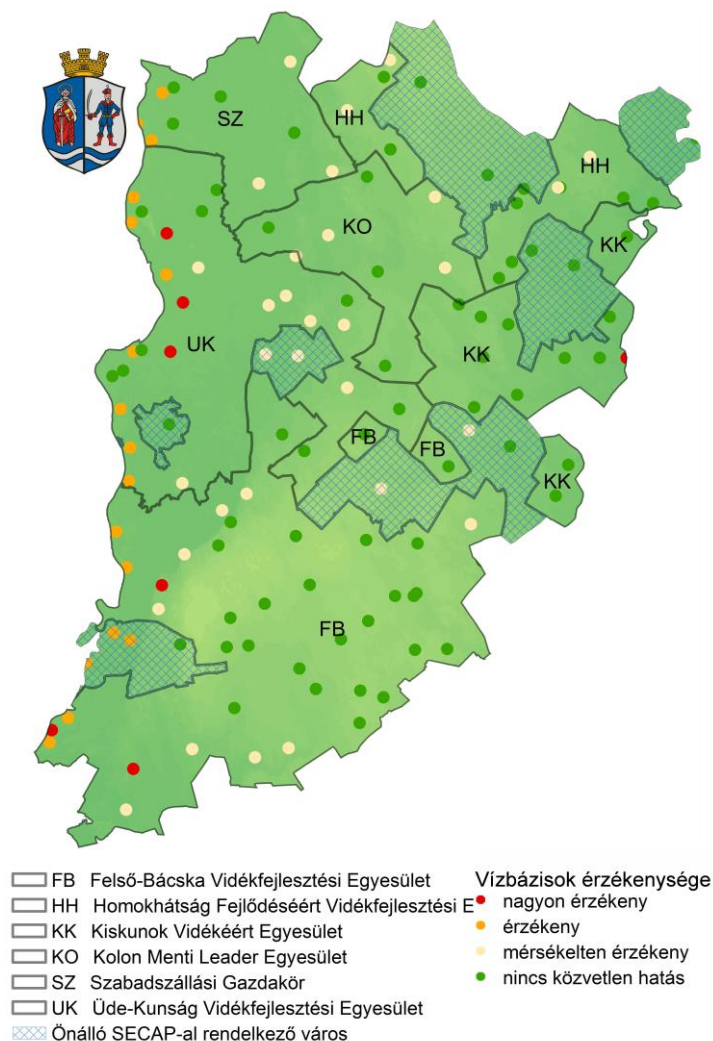

Forrás: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer

5.2.2.2. Ivóvízbázisok klímaváltozással szembeni érzékenysége

Az ivóvízbázisok klímaérzékenységét alapvetően a földtani közeg, valamint az ivóvízbázis mélysége határozza meg. A leginkább érzékeny ivóvízbázisok azok, ahol felszíni vízből történik a vízkivétel, vagy a felszíni vizekkel közvetlen kapcsolatban áll az ivóvízbázis, így például a parti szűrésű ivóvízbázisok. Az Egyesület területén az ivóvízbázisok többsége mérsékelten érzékeny vagy érzékeny (XX. ábra) Előbbi kategóriába a 30-100 m mélységű porózus víztestek, utóbbi kategóriába pedig parti szűrésű víztestek tartoznak. Nagyon érzékenyek a Dunapataj, Harta és Solt mellett található, e települések vízellátásában fontos szerepet betöltő sekély (<30m) porózus vízbázisok. E vízbázisokra a klimatikus vízmérleg romlása jelentős kockázatot jelent.

38. ábra: Ivóvízbázisok klímaérzékenysége

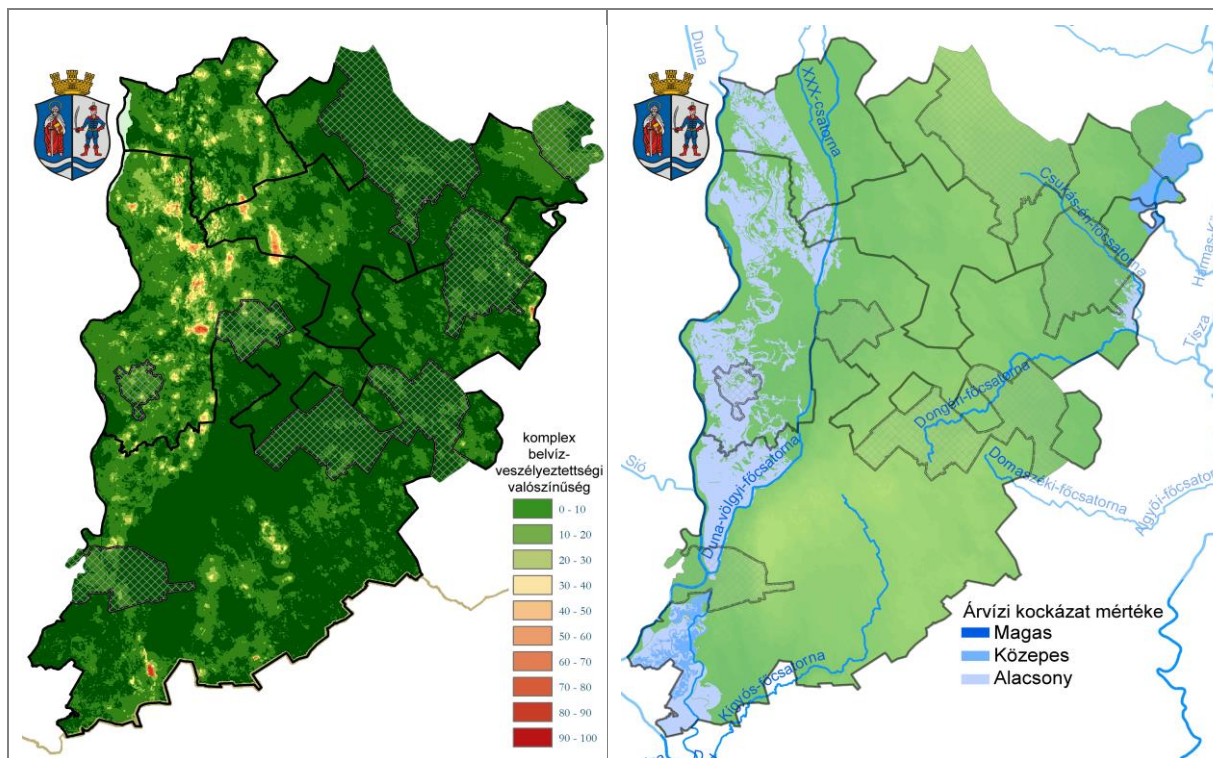
Forrás: Nemzeti Alkalmazkodási térinformatikai Rendszer

5.2.2.3. Belvíz

Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület a nagy része belvíz-veszélyeztetett¹⁴, a Komplex Belvív-veszélyeztetettségi Valószínűség (KBV) jelentős kiterjedésű területen közepes, vagy annál magasabb (39. ábra). A Duna-völgyben a hátsági és síkvidéki terület találkozásánál a Duna-völgyi főcsatorna mentén nagyobb kiterjedésű területeken jelentkezhetnek belvizek, e vízjárta területek nagy része természetvédelmi oltalom alatt áll, a Kiskunsági Nemzeti Park Felső-Kiskunsági Tavak és Mikla-pusztá védett területéhez tartozik. Veszélyeztetettek még a Duna-völgyi-főcsatorna menti települések, Kiskőrös térsége, valamint a az Egyesület területe érinti a Kolon-tó védett vizes élőhelyét is.

¹⁴ A belvív-veszélyeztetettség alatt azt a valószínűségi változót (Komplex Belvív-veszélyeztetettségi Valószínűség, %) értjük, ami statisztikailag értelmezhető formában megadja, hogy adott területen (pl. térképi cellában) mekkora eséllyel következik be a vizsgált hidrológiai szélsőség. (BM közlemény, Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervéről, Hivatalos Értesítő 2016/14)

39. ábra: A Komplex Belvíz-veszélyeztetettség Valószínűség (KBV, %) területi eloszlása (bal) és az árvíz-veszélyeztetettség (jobb) Bács-Kiskun megyében

5.2.2.4. Árvíz

Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Terv¹⁵ szerint a vizsgált térségben nagy területek érintettségben, de alacsony szintű az árvíz-veszélyeztetettség. A települések ár- és belvíz veszélyeztetettségi alapon történő besorolásáról szóló 18/2003. (XII. 9.) KvVM-BM együttes rendelet alapján Foktő, Harta, Kalocsa és Solt esősen veszélyeztetett. E kategóriába a rendelet szerint akkor kerül besorolásra egy település „ha a hullámtéren lakóingatlanokkal rendelkezik, illetőleg, amelyet a védmű nélküli folyók és egyéb vízfolyások mederéből kilépő árvize szabadon elönlöthet”. Közepesen veszélyeztetett település kategóriába eső település nincs a térségben. Csengőd, Imrehegy, Kaskantyú, Páhi, Soltvadkert, Tabdi és Tázlár nem veszélyeztetett, a többi 20 település enyhén veszélyeztetett kategóriába tartozik. E települések előírt biztonságban kiépített védművel rendelkeznek a rendelet alapján.

¹⁵ BM közlemény, Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervéről, Hivatalos Értesítő 2016/14

5.2.3. A mezőgazdaság sérülékenysége

5.2.3.1. A mezőgazdaság éghajlatváltozással összefüggő kihívásai Bács-Kiskun megyében

Magyarországon a klímaváltozásnak leginkább kitett gazdasági ágazat a mezőgazdaság, ez a megállapítás Bács-Kiskun megye területére fokozottan igaz. A klímaváltozás miatt kiszámíthatatlan, szélsőségekkel, extremitásokkal (tuba, szupercella, tornádó) teli időjárás közvetlen (fagy, jég, vihar, aszály, belvíz) és közvetett (stressz) hatásai évről évre újabb kihívást jelentenek a termelők és a növényvédelmi szakemberek számára.

Bács-Kiskun megyében a mezőgazdasági területek mennyiségében és arányában is folyamatos csökkenés figyelhető meg az elmúlt 30 évet tekintve, ennek ellenére az ágazat még mindig kiemelt szerepet képvisel a megye gazdaságában. Az országban regisztrált gazdaságok közel egyharmada Bács-Kiskun, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyében található, ami jelzi, hogy a megye az ország egyik leginkább agrárjellegű területe.

A megye agrárkörzeteinek elhelyezkedését a felszíni- és felszín alatti vizek elérhetősége, a domborzati – és talajviszonyok befolyásolták döntően. A Duna menti területeken jó termőképességű, homokos-kavicsos, agyagos öntéstalajok találhatóak, amelyek kiválóan alkalmasak szántóföldi növénytermesztésre. A magasabb térszíneken, löszös alapkőzeten képződött csernozjom talajok alkotják a megye legjobb minőségű termőtalajait – ilyen legnagyobb egybefüggő terület a Bácskai löszhát. Kisebb területen Kecskemét és Kiskunfélegyháza közelében található még jobb minőségű - csernozjom talajok, illetve csernozjom jellegű homoktalajok. A Duna és a Tisza völgyétől szintén elkülönül a Homokhátság, amely 15-70 m-rel kiemelkedik a környező tökéletes síkságból. A terület az ország legnagyobb homokterülete, itt a megyei átlagokhoz képest is kevesebb mennyiségű csapadék hullik. Felszíni vízkészletekben rendkívül szegény terület, amely negatív vízmérleggel rendelkezik.

A megyében az átlagos birtokméretek az országos átlag alattiak. A nagyobb mezőgazdasági vállalkozások a jó termőhelyi adottságokkal rendelkező területekre koncentrálnak, nagyobb birtokméretekkel jellemezhető szántóföldi gazdálkodást folytatnak. A kevésbé jó termőhelyi adottságú területeken a családi és kis gazdaságok jelenléte a jellemző. A tanyai gazdálkodási forma elterjedt a térségben, ahol főként kertészeti növénytermesztéssel és állattartással foglalkoznak a gazdálkodók.

Bács-Kiskun megyében a fő mezőgazdasági termények megtalálhatók, bár az országos átlagtól kis mértékben eltérnek a termesztéssel érintett területi arányok és a betakarított mennyiségek is, ami a sajátos termőhelyi adottságoknak köszönhető.

A gabonafélék és a kukorica fő termőterületei a Dunamenti síkságra, Bácskára és a Kecskemét-Kiskunfélegyháza tengely mentén található jobb minőségű szántóföldeken jellemző. A búza termőterülete mintegy 40%-os csökkenést mutat a 2001-es legmagasabb értékhez viszonyítva.

Komoly hagyományai vannak a szőlő- és gyümölcsstermesztésnek. Az alma, a kajszli- és az őszibarack a leggyakoribb, de számottevő a körte, a meggy és a szilva termőterülete. A gyümölcsstermesztés megyei központja Kecskemét és tágabb térsége.

Ki kell emelni az országos szinten is jelentős fűszerpaprika termesztés, melynek központja a jó vízellátottságú Kalocsai-Sárköz területe.

A szőlőültetvények a Duna borrhíó borvidékeihez tartoznak (Hajós-Baja és Kunsági). Ezekben a térségekben leginkább fehér bort adó fajtákat termesztnek, de a Hajós-Bajai borvidéken jelentős mennyiségben találunk vörösbort adó fajtákat is. A szőlőterületek mérete a 2005 évi jelentős csökkenés óta állandónak tekinthető, 20-22 ezer hektár között ingadozik. A legjelentősebb szőlőterületek a megye középső harmadában (Soltvadkert térsége) találhatóak, de kisebb nagyobb foltokban mindenhol előfordulnak, ahol löszös vagy homokos a talaj.

Bács-Kiskun megye az ország legnagyobb területű megyéje, a fent leírtak alapján is látható az agrárium jelentősége, folyamatosan szárazodó, negatív vízmérlegű terület. Ennek ellenére az öntözött területek mérete – más alföldi megyékkel összevetve – jelentéktelennek mondható (8000 ha 2018-ban, szemben Békés megye 21000 hektár öntözött területével). Az egy hektárra kiöntözött víz mennyisége megfelel az országos átlagnak (1000-1100 m³/ha), amiből szintén az következik, hogy ahol rendelkezésre áll a megfelelő mennyiségű és minőségű öntözővíz, ott nagy mennyiségben hasznosítják. A problémát a megye középső területeiről hiányzó, felszíni vízkészletek okozzák (forrás: Bács-Kiskun megye környezetvédelmi programja).

A klímaváltozás hatásaira várhatóan gyökeresen ellentétesen fognak reagálni az őszi és a tavaszi vetésű növények. Míg a nyári aszályok miatt a tavaszi vetésű növényeknél jelentős termésátlag csökkenés várható, addig a csapadékosabb téli félév miatt az őszi vetésű terményeknek akár nőhet is a hozama. A tendencia azért is különösen fontos, mert jelenleg az ország háromnegyedén alapozzák tavaszi vetésű növényekre a mezőgazdaságot, Bács-Kiskun megyében is a tavaszi vetés dominál. Ha változatlan marad az őszi/tavaszi vetés aránya, jelentős mértékben csökkenhetnek a megyei terméshozamok.

A fent ismertetett, éven belüli csapadékeloszlás-változás következtében az őszi vetésű szántóföldi kultúrákban ugyan terméshozam növekedés várható, ugyanakkor a tavaszi vetés dominanciája miatt az éves terméshozamokban már egyértelmű csökkenés prognosztizálható a fő terményeket vizsgálva.

Országos szinten is az egyik legfontosabb termény a kukorica, mely ugyan kedveli a meleg, száraz területeket, de legnagyobb vízigénye éppen júliusban van – ami a megyében az egyik leginkább aszályos időszaknak tekinthető. A kukorica esetében 2021-2050 közötti időszakban még 15-25% közötti terméshozam növekedés várható, ugyanakkor hosszabb távon 2071-2100 időszakban már 15-25% arányú terméshozam csökkenés valószínű.

Az egyik leginkább vízigényes kultúra a zöldborsó, melynek példáján keresztül szemléltethető, hogy a megyében mekkora éghajlatváltozási kitettséggel érintettek az öntözést igénylő zöldségek. A zöldborsó terméshozama 2021-2050 között várhatóan 15-25%-kal fog növekedni, de 2071-2100 közötti időszakban már 25-35% közötti csökkenés várható.

Az éghajlatváltozás másik nagy vesztese a burgonyatermesztés lehet, amely akár országos szinten is elveszítheti termőterületeit. A megyében a 2021-2050 időszakban stagnálás várható a burgonya terméshozamában (-5-5 %), 2071-2100 időszakban 5-15%-os hozamcsökkenés várható – a már jelenleg is gyenge terméshozamokból.

A napraforgó terméshozamának csökkenési arányai is megegyeznek a burgonyáéval.

A szőlő terméshozamában jelentős változás nem várható, ugyanakkor a változó éghajlati körülményeknek köszönhetően a termesztett fajták kiválasztásánál már lehetséges, hogy változtatásokra kell készülni a gazdálkodóknak. Különösen a termés döntő hányadát felhasználó borászatok állnak kihívások előtt a megfelelő fajtaválasztás tekintetében.

Az egyre gyakoribbá váló **aszályos** időszakok már jelenleg is nagy kihívás elé állítják az agrárszektor valamennyi szereplőjét. A korábban tapasztalt nyári, többhetes aszályos periódusok mellett visszatérő jelenség lett a több hetes tavaszi aszály. A legsúlyosabb aszálykárokat azon területek szenvedik el, ahol rossz víztartású talajok találhatók, ilyenek a homok területek. A Duna-menti síkság mélyebb térszínein található mezőgazdasági területeken jobb a felszíni vízellátottság, illetve a talajvíz szintje is kedvezőbb, tehát bizonyos mértékig jobb a területek aszálytűrő képessége, de országos viszonylatban még mindig kedvezőtlen az aszálynak való kitettség.

A **belvív** okozta károk jelentősen lecsökkentek az elmúlt években, ami részben a belvízelvezető csatornák kiépítettségének köszönhető, részben a csapadékhiányos időszakokra vezethető vissza. Az átlagosnál csapadékosabb években a mélyebben fekvő síkságokon keleteznek nagyobb, belvízzel elöntött területek. A teljes Duna-menti síkság érintett az időszakos elöntésekkel, a Duna és a Duna-völgyi- főcsatorna közötti területen. A belvizek által okozott többletvizek elvezetése csak addig indokolt, ameddig fennáll a közvetlen károkozás veszélye. Az időszakos többletvizek területi visszatartása is indokolt lehet az aszályos időszakok vízigényeinek kielégítésére.

A **szélviharok** gyakoriságában és károsításának mértékében és növekedés tapasztalható. Az erősen szeles napok száma jelentősen akadályozhatja a növényvédelmi munkák elvégzését, ami közvetve a termés hozamot is befolyásolja. A viharos szelek szártöréssel fenyegetik a gyümölcsfákat, a kalászosokat és a kukoricát is, de 2022-ben fóliasátrakban okozott tetemes kárt a viharos szél.

A szélsőséges időjárási jelenségek gyakoriságának növekedésével, a téli félévben az **ónos esők**, a nyári félévben a **jégesők** okozta károk kockázata fog növekedni. Az ónos eső a növényeken képezhet vastag felületet, töréses kárt okozva a lágyszárúakon és a fásszárúakon egyaránt. A nagyobb kockázatot a jellemzően vegetációs időszakhoz köthető jégesők jelentik. A megyében kiépítésre került jégkár elhárító rendszer ellenére is jelentős károkat okozhatnak a termésben a jégesők. Fokozottan érintettek a gyümölcsösök.

A **tavaszi fagyok** a korai gyümölcsfák, csonthéjasok (Kajsziparack, őszibarack, mandula) állományait veszélyeztetik. Fagy elleni védekezés nélkül bizonyos termények döntő hányadát károsíthatja egy-egy korai fagy. A korai fagy által érintett legnagyobb területi kitettséggel a Kecskemét tágabb környezetében található gyümölcsösök érintettek, de a megye teljes területe veszélyeztetett.

A **felfagyás** a nappali magas és éjjeli alacsony hőmérsékleti ingadozások nyomán fordul elő, amikor éjjel a talajban a víz jéggé dermed, a felső réteg megemelkedik, a gabonagyökerek elszakadoznak. A felfagyáshoz vezető napon belüli nagy hőingások gyakorisága is várhatóan növekedni fog, köszönhetően annak, hogy a téli csapadék egyre gyakrabban eső formájában fog lehullani, majd az éjszakai fagyos órákban átfagy a túlnedvesedett talajréteg. A kalászosok mellett a gyökérterményeket is fokozottan érintheti a jelenség.

Szintén a téli időszakban növekedhet a **kifagyás** veszélye, ami a hótakaró nélküli nagyon hideg teleken jellemzően a gabonaféléket károsíthatja. Kifagyáskor a növény sejtnedvei lehűlnek, jégkristályok képződnek bennük, majd a sejteket a jégkristályok növekedésükkel szétfeszítik és a növény elpusztulhat. A viharos erejű szél is elhordhatja a lehullott havat, ami szintén növeli a kifagyás veszélyét. Legvesélyeztetettebb növények: őszi búza, repce. A kifagyás veszélye a megye egész területén jelentős, de a nagy folyóvölgyektől távolabb eső, hátsági területeken fokozottabb a kockázat mind a fagyveszély, mind a nagyobb szélesebességek miatt.

A **zúzvara** kialakulása a harmat és a dér képződésével ellentétes folyamat eredménye. A zúzvara hőelvonás útján keletkezik. Ha tartósan hideg időjárási helyzet után a beáramló meleg levegő a hideg testeknek ütközik, a testek hőt vonnak el a meleg levegőből, az lehűl, s a benne lévő vízgőz egy része a lehűlésnek megfelelő arányban kiválik, jeges bevonatot alkot. Sűrűbb és keményebb, mint a dér, de nem olyan kemény és átlátszó, mint a jégbevonat. A keletkezett zúzvara mennyiségét a szél sebessége és a hőmérsékleti különbség határozza meg; a zúzvara ezért a szélnek kitett helyeken képződik, s mennyisége általában nem a felszínen vagy annak közelében a legnagyobb, hanem olyan kiálló testeken (pl. fák,) ahol a szél sebessége viszonylag nagy. A zúzvara jelentős mechanikai terhelést okoz, emiatt gyakran tetemes kár forrása lehet.

A klímaváltozás okozta sérülékenység vizsgálata során külön ki kell emelni a Bács-Kiskun megyében jelentős szőlő területeket. Rövid- és középtávon eltérő sérülékenységet lehet megállapítani más természetű kultúrákhoz viszonyítva. A szőlőnek rendkívül mélyre hatol a gyökérzete, ezért a vízhiányra kevésbé érzékeny – de hosszú távon akár a szőlőterületek öntözése, vízpótlása is szükségessé válhat. Ugyanakkor a változékony időjárás következtében a szőlőket érintő szokatlan fertőzési viszonyok és járványhelyzetek jöhetnek létre. A járványos betegségek – lisztharmat, peronoszpóra, szürkerothadás – jelentős minőségi, mennyiségi gazdasági károkozók, ezért ellenük évről évre védekezni szükséges. Új probléma néhány régen itt lévő ismert, de korábban gazdasági kárt nem okozó kórokozó – mint pl. a feketerothadás (*Guignardia bidwellii*), a fomopsziszos levél-, hajtás- és vesszőfoltosság (*Phomopsis viticola*) – előretörése.

A kórokozók elterjedésében jelentős szerepet játszanak az új, nem honos, melegkedvelő rovarfajok, amelyek a klímaváltozás hatásának köszönhetően rohamosan terjednek el Magyarországon is.

Az FD fitoplazmához – amely az aranyszínű sárgaságot okozza - hasonlóan a *Xylella* baktérium természetes terjesztői is kabócák. A fertőzéssel összeköthető öt kabócafaj mindegyike előfordul Magyarországon. Az utóbbi években egyre több korábban jelentéktelen (szilvafa takácsatka, szőlőtripsz, pajzstetvek), vagy újonnan megjelenő, melegkedvelő rovarfaj (amerikai szőlőkabóca, amerikai lepkekabóca, harlekin katicabogár, foltosszárnyú muslica, kígyóaknás szőlőmoly) gazdagítja a szőlő rovarfaunáját. A könnyű és gyors elterjedésük, meghonosodásuk oka a melegedő klíma. Az újonnan megtelepedett fajok között vannak olyanok is (pl. az amerikai szőlőkabóca, pajzstetvek) melyek ellen nem direkt károsításuk, hanem kórokozók (fitoplazmák, vírusok) aktív terjesztése, vagyis vektor szerepük miatt indokolt védekezni.

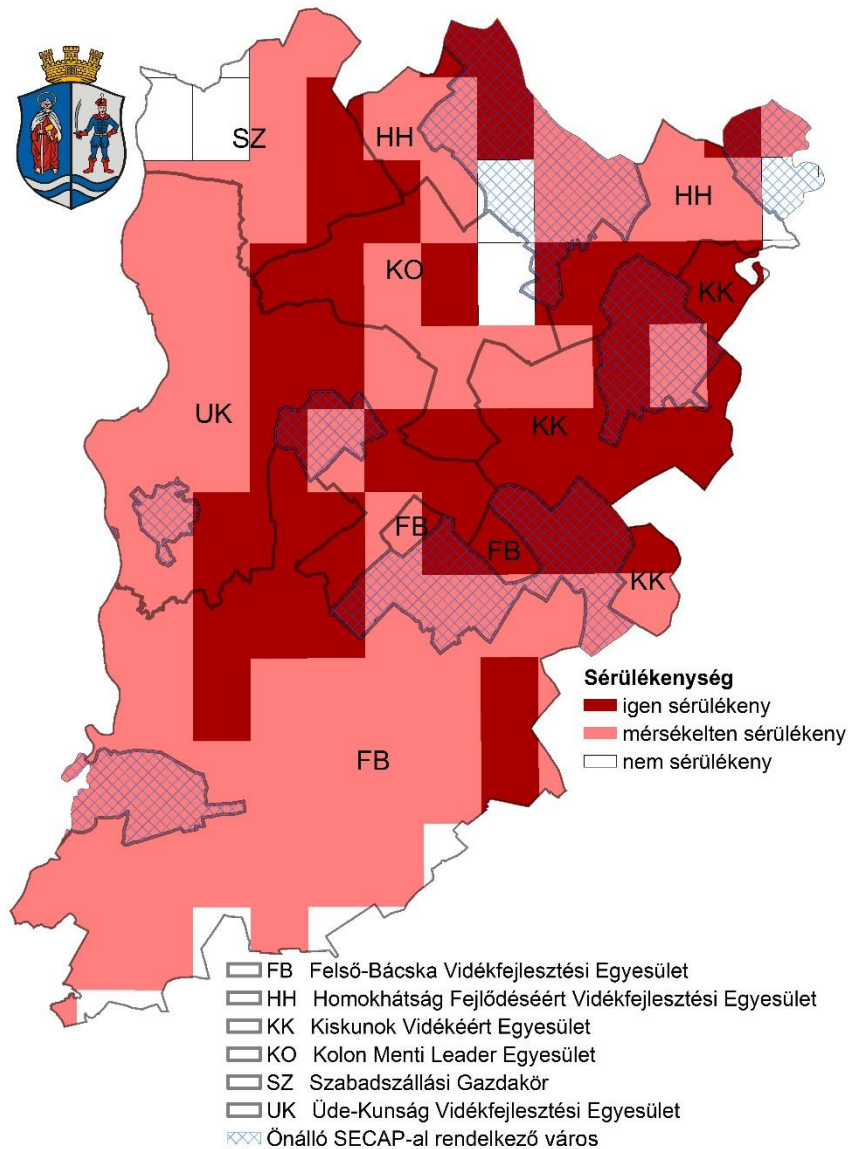
Az **állattenyésztés** területén ki kell emelni, hogy Hajdú-Bihar megye után, Bács-Kiskun megyében található az ország második legnagyobb szarvasmarha állománya (80,5 ezer 2019-ben), ráadásul az állomány folyamatosan növekszik 2013 óta. Sorrend tekintetében ugyanez mondható el a megye sertésállományára is (300,1 ezer 2019-ben), azonban a tendencia fordított: 2015 óta jelentősen csökkent a megyei sertésállomány. A juhállomány esetében szintén második helyen áll országosan a megye (167,9 ezer 2019-ben), enyhén hullámzó mennyiségű állománnyal. A baromfiállomány tekintetében is Hajdú-Bihar megye után a második legnagyobb állomány (3296,1 ezer 2019-ben) található Bács-Kiskunban, melynek mérete éves szinten hullámzó, de évtizedes kitekintéssel állandónak mondható. A klímaváltozás hatására az agro-ökozónák eltolódása várható, sőt már jelenleg is tapasztalható. Az állattartással összefüggésben megemlíthető a silókukorica – ami az egyik fő takarmány alapanyag – várható terméshozamcsökkenése a megyében, illetve a gyepek, rétek területének csökkenése, ami szintén az állattartás takarmányigényének kitértését növeli.

5.2.3.2. *A mezőgazdaság éghajlatváltozással összefüggő speciális kihívásai az Egyesület működési területén*

Az Üde Kunság Vidékfejlesztési Egyesület működési területén a mezőgazdaságot fokozottan érinti a vízhiány. A felszíni vízfolyások a nagyjából a Duna vízgyűjtőjéhez tartoznak, kisebb területen a Tiszához. Öntözés lehetősége a Duna és a Duna-völgyi főcsatorna közelében lehetséges, azonban csak abban az esetben, ha elegendő felszíni vízkészlet áll rendelkezésre. Az öntözési lehetőségeket erősen korlátozzák a területen található szikes talajok, illetve az öntözés talajvédelmi korlátozásai. A területen található mezőgazdasági vállalkozások jövedelemtermelő képessége és tőkeereje jellemzően alacsony. Ennek ellenére erősen agrárjellegű területről beszélhetünk, a területhasználatot a mezőgazdasági területek és a természetvédelmi területek jellemzik.

A térségben váltakoznak a jó minőségű termőföldek, a szikes területek és a homokkal borított területek ennek megfelelően a kalászosok termesztése is jellemző, illetve megtalálható valamennyi szántóföldi kultúra, de a gyümölcs- és szőlőtermesztés is meghatározó. A Dunához közelebb eső területek szántóföldjei a jobb minőségűek, ugyanakkor itt a legnagyobb a belvízi elöntés veszélye is, ami korlátozza a szántóföldi gazdálkodást. A szántóföldi termesztés mellett a kis családi gazdaságok és az őstermelői tevékenység és a klasszikus tanyasi termelési módok is elterjedtek. A birtokszerkezet ugyan elaprózott, de az Egyesület területének gazdaságára még mindig a mezőgazdasági túlsúly a jellemző. A mezőgazdasági feldolgozóipar ugyan jelen van a területen (borászat, gyümölcsfeldolgozás, paprika feldolgozás) de a vállalkozások száma alacsony.

40. ábra: Tavaszai vetésű növények sérülékenysége

forrás: AGRATÉR adatai alapján saját szerkesztés

A klímaváltozás egyik negatív hatása a szárazodás, a melegedés és a csapadékesemények szélsőséggé válása. A folyamat egyik jellemző következménye a tavaszi vetésű növények sérülékenysége. Az Egyesület területén belül a tavaszi vetésű növények terméshozamának sérülékenysége, a mérsékeltén sérülékeny és az igen sérülékeny besorolású kategóriákba sorolható. Jellemzően a Dunához közelebb eső területek a nem sérülékenyek, és ahogy távolodunk a folyótól, növekszik a sérülékenység mértéke. Az érzékenységi besorolások az AGRATÉR projekt keretein belül történt vizsgálatban valósultak meg.

Az AGRATÉR projekt¹⁶ eredményei alapján elmondható, hogy az alkalmazott modell szerint a 2071-2100 időszakban a mezőgazdaságot érő hatások közül a légköri CO₂ arány növekedésével, a megnövekedett hőmérséklet miatt rövidülő termésidezőzakkal és felgyorsult avarbomlással, a nagyobb víz stresszek hatására lecsökkent fotoszintézissel, valamint a pollenkiszóródás idején uralkodó szélsőségesen magas hőmérséklet következtében hiányos beporzással számolhatunk.

A takarmánynövények hozamának várható csökkenésével az állattartás sérülékenysége is növekedni fog, ami közvetlenül érinti az Egyesület területén található takarmány-előállító és vágóhídi kapacitásokat is.

5.2.4. Erdőgazdálkodás sérülékenysége

5.2.4.1. A klímaváltozás hatása az erdőkre, és az erdők hatása a klímaváltozásra

Az erdő az egyik legfontosabb természeti erőforrás. „Az erdő a termőtalaj, a légkör és a klíma védelmében, a vizek mennyiségének és minőségének szabályozásában betöltött meghatározó szerepe mellett meghatározza a táj jellegét, szebbé teszi a környezetet, testi, lelki felüdülést ad, őrzi az élővilág fajgazdagságát, megújítható természeti erőforrásként a környezeti állapot folyamatos javítása mellett nyersanyagot, energiahordozót és élelmet termel.”¹⁷ Szolgáltatásai által mind a társadalmi, közérdekvédelmi, közjóléti (egészségügyi-szociális, turisztikai, valamint oktatási és kutatási célok) jelentősége, mind a gazdasági, mind a természetvédelmi (biológiai sokféleség növelés), fenntarthatósági jelentősége kiemelt. Az erdő az általa biztosított haszonvételi lehetőségek mellett napjainkban a társadalmi jelentősége révén is egyre nagyobb szerephez jut. Az erdőgazdálkodás szemléletének alapja a termelés-védelem-közjólét hármasságának figyelembevétele.

Bács-Kiskun megyében a CORINE adatbázis szerint 2018-ben a területek 23%-át fedte erdő. Ez hozzávetőleg megfelel az országos átlagnak. A klímaváltozás ugyanakkor érzékenyen érintheti az erdőket, hiszen az erdőt alkotó fafajok életfeltételeit, növekedési potenciálját (fatermőképességét), azok genetikai adottságai mellett az erdészeti klímátípus, valamint a termőhelyi adottságok (pl. talaj és a csapadékon felüli vízbevételei lehetőségek (vízellátottság) határozzák meg. Az utóbbiakra a klímaváltozás következményei közvetlen vagy közvetett hatásokat gyakorolhatnak. A klímaváltozás hatásai – mindenekelőtt az aszályos időszakok gyakoribbá válása – következtében már középtávon is jelentősen megváltozhatnak az életfeltételek, változik az adott terület erdészeti klímátípusa. Ennek eredményeként a 10-20 évvel korábban, az akkori klímátípusnak megfelelően telepített állomány életfeltételei nem ideálisak, ezért a fák egészségi állapota gyengül, növekedésük mérséklődik. A legyengült erdőterületeken számolni kell a szélsőséges időjárási események (aszály, fagy, jég, szél) okozta abiotikus károkkal (széldöntés, aszálykár, tűzkár, jégkár stb.), és egyes biotikus károsítók (gomba, rovarkárokozók stb.) jóval markánsabb kártételével is.

Az erdők szerepe kulcsfontosságú a klímaváltozás elleni fellépéssel kapcsolatban. Fontos szerepet töltenek be a jelenség mérséklésében, hiszen a CO₂ megkötésével csökkentik az üvegházhatású gázok

¹⁶ A Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (NATÉR) kiterjesztése az agrár szektorba (AGRATÉR) projekt. <http://agrater.hu/>

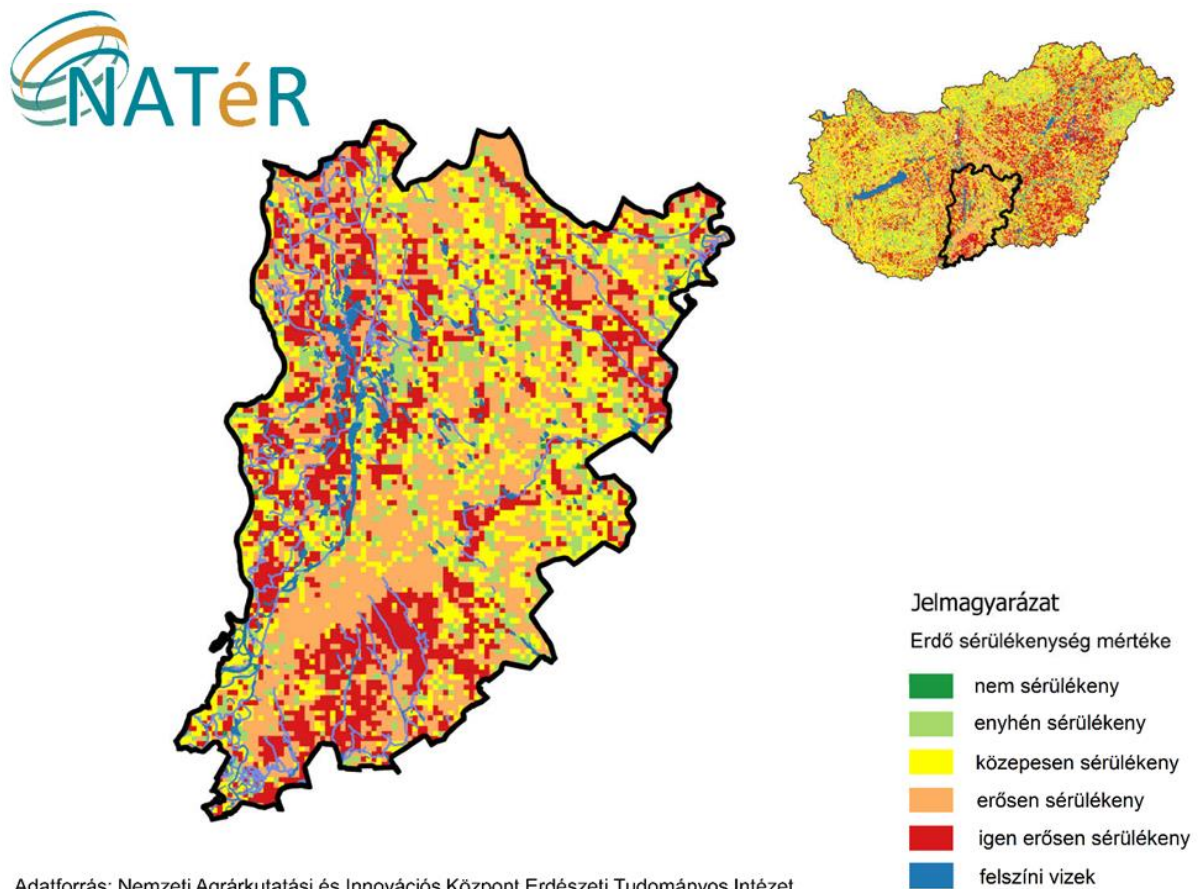
¹⁷ Erdőtörvény - 1996.évi LIV. Törvény az erdőről és az erdő védelméről

koncentrációját a légkörben. Ugyanakkor elősegítik az alkalmazkodást is, hiszen a vízvisszatartás által mérsékelik az árvizek, villámárvizek kialakulásának valószínűségét, csökkentik a talajeróziót, fékezik a szélökések sebességét, és az árnyékoló hatásuk által mérsékelik környezetük felmelegedését is. Szerepük lehet továbbá a fosszilis energiahordozók kiváltásában, hiszen megújuló erőforrásként is hasznosíthatók tűzifaként.

5.2.4.2. Az erdők sérülékenysége Bács-Kiskun megyében

A klímaváltozás erdőkre gyakorolt hatásának tárgyalása a NATÉR-ban elérhető – a Nemzeti Agrárkutató és Innovációs Központ Erdészeti Tudományos Intézet (NAIK ERTI) adatai és információi alapján – kidolgozott sérülékenység-vizsgálaton alapul. E vizsgálat eredményei országos léptékű, valamint nagyterületű adatok feldolgozásán és generalizálásán alapulnak, a felmérés célja elsősorban a trendek megfigyelése és az egyes területek összehasonlíthatósága, a jövőbeli tendenciák előrevetítése volt. A vizsgálat tárgyát az képezte, hogy az erdészeti klímátípusok a klímamodellek becslései alapján mennyiben rendeződnek át a XXI. század közepére, és ez várhatóan mekkora hatást fejthet ki a faállományok termelésére (fatermésére). Az erdőborítással nem rendelkező területeken a jelenlegi klimatikus viszonyoknak megfelelő erdőtípus potenciális érzékenysége képezte a vizsgálat tárgyát.

41. ábra: Erdők összesített sérülékenysége a megye területén

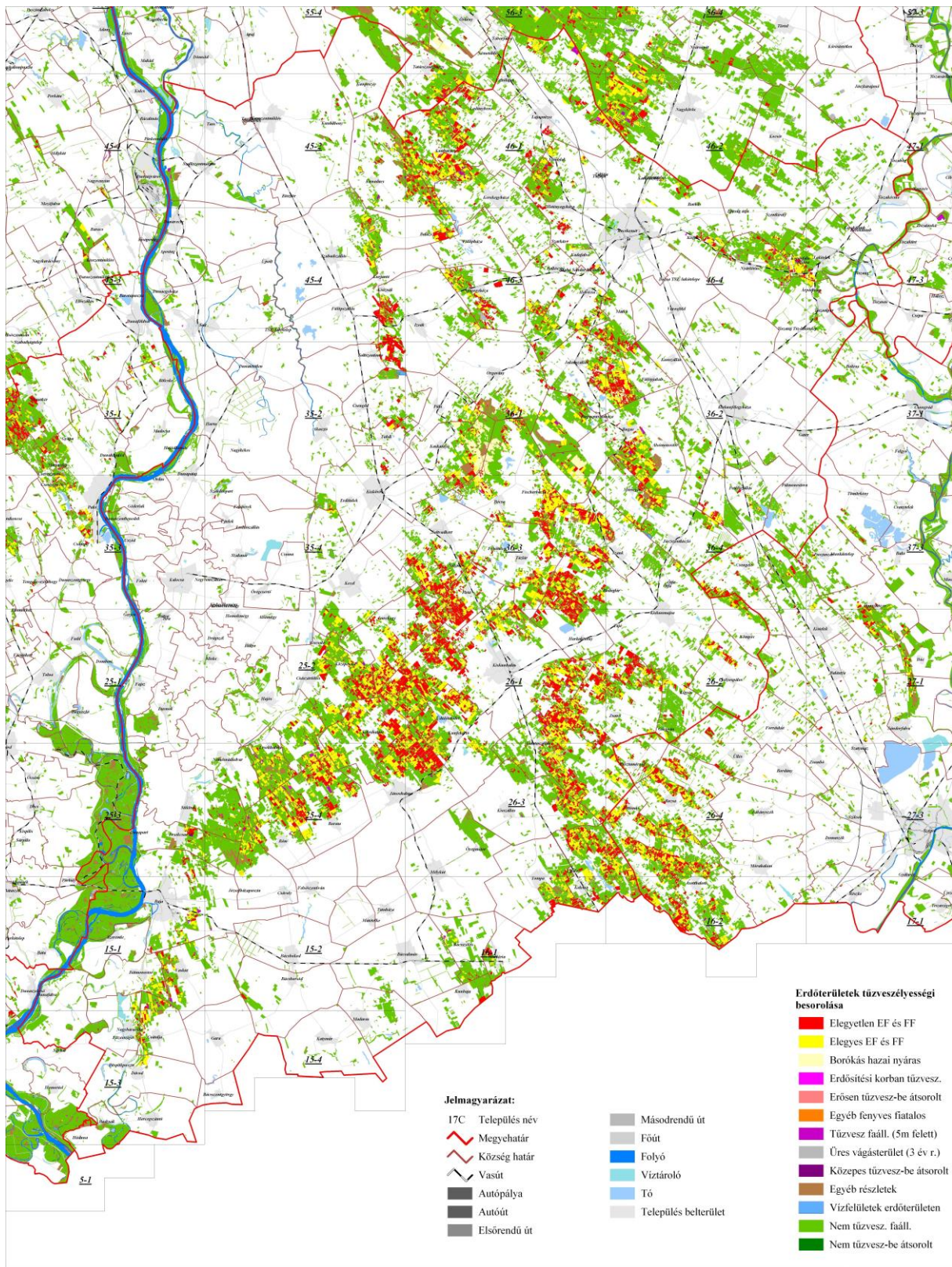
Bács-Kiskun megye területei, országos összehasonlításban, az erősen érzékeny kategóriába esnek. A megyében található erdők túlnyomó többsége erősen sérülékeny, ugyanakkor a megye egész területén jelentős területek esnek az igen erősen érzékeny kategóriába. A kedvezőtlenebb helyzetű területeken is jelentősebb az erdőborításerdő borítottsága. Ennek egyik oka, hogy ezek viszonylag száraz, homokos területek, ahol a mezőgazdaság jövedelmezősége is alacsony.

Erdőtűzek: MGSZH Központ Erdészeti Igazgatóság és az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság által 2008-ban közzétett Országos Erdőtűzvédelmi Terv szerint Bács-Kiskun megye erdőtűzzel szemben nagymértékben veszélyeztetettnek minősül. A megyei erdőtűzvédelmi terv térképi melléklete alapján megállapítható, hogy a fekete- és erdeifenyves állományok jelentős aránya ok a tűzveszélyességi besorolásnak.

A 2011-2020 közötti statisztikák szerint az ország erdőtűzben leégett területeinek 7,9%-a köthető a megyéhez, ami azt jelenti, hogy a megyei erdőterületek 2 ezreléke semmisült meg erdőtűzben. A legkedvezőtlenebb években 2012: 1510 ha, 2018: 978 ha és 2019: 554 ha erdő égett le.

A megyei kedvezőtlen erdőtűz adataihoz az erők összetételén kívül a gyakori aszály is hozzájárul. A területen eddig is tapasztalható vízhiány ront az erdők életfeltételein, ugyanakkor az erdők is hozzájárulhatnak a terület szárazodásához, hiszen jelentős mennyiségű vizet párologtatnak el, tovább csökkentve ezzel a talajvíz szintjét. Az erőtűzek kialakulását ugyanakkor országos statisztikák szerint 99%-ban ember okozza. Ugyanakkor a tűz kifejlődése, az okozott kár mértéke az előbb bemutatott tényezőkkel függ össze.

42. ábra: Bács-Kiskun Megye Erdőtűzvédelmi terve

Forrás: MgSzH Központi Erdészeti Igazgatóság, 2009

5.2.4.3. Az erdők sérülékenysége az Egyesület területén

Míg a megye erdőborítása megfelel az országos átlagnak, addig ennek mértéke a vizsgált területen jóval alacsonyabb (13%). Ugyanakkor az erdők nagyobb része legalább közepesen sérülékeny a klímaváltozással szemben, ezen belül a tűlevelű erdők helyzete a legkedvezőtlenebb.

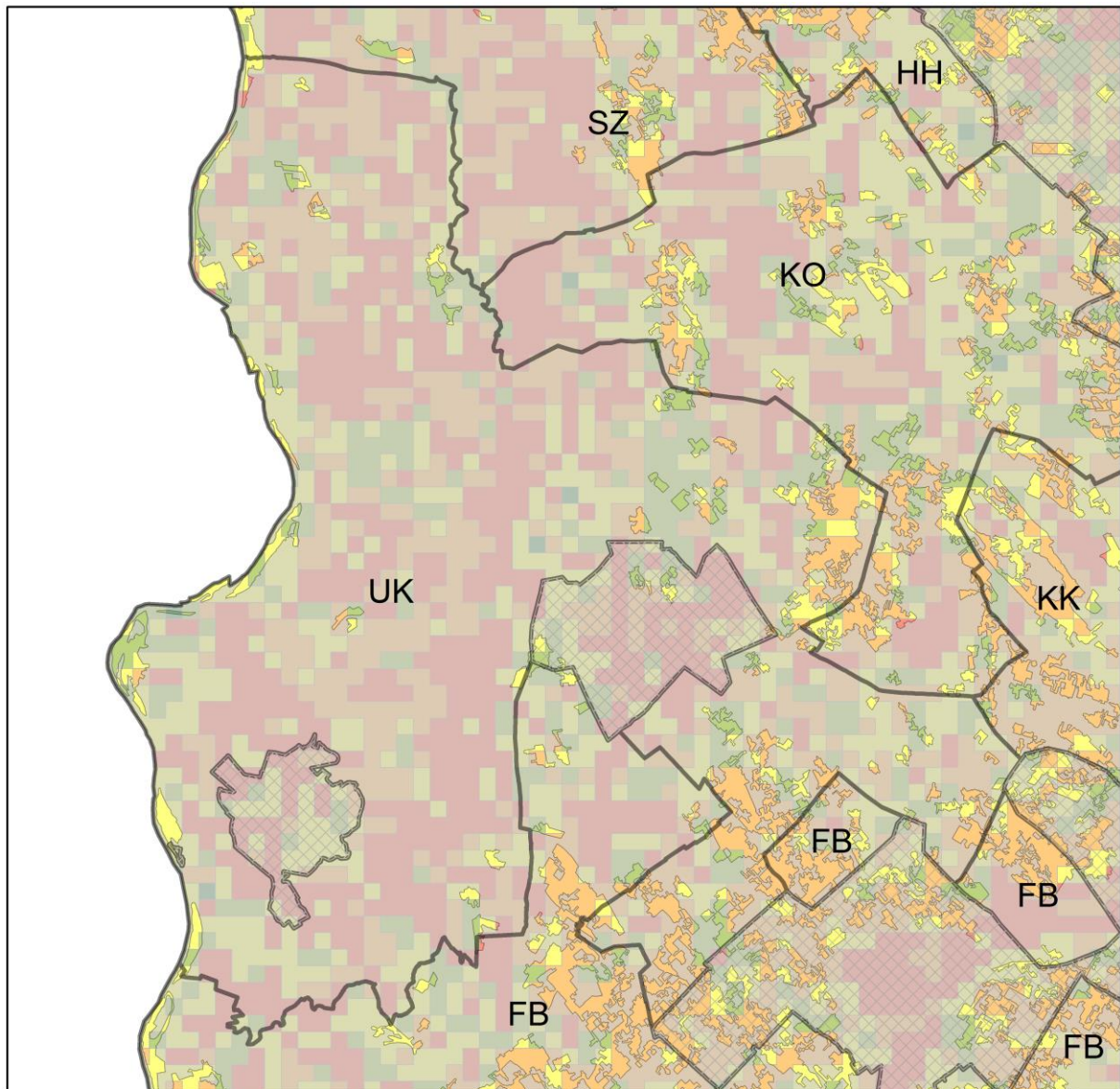
18. táblázat: Erdőterületek aránya, azok sérülékenysége a vizsgált területen

Erdő típusa	Arány az erdőkön belül	Sérülékenység				
		Nem	Enyhe	Közepes	Erős	Igen erős
Lomblevelű erdők	59%	0%	30%	42%	27%	1%
Tűlevelű erdők	16%	0%	17%	8%	75%	0%
Vegyes erdők	25%	0%	17%	22%	61%	0%
Átmeneti erdős-cserjés területek		0%	22%	23%	55%	1%

Forrás: saját számítás a CORINE adatbázis, NATÉR adatbázis alapján.

Az erdők összesített sérülékenysége alapján az Egyesület helyzete kedvezőtlen, a keleti fekvésű területek vannak a legkedvezőtlenebb helyzetben. Ugyanakkor az erdőterületek aránya alacsony, és a természeti adottságok alapján nem is indokolt a területek jelentős bővítése.

43. ábra: Erdészeti sérülékenység az egyesület területén, kiemelve az erdős, cserjés borítású területek

- FB Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület
- HH Homokhátság Fejlődéséért Vidékfejlesztési E.
- KK Kiskunok Vidékéért Egyesület
- KO Kolon Menti Leader Egyesület
- SZ Szabadszállási Gazdakör
- UK Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület
- Önálló SECAP-al rendelkező város

- Erdő sérülékenység**
- Nem sérülékeny
 - Enyhén sérülékeny
 - Közepesen sérülékeny
 - Erősen sérülékeny
 - Igen erősen sérülékeny

forrás: NATÉR, CORINE

5.2.5. Természeti értékek sérülékenysége

Bács-Kiskun megye természeti értékei közé mindenekelőtt az itt fekvő értékes füves és vizes élőhelyek tartoznak, amelyek nagyszámú védett állat és növényfajnak adnak otthont. A megye védett területeinek kezelése, a kultúrtájak védelme jórészt a Kiskunsági Nemzeti Park, valamint kisebb részben a Duna-Dráva Nemzeti Park és a Tisza hullámterében a Hortobágyi Nemzeti Park feladata.

A klímaváltozás hatásai eltérő módon érintik az egyes élőhelyeket, ugyanakkor szinte minden esetben igaz, hogy a klímaváltozás hatásai korábban is megjelenő, jelentős részben az emberi beavatkozásokra visszavezethető negatív folyamatokat erősítenek fel. A területet határoló folyók menti élőhelyek esetében a folyószabályozás, vízrendezés jelentősen módosította az árterek, galériaerdők vízforgalmát. A klímaváltozás ezen helyzeten várhatóan tovább ront, hiszen a száraz, aszályos periódusok gyakorisága és intenzitása várhatóan növekedni fog.

A Duna-Tisza közti homokhátságon több évtizede tapasztalható folyamat a szárazodás, egyes helyeken a sivatagosodás. Ennek oka részben az elhibázott vízrendezés, aminek során a belvizes területekről a belvizet levezették, ezzel közvetlenül megváltoztatva a vizes élőhelyek vízforgalmát. Ugyanakkor az elvezetett víz nem tudott beszivárogni a talajba, így a felszín alatti vízkészletek utánpótlása sérült. Az aszályos időszakban az öntözőkutak jelentették a megoldást, azonban így a felszín alatti vízkészletek még tovább apadtak. Ma már több méterrel alacsonyabb vízszinteket mérnek, mint néhány évtizeddel korábban. Ennek hatására szinten minden élőhely állapota romlott. Ezeket a folyamatok a klímaváltozás hatására intenzívebbé válnak, mert bár a csapadék éves mennyisége várhatóan kevésbé változik, de eloszlása szélsőségesebb lesz. Tehát a levezetett belvizek mennyisége nő, ugyanakkor a száraz periódusok hossza is, ami tovább rontja az élőhelyek állapotát.

A területen szinte minden élőhelyen problémát okoznak az inváziós fajok. Ezeket részben mesterségesen telepítették be, mint az akácot. Az élőhelyek klimatikus viszonyainak változása ront az élőhelyek, az őshonos élőlények állapotán. Az inváziós fajok képesek ezt kihasználva még intenzívebben szaporodni, és elfoglalni az élőhelyeket, kiszorítva az értékes honos élőlényeket.

Ugyanakkor nem csak a száraz periódusok hosszának növekedése okozhat gondot, de a hirtelen lezúduló csapadékok is. Ezt a veszélyt ürgék élőhelyein írták le, ahol az elöntés a jászágok üregeinek feltöltődése okoz pusztulást.

Tehát elmondható, hogy a klímaváltozás az élőhelyek jelentős részére negatívan hathat, azonban ezeket a hatásokat nem lehet minden esetben célzottan kiküszöbölni. Azt lehet célkitűzésnek tekinteni, hogy az adott élőhely állapotának javításával próbáljuk meg kompenzálni a negatív folyamatokat.

Tehát a szükséges beavatkozásokat területenként kell meghatározni és végrehajtani. Erre jó alapot jelentenek a Natura 2000 fenntartási tervek. A Natura 2000 területek a megye területén található szinte minden egyéb védett területet lefednek (Országos Védett területek, Ramsari területek), ugyanakkor minden Natura2000 terület rendelkezik fenntartási tervvel, amely meghatározza a terület veszélyeztető tényezőket, és azokat a beavatkozásokat, amelyek szükségesek az élőhelyek védelme érdekében.

A fejezet ezen dokumentumok alapján mutatja be az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület területén található élőhelyeket, értékeli kitettségüket a klímaváltozás hatásainak, és mutatja be a szükséges intézkedéseket.

19. táblázat: NATURA 2000 területek a vizsgált területen

Kód	Név	Terület (ha)
HUDD20023	Tolnai Duna	3 752
HUDI20034	Duna és ártere	289
HUKN10002	Kiskunsági szikes tavak és az őrjegi turjánvidék	26 091
HUKN20007	Solti ürgés gyepek	110
HUKN20009	Felső-kiskunsági szikes tavak és Miklapuszták	13 509
HUKN20013	Fülöpszállás - Soltszentimre - csengődi lápok	2 016
HUKN20021	Ökördi - erdőtelek - keceli lápok	1 394
HUKN20022	Kiskőrösi turjános	914
HUKN20023	Tázlá - kiskunhalasi homokbuckák	1 224
HUKN20024	Bócsa-bugaci homokpuszta	2 256
HUKN20030	Pirtói Nagy-tó	10
HUKN20032	Dél-őrjeg	3 158
HUKN20036	Imre-hegy, Pirtó-kiskunhalasi homokbuckák	365
HUKN30003	Izsáki Kolon-tó	1 507

rendszeresen átmosták. Jelenleg azonban a homokhátságból kifolyó, és regionális áramlással felszínre kerülő felszín alatti vizek itt megrekednek, és sótartalmuk a párolgás miatt betöményedik, sőt felszíni sókiválásokat is okoz. Szabadszállás határában sekély vízű, nyáron gyakran kiszáradó fehér vízű szikes tavakat találunk. A tavak madártani jelentősége kiemelkedő. Délebbre, Mikla-pusztán padkás szikesekkel találkozhatunk. A szikpadkák magassága az 1 métert is elérheti, ezek egyedülálló geomorfológiai értéket képviselnek. A padkák tetején löszpusztagyepi vegetáció található. A padkák között találunk teljesen növényzettől mentes, szikes tófenék jellegű területeket, valamint zsiókás szikes mocsarokat, pozsgás zsázsás szikfokokat és szikes gyepeket is. A szikes terület peremén, a magasabb fekvésű területeken szántóföldi művelést folytatnak. A szántók elsősorban a túzok élőhelyének minél teljesebb biztosítása miatt kerültek be a Natura 2000 hálózatba.

A terület több védett madárfajnak jelent költő és táplálkozóhelyet, ezért Különleges Madárvédelmi Terület is, HUKN10002 Kiskunsági szikes tavak és az őrjegi turjánvidék elnevezés alatt.

A tervezési területen a víz hiánya okoz súlyos ökológiai, természetvédelmi problémákat. Ennek oka a vízgazdálkodás vízrendezés hiányosságaira vezethető vissza, azaz a tervezés során a belvízmentesítés volt az elsődleges szempont. Ugyanakkor a nyári időszakban a vízpótlást kutakkal biztosították, így a terület vízkészletei az évtizedek során kritikusán lecsökkentek. Ezt a folyamatot a klímaváltozás jelentősen erősíti, hiszen várhatóan a vízjárás szélsőségesebbé válásával gyakoribbak és hosszabban lesznek a száraz periódusok. Ezzel párhuzamosan a csapadékok is intenzívebben rövidebb időszakok alatt jelentkeznek. Így a korábban kialakított rendszerek az éves csapadékmennyiség nagyobb részét vezetik le a területről.

A fenntartási tervben megjelenő másik olyan veszélyeztető tényező, amely összekapcsolódik a klímaváltozással, az az inváziós fajok térnyerése.

Hasonló problémák tapasztalhatóak a **Fülöpszállás-Soltszentimre-Csengődi lápokon**. A terület lápi jellege a sajátos vízáramlási viszonyoknak köszönhető. A homokhátságból és távolabbról eredő felszín alatti vizek itt a felszínre kerülnek, de folyamatosan tovább áramlanak, nem töményednek be, és ezért lápi jellegű élőhelyek alakulnak ki. A mélyedésekben, amelyek főleg ősi, levágódott folyómedrek, szerves anyaggal (tőzeggel) feltöltődő pangóvizes lápok, rétlápok hoztak létre, és zombékosok, bozótosok magassásosok voltak itt a hidrológiai beavatkozások előtt. A csatornázások hatására a lápok területe töredékére zsugorodott. A kiszáritott területeket fölszántották vagy beerdősítették. Szerencsére maradt valami a lágvilágból is, ma is találunk még zombékosokat, orchideákban gazdag lágpréteket és rétből fejlődött sztyepppréteket is. A terület több védett madárfajnak jelent költő és táplálkozóhelyet, ezért Különleges Madárvédelmi Terület is, HUKN10002 Kiskunsági szikes tavak és az őrjegi turjánvidék elnevezés alatt.

A klímaváltozás a vízforgalmi viszonyokat (mennyiség, egyenletesség) jelentős mértékben megváltoztatja, szélsőségesebbé teszi. Ez valamennyi vízhez kötődő élőhelyet és fajt veszélybe sodorja; az élőhelyek jellege, fajkészlete átalakul. A klímaváltozás hatására az inváziós fajok terjedése felgyorsulhat.

A gyepes területet előzőnlő inváziós lágyszárú fajok: aranyvessző, selyemkóró illetve fásszárúak (keskenylevelű ezüstfa) a természetes gyeptársulásokat átalakítják, az érzékenyebb fajokat kiszorítják, mikro-klimatikus változásokat okoznak.

A lágperdei területeken az amerikai kőrís és a zöld juhar jelent fenyegetést, a lágyszárúak közül itt a magaskórósokban, rekettyésekben nagy tömegben előforduló aranyvessző.

A csatornában invazív halfauna-elemek betörése: kínai razbóra, feketeszájú géb ezüstkárász, törpeharcsa-fajok. E fajok konkurenciát jelentenek az érzékenyebb jelölő fajok, így a lápi póc, vagy a réti csík számára.

Ezekkel összefüggésben a Natura 2000 kezelési tervek intézkedései közül a következők végrehajtásában vállalhatnak szerepet az érintett települések önkormányzatai, lakosai, vállalkozói:

- A kJT magterület és ökológiai folyosó besorolású területrészein beépítésre szánt terület nem jelölhető ki.
- Mezőgazdasági övezetek esetében a jelölő fajok által érintett területrészekben célszerű 0%-os beépítési arány meghatározása.
- Ehhez kapcsolódóan össze kell hangolni a természetvédelmi, az építési és az agrár-szabályozási elvárásokat, és kezelni kell a kötelező trágyatárolók és szérűskertek létesítésének, helyfoglalásának problémáját, egyedi, eseti engedélyek kiadásával.
- Új nyomvonalú burkolt, vagy stabilizált út, vagy a régi földutak hasonló jellegű átalakítása nem javasolt a kJT területen belül.
- A szántókon, gyepeken keresztül haladó földutakat a földrészlet-térképekkel össze kell vetni. Az illegális földutakat meg kell szüntetni, ugyanakkor gondoskodni kell a megfelelő alternatív közelítési lehetőségekről (például, a műútról való bejárásról).
- Új elektromos vezetékek tervezése során előnyben kell részesíteni a földkábelek alkalmazását, az újonnan létesítendő szabadvezetéseket és tartóoszlopokat már madárbarát módon kell kivitelezni. Folyamatosan végezni kell a meglévő szabadvezetékek és tartóoszlopok madárbaráttá alakítását, természetvédelmi szempontból indokolt esetekben pedig szorgalmazni kell, hogy a szabadvezetéseket földkábelre cseréljék.
- A kJT területén belül új bányatelek fektetése, illetve új bánya nyitása, bármilyen anyagnyerőhely létesítése tilos.
- Gyalogos, lovas és lovaskocsis utak, turista ösvények, tanösvények kialakítása előtt konzultálni szükséges a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóságával.
- Kerékpáros utak fejlesztését a meglévő közforgalmi utak mentén javasolt megvalósítani, ügyelve az útmenti élőhelysávok, füves mezsgyék megőrzésére.
- Rekreációs célú vízfelületek (horgásztavak, jóléti tavak stb.) kialakítása, meglévő természetes, természetszerű vizes élőhelyek (pl. holtágak) hasonló célú átalakítása a kJT területén belül nem indokolt.
- A művelésből kivont és kezelési egységekhez nem köthető területeken a jelentős ökológiai, természetvédelmi értéket jelentő tájelemek, így különösen a tanyahelyekre bevezető utak, földutak, csatorna- és árokpartok, vízállásos területek fasorai, facsoportjai, füves mezsgyéi, cserjései megőrzésre javasoltak. Ezen értékek megőrzésével, illetve helyreállításával a táj sokszínűsége, mozaikossága, változatossága tartható fenn. A felsorolt tájelemek a terület védett értékei szempontjából, mint fészkelő-, búvó-, illetve táplálkozóhelyek, kiemelt jelentőségűek.
- A terület inváziós növények általi veszélyeztetettsége jelentős, ezért fokozott figyelmet igényel az özönfajok monitorozása és kezelése.
- A „belvízelvezetés” helyett az érdemi vízgazdálkodás folytatása javasolt a területeket érintő csatornahálózatok és műtárgyaik használatával – ez képezi az alapját mindenféle védelmi tevékenységnek és fejlesztésnek.

- Az élőhelyek természetes vízkészleteinek megőrzéséhez szükséges a vízvezető árok és csatornarendszer műszaki és üzemelési felülvizsgálata, egyes árok esetleges megszüntetése. A vízvezető árok, csatornák, illetve mőtárgyak segítségével - az adott év időjárásához igazodva – meg kell oldani az érdemi vízvisszatartást, és a természetvédelmi célokhoz illeszkedő vízkormányzást.
- A vízkormányzás biztosításához szükséges a meglévő mőtárgyak felújítása, tényleges kezelése, esetleg pályázat keretében történő vízgazdálkodási modellezés végzése és új mőtárgyak létesítése.
- A települések, lakott helyek szennyvizének tisztítására, a tisztított szennyvíz elvezetésére különös figyelmet kell fordítani. Természetvédelmi célú vízutánpótlást biztosító csatornába ilyen szennyvíz nem juthat.
- Javasolt a lokális vízgazdálkodási jelentőségű árok végleges megszüntetése, mert a természetvédelmi célokkal ellentétes módon a szikes élőhelyek lokális vízvezetését szolgálják. Átmeneti megoldásként tiltós mőtárgyaik zárva tartása vagy homokzsákos elzárás javasolt.
- A vízjogi engedéllyel nem rendelkező, a Natura 2000 területről vizet elvezető üzemi csatornák, árok hatását meg kell szüntetni.
- A vizes élőhelyek, hosszabb vízborítást, felszín közeli talajvízszintet igénylő élőhelytípusok és a felszíni sófelhalmozódást mutató szikes élőhelyek legalább 1 km-es körzetében ne nyíljon újabb mesterséges állóvíz (vítározó, öntözőgödör stb.). Ezeken a helyeken indokolt az esetlegesen meglévő öntözőgödröknek a vízzáró réteg helyreállítását eredményező betemetése is.
- Az erősen szikes területeken áthaladó, a talajvízzel bizonyítottan közvetlen kapcsolatban álló csatornák vizét a magas talajvízállású időszakban csak havária helyzetben szabad elvezetni.
- A vonalas vízi létesítmények karbantartása során biztosítani szükséges a bennük előforduló, vízhez kötődő élőlények – köztük a jelölő fajok – állományainak lehető legnagyobb mértékű túlélését. Ennek módja a félszelvényű kotrások, vagy kotrás helyett hínárkaszálás alkalmazása, vagy kiszélesített és karbantartás nélküli öblök kialakítása, illetve a karbantartás időpontjának megfelelő kiválasztása.

5.2.5.3. *Solti ürgés gyep (HUKN20007)*

A fenntartási terv nem azonosít olyan kockázatot, amely közvetlenül kapcsolódna a klímaváltozáshoz.

5.2.5.4. *Ökördi - erdőtelek - keceli lápok (HUKN20021)*

Ökördi-Erdőtelek-keceli lápok Natura 2000 lápi jellege a területre jellemző sajátos vízáramlási viszonyoknak köszönhető. A homokhátságból és távolabbról eredő felszín alatti vizek itt a felszínre kerülnek, de folyamatosan tovább áramlanak, nem töményednek be, és ezért lápi jellegű élőhelyek alakulnak ki. A mélyedésekben - amelyek főleg ősi, levágódott folyómedrek - szerves anyaggal (tőzeggel) feltöltődő pangóvizes lápok, rétlápok hoztak létre, zsombékosok, bozotosok magassásosok voltak itt a hidrológiai beavatkozások előtt. A csatornázások hatására a lápok területe töredékére zsugorodott. A kiszáritott területeket fölszántották vagy beerdősítették. Szerencsére

maradt valami a l pvil gb l is, ma is találunk m g zomb kosokat, orchideákban gazdag l pr teket és rétből fejlődött sztyepr teket is.

A terület fenntartási terve szerint a klímaváltozás itt közepes veszélyeztető tényező, mivel a vízforgalmi viszonyokat jelentős mértékben megváltoztatja, sz ls s geesebb  teszi. Ez valamennyi vízhez kötődő  l helyet és fajt veszélybe sodorja; az élőhelyek jellege, fajkészlete átalakul.

A terület élővilágának védelme érdekében a fenntartási tervben meghatározott 7 kezelési alapelv nem kizárólag a Nemzeti Park tevek nysegeire vonatkozik, hanem részben az önkormányzatok, a gazdálkodók (erdő; mező), a vadásztársaságok, és a vízügyi szervezetek hatáskörébe is. Fontos, hogy az érintettek ismerj k meg a rájuk háruló kötelezettségeket, és lehetőségeket, és aktívan működjenek k zre a k t z tt célok azok megvalósításában.:

Inváziós növényfajok visszaszorítása, elsősorban élőhelykezelés segítségével. ahol szükséges, kontrollált, fajspecifikus, vegyszeres, mechanikus vagy kombinált technikákkal

Vadfajok állományának szabályozása. Emlős ragadozók (borz, r ka, k bor kutya, k bor macska), a vaddisznó állományainak visszaszorítása, a ragadozó életmódú varjúfélék (szarka, dolmányos varjú)  llom ny szabályozása vadászati módszerek és élőhelykezelés együttes alkalmazásával;

Vízelvezetés helyett v z gazdálkodás, még inkább: természetes v zdinamika. A természetes hidrológiai viszonyok minél nagyobb mértékű helyreállítása. A területen található kiterjedt árok- és csatornarendszer, berendezések műszaki és üzemelési felülvizsgálata; egyes árkok, csatornák megs ntet se; az adott  v időjárásához igazodó érdemi v z visszatartás, esetleges tervezett vízpótlás és a természetvédelmi célokhoz illeszkedő vízkormányzás. Mezőgazdasági célú vízkivétel minimalizálása.

5.2.5.5. *Kiskőrösi turjános (HUKN20022)*

A területen elhelyezkedő láperdők pangó vízének látszanak ugyan, de valójában lassú utánpótlást kapnak a felszín alatt a Duna-völgy irányába szivárgó talajvízből. A jellemző k rises égerláp erdő első pillantásra szinte a szubtrópusi mocsárerdők hangulatát idézi: s t t és zárt. A f k közötti vízben hínárnövényzet alakul ki, melynek legszebb növénye a b kalilium. A magasabb fekvésű, már nem v z llasos területek eredeti növényzete a tölgy-k ris-szil ligeterdő, illetve a gy ngyv ir gos tölgyes lehetett. Ennek már csak nyomait találjuk a kisk r si Sz csi-erdőben.

A v z llasos helyeken magassásos növényzet alakul ki. A savany f veket ritkán kaszálták, ezért szép számmal maradtak fenn bennük ma már ritka növények: a nádi boglárka, a hosszúlevelű veronika, a mocsári agg f , a vidraf , a keleti békakorsó vagy a gyilkos csomorika.

A natura 2000 területet a fenntartási terv szerint a klímaváltozás közepes mértékben veszélyezteteti, mivel jelentős hatást gyakorol bizonyos termőhelyek természetes növényzetére, fajösszetételére, v z- és anyagforgalmi egyensúlyára. Az egymást követő meleg száraz nyarak és csapadékmentes telek már most láthatóan hátrányosan  rintett k a vizes élőhelyeket és az ott tenyésző fajokat.

Ezen hatások kompenzálására a Natura 2000 kezelési terv kezelési egységenként határozza meg a javasolt beavatkozásokat. A 39 kezelési egységre meghatározott k l nbz  beavatkozások nem kizárólag a Nemzeti Park hatáskörébe tartoznak, hanem részben az önkormányzatok, a gazdálkodók (erdő; mező), a vadásztársaságok, és a vízügyi szervezetek hatáskörébe is. Fontos, hogy az érintettek

ismerjék meg a rájuk háruló kötelezettségeket, és lehetőségeket, és aktívan működjenek közre a beavatkozások végrehajtásában.

5.2.5.6. Tázlár - kiskunhalasi homokbuckák HUKN20023

A Homokhátság legszebb buckavidékei közé tartozik az 1921 hektár kiterjedésű Tázlár-kiskunhalasi homokbuckák. Területén található az ország "második számú" homoki kikerics populációja. Állományának 17%-a, míg a szintén védett homoki nőszirmos állomány 30%-a tájidegen faültetvényekben, elsősorban fenyvesekben található, a korábbi természetes homoki vegetáció túlélt maradványaként.

A natura 2000 területet a fenntartási terv szerint a klímaváltozás közepes mértékben veszélyezteti, mivel az egymást követő meleg száraz nyarak és csapadékmentes telek csak egyik okát jelentik a Natura 2000 területet fenyegető vízhiánynak. A vízhiány a jelölő állatfajok élőhelyét, szaporodó- és táplálkozóhelyét változtatja meg.

A terület élővilágának védelme érdekében a fenntartási terv 10 stratégiai beavatkozási irányt határoz meg. Ezek megvalósítása nem kizárólag a Nemzeti Park hatáskörébe tartoznak, hanem részben az önkormányzatok, a gazdálkodók (erdő; mező), a vadásztársaságok, és a vízügyi szervezetek hatáskörébe is. Fontos, hogy az érintettek ismerjék meg a rájuk háruló kötelezettségeket, és lehetőségeket, és aktívan működjenek közre a kitűzött célok megvalósításában:

- A jelölő élőhelyekkel érintkező, az adott helyen tényleges inváziós fenyegetést jelentő tájidegen fásszárú állományok telepítése kerülendő.
- Ne kerüljön véghasználatra több idős őshonos főfafajú erdőállomány, mint amennyi korosodásával belép a hasonló ökológiai funkciót ellátni képes korosztályokba.
- A pannon borókás-nyáras élőhelyen az idegenhonos és agresszíven terjedő növényfajok visszaszorítása.
- A nagyobb kiterjedésű, homogén tér- és korszerkezetű, őshonos nyárállományok tér- és korszerkezetének javítása, a holtfák mennyiségének növelése, továbbá az erdészeti kezeléstől mentes, idősödő fa- és cserjeállományú élőhelyfoltok területi arányának növelése.
- A véghasznált faültetvények legalább 10%-ának szerkezetátalakítása.
- A pannon homoki gyepeken a tájidegen növényfajok visszaszorítása és a gyepterhelési gyakorlat javítása, így a legeltetett állatok mennyiségének, fajának és fajtájának optimalizálása, a túllegeltetés és a szükségtelen tisztítókaszálások megszüntetése.
- Az élőhelyek ökológiai állapotának, természetességének javítása kiváltható új homoki gyepek kialakításával, rekonstrukciójával.
- A pannon homoki gyepek kiterjedésének növelése, a jelölő fajok térbeli kapcsolatának javítása érdekében.
- A homoki kikerics termőhelyén a talajbolygatással járó erdészeti tevékenység tiltása, élőhelyeinek átalakításával fenyegető, adventív inváziós növényfajok irtása, legeltetett élőhelyein a túllegeltetés és alullegetetés megszüntetése, az állományok térbeli kapcsolatainak javítása.

- A homoki nőszirmo hajtásszámát növelni szükséges a buckaközökben és zárt homokpuszta gyepekben megjelenő állományainak legeltetésével.

5.2.5.7. *Bócsa-bugaci homokpuszta (HUKN20024)*

Bócsa-bugaci homokpuszta a kárpát-medencei bennszülött életközösségnek számító pannon homoki gyepek és borókás-nyárasok legjelentősebb őrzője. Itt található a világ második legnagyobb tartós szegfű állománya, és az ország hasonló "helyezéssel" bíró rákosi vipera populációja. Fontos függelékes fajai közé tartozik a magyar futrinka, a pusztuló nyárfákban élő skarlátbogár, az ürge, a homoki kikerics, és a homoki nőszirmo.

A fenntartási terv nem nevesíti a klímaváltozást, mint veszélyeztető tényező. Ugyanakkor a kezelési terv 10 éves, így indokolt annak frissítése, aktualizálása, és ezt követően a klíma veszélyeztetettség ismeretében a SECAP dokumentum aktualizálása során az új információkat figyelembe kell venni.

5.2.5.8. *Pirtói Nagy-tó (HUKN20030)*

A terület jelölő élőhelye a kiemelt jelentőségű Pannon szikes sztyeppék és mocsarak, továbbá közösségi jelentőségű Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon és *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétegei. A területen jelölő növényfaj a kiscsészű aszat. A jelölő állatfajok a rétcsík, vöröshasú unka közönséges tarajos götte, valamint a hullók közül a mocsári teknős. A mezőgazdaságilag művelt területek széles sávként szeltek ketté a Pirtói Nagy-tó területét. Ezért a Natura 2000 területet érintő legfontosabb rehabilitációs intézkedések a mezőgazdasági területek visszagyepesítésére, továbbá a drasztikus vízhiány megszüntetésére vonatkoznak. Ez utóbbi problémának a megoldása a fenntartási terv szerint, csak a Duna–Tisza között érintő átfogó vízmegőrzési és vízpótlási programok keretében képzelhető el.

A hidrológiai viszonyok helyreállításával, a záródó nádasok megnyitásával a nyílt vízfelületek kialakításával a tó egykori arculata térhet vissza, amely a jelölő értékek megőrzése szempontjából meghatározó beavatkozás. A jelölő élőhelyek, valamint a visszagyepesített területek természetközeli kezelése és fenntartása céljából elsősorban a legeltetést kell alkalmazni, de az értékmegőrző kaszálás is fontos beavatkozások a hosszú távú fenntartás érdekében. A tó körüli szikes gyepterületeken hagyományos extenzív marha- és juhlegeltetés, illetve kaszálás képezi a jelölő élőhelyek és fajok megőrzését.

A fenntartási terv nem nevesíti a klímaváltozást, mint veszélyeztető tényező. Ugyanakkor a kezelési terv 10 éves, így indokolt annak frissítése, aktualizálása, és ezt követően a klíma veszélyeztetettség ismeretében a SECAP dokumentum aktualizálása során az új információkat figyelembe kell venni.

5.2.5.9. *Dél-őrjeg (HUKN20032)*

Az Őrjeg a Dunavölgyi-főcsatorna vízrendszerében található, amelynek kiterjedt lecsapoló csatornahálózata kiszárította a hajdanában vízben gazdag lápterületet. A kiszáradással egyidejűleg a mezőgazdaság és a tőzeglányászat térhódításával az eredeti lápi (turjános) élőhelyek feldarabolódtak. Sok helyen tájidegen faültetvényeket létesítettek. A területen jelentős a tájidegen özönnövények okozta élőhelydegradáció is. A veszélyeztető tényezők hatásának mérséklése és a lápterület

rehabilitálása érdekében a legfontosabb teendő a lecsapoló csatornarendszer lehetséges mértékű elzárása, így a helyben képződő vizek megőrzése. Ennek megvalósítása a természetvédelmi és a vízügyi szervek társulatok egyeztetésével, a szükséges megemelt üzemvízszintek, valamint az élőhelyek kívánatos vízszintjeinek és időtartamának megállapításával kell hogy megtörténjen.

A hagyományos extenzív földhasználati formák mellett aktív beavatkozások is szükségesek, például az özöngyomok megfékezése érdekében. A láp- és mocsárréteken a szarvasmarhával történő legeltetés kedvez jobban a Natura2000 értékek fennmaradásának, különösen például a hangyaboglárka és a tűzlepkepopuláció megőrzésének.

Azokon az üde gyepeken viszont, ahol a legeltetés nem megvalósítható, az idegenhonos lágyszárúak terjedése és a becserjésedés elkerülése érdekében a rendszeres, minden évben történő kaszálás elengedhetetlen. Emellett fokozatosan meg kell kezdeni a természetközeli területek közé ékelődő szántóterületek visszagyepesítését és a hasonló fekvésű tájidegen erdők megszüntetését, illetve a lápi környezetnek megfelelő természetszerű erdők kialakítását a jelölő élőhelyek és fajok megőrzése érdekében. A felhagyott tőzgebányák területén beavatkozás nem szükséges (nagyon sok helyen nem is lehetséges). Fontos feladat a terület értékes sztyeppréjtjeinek védelme, melyeket elsősorban a tájidegen fásszárúak terjedése veszélyeztet.

A több mint 10 éves fenntartási terv nem nevesíti a klímaváltozást, mint veszélyeztető tényező. Ugyanakkor a fenti folyamatok a tapasztalatok szerint erősíti a klímaváltozást, tehát a célok elérése nélkül a terület degradációja várhatóan fokozódik. Ezért az érintett szereplőknek (gazdálkodók, természetvédelmi hatóságok, vízügyi szervezetek, önkormányzatok) a bemutatott célok megvalósításában közre kell működniük. Ugyanakkor a kezelési terv több mint 10 éves, így indokolt annak frissítése, aktualizálása, és ezt követően a klíma veszélyeztetettség ismeretében a SECAP dokumentum aktualizálása során az új információkat figyelembe kell venni.

5.2.5.10. *Imre-hegy, Pirtó-kiskunhalasi homokbuckák (HUKN20036)*

A terület természeti értékei közé tartoznak a Duna–Tisza közti homokhátságra jellemző szélformálta homokbuckavidék formakincsei (futóhomok formák) mellett az európai szinten is kiemelt védettséget élvező élőhelyeknek, nevezetesen pannon homoki gyepes és borókás nyárasok, illetve közösségi jelentőségű fajok. Ilyen a csak a Kárpát-medencében előforduló ősszel virágzó, tavasszal termést érlelő homoki kikerics. A meszes homokpuszták szintén bennszülött növényei a homoki bakszakáll, a homoki varjúháj, a homoki imola, és a rákosi csenkesz is tenyészik itt. Számos más fokozottan védett (csikófark, gyapjas csüdfű, bugaci nőszőfű) és védett növényfajnak is, mint például a kései szegfű, homoki fátyolvirág, szürke- és fényes poloskamag, de a kevésbé gyakori erdei szellőrózsa és piros madársisak a nyílt területek helyett, inkább már a nyárasok félárnyékában tenyészik.

A fajgazdag állatközösség képviselői között is találunk közösségi jelentőségű fokozottan védett (magyar futrinka) és védett fajokat is, mint a Kárpát-medencei bennszülött sisakos sáska, a nem túl szép magyar névvel bíró, de annál látványosabb megjelenésű barbársáska, vagy a pusztai hangyaleső, de olyan madárfajokat is, mint a gyurgyalag és a nyárfák odvaiban fészkelő szalakóta (helyi néven vasvarjú vagy kékcsóka). A legjelentősebb természeti értékeket őrző területrészt, mintegy 32 ha-on, fokozottan védetté nyilvánították, mely területre a belépés csak a természetvédelmi hatóság engedélyének birtokában történhet.

A fenntartási tevé a klímaváltozást megjeleníti a veszélyeztető tényezők között, de ezt a hatást nem értékeli nagy jelentőségűnek. Megállapítja, hogy a klímaváltozás jelentős hatást gyakorol bizonyos termőhelyek természetes növényzetére, fajösszetételére, víz- és anyagforgalmi egyensúlyára. Az egymást követő meleg száraz nyarak és csapadékmentes telek már most láthatóan hátrányosan érintetik a vizes élőhelyeket és az ott tenyésző fajokat. Ugyanakkor nem irányoz elő olyan beavatkozásokat, amelyek a terület vízforgalmát befolyásolnák. A szükséges víz visszatartási, vízpótlási tevékenységek a teljes térség vízháztartásának javításával képesek a terület vízgazdálkodását is kedvezőbb irányba befolyásolni.

5.2.5.11. Izsáki Kolon-tó (HUKN30003)

A Kolon-tó a Kiskunság legnagyobb édesvízi mocsara, a Kiskunsági Nemzeti Park védett területe Izsák mellett. Területe 2962 hektár, medre egy észak-déli irányú, a Duna–Tisza közti homokhátság benyomult holocén kori Duna-ágból alakult ki. Környezetét telepített erdők és megművelt földek övezik

A tavat láprétek, mocsárrétek, és láperdő határolja. Az itt-ott fennmaradt tölgy-kóris-szil ligeterdők a Duna-Tisza közére egykor jellemző tájképet idézik.

A nádasok ritka növénye a lápi csalán. A déli rész védett növényritkaságai közül leginkább a kosborfélék érdemelnek külön említést: a területen nem kevesebb, mint kilenc orchidea-faj honos. Védett fajai a területnek (többek között) a szibériai nőszirm, a fátyolos nőszirm, a vitézkosbor, a hússzínű ujjaskosbor, a mocsári kosbor és az epergyöngyike.

A tó hatalmas nádasai gazdag madárvilágnak adnak otthont. A hazánkban előforduló valamennyi gémfaj, illetve a kanalasgém is rendszeresen költ itt. Mellettük otthonra találtak a nádasok apróbb fészkelői is, mint a nádirigó, a nádi tücsökmadár és rokon fajaik. A rendszeres fészkelő fajok között említhető még a nagy kócsag, a szürke gém, a bölömbika, a nyári lúd, a cigányréce, az egerészölyv és a hamvas rétihéja.

A fenntartási terv nem nevesíti a klímaváltozást, mint veszélyeztető tényező. Ugyanakkor a kezelési terv 10 éves, így indokolt annak frissítése, aktualizálása, és ezt követően a klíma veszélyeztettség ismeretében a SECAP dokumentum aktualizálása során az új információkat figyelembe kell venni.

Az egyéb veszélyeztető tényezők között szerepel a lecsapolás, mivel a vízjogi üzemeltetési engedélyek nem felelnek meg a természetvédelmi érdekeknek, ezért a vizes élőhelyek és életközösségeik állandó veszélynek vannak kitéve a lecsapolás miatt.

5.2.6. Épített környezet sérülékenysége

Az éghajlatváltozás eredményeképpen egyre szélsőségesebbé váló időjárás fokozódó kockázatot jelent az épített környezet – azon belül elsősorban az épületállomány és a közlekedési infrastruktúra számára. Az épületállomány esetében a főbb hatótényezők az alábbiak:

- a hirtelen lezúduló, özönvízszerű csapadékkal járó viharok gyakoriságának fokozódása növeli a belterületi elöntés kockázatát, amely alámosódási, beázási, végső esetben állagvesztési károkat eredményezhet;

- az egyre intenzívebbé váló viharok, az erősebb szellőkések veszélyt jelentenek a határoló szerkezetek (tető, homlokzat) állékonyságára;
- a gyakoribbá váló villámcsapások értelemszerűen növelik a villámkárok bekövetkezésének esélyét;
- a gyakoribbá váló jégverések a tetőn kívül a nyílászárók sérülését is eredményezhetik; a hirtelen jelentős hőmérsékletváltozással járó időjárási helyzetek (10 °C-t meghaladó hőmérsékletváltozás 3 órán belül) szerkezetei károkat eredményezhetnek.

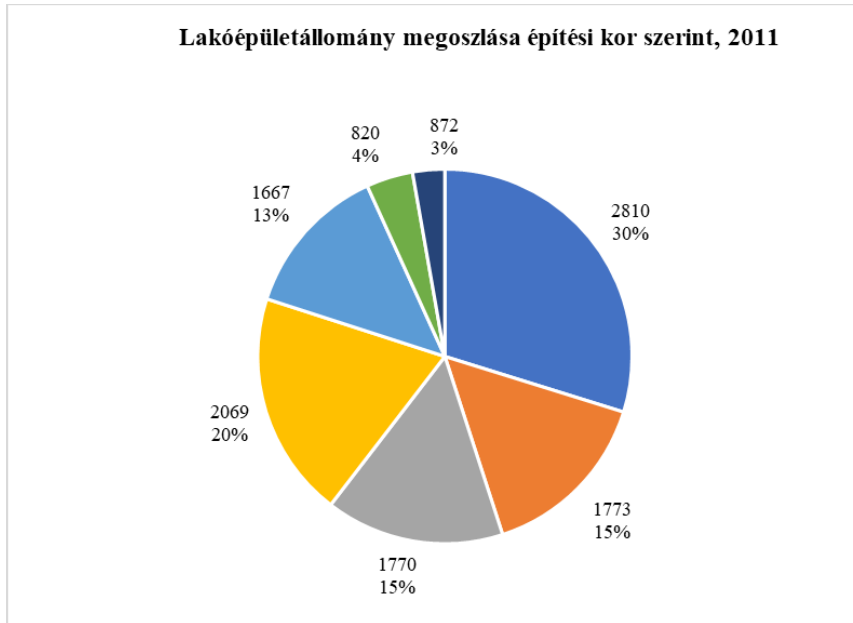
Az éghajlatváltozás következtében fellépő jelenségek azonban nem egyforma mértékű kockázatot jelentenek az épületállomány egészére nézve. Az épületek fenti hatásokkal érzékenysége több tényezőtől függ, amelyek közül az alábbiak bírnak a legnagyobb jelentőséggel:

- az építés ideje;
- alkalmazott építőanyagok;
- az épület befoglaló méreteinek aránya (egy laposan elterülő épület a viharos szél szempontjából kevésbé sérülékeny egy keskeny, magas épületnél),
- a települési vízelvezető rendszer állapota (pl.: árkok vannak-e, átteresztőképességük megfelelő-e),
- az épület településszerkezeti helyzete (védett más létesítmények, vagy természeti elem – pl.: erdősáv – által).

Tekintettel arra, hogy a vizsgált térség épületállományának messze legnagyobb hányadát a lakóépületek teszik ki, a SECAP ezek sérülékenységét elemzi. Mindazonáltal megállapítható, hogy a szélsőséges időjárási jelenségekkel szemben a középületek sem tekinthetők teljes mértékben védettnek, bár az elmúlt évek aránylag nagyarányú korszerűsítési munkálatai mindenképpen csökkentették az érintett épületek sérülékenységét.

A lakóépület-állomány kora meghatározó jelentőséggel bír egy térség épített környezeti elemeinek éghajlatváltozással szembeni sérülékenységét vizsgálva. Kellő karbantartás hiányában a régi építésű épületek értelemszerűen rosszabb állagúak lehetnek, ami nem csak magának az épületnek a létére jelenthet veszélyt, hanem a jellemzően kedvezőtlenebb hőtechnikai adottságok révén az épületek belső tereinek hőkomfortját is rontja – különösen nyári hőhullámok idején. A térség lakóépületeinek építési év szerinti megoszlását az 1.2. Infrastruktúra fejezet tárgyalja, e helyen csak röviden érdemes összefoglalni, hogy az Egyesület területén nagyon magas (30 %) a II. világháború előtt emelt épületek aránya, továbbá a rendszerváltás után jelentősen csökkent az új építkezések száma a térségben, a XXI. században épült lakóépületek a teljes lakásállomány mindössze 3%-át teszik ki. (A lakóépületállomány kor szerinti összetételére vonatkozó adatok 2011-re vonatkoznak, így azok a SECAP báziséve körüli időszakra jellemző állapotot mutatják. Tekintettel arra, hogy a lakásállomány e szempont szerinti felmérésére a mindenkori népszámlálások keretében kerül sor, az alábbiakban leírtakat a 2022-ben esedékes népszámlálás eredményeinek közzétételét követően lehet aktualizálni.)

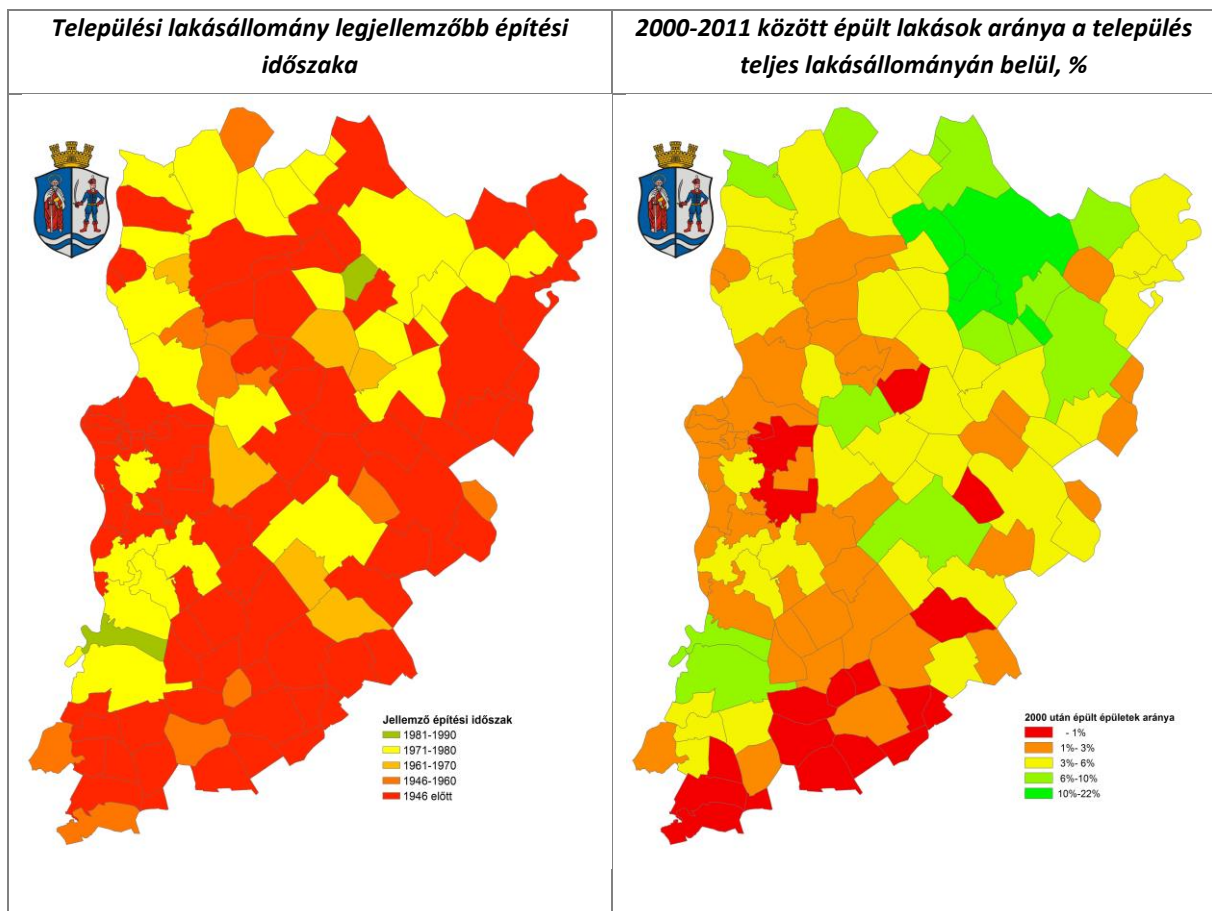
45. ábra: A térség lakóépületállomány megoszlása építési év szerint, 2011

forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A fenti átlagértékek mögött jelentős területi eltérések rejlenek. Míg az Egyesület működési területén fekvő települések 72%-ban az épületállományon belül – a térség egészéhez hasonlóan – a II. világháború előtt létesült épületek bírnak a legmagasabb részesedéssel, addig négy településen (Akasztó, Dunatetőtlen, Soltszentimre, Tabdi) az 1950-as évtizedben, egyben (Újsolt) az 1960-es évtizedben, míg háromban (Dunavecse, Harta, Solt) az 1970-es évtizedben létesült a legtöbb lakóépület. A SECAP bázisévét megelőző évtizedben egyik településen sem zajlott nagyarányú lakásépítés, mindössze egyetlen településen (Soltvadkert) éri el az 5%-ot a XXI. század első évtizedében épült lakóépületek részesedése a teljes lakóépületállományon belül.

46. ábra: Bács-Kiskun megye településeinek jellemzői a lakások építési időszaka alapján

Adatok forrása: TEIR

Az épületek éghajlatváltozással szembeni sérülékenysége szempontjából a lakóépületek kora mellett szintén jelentőséggel bír azok falazóanyagának típusa, külön tekintettel a vályogra. A téglá, kő, blokk és panelházak között ugyanis nem mutatkozik lényegi eltérés az éghajlati szélsőségekkel szembeni ellenállóképesség szempontjából, a vályog falazattal épített lakások azonban kiemelkedően érzékenyek mind a felülről (vihar), mind az alulról (belvíz, belterületi elöntés) érkező csapadék károsító hatására. Említést érdemel ugyanakkor, hogy a vályog falazatú épületek száraz állapotukban jól tartják a hőt, így nyáron lassabban melegsznek fel, ez a tulajdonság az alacsonyabb jövedelmű rétegek számára segítheti a nyári hőhullámos napok számának növekedéséhez való alkalmazkodást. Az épületállomány falazóanyag szerinti megoszlására és ennek az épületek korával való összefüggéseire vonatkozóan csak megyei szinten állnak rendelkezésre adatok. Ezt alapul véve és az Egyesület működési területén található épületállomány építési év szerinti megoszlására alkalmazva ugyanakkor jó közelítéssel megadható, hogy a térség lakásállományának megközelítőleg 45%-a, mintegy 11000 lakóépület a SECAP bázisávének idejében vályogfalazatú volt, amelyek egy részét azonban már nem lakták.

Az épületek kora, és falazóanyaga mellett mindenekelőtt azok karbantartottságának szintje határozza meg az éghajlatváltozással szembeni sérülékenység szintjét. Erre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre adatok, a tapasztalati tények ugyanakkor azt mutatják, hogy bár a komplex lakóépületkorszerűsítések nem öltöttek tömeges méreteket a térségben az elmúlt évtizedben, de egyértelműen egyre gyakrabban fordulnak elő ilyen célú beruházások, mindenekelőtt

nyílászárócserék, és a határoló szerkezetek hőszigetelése. A viharok gyakoriságának fokozódására tekintettel említést érdemel, hogy a villámhárítók telepítése nem számít elterjedt gyakorlatnak az Egyesület településeiben: a magánházak esetében szinte kivételesnek tekinthető a megfelelő villámvédelem, de a középületek jelentős része sincsen ellátva villámhárítóval.

A közlekedési infrastruktúrát rövid távon leginkább a hirtelen lezúduló csapadék miatti elöntések veszélyeztetik, amelyek akadályozhatják a forgalmat. Az elöntések hosszabb távon károsíthatják az infrastruktúrát, mert a víz alámoshatja a közúti és vasúti pályákat, töltéseket. Ezen kívül is számos extrém időjárási esemény okozhat károkat: a hóhullámok miatt fokozódik az utak nyomvályúsodása, a sínek deformálódása; a fagypont körüli hőmérséklet és a változó halmazállapotú csapadék kátyúsodással jár; a tartósabb aszályok miatt pedig megsüppednek a műtárgyak, utak. Mindazonáltal a közlekedési infrastruktúra esetében is fennáll az épületállományra tett általános megállapítás, miszerint elsősorban a karbantartás rendszeressége és alapossága számít döntő tényezőnek a hosszú távú károsodások megelőzése szempontjából.

5.2.7. Éghajlatváltozás által érintett ágazatok

Az előző fejezetekben leírtak szerint az éghajlatváltozás az Egyesület területén jelenlévő, illetve működő különböző természeti, társadalmi és gazdasági rendszerekre eltérő hatásmechanizmusokon keresztül különböző mértékben hat. Az éghajlatváltozás helyben jelentkező hatásai (ld. 5.1. és 5.2. fejezetek) és a térség sérülékenységet befolyásoló körülmények (ld. 2.1. fejezet) együttesen jelölik ki, hogy melyek azok az ágazatok, fejlesztési területek, amelyeket nagyobb, és melyek azok, amelyeket kisebb mértékben érintenek a következő évtizedek klimatikus változásai. Az alábbi táblázat a SECAP módszertanban alkalmazott kategóriák szerint összesíti az Üde-Kunság Egyesület működési területének éghajlatváltozással összefüggő sérülékenységeinek fő jellemzőit.

20. táblázat: Az Üde-Kunság Egyesület működési területe éghajlatváltozással szembeni sérülékenységének fő jellemzői

Éghajlatváltozás helyi hatásai	Sérülékeny ágazat	Sérülékenység mértéke
Szélsőséges meleg	Épületállomány	alacsony
	Közlekedés	alacsony
	Területhasználat-tervezés	közepes
	Mezőgazdaság és erdészet	magas
	Környezet és biodiverzitás	közepes
	Egészségügy	közepes
Özönvízszerű csapadék	Épületállomány	alacsony
	Közlekedés	alacsony
	Vízgazdálkodás	közepes
	Területhasználat-tervezés	közepes
	Katasztrófavédelem	alacsony
Belvíz	Épületállomány	közepes
	Vízgazdálkodás	magas
	Mezőgazdaság és erdészet	magas
Aszály, vízhiány	Vízgazdálkodás	közepes

Éghajlatváltozás helyi hatásai	Sérülékeny ágazat	Sérülékenység mértéke
	Mezőgazdaság és erdészet	magas
	Környezet és biodiverzitás	magas
Vihar	Épületállomány	alacsony
	Mezőgazdaság és erdészet	közepes
Erdőtűz	Mezőgazdaság és erdészet	alacsony
	Környezet és biodiverzitás	alacsony
	Katasztrófavédelem	alacsony

Forrás: saját szerkesztés

5.3. Alkalmazkodási intézkedések

5.3.1. Hőség elleni védekezés

5.3.1.1. Zöldfelületek kialakítása, megőrzése

A települések klimatikus adottságai érdemben javíthatók zöldfelületek kialakításával, gondozásával. A zöldfelületi rendszerek kiegyenlítőbbé teszik a helyi időjárást, így kitüntetett szerep jut nekik a hőség elleni védekezésben, de a csapadékvíz beszivárogatásával, lefolyásának fékezésével a belterületi csapadékvízgazdálkodásban is kiemelkedő jelentőséggel bírnak. Cél, hogy a 2012-ben összességében 62 ha kiterjedésű önkormányzati tulajdonban lévő zöldterületek kiterjedése legalább 15%-kal növekedjen a 2012 és 2030 közötti időszakban az Egyesület működési területén fekvő településeken, és 2030-re elérje a 71 ha-t. A települések 2012 óta jelentős előrelépést tettek e cél elérése érdekében, 2020-ban a települések önkormányzati tulajdonban lévő összesített területe 67 ha-t tett ki, azaz 10%-kal nőtt 2012 óta.

Lényeges, hogy a zöldfelületeket ne csak a közterületeken alakítsák ki az önkormányzatok, de a magántulajdonban lévő telkeken is tegyék meg a szükséges intézkedéseket a zöldfelületek kialakítása és fenntartása érdekében.

Az intézkedés keretén belül a települési önkormányzatok a következő tevékenységeket hajtják végre:

- A közterületek fejlesztése, rendezése során a burkolt felületek minimalizálására törekszenek. A kialakított burkolt felületek (parkolók, terek stb.) esetében megfelelő árnyékoló növényzetet telepítenek. A beavatkozások során arra törekszenek, hogy a meglévő növényzetet megőrizzék.
- A középületek árnyékolására, hőség elleni védelmére fákat telepítenek. Javasolt olyan fák alkalmazása, amely tavasszal későn lombosodik, hogy ebben az időszakban is optimális legyen a területek hőgazdálkodása.
- Az építési szabályozási tevékenység során a meglévő építési övezetekre vonatkozó zöldfelületi előírásokat nem enyhítik, és az új építési övezetbe sorolások során magas zöldfelületi arány előírására törekszenek.

- A zöldfelületre vonatkozó előírások betartatására a rendelkezésre álló hatósági eszközöket igénybe veszik.
- A tudomásukra jutó telekvásárlások, építési munkák esetén tájékoztató levelet küldenek a tulajdonosnak, amiben felhívják a figyelmét az érvényes zöldfelületi előírásokra, és tájékoztatják arról, hogy miért fontos a megfelelő zöld felület kialakítása, karbantartása.

5.3.1.2. *Települési szintű hőségriadóterv készítése*

A települési szintű, hőségriadó idejére készített – gyakorlati feladatok azonosítására, azok elvégzésének felelősségi rendjére szorító – intézkedési tervek hozzájárulnak ahhoz, hogy a település minden érintett szereplője felkészülten, a saját feladatait és felelősségét kellőképpen megismerve tudja a hőhullámos időszakokat átvészelni. Ennek a területnek a települési szintű tervezése azért is fontos, mert így az alkalmazkodási javaslatokat a valódi lehetőségekhez és a valódi problémákhoz lehet igazítani lakossági és intézményi szinten egyaránt.

Az országos szervek által elrendelt hőségriadók idejére vonatkozó települési szintű cselekvési tervek (ún. hőségriadó tervek) a gyakorlati feladatok és a végrehajtásukkal kapcsolatos helyi felelősségi körök lényegretörő meghatározására irányulnak. Rendelkezésre állásuk hozzájárul ahhoz, hogy a települési önkormányzat munkatársai, valamint valamennyi érintett települési szereplő felkészült legyen, és jól ismerje saját feladatait és felelősségét a hőhullámos időszakok kezelésére. Az önkormányzati szintű tervezés ezen a területen azért is fontos, mert lehetővé teszi, hogy az alkalmazkodási javaslatok a valós lehetőségekhez és problémákhoz igazodjanak, mind a lakosság, mind az intézmények szintjén.

5.3.1.3. *Egészségmegőrző programok lebonyolítása*

Az éghajlatváltozás következtében egyre gyakoribbá váló nyári hőhullámok elsősorban az időseket, csecsemőket és a krónikus betegségekben – mindenképp szív- és érrendszeri panaszokban – szenvedőket veszélyeztetik. Éppen ezért a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás szempontjából is fontos, hogy egyrészt minél hosszabb távon sikerüljön megóvni a lakosok egészségét, másrészt időben fény derüljön az esetleges megbetegedésekre, harmadrészt a hőhullámokkal szemben veszélyeztetett társadalmi csoportok megfelelő tájékoztatásban részesüljenek a kánikulai időszakokban követendő helyes életviteli mintákról. Az intézkedés messzemenően épít a településeken jelenleg is folyó aktív egészségmegőrzési programokra, azok fenntartása mellett célja a fentieknek megfelelően a szív-és érrendszeri betegségek megelőzése, szűrése, az érintettek – krónikus betegek, idősek – minél közvetlenebb tájékoztatása a nyári időszakban követendő életmódról.

5.3.1.4. *Háziorvosi rendszer fenntartása, fejlesztése*

Az önkormányzatok eddig is prioritásként kezelték a háziorvosi szolgálat biztosítását. Ennek ellenére vannak olyan települések, ahol nem, vagy nem napi szinten érhető el a háziorvosi rendelés. Az önkormányzatok a jövőben is lehetőségeikhez mérten megteszik a szükséges lépéseket az ellátási szint megtartása, valamint az ellátás bővítése érdekében.

5.3.2. Települési vízgazdálkodás alakítása az éghajlatváltozás tükrében

5.3.2.1. Települési vízgazdálkodás alakítása az éghajlatváltozás tükrében: a kék- és zöldinfrastruktúrára egyaránt kiterjedő integrált tervezés megvalósítása

A települések belterületére lehulló csapadék jelentős hányada elvezetésre kerül árkokban, csatornáknál. A több évtizeddel ezelőtt tervezett elvezető rendszerek ugyanakkor gyakran nem tudnak megbirkózni a rövid időn belül lehulló nagyobb mennyiségű csapadékkal. Ezért a települések mélyebben fekvő részein időszakos elöntések keletkeznek intenzív csapadékhullás után. Ugyanakkor a hátsági területeken jelentős vízhiányos időszakok is jellemzőek, ezért a lehulló csapadék területen tartása is kiemelt fontosságú. Az éghajlatváltozás tükrében tehát a települési vízgazdálkodás elsődleges célkitűzései a csapadékvizek helyben tartása, a csapadékvizekkel való fenntartható gazdálkodás kialakítása, mindezzel párhuzamosan az időszakosan jelentkező vízkárok elkerülése. Különösen igaz ez a Homokhátságra, ahol évtizedes probléma a vízhiány.

Lényeges szempont, hogy a zöld- és kékinfrastruktúra elemeket, azaz a helyi zöldfelületeket és víztesteket egy rendszer keretében értelmezni és tervezni, hiszen az előbbiek a csapadékvíz lefolyás-párolgás-beszívargás arányának módosítása révén érdemben befolyásolják a települési kékinfrastruktúra jellemzőit és kialakítási lehetőségeit, és fordítva, a csapadékvíz elvezetését, illetve visszatartását szolgáló infrastruktúraelemek, továbbá a felszíni víztestek együttesen alapvetően meghatározzák a települési zöldterületek állapotát, fejlesztési lehetőségeit.

Az intézkedés olyan Integrált Települési Vízgazdálkodási Tervek kidolgozására, továbbá a települési csapadékvízgazdálkodási és zöldinfrastruktúrafejlesztési szempontok helyi fejlesztési stratégiákba történő beépítésének olyan megközelítésére irányul, amelyek messzemenően érvényesítik a fenti elveket.

5.3.2.2. Csapadékvíz visszatartása és hasznosítása belterületi ingatlanokon belül

Csapadékvíz összegyűjtése és hasznosítása

Az ingatlanokon belül a csapadékvíz gyűjtésének és hasznosításának leghatékonyabb módja, a háztetőkre hulló esővíz gyűjtése és tárolása. A felszín alatt kialakított ciszternákban vagy egyéb, akár felszín feletti tárolókban nagy mennyiségű víz betárolható, amelynek – megfelelő kialakítás mellett – minősége akár 6-8 hónapon keresztül történő tározás esetében sem romlik. Az összegyűjtött csapadékvíz minimális beruházási igény mellett gye- és kert öntözésére hasznosítható a száraz nyári hónapokban, így nem az értékes ivóvíz készlete csökken. A ciszternában gyűjtött víz akár épületen belül is hasznosítható (pl. WC öblítésre), ehhez azonban nagyobb átalakításokra van szükség.

Csapadékvíz elszikkasztása

A ciszternák kialakítása mellett lehetőség van az ingatlanokon belül szikkasztók kialakítására is. Ezek a tetőre hirtelen lehulló csapadék nagy részét ideiglenesen eltárolják, majd fokozatosan szivárogtatják el a talajba. Előnye, hogy az ingatlanról nem jut a közterületekre, vagy a közcsatorna hálózatba, csapadékvíz-elvezető rendszerbe a csapadék, illetve a talaj egyenletesen jut vízhez, ezzel csökkentve az öntözési igényeket. A szikkasztás a kifejezetten e célt szolgáló szikkasztó blokkok vagy kavicságyak mellett esőkertek kialakításával is történhet. Ez utóbbiak olyan mélyebb fekvésű, legfeljebb néhány

száz négyzetméteres zöldfelületrészek, amelyekre az összegyűjtött csapadékvizet rá lehet vezetni és amely ott helyben, lassan beszivárog a talajba. Az esőkertek létesítése kereskedelmi, ipari létesítmények területén különösen javasolt.

Az intézkedés e módszerek önkormányzati létesítményekben történő megvalósítására, továbbá azok – pl. települési rendezvények keretében, vagy honlapon való közzététel formájában történő – megismertetésére, ösztönzésére terjed ki.

5.3.2.3. Csapadékvíz visszatartása, hasznosítása, tározása a települések belterületein

Az előbbiekben felsorolt megoldások nagy mennyiségű és/vagy nagy intenzitású esőzések esetében nem elegendők a csapadékvíz visszatartására. A belterületi elöntések elkerülése és az aszály megelőzése érdekében az összegyűlt csapadékvizet ilyen esetekben érdemes időszakos tározókban, záportározókban összegyűjteni, amelyek jellemzően a települések mélyebb fekvésű térségeiben alakítandók ki. A záportározókban összegyűlt víz a későbbiekben beszivárog a talajba, illetve elpárolog, de – amennyiben helyben feltétlenül indokolt – gondoskodni lehet késleltetett levezetéséről, lefolyásáról is. Bár a záportározók jellemzően nem állandó vízborításúak, kialakíthatók állandó változatai is. Ez nagyobb kiterjedésű településrészeiről származó csapadékvíz összegyűjtését igényli, továbbá szükség lehet a tó medrének legalább részleges szigetelésére is. Ebben az esetben ugyanakkor kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy a kialakított tómeder ne érintkezzen a talajvízzel, hiszen ebben az esetben az eredeti céllal – a vízmegtartással – ellentétben a fokozott párolgása révén éppen, hogy csökkenni fog a térség felszín alatti vízkészlete. A belvízzel veszélyeztetett településeken olyan csapadékvízgazdálkodási rendszer kialakítása javasolt, ami olyan jelentős pufferkapacitással rendelkező tározókba vezeti a vizet, ami nem terheli tovább a belvizes időszakban jelentősen túlterhelt külterületi csatornahálózatot. Az intézkedés a helyi lehetőségek felmérésére, az érintettekkel, mindenképp vizügyi szakemberekkel való konzultációk lefolytatására terjed ki.

5.3.2.4. Vízvisszatartás külterületi csatornában és természetes mélyedésekben

A külterületi vízvisszatartás elsődleges célja, hogy a területre hulló csapadékvíz lehető legnagyobb arányban helyben hasznosuljon, továbbá a károkozó belvíz elvezetése ne eredményezzen vízhiányt a száraz időszakokban. Ezzel csökken az aszálynak való kitettség, jelentősen csökken az elöntések, lokális belvizek kialakulásának veszélye, valamint a beszivárogtatás révén javítható a talajvizek mennyiségi állapota. Lehetőség szerint olyan természetes vagy mesterséges tározókba kell juttatni a vizet, ahonnan a talajba tud szikkadni a víz, nagyobb tározókapacitás esetében pedig akár öntözővízként, rekreációs céllal vagy vizes élőhelyként is hasznosítható az adott víztömeg vagy vizenyős terület. A víz visszatartása jellemzően csatornában, illetve mélyebb fekvésű területeken (pl. egykori tómedrek, folyók mentén lefűzött kanyarulatok stb.) történhet. Amennyiben adottak rá a lehetőségek, a települési csapadékvíz-elvezető-rendszerekben összegyűjtött víz is bevezethető azokba.

Az önkormányzatok lehetőségei e téren nagymértékben függenek egyrészt attól, hogy van-e saját tulajdonban lévő csatornájuk, másrészt a területükön gazdálkodó agrárvállalkozások, őstermelői réteg jellemzőitől (pl. birtokszerkezet, tőkeellátottság, szakmai nyitottság stb.). Az intézkedés a lehetséges helyi együttműködések felmérésére, a megalapozó vizsgálatok, felmérések elvégzésre, konzultációk lefolytatására terjed ki.

5.3.3. Mezőgazdaság alkalmazkodása

5.3.3.1. Nagytáblás, szántóföldi mezőgazdasági területek alkalmazkodóképességének komplex fejlesztése

Az átlagoshoz képest elaprózódott birtokméretek ellenére megtalálhatók a területen azok – a jellemzően szántóföldek – ahol már érdemes a nagyobb beruházási igényű intézkedéseket is végrehajtani, így hosszú távon nem csak az adott gazdaság és térség alkalmazkodóképessége, de a versenyképessége is növekedhet.

Táblaszintű vízvisszatartás

A megye több területén akár éven belül is belvizes és aszályos időszakok váltják egymást. Tehát az elvezetett belvíz később hiányzik a biztonságos termeléshez. Az aszályos időszakok kártételeinek csökkentése érdekében fontos a táblaszintű vízrendezési művek és a vízvédelmi puffersávok kialakítása, a táblán megjelenő belvíz elszikkasztása, tárolása a talajban.

Mezővédő erdősávok

Nagytáblás területeken mezővédő erdősávok, fás legelők kialakítása, a kiváló termőképességű területek szélerózió elleni védelmének érdekében.

Precíziós öntözés és tápanyagpótlás

Az optimális víz- és tápanyag kihelyezést biztosító technológiák alkalmazásának elősegítése, népszerűsítése a vízkészleteket is kíméli, erőforrástakarékos technológia, csökkenti a környezeti elemek terhelését és az agrárgazdaságok versenyképességét is növeli.

Területhasználat- és terményváltás, szárazságtűrő fajták termesztése

Gyenge termőképességű szántók visszagyepesítése. Talajviszonyokhoz és a klimatikus viszonyok változásához alkalmazkodó fajták termesztése, szárazságtűrő fajták alkalmazása.

5.3.3.2. Őstermelők, kisgazdaságok, tanyasi gazdaságok alkalmazkodása

Az egész megyére, így az egyesület területére is jellemző, hogy a kisebb méretű gazdaságok alkotják a mezőgazdasági szektor gerincét. A kisgazdaságok, tanyasi gazdaságok úgy tudják biztosítani a fennmaradásukat, ha nagyobb hozzáadott értékű termékeket állítanak elő, illetve az éghajlati feltételekhez rugalmasan tudnak alkalmazkodni.

Víztakarékos öntözés, vízvisszatartás

A kisméretű gazdaságokban is szükséges lehet az öntözés bevezetése. Méretgazdaságossági-, környezeti- és vízgazdálkodási okokból kizárólag víztakarékos öntözési technikák (pl. csepegtetési öntözés) bevezetése javasolt. Családi gazdaságokban, tanyasi gazdaságokban célszerű a csapadékvizek gyűjtése – és lehetőség szerint – a felszín alatti veszteségmentes tárolása, majd csepegtetési hasznosítása.

Biogazdálkodás, gyógynövénytermesztés, termékfeldolgozás

Az egyéni gazdálkodók, tanyasi gazdaságok jellegükből adódóan nem a termelési volumenük növelésével tudják biztosítani fennmaradásukat és alkalmazkodásukat. A nagyobb hozzáadott értékű termékek előállításával a birtokméret növelése nélkül lehetséges fejleszteni a családi méretű gazdaságokat. A biogazdálkodás bevezetésével még évekig meglévő piaci részbe lehet betörni, illetve hozzá lehet járulni a terület adaptációs – és mitigációs – eredményeihez. A szárazságot jobban tűrő növények termesztésével (pl. ilyen számos gyógynövény- és fűszernövény fajta) szintén a gazdaságok adaptációs képessége növelhető, illetve a gyengébb termőképességű termőterületek is hatékonyabban hasznosíthatók. A termékfeldolgozás megvalósításával nem csak a gazdaság jövedelmezősége növekedhet, a rövid ellátási láncok megvalósításához is hozzájárulnak. A Kiskunsági Nemzeti Park védjegye is annak biztosítéka, hogy az adott termék megfelel a fenntarthatósági és klímavédelmi kritériumoknak, ezért a védjegy használatának népszerűsítése javasolt.

Állóméhészetek

Az álló méhészetek az adott területen előforduló természetes növényzet adta lehetőségeket használják ki. Azokon a területeken életképes a módszer, ahol nem monokultúrás mezőgazdasági termelés folyik, természetközeli vegetáció található. Állóméhészetek üzemeltetésére ideális helyszín a Homokhátság tanyás térsége, ahol nagyobb területeken található gyenge termőképességű talaj, megtalálhatók az alföldi virágos növények. A megyei jó gyakorlatok (pl. Ágasegyháza) alapján elmondható, hogy a természetes élőhelyeken található álló méhészetek hozzájárulnak az őshonos vegetáció fenntartásához, és egyedi termékei értékesítésével hozzájárul a tanyás térség népességének megtartásához.

5.3.3.3. Zöldség-, gyümölcs- és szőlőtermesztés alkalmazkodó képességének növelése

Víztakarékos öntözés

A zöldség- és gyümölcsstermesztésben jó hatékonysággal alkalmazhatók a víztakarékos öntözési technikák (pl. csepegtetési öntözés). A megyében nagy hagyományokkal rendelkező ágazat erősen kitett az aszályos időszakoknak, ezért a kiegyensúlyozottabb termésmennyiségek érdekében a vízkészleteket kevésbé terhelő technológiák alkalmazása javasolt.

Szélsőséges időjárási eseményeknek ellenálló fajták termesztése

A töréses károkra érzékenyebb gyümölcs- és szőlő fajták esetében szükséges az ellenállóbb fajták bevezetése. A szélviszonyok változásával nem csak a töréses károk gyakorisága, hanem a kártevők, fertőzések terjedése is valószínűbb. A növényvédelem tekintetében törekedni kell a természetes védekezésre.

Szoláris szárítás alkalmazása a terményfeldolgozás során

A soláris szárítási technológiák fejlődésével már nagyobb üzemi méretek mellett is egyre több zöldség- és gyümölcsfajta energiahatékony feldolgozása valósulhat meg. A terület kiemelkedő potenciállal rendelkezik a soláris szárítás alkalmazásához. A gyümölcsök és zöldségek szárításával a termékek értékesíthetőségének időszaka is jelentősen növelhető.

5.3.3.4. *Termőföldek szervesanyagtartalmának növelése*

Az intézkedés kettős célú. A talajok szervesanyag tartalmának növelése elősegítheti a terméshozamok növekedését, javítva a gazdálkodók lehetőségeit. Másodsorban a talaj a legjobb vízraktározó közeg, de csak ha megfelelő a szervesanyag tartalma. Ezért a térségi szintű vízvisszatartásban is kulcsszerepe van az intézkedésnek. A talajok szervesanyag tartalmának növelését csak környezeti szempontból is fenntartható technológiákkal szabad megvalósítani. A komposztok, szennyvíziszap komposztok, szervestrágyák kihelyezését csak talajvédelmi terv elkészítésével és vízvédelmi intézkedések betartásával célszerű kivitelezni.

5.3.4. *Erdőgazdálkodás alkalmazkodása*

Az erdők sérülékenysége elsősorban a terület szárazodásához kapcsolódik, elsősorban erre vezethető vissza, hogy a megye országos összehasonlításban a leg erdőtűzveszélyesebb területek közé tartozik. Ugyanakkor országos összehasonlításban is magas a fenyesek aránya, ami szintén hozzájárul a jelentős tűzveszélyhez. Ennek megfelelően a klíma sérülékenységük csökkentése esetében a kulcskérdés a vízszint csökkenés megállítása, a területen a vizek megőrzése, a vizek pótlása, valamint a felszín alatti vízkészletek használatának csökkentése. Szintén kulcskérdés a megfelelő fajtaválasztás, a kevésbé tűzveszélyes fajták, és erdőművelési módok alkalmazása. Tekintve, hogy az általános vízgazdálkodási intézkedések nem csak az erdészetek szempontjából fontosak, ezért a vonatkozó fejezetben szerepelnek.

Jelen fejezet azokat az intézkedéseket mutatja be, amelyek elsődleges célja az erdészetek sérülékenységének mérséklése.

5.3.4.1. *Erdőállomány változó éghajlati feltételekhez igazítása*

Mind a gyakorlati erdőművelési tapasztalatok, mind a jövőbeli éghajlati jellemzőkre vonatkozó modellprojekciók azt mutatják, hogy a térségbeli erdők jelentős része, változatlan fajösszetétel mellett nem képes fennmaradni a következő évtizedekben az éghajlati adottságok megváltozásának következtében. Tekintettel arra, hogy mindenképpen cél a jelenlegi erdőborítottság fenntartása, elkerülhetetlennek tűnik az erdők fajösszetételének részbeni módosítása, amire a természetvédelmi oltalom alatt nem álló erdők esetében nyílik lehetőség. Az erdőfelújítások során célszerű olyan fafajokat telepíteni, amelyek jól tolerálják a szárazságot és ezáltal az egyre aszályosabbá váló éghajlaton is életképesek maradnak, és gazdasági szempontból elfogadható mértékű faanyagprodukcóra képesek. Az erre irányuló vizsgálatok során a KEFAG Zrt. jó eredményeket ért el balkáni fekete fenyő magok alkalmazásával (szerb, bolgár) és kísérleteket folytatnak további változatok alkalmazására (pl. grúz eredetű szaporítóanyagok). Folytatni kell ugyanakkor a megkezdett kísérleteket alkalmazkodó, kevésbé tájidegen és kevésbé tűzveszélyes fajtaváltozatok művelésbe vonása érdekében. Fontos, hogy ezek a törekvések a magán erdészetekben is érvényre jussanak.

5.3.4.2. Erdőtűzek megelőzése megfelelő erdőszerkezet kialakításával

Tekintettel arra, hogy a megyében elterülő erdők jelentős része nagymértékben tűzveszélyes faállományokból – jórészt elegyes és elegyetlen erdei és fekete fenyvesekből, valamint kisebb területet elfoglaló borókaállományokból – tevődik össze, az erdőtűzek megelőzése jelenleg is kiemelt jelentőséggel bír. Figyelembe véve, hogy a jövőre vonatkozó éghajlati projekciók szerint az időjárási körülmények még inkább kedvezni fognak az erdőtűzek kialakulásához, az erdőtűzek megelőzésére még nagyobb hangsúlyt kell fektetni a jövőben. Az erdőgazdálkodók szempontjából ennek leghatékonyabb módja változó szélességű tűzpászták kialakítása, amelyek karbantartásáról és tisztításáról folyamatosan gondoskodni kell. A tűzveszélyes időszakokban elengedhetetlen a hatékony tűzfigyelő őrszolgálat felállítása és működtetése. A biológiai sokféleség megőrzése érdekében, célszerű a nagy kiterjedésű erdőterületek, faültetvények telepítésénél a tagolt, gyepsávokkal megszakított erdőszerkezet kialakítása (a gyepsávok a tűz terjedését lassítják, és a terjedést gátló védelmi intézkedések megfelelő szinterei), meglévő erdőterületeknél pedig a gyepsávok kialakítása, amit akár az erdőfelújítási kötelezettség részleges csökkentésével is ösztönözhető.

5.3.4.3. Közreműködés a megyei szintű erdőtűzek megelőzésére és oltására irányuló intézményi együttműködésben, önkéntes tűzoltóegyesületek fenntartása

Az egyesület területén több önkéntes tűzoltóegyesület működik, jelentős részük az önkormányzatok támogatásával. A megye területén eddig is példaértékű együttműködés alakult ki az erdőtűzek megelőzésében és oltásában érintett intézmények, így a Bács-Kiskun Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, a KEFAG Zrt, az önkéntes tűzoltóegyesületek, a rendőrség és a Közlekedési Hatóság stb. között. Az együttműködések részben szervezett formában, az Erdőtűz Megelőzési, Felkészülési Munkacsoport működtetése révén, részben rendszeres időközönként rendezett konferenciák, egymás eseményein való kölcsönös részvétel formájában valósulnak meg. Az erdőtűzekre való közös felkészülések között kiemelt jelentőséggel bírnak a közös erdőtűzvédelmi, terepvezetési, navigációs gyakorlatok, amelyeken a felsorolt együttműködő partnerek mellett esetenként a Magyar Honvédség egységei is részt vesznek. Az intézkedés a helyi tűzoltó egyesületek fenntartására, az együttműködésben való részvételük támogatására irányul.

5.3.5. Természeti értékek sérülékenységének csökkentése

Mint a helyzetleírásból kitűnik a természeti értékek sérülékenysége elsősorban a terület szárazodásához kapcsolódik. Ennek megfelelően a klíma sérülékenységük csökkentése esetében a kulcskérdés a vízszint csökkenés megállítása, a területen a vizek megőrzése, a vizek pótlása, valamint a felszín alatti vízkészletek használatának csökkentése. Ezek az általános vízgazdálkodási intézkedések nem csak a természeti értékek szempontjából fontosak, ezért a vonatkozó fejezetben szerepelnek.

Jelen fejezet azokat az intézkedéseket mutatja be, amelyek elsődleges célja a természeti értékek sérülékenységének mérséklése. Tekintve, hogy a klímaváltozás által kiváltott hatások nem küszöbölhetőek ki teljesen, így az itt felsorolt intézkedések részben a természeti értékek általános helyzetének javítását célozzák, annak érdekében, hogy a klímaváltozás negatív hatásait részben kompenzálják. Az alábbiakban fejezetek általánosan mutatják be a szükséges intézkedéseket. Az egyes területekre vonatkozó speciális feladatok a helyzetértékelés fejezetben jelennek meg. Az alábbi

intézkedések jelentős része nem tekinthető teljesen újnak, a nemzeti parkok, az önkormányzatok, és a gazdálkodók eddig is folyamatosan együtt tevékenykedtek, az alábbi intézkedések ezen folyamatok folytatását jelentik.

5.3.5.1. Önkormányzati kezelésben lévő területeken követendő előírások

Az önkormányzatok, a védett területeken lévő területeik kezelése során be kívánják tartani a vonatkozó korlátozásokat, és törekszenek arra, hogy a Natura 2000 fenntartási tervekben szereplő nem kötelező érvényű kezelési javaslatokat is megvalósítsák. Ennek érdekében az önkormányzatok felelős munkatársa megismeri a település területére vonatkozó Natura 2000 fenntartási terveket, és kapcsolatot tart a terület természetvédelmi őrével. A területeken, vagy annak környezetében végzett fenntartási tevékenységek során érvényesíti az előírásokat, és évente legalább egy alkalommal konzultál a természetvédelmi őrrrel.

Ezen túlmenően a települések a teljes területükön a területfenntartási tevékenységek során törekszenek az inváziós és özön növények gyérítésére.

5.3.5.2. Önkormányzati beruházások során követendő előírások

Az önkormányzatok beruházások során be kívánják tartani a vonatkozó természetvédelmi korlátozásokat, és törekszenek arra, hogy a Natura 2000 fenntartási tervekben szereplő nem kötelező érvényű kezelési javaslatokat is megvalósítsák. Ennek érdekében a tervezési, kivitelezési szerződésekben, a közbeszerzési eljárások során szerepeltetik ezen követelményeket. Azon beruházások esetében, amelyek érintik a védett területet, vagy megközelítik azokat, függetlenül attól, hogy a beruházás környezetvédelmi engedély köteles-e, konzultálnak a Nemzeti Park képviselőjével, a hatások optimalizálása érdekében.

5.3.5.3. Mező-, erdő- és vadgazdálkodási intézkedések

Annak érdekében, hogy a területen dolgozó gazdálkodók megismerjék, és betartsák nem csak a kötelező természetvédelmi előírásokat, de a Natura 2000 fenntartási tervekben szereplő ajánlásokat is, az egyesület évente 1 alkalommal fórumot szervez a nemzeti park képviselői, és a gazdálkodók között, ahol a gazdálkodók megismerhetik az előírásokat, ajánlásokat, és megoszthatják tapasztalataikat. Fontos, hogy ezeken a fórumokon, ne csak a kötelezettségeken legyen hangsúly, hanem a gazdálkodók megismerjék azokat az természeti értékeket, amelyek védelmében szükségesek ezek az intézkedések.

5.3.5.4. Natura 2000 korlátozások, javaslatok érvényre juttatása a települési dokumentumokban

A települési dokumentumok, területhasználati szabályozások, jogszabályok elfogadása során a természetvédelmi előírásokat eddig is figyelembe vették. A jövőben a települések törekszenek arra, hogy a Natura 2000 fenntartási tervekben szereplő ajánlásokat, például beépíthetőségi korlátozásokat is érvényesítsék ezekben a dokumentumokban.

5.3.5.5. Szemléletformálás a lakosság körében a természeti értékek megismertetése érdekében

A települések önkormányzatai fontosnak tartják, hogy a lakosság megismerje a települések természeti kincseit, így annak védelme, megóvása ne csak külső előírás, hanem belső igény is legyen. Ennek érdekében az önkormányzat lakossági rendezvényeire, falunapokra meghívják a nemzeti parkot, ahol bemutatók, előadások keretében tájékoztatják a lakosságot. Az iskolások és óvodások körében vezetett túrákat szerveznek a területek és az élővilág megismerése érdekében. A szükséges finanszírozási forrásra az önkormányzatok és a nemzeti parkok közösen pályáznak.

5.3.6. Építmények éghajlatváltozással szembeni sérülékenységnek mérséklése

5.3.6.1. Nyári hővédelem megvalósítása a középületekben

A nyári átlaghőmérsékletek és különösen a nyári hőmérsékleti szélsőértékek következő évtizedekre prognosztizált változásai elengedhetetlenné teszik, hogy az épületek felújítása során érvényesítendő szempontok között a jövőben a nyári felmelegedés megakadályozása azonos jelentőséggel bírjon a téli hővesztések minimalizálásával. A közintézmények épületeinek felújítása során olyan megoldásokat kell választani, amelyek hatékonyan szolgálják a nyári hővédelmet, figyelembe véve, hogy az alkalmazott eljárások, technológiák ne járuljanak ugyanakkor hozzá az üvegházhatású gázok kibocsátásához (ld. légkondicionálás korlátozott használata). A nyári hővédelmet szolgáló technológiák egy része (hőszigetelés, nyílászárócseré, tetőkeretek, zöldfalak) az épületek fűtési célú energiafelhasználását is csökkenti, míg más részük kifejezetten a nyári időszakokban alkalmazható (árnyékolás mesterséges anyagokkal, növényzettel, tájolással). Az intézkedés a fenti jellegű megoldások középületekben történő alkalmazása mellett azok szemléletformálási célból történő bemutatását is szolgálja.

5.3.6.2. Lakóépületek nyári hővédelmének ösztönzése

A közintézményekhez viszonyítva a lakóépületek esetében még hangsúlyosabb cél kell, hogy legyen a nyári hővédelem, hiszen a lakosok az egészségügyi szempontból kiemelt jelentőséggel bíró éjszakát is azokban töltik. A lakóépületek nyári hővédelmének fokozása történhet egyszerű cselekvési minták követésével, kertépítészeti megoldások (árnyékolás) alkalmazása révén, az épületek megfelelő tájolásával, hőszigetelésével, és legvégső soron légkondicionálás által. A települési önkormányzatok lehetőségei e téren elsősorban tájékoztatásra, szemléletformálásra korlátozódnak, pl. a Települési Arculati Kézikönyv keretében ösztönözhető az elsősorban növényzettel történő árnyékolás.

5.3.6.3. Villámvédelem megvalósítása a középületekben, illetve annak ösztönzése a lakóépületek esetében

Az éghajlatváltozás hatására egyre gyakrabban fordul elő a jövőben heves villámlással járó zivatar, ami felhívja a figyelmet a megfelelő villámvédelem kialakítására. A közintézmények többsége ugyan eddig is rendelkezett villámhárítóval, azonban számos olyan középület van a térségben, amely nem

rendelkezik ilyen berendezéssel. A megfelelő villámvédelem kialakítása során kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy a tetőszerkezetre szerelt villámhárító mellett az épületbe bevezetett gyengeáramú távközlési kábelek esetében is gondoskodni kell a villámvédelem megoldásáról.

5.3.6.4. Viharkárok elleni védelem, különös tekintettel a védelem alatt álló épületek esetében

Az éghajlatváltozás hatására egyre szélsőségesebbé váló időjárás a viharok gyakoriságának, intenzitásának növekedése formájában is jelentkezik. Az épületek megfelelő karbantartása hatékonyan mérsékeli a viharkárok bekövetkezésének valószínűségét, bár azok biztos elkerülése nem garantálható. Mindazonáltal a műemléki és helyi védelem alatt álló épületek jelentős részének állagmegóvása – forráshiány következtében – nem biztosított, így azok különösen ki vannak téve az időjárás viszontagságainak. Az intézkedés elsősorban a védelem alatt álló, önkormányzati tulajdonban lévő épületek éghajlatváltozással szembeni sérülékenységének felmérésére irányul, amelynek eredményei alapján prioritás lista állítható össze a szükséges állagmegóvási munkálatok elvégzésére.

5.3.6.5. Önkormányzati közlekedési infrastruktúra védelme a szélsőséges időjárási körülmények kedvezőtlen hatásaitól

A közlekedési infrastruktúra hálózatok esetében egyrészt a csapadékvíz-elvezetés, másrészt a futó-, illetve járófelületek nyári felmelegedése következtében fellépő állagromlások elleni védekezés képezik a hatékony éghajlati alkalmazkodást. Ennek érdekében az utak, kerékpárutak, járdák menti csapadékvíz-elvezetés javítása elsőrendű fontossággal bír. Megjegyezzük, hogy a csapadékvíz-elvezetés ebben az esetben kizárólag az utak felületéről és nem szükségszerűen a településrészeiről, vagy településről való elvezetést jelent. A csapadékvíz helyben történő elszikkasztása ui. érdemben képes javítani a talajok nedvességtartalmát, és közvetve magát a településklímát is. Éppen ezért a pontos beavatkozásokat részletes felmérés után, a települési kék- és zöldinfrastruktúra egészének jellemzőit figyelembe véve kell meghatározni (pl. alkalmazható a környező zöldfelületek területének, a vízvezető kapacitásoknak a növelése, járdák, kerékpárutak, parkolók esetében vízáteresztő burkolatok alkalmazása, kialakíthatók záportározók). Az úttestek burkolatát hőterhelésnek ellenálló, világos anyagokból (pl. beton, terméskő) célszerű kialakítani mindenhol, ahol csak lehetséges. Az árnyékolás érdekében kerékpárutak, járdák mentén indokolt felmérni fasorok telepítésének lehetőségét.

6. A szervezeti háttér és a humán erőforrások fejlesztése

6.1. *Javasolt szervezeti kapacitási intézkedések*

A SECAP-ban foglalt intézkedések megvalósítása az Egyesület területén működő önkormányzati és központi költségvetési közintézmények, gazdasági szereplők, valamint a lakosság közös erőfeszítését igénylik. E rendkívül szerteágazó érdekelti és felelősi kör munkájának összehangolása, az egyes felek éghajlatvédelmi és éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra irányuló tevékenységeinek ösztönzése azonban megköveteli egy olyan koordinációs szervezet kialakítását és megerősítését, amely képes áttekinteni a térségben zajló éghajlatváltozáshoz kapcsolódó beavatkozásokat, és ennek megfelelően számot tud adni azok előrehaladásáról, fel tudja tárni a tervezett intézkedések megvalósítását akadályozó tényezőket és javaslatot tud tenni azok elhárítására, kezelésére.

A SECAP-ban foglalt intézkedések koordinálásáért elsődlegesen, de messze nem kizárólagosan az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesület a felelős, amely e feladatát munkaszervezetén keresztül látja el. Az Egyesület feladatai a SECAP végrehajtásával kapcsolatban az alábbiakra terjednek ki:

- kapcsolattartás a SECAP végrehajtásában kulcsszerepet betöltő települési önkormányzatok munkatársaival;
- a SECAP-ban foglalt intézkedések végrehajtását szolgáló pénzügyi források, mindenekelőtt pályázati lehetőségek felkutatása, tanácsadás a pályázóknak a pályázatok összeállításában, projektek adminisztratív lebonyolításában;
- a SECAP végrehajtásához szükséges egyeztetések lebonyolítása;
- a SECAP végrehajtásában potenciálisan részt vállalni képes civil és gazdasági szervezetek felkutatása, együttműködések kialakítása;
- a mindenkori lehetőségek függvényében szakmai tanácsadók bevonása révén információnyújtás a települési önkormányzatok és a lakosság irányába;
- SECAP végrehajtásának nyomon követése.

A SECAP végrehajtásának koordinálására az Egyesület kijelöl egy munkatársat a munkaszervezeten belül, aki feladatát rész munkaidőben látja el. E munkatárs nyomon követi az éghajlatváltozással, energiahatékonysággal, megújulóenergia-hasznosítással kapcsolatos híreket, újdonságokat, a mindenkori lehetőségek függvényében bekapcsolódik a Polgármesterek Klíma- és Energiaügyi Szövetségének munkájába, tanulmányutakon vesz részt, szakmai kapcsolatokat épít ki és ápol.

A SECAP-ban foglalt intézkedések sikeres végrehajtásában ugyanakkor kulcsszerep jut a települési önkormányzatoknak a következő indokok alapján:

- egyrészt a legközvetlenebb kapcsolatban állnak a helyi érdekeltekkel, mindenekelőtt a lakossággal, és ezáltal jelentős szemléletformáló kapacitással rendelkeznek;
- másrészt jogalkotói minőségükben eljárva bizonyos – bár kétségkívül korlátozott – hatást tudnak gyakorolni a helyi éghajlatvédelmi tevékenységekre;
- harmadrészt saját beruházásokat is végre tudnak hajtani.

6.2. *Energiahatékonysági Koordinációs Munkacsoport*

Az éghajlatváltozás mérséklése, az ahhoz való alkalmazkodás csak akkor lehet sikeres, ha minél többen elhivatottak e célok elérése érdekében, és megfelelő információk birtokában minél többen hajtanak végre célirányos fejlesztéseket, minél többen kezdenek klímabarát módon élni. Éppen ezért az Egyesület és a települési önkormányzatok közös célja, hogy a térség lakosságának, vállalkozói, gazdálkodói rétegének minél nagyobb hányadát képes legyen megszólítani a következő években, akár széleskörű, lakosságra irányuló, akár célzott, egy-egy társadalmi csoportnak szóló szemléletformálási akciók vagy szűkebb körű egyeztetések, konzultációk ösztönzése révén. Különösen az utóbbiak esetében cél a tartós partneri viszony kialakítása az éghajlatváltozással kapcsolatos témakörökben érdekelt közintézményekkel, szakmai és gazdálkodó szervezetekkel.

Ennek megvalósítása érdekében az Egyesület Energiahatékonysági Koordinációs Munkacsoportot hív életre, amelynek állandó tagjai:

- az Egyesület működési területén fekvő települési önkormányzatok,
- az Egyesület éghajlatváltozással kapcsolatos témakörök iránt érdeklődő, vagy ilyen szakterületeken működő tagjai.

Meghívott státusszal rendelkeznek:

- a területileg illetékes egyetemes áram- és földgázszolgáltató (MVM-Démász);
- közösségi közlekedés ellátásért felelős szervezet (Volán Zrt.);
- a térség mindenkori meghatározó ipari és szolgáltató létesítményei;
- a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat;
- épületenergetikai, energetikai szakértő.

Az Energiahatékonysági Koordinációs Munkacsoport évente legalább egy alkalommal ülésezik, áttekinti a térségben megvalósult energetikai fejlesztéseket, azonosítja az egyes felek ilyen irányú igényeit, lehetőségeit, közreműködik az esetlegesen felmerülő vitás pontok rendezésében, illetve javaslatokat fogalmaz meg azok elhárítására.

Az Energiahatékonysági Koordinációs Munkacsoport üléseit az Egyesület munkaszervezete hívja össze és vezeti le.

7. Nyilvánosság biztosítása, partnerség

Jelen SECAP kidolgozását megbízott szakértők végezték, több alkalommal bevonva a munkába a helyi érdekelt felek képviselőit. Tekintettel arra, hogy a SECAP kidolgozására 2021 ősze és 2022 kora tavasza között került sor, a Covid-19 járvány miatt sajnos nem nyílt lehetőség személyes egyeztetések lefolytatására, így a kapcsolattartás alapvetően elektronikus formában, illetve telefonon történt.

A helyi érdekelt felek bevonásának első lépését az éghajlatváltozás helyi hatásaival összefüggő gyakorlati tapasztalatok felmérése jelentette. Ennek keretében minden érintett település részéről, az éghajlatváltozás valamennyi hatásával összefüggésben lehetőség nyílt a legfőbb kihívások, azok megoldási lehetőségeinek, illetve ez utóbbiak esetleges akadályainak azonosítására. A szakirodalmi források, publikus adatok mellett e helyi vélemények képezték a SECAP éghajlatváltozással kapcsolatos kockázatokra és veszélyekre irányuló megállapításainak alapját. A jövőre vonatkozó intézkedések kijelölésére szintén a helyi érdekeltek, köztük is elsősorban a helyi önkormányzatok elképzelései alapján került sor.

A készülő SECAP dokumentum véleményezésére természetesen lehetősége nyílt mind a SECAP kidolgozását koordináló Egyesületnek, mind az érintett településeknek, ennek keretében az elkészült egyeztetési változathoz lehetőségük nyílt észrevételeket fűzni.

Az Egyesület szervezeti struktúrájának jellegzetessége, vagyis az a tény, hogy a települési önkormányzatok mellett gazdasági szervezetek, illetve egyesületek is tagi jogállással bírnak, önmagában garanciát jelent arra, hogy az Egyesület által elfogadott SECAP a helyi társadalom eltérő lehetőségekkel, adottságokkal rendelkező szereplőinek elvárásait érvényesítse.

Az elfogadott SECAP az Egyesület honlapján minden érdeklődő számára elérhető.

8. Nyomonkövetés

8.1. Az intézkedések hatásának mérése

8.1.1. Mérséklési intézkedések

A mérséklési intézkedések mindegyikének célja az üvegházhatású gáz-kibocsátás csökkentése, a közlekedésre vonatkozók közül egyesek esetében annak szinten tartása. Ezen intézkedések összesített hatását a kibocsátási leltár segítségével lehet nyomon követni. Ez a komplex mutató képes nyomon követni az intézkedések jelentős részének hatását, és a kibocsátási leltár segítségével azonosítható, hogy mely ágazatok teljesítménye marad el a várttól, ami segíti a szükséges korrekciók megtervezését. A SECAP előírásainak megfelelően a kibocsátási leltárt 4 évente készíti el az Egyesület.

Ugyanakkor a köztes években is néhány egyszerűen elérhető indikátor segítségével nyomon követi az Egyesület az üvegházhatású gáz kibocsátását. Egyrészt az energiafelhasználásról rendelkezésre álló KSH adatok segítségével, másrészt pedig a rendelkezésre álló forgalomszámlálási adatok segítségével. A gépjárműforgalom alakulását a legnagyobb kibocsátást okozó utakon az Egyesület területére eső forgalomszámlálási pontokon mért Egységjármű/nap forgalomi adat nyomonkövetésével értékelik. Az adat évenkénti frissítésben elérhető az internet.kozut.hu oldalon.

A mutatók a legnagyobb kibocsátások nyomon követésére alkalmasak, így segítségükkel megállapítható, hogy a folyamatok a kívánt irányba haladnak-e, és azok dinamikája megfelel-e az elvárásoknak.

21. táblázat: Kibocsátáscsökkentési intézkedések eredményességét követő indikátorok

Mutató	Forrás	Mértékegység
Háztartások számára értékesített villamosenergia teljes mennyisége	KSH településenkénti adatok összesítése	kWh
Háztartások számára értékesített földgáz teljes mennyisége	KSH településenkénti adatok összesítése	ezer m ³
Közüntézmények villamosenergia-fogyasztása	saját adatok	kWh
Közüntézmények földgáz-felhasználása	saját adatok	ezer m ³
Személygépjárművek száma	KSH településenkénti adatok összesítése	db
51-es út forgalma az Egyesület területén	Magyar Közút Zrt.	Egységjármű/nap
52-es út forgalma az Egyesület területén	Magyar Közút Zrt.	Egységjármű/nap

8.1.2. Alkalmazkodási intézkedések

Az alkalmazkodási intézkedésekhez nem rendelhető ilyen átfogó mutató, ott ágazonként lehet értékelni az elért eredményeket. Ebben az esetben az adatok beszerzésének időigénye is nagyobb, hiszen nyilvános, de nem rendszeresen publikált adatokat kell felhasználni.

22. táblázat: Az alkalmazkodási intézkedések eredményességét követő mutatók

Érintett szakpolitikai ágazat	Mutató	Forrás
Egészségügy	Települési hőségriadó-tervvel rendelkező települések aránya az Egyesület területén (db)	Települési önkormányzatok
A földhasználat tervezése	Települési zöldterületek összesített kiterjedése (m ²)	Települési önkormányzatok
Mezőgazdaság és erdészet	Aszálykárral érintett mezőgazdasági művelés alatt álló területek elmúlt 5 évre vetített átlagos kiterjedése (ha)	NAK
Mezőgazdaság és erdészet	Tünetmentes erdők aránya (%)	NÉBIH
Mezőgazdaság és erdészet	Erdőtüzekkel érintett területek kiterjedése (ha)	Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
Környezetvédelem és biológiai sokféleség	Kiszáradás által veszélyeztetett, védelem alatt álló területek becsült kiterjedése (ha)	Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság
Épületek, építmények	Épületeket, építményeket (út, villamosenergia-hálózat stb.) ért viharkárok miatti riasztások éves száma a megyében	Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság

8.2. Jelentések készítése

A SECAP előírások kétévenkénti jelentéstételi kötelezettséget írnak elő, ugyanakkor lehetővé teszik, hogy kétévente csak intézkedési jelentést készítsenek az önkormányzatok, amit négy évente kibocsátás leltár készítésével tesznek teljessé. Figyelemmel az önkormányzatok teherviselő képességére, jelen SECAP végrehajtásáról az utóbbi eljárásrend mentén készülnek jelentések a jövőben.

Ennek megfelelően 2024-ben, 2026-ban 2028-ban 2030-ban a települések „intézkedési jelentést” készítenek. Ezeket a jelentéseket az egyes önkormányzatok kijelölt munkatársai készítik elő, amelyek alapján az Egyesület munkaszervezete állítja össze az Egyesületre vonatkozó jelentést.

A 2026 és 2030 évek vonatkozásában „teljes körű jelentés” készül. Ezek a jelentések kibocsátás leltárt is tartalmaznak. Tapasztalatok szerint ebbe a tevékenységbe már indokolt külső szakértőt bevonni. A költségek csökkentése érdekében kezdeményezzük, hogy a Bács-Kiskun megyében működő 6 LEADER Egyesület közösen bízson meg a feladattal egy szakértőt.

9. Irodalomjegyzék

Az országos közutak 2012. évre vonatkozó keresztmetszeti forgalma, Magyar Közút Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság, 2013

Az országos közutak 2020. évre vonatkozó keresztmetszeti forgalma, Magyar Közút Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság, <https://kira.kozut.hu/kira> letöltés dátuma: 2021. december

KIRA Közlekedési Információs Rendszer és Adatbázis, KözlekedésMagyar Közút Nonprofit Zrt.

Monitoring CO2 emissions from passenger cars and vans in 2016, EEA/Cinzia Pastorello, 2017

Monitoring CO2 emissions from passenger cars and vans in 2015, EEA/Cinzia Pastorello, 2016

Vasúti menetrend, 2011-2012, MÁV-START Zrt, 2012

Vasúti menetrend, 2019-2020, MÁV-START Zrt, 2020

Vasúti Menetrend ábrák 2019-2020 éves, VPE VASÚTI PÁLYAKAPACITÁS-ELOSZTÓ KFT. https://www2.vpe.hu/menetrendi_abrak/2019_2020, letöltés dátuma: 2021. december

Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer, NATÉR Térképi alkalmazás <https://map.mbfisz.gov.hu/nater/>, letöltés dátuma: 2021. december

Országos Meteorológiai Szolgálat, Megfigyelt hazai Változások, letöltés dátuma: 2022. január https://www.met.hu/eghajlat/eghajlatvaltozas/megfigyelt_hazai_valtozasok/homerseklet_es_csapa_dektrendek/felhasznalt_adatok/

TEIR Térinformatikai alkalmazások, <https://www.teir.hu/>, Lechner Nonprofit Kft., 2022

Központi Statisztikai Hivatal, Tájékoztatási, <http://statinfo.ksh.hu>, utolsó letöltés dátuma: 2022. január

TeIR (2020): TeIR – LEADER Helyi Fejlesztési Stratégiák tervezését támogató alkalmazás <https://www.teir.hu/leader/> Lechner Nonprofit Kft., 2020

Natura 2000 fenntartási tervek, Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság; Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság; Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság; Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság 2010-2020

Nemzeti Közlekedési Stratégia (NKS), Közlekedésfejlesztési Koordinációs Központ, 2013

WMO Statement on the State of the Global Climate in 2020, World Meteorological Organization, 2021

Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, 2017 Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, 2017

Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia, 2020-2050, Innovációs és Technológiai Minisztérium, 2021

EEA CORINE adatbázis, 2015, European Environment Agency

Covenant of Mayors for Climate and Energy, Europe: Reporting Guidelines, 2020. március

Kovács A. (2005): A Duna–Tisza közti talajvízszint változásának vizsgálata geoinformatikai eszközökkel. Szakdolgozat. SZTE Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék. 59. p

Ladányi Zs. (2010): Tájváltozások értékelése a Duna–Tisza közti Homokhátság egy környezet- és klímaérzékeny kistáján az Illancson. Doktori (PhD) értekezés. SZTE Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Környezettudományi Doktori Iskola. 6 p.

Szalai J. (2011): Talajvízszint-változások az, In: Rakonczai J. (szerk.): Környezeti változások és az Alföld. Nagyalföld Alapítvány Kötetek 7. (ISBN 978-963 85437 8 3) Békéscsaba pp. 97-111.

Magyarország Vízyűjtő-Gazdálkodási Terve – 2021, II. Vitaanyag. https://vizeink.hu/wp-content/uploads/2021/05/VGT3_II_Vitaanyag.pdf